

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DUTSCHKE
D. COHN - BENOIT
LEFEVRE
SAUVAGEOT

NE İSTİYORUZ?

ararat yayinevi

RUDI DUTSCHKE
WOLFGANG LEFÈVRE
DANIEL COHN-BENDIT
JACQUES SAUVAGEOT

Dilimize çeviren

Mehmet Faruk

NE İSTİYORUZ ?

SUNARKEN . . .

Yayınevimiz son aylarda kamuoyunu, dünya basını, dünya radyo ve televizyonlarını kaplayan önemli bir konuyu genel çizgileriyle de olsa okuyucularına sunmak istedi. Mayıs ayından beri süregelen gençlik hareketleri birçok ülkenin yöneticilerini ve halkını bazı sorunları yeniden düşünmeye zorladı, bu zorlamanın yanısıra gençler toplumun aksayan yanlarını da gözler önüne sergilediler.

Gençlik olaylarını belli bir nedene ya da belli bir toplum yapısına ya da yönetim biçimine bağlamak insanı yanlış sonuçlara sürükler. Çünkü Çekoslovakya'dan Türkiye'ye kadar uzanan olaylar dizisi bu hareketlerin kökünde genel isteklerin yanısıra, o ülkenin özel koşullarından doğan birtakım sorunların da, ortaya çıktığını göstermektedir.

Gençler yaptıkları çıkışlarda bir tek ortak noktayı adamakıllı abartarak belirtmişlerdir: çabaları daha insancıl, daha mutlu bir dünyaya yönelmiştir. Çoğunlukla bir sınıf sayılmayan gençlik değişen dünyanın öncüsü ve çanı

sayılmalıdır. Yüzyılımızın gençliği her söylenene başeğen, her denileni onaylayan bir robot olmağı kabullenmiyor, daha ileri giderek söyliyelim kendilerine anlatılan, öğretilen, belletilmek istenilen her türlü bilgiyi tartışarak, sindire sindire edinmek eğilimindeler. Artık bütün dünya gençliği hangi rejimle yönetilirse yönetilsin, hangi ekonomik düzeyde olursa olsun, öğrendiklerini salt öğrenmekle kalmak istemiyorlar; bunun yaşadıkları topluma bir yararı olmasını, onu bir adım daha mutluluğa, refaha götürmesini diliyorlar.

Okuyucular kullanılan gençlik kavramından üniversite gençliğini anlamalıdır. En önemlisi, üniversite gençliği başeğen adam yerine büyük ölçüde başkaldıran adam niteliğini kazanmak istiyor.

Sunduğumuz kitapta gençlik sorunlarını okuyanlar bu sorunların yalnızca bir üniversite gençliği sorunu olmadığını, daha dar anlamda deyimlemeye kalkarsak, bir üniversite sorununu aşarak bir toplum değişmesine dönüştüğünü görecektir. Sorunu yalnız üniversite duvarları içinde almamakla şimdiye kadar işlerin neden olumlu sonuca varmadığını ortaya koymağa çalışıyorlar. İlk öğrenime başladıktan üniversiteyi bitirinceye kadar bu aksaklıklar, toplumu engelleyen bu açmazlar öğrenimin ve yaşamının her katında kendini göstermektedir.

Gençlik denince ilk düşünülen ve gözler önünde beliren kavram uluslararası bir nitelik taşırmış gibi geliyor, ama bu sunduğumuz der-

lemede göreceksiniz ki, ortak aksamaların yanında her ülke gençliğinin hele bizimki gibi endüstrileşmesini tamamlamamış bir ülkenin gençlerinin çok daha çözümü güç sorunları oluyor. Gelişmemiş bir toplumun gençleri gelişmiş bir topluma oranla çok daha fazla olumsuzlukları yenmek zorundalar.

Gençler değişen dünyada, değişen dünyanın koşullarında bu dünyaya göre uyarlanmış bir eğitim istiyorlar. Onun için bu reformu gerçekleştirmek amacıyla da kendilerini bağlayan yönetmeliklerden onlara fosilleşmiş bilgileri ezberleten öğretim üyelerine kadar her şeye karşı çıkıyorlar. Bu 'derlemeyi okuyanlar sorunu üniversite sorunu ya da gençlik sorunu olarak değil, bir toplum sorunu olarak ele almalıdırlar. Değerlendirmelerini yukarda söylediğimiz açıdan yapmayanlar yanlış yargılamalara, yanlış sonuçlara varacaklardır.

Bütün dünyadaki gençlik hareketlerini, hareketlerin doğuşunu, gelişmesini izleyenler, bu kitlenin halktan yana olduğunu farkedeceklerdir, halktan yana olduklarını farkedince de çalışmalarının kendi halklarını bilinçlendirmek olduğunu kolayca anlayacaklardır. Gençlik hareketlerinden sözedener, gençlerin yaşadıkları toplumun sancılarını dile getirdiğini söylüyorlar.

Size sunduğumuz derlemede amacımız dünya gençliğinin ne istediği konusunda genel çizgileriyle de olsa bir fikir verebilmektir. Amacımızı gerçekleştirebilmek için de dünya gençliğinden bir kesit vermek istedik. Kesidi

dikkatle incelerseniz, her ülkede gençliğin şimdiye kadar kendilerini yöneten çeşitli kuruluşları aştığını, onları geride bıraktıklarını göreceksiniz. Özellikle Fransız gençliği orada en ilerici görünen siyasal örgütleri yaya bırakmıştır. Ne olursa olsun bunu olumlu ve olağan karşılamalıyız. En ileri örgütlerde bile bir durağanlık (statiklik) vardır, bu durağanlık da eylemleri baltalar. İşte gençlik, eylemleri önleyen örgütleri bu yüzden uyutucu saydı. Türkiye'deki gençlik olaylarının da ilk göze çarpan niteliği örgütlerin dışında gelişmesidir. Türkiye'deki olayların örgütlerin dışında gelişmesinin başka özelliği de, ayrı uçlardaki ve anlayışlardaki toplulukları da bir reform anlayışı içinde birleştirmiş olmasıdır.

Dünyadaki ve bizdeki öğrenci hareketlerinin doğmasında baş rolü, öğrencilere çağdaş bilgilerin sunulması ve öğrencilerin içinde bulundukları zorlu ekonomik durum oynamaktadır. Ayrıca bugünün gençliği, yeryüzünün neresinde olursa olsun, insanlığı aşağılayan bir davranışın karşısına dikiliyor. Bir Vietnam olayını, bir Çekoslovak işgalini aynı şiddetle, aynı tepkiyle karşılıyor. Ayrıca demokrasi kavramının hep dışlarında olagelen, yükseklerde uçup duran bir kavram olarak kalmasından hoşlanmıyorlar. Bu derlemede göreceğiniz gibi öğrencilerin isteklerinin başında yönetime katılmak geliyor. Kendilerini yöneten bir kurumda söz sahibi olmamalarını akılları almıyor.

Nereden gelirse gelsin ne çeşit olursa olsun emperyalizme savaş açmışlar, gençlik li-

derlerinin denemelerini okuyunca siz de onlara katılacaksınız.

Birçok ülkenin eski kuşaktan kişileri bile gençlik olaylarının toplumun değişme isteğini deyimlediğini, olayları buna göre değerlendirmenin gerektiğini savunuyorlar.

Denemelerde bir özelliği daha farkedecsiniz, gençlik sokakta gördüğü, hergün yaşadığı, gazetelerde okuduğu şeylerle öğrendikleri arasındaki çelişmeye dayanamıyor. Yaşamının akıp giden gerçeğine bilgisinin de uyarlanmasını istiyor. Her yerde kan kokarken, her yerde siyasal ve ekonomik baskılar alıp yürümüşken durağan bir ortaçağ bilgisini benimsiyemiyor. Gençlik olaylarıyla ilgili haberler ve yorumlar parça parça gazete sayfalarında sararıp kaldığından bir çok kişi bu olayları kalın çizgilerle bir dünya görüşünün içine oturtma olanağı bulamamıştır. Oturtma olanağı bulamayınca da, hareketleri bir gençlik heyecanı, gençlik ayaklanması olarak yorumlamıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi edinenler neden Batılı yazarların bu olaylara “Yirminci yüzyıl devrimi” adını koyduğunu anlayacaklardır.

Dünyadaki ve bizdeki gençlik olaylarının ortaya koyduğu bir gerçek vardır, yirminci yüzyılda toplumda düşünenlerin beyni gençliktir, başka deyimle gençlik toplumun beyni olma işlevini (fonksiyonunu) başarıyla sürdürmektedir. Yüzyılımızda gençliğin ilişkileri sınırları yıkmış, aradaki kilometreleri sıfıra indirmiştir. Yapılan gençlik festivalleri, gençlik kongreleri yeryüzünde birleşen bir gençliğin

muştucusu olmaktadır. Birleşen bir gençlik de yeryüzünden savaşı kaldırmamanın, saldırıları silmenin çalışmasını düzenlemektedirler.

Derlediğimiz denemelerde göreceksiniz ki, gençlik olayları başı sonu olmayan bir ayaklanma değil, kuramı (teorisi) yapılmış, bu sağlam teoriden uygulamaya (pratiğe) geçilmiştir. Demek ki düzenli bir biçimde belli bir hedefe yönelinmiştir. Gençlik topluma inmeyen birçok olayın da halka ileticisi görevini yüklenmiştir. Anlaşılmaktadır ki gençlik bir ezber makinası olmaktan bıkmıştır, kendisine öğretilenlerin neye yaradığının sağlamasını yapmıştır. Gazetelerde bu olayları izleyenler bile Batıda, daha çok bizde ülkenin gerçekleriyle üniversite öğrencileri arasındaki ayrımı için gerçeklere uygunluk açısından olumlu şeyler söyleyemezler.

Elinizdeki kitap üç ayrı bölümden kuruludur. Birinci bölüm Alman gençliğinin, ikinci bölüm Fransız gençliğinin, üçüncü bölüm Türk gençliğinin düşüncelerini, eğilimlerini yansıtmaktadır.

Birinci bölümdeki en önemli adlar yaralanması büyük gösterilere yol açan Rudi Dutschke ile Wolfgang Lefèvre'dir. Rudi yazısında; dünyadaki siyasal dengeyi incelemekte, yeni sömürgeciliğin niteliklerini saptamaya (tesbit etmeye) çalışmaktadır. Rudi, öğrencilerin nasıl örgütlenebileceğinin, bu örgütlenmenin nasıl eyleme döküleceğinin alfabesini yapmakta, halk öğrenci ilişkilerine değinmektedir. Toplum ve devlet bürokrasisinden yakınan gençlik lideri,

gençlik organizasyonlarının iç sorunlarından söz etmektedir.

Birinci bölümün ikinci yazarı Alman gençliğinin önderlerinden Wolfgang Lefèvre, bir üniversite reformunun nelere bağlı olduğunu çok başarılı olarak açıklıyor ve söylediklerini tarihsel bilgiyle de temellendiriyor. 1810'dan bu yana Alman üniversitelerini inceleyen Lefèvre, üniversitenin yaşayan dünyadan koptuğunu çok güzel kanıtlamakta (ispatlamakta), öğretim üyelerini "eğitim generalleri", üniversiteyi de "sırça köşkteki üniversite" diye nitelendirmektedir. Alman öğrenci önderleri bir ülkenin ekonomik çalkalanmaları ile eğitimi arasındaki şaşmaz paralelliğe dikkati çekmektedirler.

Alman gençliğinin düşüncelerini yansıtan birinci bölümü Mehmet FARUK dilimize çevirdi.

Kitabın aslı "Rebellion der Studenten oder Die neue Opposition" adını taşıyordu.

İkinci bölüm Fransız gençliğine ayrıldı. Bu bölümde Cohn - Bendit'le Sauvageot'nun düşüncelerini okuyacaksınız. Nanterre Edebiyat Fakültesinin Sosyoloji Bölümünde öğrenci olan Daniel Cohn - Bendit'in Jean - Paul Sartre'la yaptığı konuşmayı yayınlayarak, bu Mayıs olaylarının öncüsünün ne düşündüğünü yansıtmaya çalıştık.

İkinci bölümün ikinci adı da Fransız Millî Öğrenci Birliği (UNEF) nin ikinci başkanı Sauvageot. Jacques Sauvageot burada tanınmış

gazeteci Hervé Borges'le konuşuyor. Fransız gençliğinin öncülerinin konuşmalarını da dilimize “*La Révolté Etudiante*” adlı kitaptan Sevgi MERİH çevirdi.

Türk gençliğine ayrılan üçüncü bölümü de Doğan HIZLAN hazırladı.

Bunun için de bütün gündelik gazeteleri, haftalık dergileri taradı, bildirileri ve komisyon raporlarını teker teker okudu.

Sayın okuyucularımız, yayınevimiz bu derleme kitabı yayınlamakla dünyadaki ve bizdeki gençlik olaylarının daha iyi anlaşılmasına ışık tuttuğuna ve havada kalan sorunların temellendirilmesinde yardımcı olduğuna inanmakta, bu bakımdan da bir görev yapmanın sevinç ve mutluluğunu duymaktadır. Üç ayrı ülkenin gençliğinin düşüncelerini okuyarak bütün gençlik olaylarının toplu bir biçimde değerlendirilmesi olanağını bu derleme size kazandıracaktır.

Kitabımızın ülkemiz gençliğinin sorunlarının çözümlenmesinde yardımcı olmasını dileriz.

G İ R İ Ő

Batı Almanya'daki öğrenci hareketlerini ayrıntıları ile anlayabilmek için bu hareketlerin başlamasında önemli rol oynayan Batı Berlin Üniversitesi olaylarını bilmek gerektir.

4 Aralık 1948 de öğrenime açılan ve adına "die Freie Universität" (Hür Üniversite) denilen bu kuruluş, Nasyonal Sosyalizm devrindeki devlet politikasına bağı üniversite anlayışının yüksek öğrenimde meydana getirdiğı derin yaraları sarmak amacındaydı. Aynı zamanda öğrenciler bu örgütte yönetime katılmaktaydı.

Ancak bu süre içindeki olaylar öğrenciler ile öğretim üyeleri arasında büyük fikir ayrılıklarının doğmasına yol açmıştı. Bunların başında; 1962 yılında Öğrenci Birliğinin Fransa'nın Cezayir'de sürdürdüğü şiddet politikasını protesto ve Cezayirli öğrencilere Alman öğrencilerinin sempatilerini duyurmak amacıyla düzenledikleri bildiriye Üniversite Rektörünün karşı durması olayı gelmektedir. Bu itirazda Rektörün gerekçesi Batı Berlin'de asker bulunduran Fransızları gücendirmemektir. Birkaç ay

sonra aynı rektörün Doğu Almanya'daki öğrenciler için yapılacak sempati gösterisine ızın vermesi öğrencileri kızdırmıştı. Öğrenciler üniversite öğretim üyelerinin bağımlı bir politika güttüklerini ileri sürüyorlardı.

Ocak 1966 da SDS (Sosyalist Alman Öğrenci Birliği) tarafından düzenlenen Vietnam ile ilgili konferans, toplantı ve açık oturumlar Üniversite Senatosunun, üniversite içinde politik toplantıları yasaklamasına ve bunun sonucunda da öğrenciler ile öğretim üyeleri arasında çatışmalara yol açtı.

6 Nisan 1967 de A.B.D. nin başkan yardımcısı Humphrey Berline gelmişti. Bir öğrenci teşekkülü "Berlinin bağımsızlığını Vietnamda ve başka ülkelerde büyük bir çabayla koruyan bir ülkenin temsilcisini büyük bir tezahüratla karşılamak gerektir" şeklinde el ilânları dağıtmıştı. Humphrey'in ziyaretinden bir gece önce Sosyalist Alman Öğrenci Birliğine bağlı çok sayıda öğrenci, evlerinde plâstik torbalara un ve pudra doldururken tutuklanmışlardı.

Aynı akşam Berlin Emniyet Âmirliği Basın Bürosu "Komün" adını alan bazı öğrenci gruplarının gizli maksatlarla bir araya gelerek, A.B.D. başkan yardımcısı Humphrey'nin şahsına karşı bomba ile suikast yapmayı plânladıklarını açıklamıştı. Bu gizli maksada ait deliller polisin elinde olmasına ve polisin bunları uzun süre önce öğrenmesine rağmen "suikast" haberlerini dünyaya yaymak hususunda basın gönüllü olarak harekete geçmişti. "A.B.D. başkan yardımcısına karşı suikast plânlanmış" (Bild -

Berlin) “Öğrenciler Humphrey’e suikast tertip etmişler. (B.Z.) “Humphrey’e yapılacak suikast plânını polisler ortaya çıkardı” (Morgenpost) “Mao’nun Doğu Berlin’deki elçisi başkan yardımcısına karşı kullanılmak üzere bomba teslim etmiş (Der Abend).

Ortaya çıkan yanlış haberlerin basın vasıtasıyla yayılması, halkın reaksiyonuna sebep olmuştu. Batı Berlin Belediye Başkanı nümayişçi öğrencilerin adlarını Rektörlüğe vererek onların cezalandırılmalarını istemişti.

Üniversite Senatosu ise öğrenci örgütüne verilen ödeneği maddî imkânsızlıklar gerekçeyle kısmıştı. Öğrencilerin bunları protestosu ve Vietnam konusundaki nümayişleri uzun süre devam etti.

1 Haziran 1967 de, öğrenci örgütü, bir gün sonra Berlin’e gelecek İran Şahı ve İran’ın sorunları konusunda bir açık oturum düzenlemiş ve açık oturumdan sonra İran Şahı’nın Prag’da hararetle karşılanmasını protesto için Çekoslovak askerî misyonunun bulunduğu binaya yürünmüştü.

2 Haziran günü ise halk ve nümayişçiler Schöneberger Rathaus önünde toplanmışlardı. Burada Şah taraftarı olan İranlılarla öğrenciler arasındaki çatışma Benno Ohnesorg adında bir öğrencinin polis kurşunu ile ölmesine sebep olmuştu.

3 Haziran günü öğrenciler üniversite içer-

sinde bir gösteri düzenlemişler, ancak üniversitenin kapılarını kapalı bulmuşlardı. Caddeye dökülen nümayişçiler polisle çatışmak üzereyken Ekonomik ve Sosyal İlimler Fakültesi Dekanı kapılarını öğrencilere açmıştı.

Burada yapılan toplantıdan sonra şu bildiri yayınlandı :

“1— Normal ders programı içinde en az bir hafta süreyle öğretim üyeleri ve öğrenciler aşağıda sözü geçen konularda tartışmalıdırlar:

a) Son günlerde cereyan eden olaylar;

b) Gerçeklerin politikacılar, basın ve polis tarafından örtbas edilmek istenmesi ve bunun kamuoyundaki anlamı;

c) Berlin’in anormal durumu, demokrasi-nin bürokratik bir biçimde ortadan kaldırılma çabaları, yürütme yetkisi olan yasal kuruluşların uyguladıkları terör;

d) Berlin’de demokrasiyi yeniden kurmak, korumak ve geliştirmek amacıyla üniversite-nin politik bilimler öğretilen yer olarak aktif bir biçimde politikayı etkilemesi imkânlarının araştırılması.

Bu konularda bir hafta tartışmalar sürdü-rüldükten sonra “Eleştirci Üniversite —die Kri-tische Universität—” adıyla bir öğrenci örgü-tü kurulmuştu. Bu örgütün esas görevleri şun-lardı :

1— Sürekli olarak yüksek öğrenimin eleş-tirilmesi ve pratik eğitim reformu,

2— Bilimsel çözümleme ve eleştiri yardı-mıyla öğrenci gruplarında veya öğrenci birlik-

lerinde politik deneyin genişletilmesi ve güçlendirilmesi,

3— Öğrencilerin gelecekteki mesleklerinde bilimsel ve sosyal politika alanında bilgi ve deneylerinin arttırılması ve bu mesleklerde eleştirici aydın özelliğini korumak.

İşte Rudi Dutschke ve Wolfgang Lefèvre'in denemelerini bu ilkelerin ışığında değerlendirmek gerekir.

RUDİ DUTSCHKE

28 yaşında olan Rudi Dutschke Berlin Freien Üniversitaet'in sosyoloji bölümünden mezundur ve hâlen Amerika'da Prof. Herbert Marcuse'nin yanında doktora yapmaktadır. Alman gençlik hareketinin bir numaralı kuramcısı ve eylemcisi olan Rudi'nin

Doğu Almanya'ya girmesi yasaktır. Geçen yıl uğradığı suikastten bir süre hafızasını kaybetmesine rağmen kurtulan Dutschke Amerikalı bir ilâhiyat öğrencisi ile evlidir, bir çocuğu vardır.

NE İSTİYORUZ ?..

Fromm'a göre egemen kişilerin iki yanlı, hem sadist hem mazoşist tutumlarının meydana gelebilmesi için ilk şart, güçsüz ve korku dolu, bilinçaltı ve "üst-ben" tarafından sıkıştırılan "Ben"lerin olmasıdır. "Ben"lerin içinde bulundukları bu baskı gerçeğin durmadan yeni biçimlerde mistifie edilmesine ve nörotik çatışmalara yolaçar ve güçlülere karşı takınılan düşmanca ya da hayranlık dolu tavırlarda, zayıflara duyulan sadistçe kinlerde, aynı zamanda bu kişilerin "medenî cesaret"den bütünüyle yoksun oluşlarında kendini belli eder. "Ben"

korku - ve suçluluk duygularını bastırabilmek, hiç olmazsa bir süre için bir kişiliğe sahip olmak amacıyla kendisini devletle, “Führer” ile, ulusla, v.b. ile özdeşleştirir. Küçük burjuva bu yoldan korkusunu boğar, ve otorite altında kendisini “emniyette hissederek”.

Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford tarafından yapılan “The Authoritarian Personality” adlı sosyal psikoloji araştırmasında “otoriter kişilik” aşağıdaki çizgilerle tanımlanmaktadır: “1. Geleneklere bağlılık (ahlâk anlayışının katılığı v.b.) 2. Kendi bulunduğu grup içinde idealize edilmiş moral otoritelere karşı duyulan “itaat” (otoritelere karşı için için duyulan karşı çıkma duygusuna rağmen ya da bu duygu yüzünden gösterilen itaat) 3. Geleneksel değerlere karşı çıkan kişilere güdülen düşmanlık (önyargı sahibi kişiler her zaman “doğru düşünen, herşeye hakkını veren” insanlardan sayılmak isterler.) 4. Öznel, imgesel, yumuşak olanın yadsınması 5. Bâtıl inançlara uymak ve belirli kalıplara bağlılık 6. İnsanlar arası ilişkilerde güçlü olma sorununa duyulan ilgi ve “erkekliğin” önemsenmesi 7. Dışadönüklük ve 8. Cinsel olayların önemsenmesi.”

Faşizmin temelinde yatan bu kişilik biçimi Almanya’da faşizmin görünüşte yenilmesiyle aşılamamış, giderek genel çizgileri bozulmadan antikomünizme aktarılmıştır.

İşçi hareketinin eski devrimci kadrosunun faşizm ve Stalinizm tarafından “tasfiye edilmesi” ücretli yığınların soğuk savaş döneminin ideolojisi olan antikomünizme bu denli çabuk

ve kolay kaydırılması sonucunu doğurmuştu. Bir kez daha yığınlara —savaş yüzünden— uyuşuk bir antikapitalist (ve antistanilist) eğilim hâkim olmuştu. Sosyal devrimci liderler yeniden başarısızlığa uğradılar, belki de başarıya ulaşacak çapta kişiler yetişmemiştii o sırada. Böylece ne “dıştan yönetilen” Stalinci bürokratlar, ne de kapitalizmin “içten yönetilen” tipik kişileri ve burjuva sınıfının yöneticileri için tâvizler, çekip çevirme (Manipulation) ve doğrudan baskı tedbirleriyle yığınların dizginlerini elde tutmak güç olmamıştı. Politika sahnesinden çekilen devrimci alman sosyalizmi ancak yirmi yıl sonra tek tek öğrenci birlikleri, endüstride ve idarî mekanizmadaki bazı ücretli tabakaların kurdukları siyasî görüşe sahip dernekler yoluyla yeniden tarihsel bir “vakıa” olmuştu. Marksist Teori bireyselleşmiş, bu yüzden de düzen değıştirici özünü yitirmişti. Örgütlenmeyi bütün ülkelerden gelen devrimcilerin her yönden kendilerini yaratıcı bir biçimde eğittikleri ve devrimci uygulamayla sürekli ilişki halinde bulundukları bir akademi biçiminde ele almak bir fanteziden öteye varamamıştı.

Yalta ve Potsdam konferanslarında antifaşist müttefikler faşist devletlerin zararına birleşmişlerdi. Batının demokratik - kapitalist ülkeleri ve kendi iddiasına göre Sosyalist Sovyetler Birliği karşılıklı anlaşarak nüfuz alanlarını genişletmişlerdi. Kısa süreli bu görüş birliği temel yapıdan doğan ayrılıkların çok çabuk ortaya çıkmasıyla bozuldu. Antikomünizmin Amerikan dış politikasının ana çizgisini meydana

getirdiğini resmen açıklayan Truman doktriniyle, 1947 de soğuk savaş başladı. Amerikan iktidar yetkililerinin “set çekme” politikası daha sonra NATO, CENTO ve SEATO gibi askerî örgütlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Ağustos 1953 te Amerikalılardan bir yıl sonra Rusların da ilk Hidrojen bombasını patlatmaları antikomünizm isterisine tutulmuşlar tarafından “sabotaj - ihanet” olayı olarak nitelendirilmiş ve antikomünizm hareketine katılmayan herkese karşı yürütülen resmî cadı kazanı hareketinin, McCarthy’ciliğin güçlenmesine yol açmıştı.

Komünist Partisinin XX. toplantısında Kruçef’in yaptığı gizli bir konuşma dünya politikasında yeni bir dönem açmıştı. Anti-kapitalist ve Staline karşı olan Macar ayaklanmasında birbirine rakip iki büyük devletin de silâhlı müdahaleden kaçındıkları görülmüştü. Sovyet Rusya ve Amerika karşılıklı olarak birbirlerini kontrol edebiliyorlardı, fakat askerî bir çatışmaya girmekten kaçınıyorlardı. Ayrıca silâhlı müdahaleye dayanan bir anti-komünist hareketin doğduğu anda öleceği kesindir. Bu hareket ne 17 Haziran 1953 de Doğu Berlin ve Doğu Almanya’da, ne de Ekim 1956 da Macaristan’da askerî bir müdahale yapabilirdi. 13 Ağustos 1961 de bile kendisine ideoloji seçecek gerçekçi davranışı yapamamıştı.

Yalnızca SPD (Batı Almanya Sosyalist Partisi) içindeki ve dışındaki —özellikle SDS (Sosyalist Alman Öğrenci Birliği) deki birkaç— sosyalist için ilerisi görülmeyen anlaşılmaz, bo-

şuna çaba harcanmış bir dönemdi. Uygulamada kapitalizm ve stalincilik dışında başka yol yok gibi görünüyordu. Batı Almanya'da kapitalizmin yeniden kurulma programı birçoğu için alışılmamış bir şeydi ve kimileri için yeni kapitalist sistemin organize olabilme ve kriz tehlikesine tutulmama özelliğinin esaslı ispatı sayılıyordu. Buradan, hiçbir yönden parçalanmayan ve herşeye uyabilen kapalı toplumun terkedilmiş teorisi yeniden ortaya çıkmıştı. Bunun karşıtı olan teori ise Doğu Alman Cumhuriyetinin Alman sosyalistlerinin anavatanı olduğu görüşü idi.

1945 - 1965 arası olan bu sürede Batı Almanya gerçek bir yeniden kurulma düzeyine sistematik biçimde girmiş, yine aynı sürede parti ve benzeri muhalefet kuruluşlarının dürüst çalışmaları olmuştu. Avrupa dışında devrimci bir düzende dünyaya yayılan olaylar patlamağa başladı. "İkinci Dünya Savaşı sona ermek üzere iken, önemli gözüken politik problem sömürgeler sorunu idi. Eğer batı ülkeleri sömürgeciliği mevcut durumunda muhafaza etmeğe çalışsalar, kanlı devrimlerle ve kaçınılmaz yenilgilerle karşılaşarlardı. En başarılı politika 700 milyon insana barışçı özgürlük hakkını vermek olurdu." (A. Dulles: War or Peace New-York 1957, sayfa 76).

Bu işin nasıl olduğunu en iyi şekilde Filipin adalarında görebiliriz: "4 Temmuz 1946" da A.B.D. bize büyük bir oyun oynadı. Marşların, gösterilerin gürültüsünde bu önemli günde ülkemizi bağımsız ilân etmişti. Bu babacan ha-

rekette Sam Amca dehşet dolu bir baskı stratejisini ortaya koymuştu.” (The Philippine Press Manila, 1 Nisan 1946) “Filipinin askerî polisleri Manila’dan on iki kilometre uzaktaki bir bölgede makineli tüfek ve el bombası atışları yapıyorlardı. Bu bölgede isyan halinde bulunan Hukbalaps kabilesi bulunuyordu.” (AP Manila, 3.12. 1946). Bu olayı takip eden yıllarda binlerce Huks kurtuluş cephesi saflarında özgürlük mücadelesi yaparken öldürülmüştü. Böylece birkaç yıl bu mücadele geciktirilmiş oluyordu. Ülkenin çeşitli yönüne yayılan genç Huks savaşlarını yürütmek isterken, Filipin yöneticileri yeni bir Vietnam olayını önlemek amacıyla A.B.D. den askerî yardım istiyorlardı.

Filipin’deki bağımsızlığın ilânından birkaç ay sonra Madagaskar adasında Fransız yöneticilere karşı yapılan karşı koyma hareketi kanlı bir şekilde bastırılmış, 80.000 Madagaskarlı vahşice öldürülmüştü. Bu olaylar ne Sovyet Rusya, ne Birleşmiş Milletler ne de dünya kamuoyunca önemsenmişti.

1940 yıllarında yalnızca Çin, emperyalist devlet olmaktan çıkıp, Çin’deki halk kitlelerinin ihtiyaçlarını gerçekten tatmin etme yolunda çıkış noktası olan sosyalist fakirliğe girmişti.

Sömürge ülkelerinin bağımsızlık biçimi kısa bir süre içinde politik bağımsızlığın değişmez havasına ve ekonomik sömürülmeğe dönüşüyordu.

Savaşın zayıflattığı kapitalizm yeniden gelişebilmek için büyük sermayeleri kullanıyordu.

1945 - 51 yılları arasında İngiliz kolonileri, çeşitli yollarla, bir milyar sterlin kadar parayı sterlin dengesini sağlamak için ödemeler yapmağa zorlanmıştı. Bu paralar sömürgelerden İngiltere'ye sermaye ithaline yol açmıştı. (P. Baran. **İktisadî Büyümede İktisat Politikası. Neuwied 1966, sayfa 353**).

Yeni bağımsız olan ülkeler, milyonlarca sterlini kitlelerin kısa süreli ihtiyaçlarını tatmin için kullandıkları hallerde, büyük sermaye teşekküllerinin dünya piyasasında ham maddeyi ucuzlatma politikasıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Sürekli nüfus artışı ile durgun, hattâ gerileyen kapitalizmin önleyemediği fakirliğin kanlı ayaklanmalara yol açtığını görüyoruz. “Bugün A.B.D., Çin'deki, Kore'deki, Japonya'daki, Siyam'daki, Malezya'daki, Burma ve Hindistan'daki zorlu mücadelenin içine kendisini atmıştı ve ilerde daha da içine girmiş olacaktır. Şüphesiz belirli bir durum alacak ve emperyalizm, yeni şeklinin karakteristik yapısına kavuşacaktır.” (Karl Korsch: **Alternative, Nisan 1965, sayfa 88**). Emperyalizmin yeni biçiminin özelliği ekonomik çıkarların birinci derecede önemli olmayışıdır. Gerçi bugün ham maddeler önemlidir, fakat emperyalizmin asıl amacı bu değildir. Emperyalizmin yeni biçiminin özü, onun sempatizanı hükûmetlere çıkarıcı zümrelere ve iki yüzlü kişilere dayanmasında belirmiştir. (Karl Korsch *ibid*, sayfa 88).

Gücünü kaybeden kapitalizmde objektif olarak Birinci Dünya Savaşı sonundan beri,

sübjektif olarak proleter diktatörlüğünün kuruluşundan beri kapital ihracı azalmış durumdadır. Bu şaşılacak bir husus değildir, zira büyük siyasî ve ekonomik krizlerde paranın büyük bir titizlikle ödünç verildiği bir gerçektir. Bu arada önemli bir husus da silâhlanma harcamalarını en üst (maximum) düzeye çıkaran ülkelerin, sermaye fazlalarını, sermaye ihracında daha az kullanacakları kesindir, zira bu sermayeler modern savaş içinde eritilecektir. 1920 - 30 yıllarında sermaye ihracı yerini yabancı enerji ve ham madde kaynaklarının kurulması ve sömürülmesine bırakmıştır. Modern savaş endüstrisi, bilhassa artan savaş tehlikesi karşısında, bu ham madde kaynaklarını süratle sömürmüştür.

Devletler arasındaki dış siyaset mücadelelerinin amacı potansiyel düşmanı güç duruma düşürmek ve yeni bölgeler kazanmaktır. Stratejik hareketlerin amacı ise savaş içinde avantajlı duruma sahip olmaktır. Bunun ardında yatan savaş mekanizmasının mantığıdır. Silâhlanma ve silâhlı çatışma böyle bir gelişmenin normal sonuçlarıdır.

Kapitalizmin gerileme devri kapitalist sistemin devamlı kriz devridir. Politik bakımdan söz sahibi olmuş kitlelerin bilinçli devrimci hareketleri bunun dışında tutulabilir. İkinci Dünya Savaşının ardından sistemin devamlı krizinin ana hatları görölmeğe başlanmıştı. Bu ne elle tutulur, ne de ortadan yok edilir bir haldeydi.

Mekanizma hakkındaki bütün bu bilgileri

ve emperyalizmin çeşitli durumlarını biz ancak Kongo ve Vietnam'da uluslararası karşı devrim hareketinin özlü ve anlamlı örnekleri ortaya çıktığı zaman tahlil edebilmiştik.

Uluslararası sorunlarla uğraşmamız bizim çelişik durumumuzun sonucu idi. Hiçbir Alman Berlin duvarını sevmiyordu ve çok az kimse Doğu Alman Devletini ve Doğu Almanya Sosyalist Partisini gerçekten sosyalist olarak kabul ediyordu, fakat aynı zamanda herkes iç ürperten Adenauer yönetimini, Batı Almanya Sosyalist Partisinin iki yönlü politikasını ve C.D.U. (Hristiyan Demokrat Parti) nun Almanya'nın birleşmesi konusundaki ihanetini hoş karşılamıyordu. Bu nedenle kendimize ait gerçeklerde bize uygun politik uygulama imkânlarını bulamıyorduk. S.P.D. veya sendikaların iyi niyetli solda toplanma çabaları boşa gitmişti. Sonsuz iktisadî mucize hayâli hepimizde kuşku yaratmağa başlamıştı. Başarısız çekişmeler konusunda öfke ve kuşkular, SDS (Sosyalist Alman Öğrenci Birliği) içindeki ve dışındaki sosyalistlerin tutarlı karakteristiği idi. 1960 yılının başında SDS üyelerinin çoğunluğunu SDS tarafından lânce edilen ve Prof. Sieber tarafından yönetilen Marksizm Seminerinde daha başarılı olmak isteyen sosyoloji ve felsefe bölümü öğrencileri teşkil ediyordu. Bu arada 1964 - 65 yıllarında SDS Berlin ve Argument Club arasında sol kanadın fikir ayrılıklarından meydana gelen bir iş bölümüne gittiği görülür.

Bu iki grup arasında bir başka kuruluş da

ortaya çıkmış ve 1965 in ilk aylarında SDS ile çatışmağa başlamıştı.

Sömürgelerin devrimci rolü ve fonksiyonu konusundaki ilk açıklamalar bu iki gruptan çıkmıştı. “Kapitalist sistemin dağılmasında en önemli faktör emperyalist ülkelerle onların çok sayıdaki kolonileri arasındaki ilişkinin yok olmasıdır.” (Bucharin 1921). Bu görüşün unsurları, zamanında belirlenmeğe başlamış, bugün ise inkâr edilmez olmuştur.

Milliyetçi ayaklanmalar, sömürge ayaklanmaları, kısaca bağımsızlık savaşları çoğu halde sömürücü ülkelerin açıkça ortaya çıkan egemenliğini zorlamasına yol açmaktadır. Geriye kalan yeni kurulan ülkeleri bağımlı hale getiren, gizli ekonomik iktidar yapısıdır. (1964 yılında bir Berlin’li öğrenci topluluğunun duvar gazetesinden).

Bu satırlar tam anlamıyla teorikti, fakat Batı Berlin’deki bugünkü dünya toplumu anlayışı analiziyle desteklenen devrimci çehrelerin bu görüşten hareket ettikleri görüldü.

İşçiler ile sermaye arasındaki kavganın dünyanın her yönüne yayılmış karakteristiğinin, politik eşitlik mücadelesi için gerçek ve pratik zeminini bulmadan uluslararası politikanın, özellikle üçüncü dünya ülkelerinin problemlerini kapsadığı görüldü.

Burada; içine Lâtin Amerika’da ve Almanya’da klâsikleri ve Marksizmin eleştirici teorisinin yeni analizlerini inceleyen solcu öğrenci ve işçi kitlelerinin de dahil olduğu bir grupun varlığından söz etmek doğru olur. 1964 sonların-

da ilk defa parça parça yayınlanan Kurs-Buch - 2 kitabı piyasaya çıkmadan Frantz Fanon hakkında bir konferans dinlemiştik.

Şimdi Güney Amerika ülkelerinin bağımsızlığı için savaşıyor bu gayretli arkadaşlar, İkinci Dünya Savaşından sonraki siyasî partiler dışındaki 'solcuların ilk nümayişçileriydiler. 18 Aralık 1964'de Afrika'nın önemli devrimci kişilerinden Lumumba'nın öldürülmesinden sorumlu Kongo Başbakanı Mois Çombe, Batı Berlin'e gelmişti. Batı Alman Hükûmeti ile Alman firmalarının Kongo'da yatırım yapması konuları görüşüldükten sonra Çombe, Hac seferi yapar gibi Willy Brandt'ı ve Berlin duvarını görmeğe geldi.

Biz gerek organizasyon bakımından, gerekse teknik bakımdan herhangi bir nümayişe hazır değildik. Kendiliğinden bu ortam meydana gelmişti. Fakat nümayişin anlamı nümayişçiler için ilk anda bilinçli bir mücadele değildi. Tarihî bakımdan (Sosyalist Alman Gençliği Birliği) SDS ile FDJ (Hür Alman Gençliği Birliği) nin ortaklaşa organizasyon yapmaları oldukça ilginçti. Görüşmeler sırasında LSD ve SHB gibi öğrenci örgütleri de bulunmuştu. Bütün gruplarca hazırlanıp imzalanan bir el ilânı LSD temsilcilerinin FDJ ye ait bazı düşüncelerinden ötürü dağıtılamadı.

Hava meydanı civarındaki ve Schöneberger Rathaus önündeki nümayişçilerin amacı belliydi. Polisin nümayişçilerin sayısının çokluğu nedeniyle hareketin kanunsuz olduğu iddiasına karşı öğrencilerin kararlı tutumları, biçim-

sel demokrasinin kendini tatmin için oynadığı oyunun kurallarına karşı gelmek içindi. O zamanlar çeşitli gruplara ayrılmış solcular arasında kendiliğinden bir kooperasyon ve dayanışma meydana gelmişti. Nümayişçilerin düzenli hareketleri sükûnet ve intizam koruyucularını oldukça şaşırtmıştı. Organizasyon ve nümayişin yönetimi, hareket sırasında kendiliğinden gerçekleşmişti.

Polisin çemberi içindeki hava alanından, Schöneberger Rathaus önüne kadar süren uzun yürüyüş 10 kilometre sürmüştü. Gerçekte Polis Müdürü o zamanlar görevini yapamamaktan dolayı istifasını vermiyordu. Birbirine kenetlenmiş gruplar halinde Belediye Sarayı önüne gelmiştik. O sırada yol üzerindeki kurulmuş pazarı taktik amaçlarla kullanmamamız bir hata idi. Böylece polis nümayişe istediği yönü vermiş, bazı temsilcilerin geçmesine müsaade etmiş, o sırada yoldan geçen Çombe'nin bulunduğu arabaya atılan domateslerle başlayan bombardıman başarı ile sonuçlanmıştı. Bu nümayiş sırasında ortaya çıkan karşı koyma şekilleri, sonradan bizim politik müdahalemizin metodları olmuştu. Çombe'ye karşı yapılan nümayişlerle Berlin'de ilk defa inisiyatifi ele geçirmiştik. Sonraki olaylara bakarak bu olayı bizim kültür devriminin başlangıcı olarak kabullenebiliriz.

Esas olan, yönetici sınıfın o zamana kadar ki değer ölçü ve kalıplarının tartışma konusu yapılması ve harekete katılanların öncelikle bu konuya dikkatlerini verdikleri ve hareket

sırasında hareketin kendiliğinden hedef ve anlamının ortaya çıkmasıydı.

Nümayişçiler ertesi gün yayımlanan gazetelerdeki satırlara inanamadılar, böylece onların sosyal devlet düzenine karşı güvenleri azalmıştı. Öğrenciler iş bölümü ile hazırlanmış haberlerin, yalanın ve düzmeceliğin sırttığı satırlarla karşı karşıyaydılar. Örneğin, Berlin Şehir Senatosu'nun ve sermayenin yayın organı gibi görünen Abend gazetesinde şu satırlar okunuyordu: Yeni Almanya taraftarları bugün bir nümayiş havası yaratmak istediler. "Batı Berlin'de binlerce kez bağıralım: Katil Çombe defol!" afişleriyle Berlin'de sanki Çombe'ye karşı ihtilâl yapılmaktaymış gibi davranıldı. Ustaca tertip edilmiş bazı haberlerdeki "Koro halinde katil Çombe'ye defol denildi" şeklindeki ibare sessiz nümayişin acayip tablosunu çiziyordu.

Berliner Morgen Post ise daha değişik ve tek yanlı yazıyordu: "Çombe defol" bağırışmaları Mehringdamm'ı kaplıyordu. Polisler boş yere öğrencileri tutmağa çalışıyordu. Görevliler tartaklandı (19.12.1964)..

Gazetelerin okuyucu sütunları halkın bize karşı daha sert davranılması önerileriyle dolmuştu. "Bu vahşi yaratıkları doğuya göndermeli" ibaresi artık basmakalıp okuyucu mektubu olmuştu. Düzenlenen haberler, bizim için "halkla ilişkiler" çalışmalarımızda temel teşkil etmişti. O zamanlar kitlelere yaklaşma yolunu

bügüne göre daha zor bulmuştuk. Bizim isteye-
rek, kolay hareket edebilen öğrenci kitleleriyle
çalışmayı sınırlamamız daha doğru idi, bu,
öncelikle üniversite içinde ufak bir sahada ör-
gütlenme ve sonra yayılma biçimindeydi.

Çömbe'ye karşı yapılan nümayişin gerçek,
radikal, organize edilmiş ve kişisel eleştirisi ne
(Sosyalist Alman Öğrenci Birliğinde), ne de
üniversite içinde yapılmıştı.

Sokak gösterilerinden edinilen bilgi ne tam
anlaşılır hale getirilmiş, ne de teorik çalışma-
larla pratik arasında mantıkî ilişki kurulmuş-
tu. Buna rağmen çıkış başarılmıştı. Bu manti-
kî ilişki 18 Aralık 1964'de ilk defa Batı Berlin-
de üçüncü dünya öğrenci ve işçilerinin pratik
eleştirileri ile varlığını ortaya koymuştu. Fa-
kat varlığı ortaya çıkan başka bir eylem ise
polisin faaliyeti ve olaydan önce öğrenmesiy-
di. 1965 yılı başında Amerikalılar Vietnam hal-
kına karşı savaş çalışmalarını ve saldırılarını
arttırmışlardı. Güçlü Amerikan birlikleri ba-
şarısız hale gelmiş ve halkın tutmadığı hükû-
meti korumak zorunda kalmıştı. Bu sırada Ba-
tı Berlin'deki Sosyalist Alman Öğrenci Birli-
ğinde Horlemann ve Gilgemann adlı iki arka-
daşımız Amerika'dan elde edilen dokümanlar-
la Vietnam savaşı konusunda çalışmalara baş-
ladılar. Bu çalışmalar Batı Berlin'deki Ameri-
kan misyonu ile çatışmalara yol açtı. Basın
toplantılarında bizim arkadaşlar tek başlarına
ve üstelik Amerikalılara ait dokümanlarla Ame-
rikalıların Vietnam'daki faaliyetlerini kanıtla-
masını bilmişlerdir. Nisan sonunda SDS'den bir

grup, Leningrad ve Moskova'ya giderek oradaki öğrenci örgütleri ile Orta Avrupa ve üçüncü dünya ülkelerindeki sosyalist politikanın sorunları konusunda tartışmalara girişmek istediler. Bu görüşmeler sırasında Stalincilik problemi ve üçüncü dünya ülkelerinin sosyal ve ekonomik bağımsızlığı işleminde Sovyet Rusya'nın rolü konusunda oldukça büyük çatışmalar oldu. Her iki sistemin barışçı çalışmaları teorisi konusunu gayretle savundular. Bu teorinin temelini nükleer silâhların her iki grupta da bulunması teşkil ediyordu. Bu arada millî kurtuluş hareketlerinin de desteklenmesinde nükleer denge unsurlarının dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştü. Bu yönden Sovyet Rusya'nın millî kurtuluş hareketlerini desteklemekteki rolü de tartışılmıştı. Bu arada ortaya çıkan husus Rusya'nın Güney Amerika'daki halk hareketlerine hiçbir zaman yardımcı olmadığıydı. Rusya'nın Güney Amerika'daki **komprador burjuvaları** ile ilişkilerini o ülkelerdeki halkın kurtuluş mücadelesini önemsemeden geliştirdiği bir gerçektir. Yöneticilerle Vietnam'a yardım konusunda yapılan görüşmeler ürktücü ve üzücü olmuştu. Vietnam'a gönderilecek çeşitli malzemelerin maliyeti konusunda uzun çalışmalar yapıyorlardı.

Fakat bizimle evrensel devrimin içindeki millî kurtuluş hareketleri konusunu tartışmak istemiyorlardı. Emperyalizmin ortadan kaldırılması konusunu bile gündeme alıramamıştık. Millî kurtuluş hareketlerinin gelişmesinde Çin ile Rusya arasındaki fikir ayrılığı ise dokunul-

maz bir konu olmuştı. Vietnam'a yapılan yardım ve Sovyet Rusya'daki Vietnam'a yardım komitelerinin faaliyetleri işyerlerinde ve üniversitede gereken ilgiyi bulmamıştı. Bunun anlamı, uluslararası olaylara karşı ilginin azalması ve millî kurtuluş hareketlerinin önemsenmemesi idi. Vietnam devrimini kendi açılarından değerlendirmek imkânına sahip değillerdi. Halk ile parti arasındaki uzaklaşmayı, işyerlerindeki ilişkilerin cansızlaşmasını, üreticilerin üretim işleminden uzaklaşmalarını anlayacak kaabiliyete sahip değillerdi.

Ancak son zamanlarda bu ilişkilerin azalışı problemi, teorik bir sorun olarak ortaya atıldı. Üretici - işçi kitleleri bilinçsizce görevlerini yapmaktaydılar ama, üçüncü dünya ülkelerindeki bu ayrılımları anlayacak güçte değildiler, ayrıca bu sorunları çözecek yolları bulmak konusunda da çaba göstermiyorlardı. Biz bu konuda şöyle düşünüyoruz: Sovyetler Birliği için gelecekteki sosyalist devrimci yola girmekte tek şansı; bu ülkenin, üçüncü dünya ülkelerinin sosyal, ekonomik eşitlik mücadelelerine dikkatini toplaması ve üçüncü dünya ülkelerinde sosyal ekonomik eşitliğin nasıl sağlandığını halk topluluklarına anlatmasıdır. Ülkesinin fabrikalarında üretici sınıfın aracısız hâkimiyeti yoluyla üreticilerin üretimi kontrolü hususunda niçin başarıya varılamadığını da kitlelerine iletmelidir.

Amerikalıların Vietnam'da artan askerî baskıları Batı Berlin'de Vietnam konusunda sert tepkilere sebep olmuştı. "Gerçekte Viet-

nam'daki savaş bir iç savaştı. Ta ki Amerikalılar Vietnam'lı devrimciler ile Saygon Hükûmeti arasındaki savaşa katılıncaya kadar. Amerikalılara göre halkın dörtte üçü devrimcilerin yanındaydı.". 1965/66 ders yılı, üniversitede, Vietnam'da cereyan eden olayların açıklanması ile geçmişti. Ayrıca SDS'den Wolfgang Lefèvre 1965 sonbaharında Vietnam konusunda millî ve uluslararası anlaşmayı sağlamak için sürekli bir çalışma komitesi kurulması konusundaki bildiriye imzalaması nedeniyle "Öğrenci Birliği Başkanı" seçilmişti. "Vietnam'da barış" başlığını taşıyan bu bildiri Amerikan birliklerinin Güney Vietnam'dan çekilmesi ve Vietnam'a yapılan bombardımanların durdurulmasını talep ediyordu. Batı Berlin Senatosu Bilim ve Sanat Kurulu Başkanı Prof. Dr. Werner Stein 24 Ağustosda yaptığı basın toplantısında şu açıklamayı yapıyordu: "Bu komiteyi destekleyen herkes, şunu bilmelidir ki bu davranışıyla SED (Doğu Almanya Sosyalist Partisi) nin politikasını desteklemiş olur."

Aralık ayında SDS'nin Henry Ford pavyonunda Vietnam Sergisi açmak istemesi birtakım çatışmalara yol açmıştı. Rektör, Vietnam Sergisine engel olmak için Disiplin Yönetmeliğini ileri sürmüştü. Bu davranışıyla, Rektör, üçüncü dünya ülkelerindeki mücadelenin tarihsel koşullar altında ülkemizde de diyalektik benzerliği olduğunu kanıtlamıştı. Bu, Batı Berlin gazetelerinde düzenlenen Glöckchen hareketi ile daha da belirli hale gelmişti. Bu hareketin amacı, Vietnam'da vurulan Amerikan

askerlerinin ailelerine yardımda bulunmaktı. Bugünkü muhalefet hareketinin öncülerinden Wolfgang Neuss buna karşı “Neuss Deutschland” da karşı kampanyaya girişti. “Günlük gazete okurlarına, aldatılanlara! Modası geçmiş metodlarla Batı Berlin’in günlük gazetele-ri propagandaya başladılar. Vietnam savaşında ölen Amerikalıların aileleri için Noel töreni yapılmak istenmektedir. Biz de Batı Berlin halkının bağışlarından toplanan parayla matemdeki Amerikalılar için porselen eşya imâl eden porselen fabrikası işçilerini Noel günü için organize ediyoruz.” Neuss Deutschland, Batı Berlin gazetelerinin bu çağrısını tamamlamaktadır: Hitler Almanyasındaki savaşlarda ölen Amerikalıların geride bıraktıkları kişiler için yardım yapılmasını arzuluyoruz.

1965’in Aralık ayında SDS içinde ve dışında Amerikalıların Vietnamdaki kuvvetlerini arttırma isteklerine karşı nasıl harekete geçilmesi gerektiği tartışılıyordu. Organizasyon ve politik ön şartlar mevcuttu. Gece yapılacak afiş yapıştırma harekâtına karar vermiştik. Münih ve Berlin’de düzenlenen bu afiş yapıştırma hareketi 4 Şubat 1966 da yapılmıştı.

“Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halkları; açlığa, ölüme karşı ve insanlık için savaşmaktadır. Eski köleler şimdi insan olarak kabul edilmek istiyorlar. Küba’da, Kongo’da, Vietnam’da kapitalistlerin cevabı savaştır. Silâh gücüyle hâkimiyeti sağlamaya çalışıyorlar. Konjonktür, savaş ekonomisi ile dengeye getirilmektedir. Doğu ve Batı daima, iktisaden geri kalmış ül-

kelerin sırtından geçinmektedirler. Şimdi ezilenler için tek çıkar yol silâha davranmaktır. Onlar için gelecek, “devrim” demektir. Diktatörlere, kitlelerin kıyımında yardımcı olmak zorunda kalıyoruz. Onlar, sarı tehlikeye karşı birleşiyorlar. Daha ne kadar süre bizim adımıza cinayetler işlenmesine müsaade edeceğiz. Amerikalılar Vietnam’dan çıkmalıdır. Uluslararası kurtuluş cephesi kurulmalıdır.”

Hareket sırasında SDS’den birkaç arkadaş tutuklanmıştı. Bu broşürün ifade ettiklerinin teorik görünüşü yetersizdi. Fakat, hiçbir şey ifade etmediği de söylene-
mezdi. Bu hareketin amacı; bir örgüt ve onun çalışmaları için, büyük anlam ifade eden politik hareketlerde, bütünüyle yeni ölçüler ortaya koymaktı. Kanunsuz hareket olarak nitelendirilen bu politik eylem SDS’de oldukça büyük tepkiler yarattı. Bu harekâtı 5 Şubat’da şehrin merkezinden başlayıp Amerikan Haberler Bürosunun önünde kısa bir süre duraklamayla sona eren gösteriler izledi. Gösteriler sırasında Amerikan bayrağı yarıya indirilmişti. Bu, basın, partiler ve rektörlük tarafından solcu öğrencilere karşı terör havasında yürütülen suçlama kampanyası için çıkış noktası oldu. 7 Şubat’da Batı Berlin’in Amerikalı askerî komutanı Franklin’e mektup yazacak kadar ileri giden Rektör, bu hareketiyle son derece sorumsuz davranmıştı. Rektör, mektubunda birkaç öğrencinin sorumsuz davranışları konusunda üzüntülerini ifade etmişti. “Bu öğrenciler: Berlin’de hür bir şekilde eğitim görmelerini ve fikirlerini her zaman serbestçe açık-

liyabilmelerini Batı Berlin'de bulunan ABD ve onun müttefiklerine borçlu bulunduklarını göremiyorlar mı, yoksa görmek istemiyorlar mı?"

Bu açıklama ile Rektör, Springer'in gazetesinde partilerin ve Senatonun klişeleşmiş anlayışına katılmıştı. Bu görüşle; sanki Amerikalılar Vietnam'daki savaşlarıyla her türlü ölçüyü yok etmiyorlarmış gibi; sanki dünyanın herhangi bir yerinde bağımsızlığı koruyorlarmış gibi, Batı Berlin'de Vietnam'ın ve Vietnam'da Batı Berlin'in savunulduğunu ortaya koymak istemişlerdi. Amerikalıların durumunun böylesine palyatif bir şekilde Rektör ve Berlin Belediye Reisi tarafından açıklanması, o zamana kadar üniversite ve senato mensuplarının doğruluklarına inanan öğrencilerde şüphe yaratmıştı. Öğrencilerin, toplumdaki resmî ve yönetici kuruluşların otoritesini kabul anlayışının azaldığı görülüyordu. Parti, parlâmento veya senato üyelerinin hiçbirisi üniversiteye gelip öğrencilerle Vietnam konusunu veya başka bir sosyal sorunu tartışmayı gerekli bulmuyorlardı. Öğrenciler, otorite sahibi kişiler olarak kabul edilenlerin otoritelerini "onların bu nitelikleri sadece görevleri icabı ortaya çıktığı için; kabul etmiyorlardı. 1965/66 kış sömestrinde sokak gösterileriyle, uzun süre devam eden üniversite içi ve dışı Vietnam konferanslarıyla ve üçüncü dünya ülkeleriyle olan ilişkiler konusunda yapılan çalışmalarla öğrenciler üniversitedeki bürokrasiye karşı harekâta hazır hale gelmişlerdi.

Bu arada Batı Berlin halkının Vietnam ve

Vietnam'daki Amerikalılar konusunda derli toplu görüşleri olmadığını da belirtmek zorundayız. 8 Şubat 1966'da CDU (Hıristiyan Demokratlar Birliği) nin Almanya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri için yaptığı sempati gösterisi bu konuda esaslı bir test olmuştu. Batı Berlin'deki Amerika Evinde 1.000'e yakın dinleyici Amrehn, Lemmer ve Wohlrabe'yi dinlemek üzere toplandılar. "Bu şehir hürriyetin mezar kazıcılarının yaşayacağı bir şehir değildir." Yukardaki sözleri söyleyen Lemmer'indi ve senatodan "komünist taktiğiyle hazırlanmış solcu öğrencilerin bozguncu hareketlerine" karşı harekete geçilmesini istiyordu. Toplantının otoriter yönünü, konuşmalara itiraz eden birkaç dinleyicinin polisin gözü önünde sürüklenerek dışarı çıkarılması ve en yakın gara götürülerek Doğu Berlin yönüne gönderilmek istenilmesi ortaya koymuştu. "Kalabalık öğrenciler turnikeden geçip, trene girinceye kadar beklediler. Bu arada aleyhte gösteri yapan iki kişi polisler tarafından dışarı çıkarıldılar." **Bild Zeitung 9/2/1966.**

Bütün bu olanlar Vietnam'da Amerikalıların yaptıklarını destekliyenlerin acınacak durumlarını göstermeğe yeterdi. Sosyal - devrimci strateji için çağdaş kapitalizmin aktif ve bağımsız bir toplumsal anlayışa sahip olmadığını bilmek sistematik yönden önemliydi. Kapitalist sistem, belirli bir toplumsal anlayışa sahiptir. Fakat bu anlayış etken değildir ve politik, ekonomik unsurların belirlenmesinde yapıcı olamaz. Bugünkü faşizm belirli bir parti veya şah-

sın anlayışında ortaya çıkmaz. Faşizm, bireylerin normal eğitimleri içinde, daha doğrusu işleyen sistemin tüm örgütleri içinde vardır. Böylece bugünkü faşizm 1920 - 30 yılları arasındaki faşizm anlayışından farklı olarak kitlelerin malı olmamıştır. Çağdaş kapitalist sistem azınlık egemenliğine dayanmaktadır, devlet yönetimi ile toplum bürokrasisi ve oligopolist kuruluşların temsilcilerinden meydana gelmektedir. Toplumun, bireylerin gereksiz otoriteden kurtulmaları fikrine karşı sürekli tepkileri, bireyi ruhen ve maddeten çökertir. Bu yüzden karşı hareketin yapılmasında bazı yanlışlıklar ortaya çıkmaktadır. Zamanımızda yöneticilerin kısa bir süre içinde bize karşı yüzbinlerce insanı ayaklandırmaları imkân dahilinde değildir. Yönetim mekanizması artık kitleleri kendisi için ayaklanacak duruma getirmekten uzaklaşmıştır. Zira bugünkü koşullar altında kitlelerin harekete getirilmesinde, toplumsal yapının mekanizmasındaki bozukluklara karşı kitlenin tepkisi ortaya çıkmaktadır. Bugün iktidarda olan beyler, sonuçta bürokratların yönetme yetkilerine ve monopole karşı dönmesi korkusuyla kitleleri harekete getirmek istememektedirler.

SDS (Sosyalist Alman Öğrenci Birliği) nin afiş kampanyası konusundaki görüşmeler, benim üçüncü dünya ülkelerinin gelişmiş kapitalist ülkelerle olan ilişkilerini inceleyen Frantz Fanon konusundaki konuşmam ile açılmıştı. "Zor kullanma ve tehdit havası tekrar ortaya çıkmıştır. Fakat güdümlü rokete dayanılarak

yapılan tehditler sömürülenleri korkutmamakta ve şaşırtmamaktadır. Sömürge halkı zamanla en canlı noktaya erişmiştir, artık bilinçlenmiştir. Dünyanın kötü gidişini görmekte ve bundan kendisinin kaçınmayacağını bilmektedir. Bizim bugün yaptıklarımızla üçüncü dünya ülkelerindeki hareketler konusunda bir bağlantımız yok mudur? Hayır. Tarihî materyalist devrimci dünya için üçüncü dünya ülkelerinin yapıcı fonksiyonunu, bugünkü toplumsal yaşayışta rastlanan yoksulluk ve insanlık dışı olayların sosyo-ekonomik durumundan çıkarmalıdır. Burada ortaya şu gerçek çıkmaktadır. Dünyanın çeşitli yerlerindeki devrimcilerin mücadeleleri aynı zamanda bizim kavgamızdır. Çeşitli gösteriler ve hareketlerle bu mücadeleleri desteklemeliyiz. Bu bizim büyük görevimizdir.”

Görüşmeler sırasında çağdaş kapitalizmin politik olaylardaki değişen şartları tartışıldı, Guevera'nın “Focus Teorisi” ele alınarak eleştirilmişti. Burada önemli sorun: Hangi şartlar altında sübjektif faktörün objektif faktör haline dönüşebileceğiydi. Lâtin Amerika'da olanlar bu sorunun cevabını veriyordu.

Yapılan tartışmalar, otoriteye karşıt düşüncenin üniversite içinde ve dışında gerçek bir şekilde yayılması konusunda önemli unsurlar ortaya koymuştu. Yöneticiler Amerika Evi'ne atılan yumurta ve domateslerin yarattığı olayları, afiş yapıştırma hareketini politik azınlığın terörü olarak nitelemişlerdi. Bu toplumda her türlü zor kullanma ve terör aracına sahip olan, polis, adalet ve yönetim mekanizmasını el-

lerinde tutan, Springer'in monopolüne kadar kolları uzanan ve günden güne toplumu bilinçsiz hale getirip ona fonksiyonel ve sistematik bakımdan hâkim olmak isteyenler bu niteliklerini, kitleler bu düzeni yıkıncaya kadar sürdürceklerdir.

“Yumurta ve domates atarak protestoda bulunma hareketinde gizli olan akla aykırılık ölçüsünün, faşistlerin kendi maksatları için zor kullanma şeklinde beliren akla aykırılıkla benzerliği yoktur. Bu protesto hareketi, tersine politik mantığın sürrealist bir şekilde anlama kavuşmasını sağlayan ve toplumun Hyde Park köşesini teşkil eden insanlığın, dilini konuşturur. Zor kullanmanın karikatürünü ortaya koyan dengesizliğini, domates ve yumurta atılarak yapılan gösterilerle uğraşıp daha da belirli hale getiren iktidar, tartışmaların politik açıklanmasında karşı tarafın lehine hareket etmiş olur” (**Berlin Üniversitesindeki Kriz. SDS yayını**).

Fırsatçılık ve ayaklanma düşüncesi, evrensellik ve bölgecilik arasındaki çözülmesi imkânsız tartışma SDS toplantılarında sık sık söz konusu olmuştur. Bu konu özellikle biçimci toplum anlayışının analizinde işlenmişti. Denemeler başarısızlıkla sonuçlanmıştı, teorici olarak gerçekleri kavrayamazdık. Temelde teori ve pratik konusunda yanlış anlama mevcuttu. Öyle bir anlama ki, bu anlamadan çıkan teoriler pratik olayları yaratmalıydı.

1966 yaz sömestrinde Hukuk ve Tıp fakültelerinde kayıt yenileme işlemi sınırlandırılmıştı. Bu karar üniversitedeki bürokrasi ile üniver-

sitede alınan kararlara katılmak isteyen öğrenciler arasında derin fikir ayrılıklarının çıkış noktası olmuştu.

Bu sömestr'de üniversite içindeki çeşitli protesto gösterileri, bozuk sosyal düzene karşı koyan öğrenci toplantılarının artması ile daha belirli hale gelmişti. Amerika'nın Vietnam'da sürdürdüğü kanlı savaş, bilim ve insanlık ilişkileri konusunda, bu savaş yüzünden gelişmeye düşen öğrencilerin yeni cevaplar aramalarına yol açmıştı. Barış, adalet ve mutluluk içinde dengeli bir gelişmeyi sağlayan havanın üniversiteye gelmesi yolunda gösterilen çabalar, bürokrasinin "adam sende!"cilik politikası ile üniversitenin uzmanlık kazanmış basit kişiler yetiştirmek istemesini ve bunun öğrencilere karşı kullanılmasını sağlamıştı. Kapitalist toplumun, bireylerin kendi kaderlerini kendileri belirleme konusunda ilişkileri ortaya koyabilecek nitelikte olmaması, öğrencilerin iktisadî mucize diye adlandırılan (daha doğrusu Batı Almanya'daki kapitalizmin yeni gelişmesinin) sona erdirilme anlamına sahip olması bunun çıkış noktasıydı. Zorunlu kayıt yenileme işlemi üretici durumda olan öğrencilerin çıkarlarına aykırı düşmüştü. Erişilen otoriter ve politik anlayış, bu bürokratik hareketleri, çağdaş kapitalist toplumun sona erme döneminin belirtilerini ortaya koymuştu. Yine ayrıca böyle bir toplumun bugünkü şartlarda toplumsal değişikliği önleyecek üniversite öğretim üyelerinin çalışmalarına ihtiyaç duyduğunu da gösteriyordu. Zorunlu kayıt yenileme iş-

leminin doğurduğu öğrenci hareketlerinin etkililiği: üçüncü dünya ülkelerindeki olayların; özellikle Vietnam'daki gelişmelerin ortaya konulmasında zemin teşkil etmiştir. Bu arada Marburg Üniversitesindeki öğrenci kardeşlerimiz üçüncü dünya ülkelerinin sosyo-ekonomik eşitlikleri konusundaki teorinin temellerini ortaya koymuşlardı. Bütün bu tartışmalar ve üçüncü dünya ülkelere ait teorilerin yansıtılması — Enfarmasyon 1 : Batı Berlin'deki SDS tarafından yayımlanmıştır— önemli yer kaplamıştı: Demokratik düşüncelerin belirlenmesi gerçek yerine oturursa, Beyaz Saraydaki cellâtların güçlerini tanırsa eski dengesini bulacaktır. Amerikan askerlerinin Vietnam'dan çekilmesi, Vietnam'da serbest seçimlerin yapılması istekleri gerçek barışın sağlanması için gerekli isteklerdir. Bu istekler Alman gençliğinin bugüne kadar yaptığı protesto gösterileri ile değil, aynı zamanda her düşürülen Amerikan uçağı ve her yakılan askere çağrı belgesi ile güçlü hale gelecektir. Şimdiye kadar bizi tanımamak hususunda kendilerini başarıyla koruyan çeşitli grupların ihmal edilmesi artık önlenmelidir. Bizim anlaşılması gereken gerçek görüşümüz; Vietkong'un her başarısının bizim demokrasimiz açısından da bir anlam taşıdığıdır.

Eğer yarı kalan protesto hareketleri konusunda konuşmak doğru ise ve eğer Beyaz Saray'daki cellâtlarla bizim Vietnam protestolarımızın anlamı hakkında bir tartışmanın anlamsız olduğuna işaret etmek doğru ise, o zaman bu broşürlerimiz Güney Vietnam Kurtuluş Cep-

hesi'ne bağılılığımızın gerçekleşmiş olduğunu ifade eden yeni haberleri ve görüşleri ortaya koymaz. Son zamanlarda Batı Almanya'daki ve Berlin'deki SDS arasında derin fikir ayrılıkları meydana gelmişti. Bizim görüşlerimiz ve Batı Almanya'daki tartışmaları soyutlamamız, özel koşullar altında başlayan ve özel anlamı olan Batı Berlin'deki olayların tanınması zorunluğunu ortaya koymuştur. Fakat Vietnam konusunda ve üçüncü dünya ülkeleri hakkındaki terörler, Malburg ve Frankfurt'daki arkadaşlarımız tarafından, üçüncü dünya ülkelerinde olanlar konusunda radikal bir anlayışın formüle edilmesidir ve bu formüle edişte onların büyük payları olduğu unutulmamalıdır.

Bir tarafta soyut ahlâkçı insanlık, bir tarafta Amerikalıların Vietnam'daki kayıplarına sevinme arasındaki çelişki, devrimci savaşta kuvvet kullanılma konusunda büyük tartışmalara yol açtı. Durum, öğrencilerin ufak bir bölümünün bu tartışmaya katılmak niyetinde olduklarını ortaya koymuştur.

Bu durum sonraları Güney Vietnam Kurtuluş Cephesi için para toplanırken, daha da belirli hale gelmiştir. Öğrencilerin çoğu ancak ilâç yardımı için para vermek istemişlerdir. Bu bakımdan SDS kuvvet kullanma görüşünü işleyememiştir. Öğrencilerin otorite düşmanı olan grupu Batı Almanya'daki Güney Vietnam Elçiliğine baskın yaparak Güney Vietnam Hükûmetinin Vietnam'da olanları, doğru yansıtmamasını protesto etmek istemişti. Ama örgüt, buna hazır durumda değildi. Bu sıralarda “Ya-

ın toleransın eleştirisi” adlı kitapçık Herbert Marcuse’nin tolerans hakkındaki önsözü ile birlikte yayımlanmıştı. Kitabın önsözü, pratik sonuçları olmıyan eleştirinin ana hatları konusunda bize hoş görünmemiştir. Biz hür dünyadaki her ülkede hâkim sınıf olan Burjuvanın, eleştirici azınlığının gerek kendi ve gerekse başka toplumların problemlerini teoride kalmağa mahkûm her tartışmasına müsaade etmeğe hazır olduklarını anlamıştık.

Herbert Marcuse’nin makalesi öğrencilerin çoğunluğunun üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarına, özellikle Vietnam konusuna ve çağdaş kapitalizme ilgi göstermelerine yol açtı. Bu makale sonuç sağlamayan tartışmalara girmenin faydasız olduğunu ortaya koydu. Biz bütün bu çatışmalardan üçüncü dünya ülkelerinin öğrettiklerinin diyalektiğini, gelişmiş kapitalist ülkelerin ortaya koyduklarını, fikir birliği ve hareket konusunda daha da radikalleşmek gerektiğini görüyorduk.

1966 yılının sonunda Amerikalıların Vietnam’da bir komünist saldırısına karşı savaşmadıklarını, tersine üçüncü dünya ülkelerinin sosyal devrimci mücadelelerine karşı savaştıklarını anlamıştık. Otoriteye karşı olan öğrenciler Mc Namara’nın sözlerine dikkatlerini vermişlerdi. “Vietnam bizi stratejik bir hedef veya politik bir bölge olması bakımından ilgilendirmiyor. Bizim için bir örnektir. Bu çatışma özellik taşıyor. Bizim gibi güçlü bir ülke bu mücadeleyi nasıl kazanabilir? Askerî bakımdan sonsuz olanaklara sahip, fakat politik bakımdan güç

durumda bırakılan bir ülke, politik yönden güçlü fakat askerî gücü olmıyan ülkeye karşı nasıl bir mücadele yürütebilir? Bu bizim için ölüm - kalım sorusu değildir. Ancak burada biz günün birinde Asya'nın, Afrika'nın veya Lâtin Amerika'nın bir yerinde ölüm - kalım savaşına girdiğimiz durumda ne yapacağımızı tesbit etmeliyiz."

Amerikalı yöneticiler özellikle Mc Namara üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarıyla komünizmin geleneksel ve aktüel anlamının aynı olmadığını belirtiyorlar. Fakat onlar kendi anlayışları içerisinde komünizmi ortadan kaldırmağa çalışmaktadırlar.

Mc Namara'nın bu küçümseyici, fakat aynı zamanda "tarihî materyalist" açıklaması devrim ve devrime karşı olanların mücadelesinde; burjuva sınıfının bunu tarihî materyalist anlayış içerisinde değerlendirdiği ortaya çıkıyor. Uluslararası organizasyona sahip CIA'dan Pentagon'daki çeşitli çalışmalara kadar hepsi bir amaçda birleşmiştir: Elindeki ileri tekniğin imkânları ile dünyadaki tüm devrimci güçleri teknik, ekonomik ve askerî kuvvetle yenmek. Bütün bu ilişkiler 1966 da yapılan Vietnam konusundaki öğrenci toplantısının sonunda yayınlanan bildiride açıklanmıştır: "Toplantıya katılanların tümü, Vietnam olaylarının sömürgelerdeki devrimci güçlerle onlara karşı koyanların bir örneği olduğunu kabul etmişlerdir. Bu örnek teknik ve taktik olanakları öğrettiği gibi, bu mücadelenin bugün için değil, sürekli olma-

sı gerektiğini de ortaya koyacaktır. Amerikan askerinin Vietnam'dan çekilmesi ve idareyi Vietnam Kurtuluş Cephesinin devralması, bu ülke halkının özgürlüğe kavuşmasında ve güçlenmesinde yeni bir aşama olurdu. Vietnam savaşının özel anlamı Amerikan yöneticilerinin gerçek yönünü ortaya koymuştur. Bu A.B.D.'nin durumunu koruyabilmek için şiddetle karşı koymasıdır.”

Bu arada devrimcilik de kendi eğitimine bir yenilik katmış oldu. Vietnam'lı köylüler güçlü bir kapitalist ülkenin tekniğine karşı nasıl mücadele edeceklerini öğrenmişlerdi. Vietnam'daki devrimci güçlerin Amerikalıların her çeşit silâhına karşı hazırladıkları ve uyguladıkları tuzaklar ibret vericiydi. Değişen koşullara başarıyla ve sağlamlıkla uyan bu yetenek, biz öğrencilerde hayranlık uyandırmıştı. Millî Kurtuluş Cephesinin başarılı mücadelesi bize, yönetici sınıfın görünür temsilcisi durumunda olan polise karşıkoyma hareketlerinde güç kazandırmıştı. 10 Aralık 1966 da Amerikalıların Vietnam saldırılarını protesto için gösteri yapmak istediğimizde, biçimde kalan demokrasinin oyun kurallarının sokakta zedelenmek istendiği tartışması başladı. Kanuna uygun olarak ve boş sokaklarda yapılacak bir gösteriyi doğru bulmuyorduk. Ufak tartışmalar ve gürültülü bir propaganda ile nümayişçilerin harekete geçmesi daha doğru olacaktı.

Bizim karakterimizin özelliği —burjuva karakteri— yaşadığımız çevrenin, bizi etken olmağa ve sosyal hayata katılmak isteğine itme-

sidir. Ayrıca burjuva karakteri bireylerin arzularını, ihtiyaçlarını doyurmak bakımından büyük bir zenginlik sağlar. Bu öylesine bir zenginliktir ki, insanlar yalnızca ihtiyaçlarını hissederekler. “Bütün insanlar gıda almalı ve az çalışmalıdır.” (**Horkenheimer**)

Burjuva karakterinin çelişkisi; yarattığı üretim gücünün, bireylerin ihtiyaçlarını tatmin etmekte kullanılan zenginliğin, ona yabancı duruma gelmesiyle başlar. Üreticinin ürettiği şeylere yabancı kalmasıyla toplumsal yabancılaşma olayı başlar. Bu aynı zamanda kişilerin yürürlükteki sistem karşısında pasif kalmasını, onu tanımamasını da ifade eder. Fakat bu uzaklaşma, bu tanıma bilinçli bir biçimde olmaz. Günlük üretici faaliyet içinde, bireyin toplum içindeki görevleri gereğince bu uzaklaşma onu iktidar sahibi olma yeteneklerinden yoksun kılmağa başlar. Bu durum kişide; yaşadığı evrende yerini bulma, evrende olanları inceleme yeteneğini de ortadan kaldırır. Böylece meydana gelen pasiflik, yardım edememe hali, ferdin karşısında hâkim güçlerin doğmasına sebep olur, daha doğrusu sermayenin hâkim olma isteği gerçekleştirilmiş olur. Biz bu konuda şöyle düşünmekteyiz: So-kağa döktüğümüz tartışmalarla kendimizi ve diğer kişileri kapitalist toplumun yarattığı karakter silikliğinden uzaklaştırmaktayız. Bir yandan sistemin mantıksızlığını, kimi örgütlerin terör yaratma isteklerini ve polisin vahşiliğini gösterilerimizle, ortaya koyarken, diğer yandan sistemin zedelenemez olmadığını kanıtladık.

17 Aralık 1966 günü Kurfürstendamm'da olduğu gibi otoriteye karşı güçlerin bir başarı delili olan olaylar, içimizdeki burjuva karakterinin otoriter bünyesini zamanla yok etmeğe yardımcı olmuştur. Ayrıca bizde; bu sistemin gelecekte tarafımızdan yıkılabileceği görüşünü de yerleştirmiştir. 17 Aralık günü 80 kadar kişi tutuklanmıştı ve bunların yalnızca ikisi SDS'ye mensuptu. Biz bu nümayişlerin anlamını değiştirdiğimizden politik bir havaya bürünmüştü. Katılanların düşüncelerinde değişiklik yaratmayan politika, seçkinler sınıfına özgü bir davranıştır. Vietnam'daki savaşlar, daha doğrusu Batı emperyalizminin saldırıları dikkatimizi çektiğinde ilk cevabımız bu olaylar karşısında hareketsiz kalmamız olmuştur. Amerikalı yöneticiler şimdi olduğu gibi, o zaman da dünya kamuoyunun görüşlerine aldırmadan saldırılarına devam ettiler. Bu saldırılara tepki göstermedik.

Bu tip soyut ahlâkçı protestolarla Vietnam'daki savaşların sona erdirilemeyeceği kanısı, bizi artık yerinde duramaz hale getirmişti. Bizim yeteneksiz ve etkisiz oluşumuz, özellikle Vietnam Kurtuluş Cephesinin yaptığı mücadeleye yardım yönünden öğrencileri öfkelen-dirmişti. A.B.D.'nin emperyalizmine, bir zamanlar burjuvanın ve şimdi bizim olan ülkelere ihanet edilmesine öfkelenmemiz, düşmanımızın yok edilmesi konusunda hedefli bir çalışma olamazdı. Ancak öfkemiz bize bu yolu tanımamız imkânını sağlayacak, pratikte bu yolda ilerlememizi olası kılacak nümayişlere ve onların teorik değerlendirilmelerine götürecekti.

Nümayişler sırasında polis ile olan bütün çatışmalarımız, bize birtakım bilgi ve öğrenileri sağlamış, karakter yapımızın değişmesine sebep olmuştur.

Otoriter bir toplumda büyüyen insanlar olarak otoriteye bağlı karakter yapımız, eğer topluma sahip çıkarsak ve sistemin güç sahibi iktidarı tarafından reddedilen kişiler haline gelirsek, değişir ve yıkılır. Tarihin insanlar tarafından meydana getirilmiş olması, fakat bizim bunu olayların oluşu sırasında bilmememiz, yeni insanların yetiştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Böyle bir eğitim ancak yürürlükteki sistem ile çatışarak anlamlı ve mümkün hale gelir. Yeni insanlar ortaya çıkmaksızın başarılı bir devrim söz konusu olamaz. Ve böylece bizler iktidar ile çatışmalarımızla yeni insanlar olmaktayız ve politik mücadelelerimizde insanlığımızı tanımaktayız, sosyal kurtuluş fikrinin topluma yansıtılmasına çalışmaktayız.

Vietnam Kurtuluş Cephesi lehine ve A. B. D. aleyhine yaptığımız nümayişlerde Batı Berlin polisi ve senatosu ile olan mücadelemiz saf- larımızda toplanan öğrenci sayısının artmasına sebep olmuştur. Onlara Amerikan yöneticilerinin ideolojik bir temele dayanmaksızın hareket ettiklerini göstermek kolaylaşmıştı.

1966 yılında Mc Namara'nın beyanatları bu konuda oldukça büyük deliller veriyordu bizlere: "Son sekiz yıl içinde 164 kadar ülkelerarası kuvvet kullanma yoluyla çatışma olmuştur. Enteresan yan, bu olayların ancak 15'inin silâhlı çatışmaya yol açmış olmasıdır. Bu 164 çatışma-

nın hiçbirinde şekil bakımından savaş ilânı yapılmamıştı.

1958 yılı başında dünyada 23 ayaklanma olmuş, 1 Şubat 1966 da bu sayı 40'a yükselmiştir. Ayaklanmaların sayısı 1958 de 34 iken 1965 de 58'e yükselmiştir.

Burada önemli bir unsur da ayaklanma olayları ile ülkenin ekonomik durumu arasında dolaysız ve devamlı ilişki olmasıdır.

Dünya Bankası, ülkeleri kişi başına gelir bakımından dört sınıfa ayırmaktadır: Zengin, orta gelir, fakir, çok fakir. Zengin ülkeler kişi başına yıllık gelir düzeyi 750 doların üstünde olanlardır. Bugünkü A.B.D. standartları 2.700 dolar civarındadır...

Bu tanıma uygun şekilde dünyada yalnızca 27 ülke vardır. Bu yirmi yedi ülke dünya servetinin % 75'ine, buna karşılık dünya nüfusunun % 25'ine sahiptir... Çok fakir 38 ülkenin 32'sinde büyük çatışmalar meydana gelmişti. Çok fakir ülkelerin % 87'sinde, fakir ülkelerin % 69'unda, normal gelire sahip ülkelerin % 48 inde 1958 denberi çeşitli huzur bozucu olaylar olmaktadır.

Burada ekonomik bakımdan geri kalmışlıkla kuvvet kullanma arasında sıkı bir ilişki olduğu ortaya çıkar.

Fakir ve zengin ülkeler arasında ekonomik dengesizlik gittikçe artmaktadır.

1970 yıllarında dünya nüfusunun yarısı dünyada yaratılan mal ve hizmetlerin ancak altında birine sahip olabileceklerdir.

Sonuç, anlaşılması kolay ve kaçınılmaz bir

şekildedir. Ekonomik durgunlukla, kuvvet kullanma arasındaki sabit hale gelmiş ilişki meydandadır. Yeryüzünün güney yarım küresindeki ülkelerde gelecek yıllarda iç çatışmalar beklenmektedir. Her ne kadar realitede bu durum mevcutsa da, yine de komünist tehlike olmaksızın da bu ülkelerde, iç çatışmalar olabilir. Ayrıca azgelişmiş ülkelerdeki çatışmaların ana faktörü olarak komünizmi görmek işi kolay yönden basitleştirmek olurdu. Son sekiz yıl içinde dahilî çatışmaların % 38 - 58'inde komünistler de etkili olmuşlardır. Ancak yedi ayaklanma komünist teşkilâtlarca tertiplenmişti. Komünistler iştirak etsin veya etmesin: Uluslararası ilişkilerin karmaşık düzeni içinde kuvvet kullanılması gergin dünya olaylarına yol açtığı sürece derhal dikkati çekmektedir. Ayrıca A.B.D.'nin emniyeti ve dengesinin diğer ülkelerin emniyet ve dengesine bağlı olduğu gerçektir. Fakat ne halk anlayışı, ne de mantık A.B.D.'nin dünya polisi rolü oynamasını veya oynıyabilmesini mümkün kılacak halde-dir.” **(Robert Mc Namara US News-World Report 30/5/1966, sayfa 91 - 93).**

Burada söz konusu olan şey açık ve tek anlamlı olarak ortaya çıkmaktadır: A.B.D.'nin dünyanın çeşitli bölgelerindeki güçlülüğünü korumak, belirli bölgelerdeki olayları kendi siyasetine uygun şekilde kanalize etmek. Dünyaya yayılan bir gerekçeyi ortaya koyma savaşındadır Amerika, bu gerekçe komünizmden başka şey değildir. Tüm bir sistem olarak emperyalizm gerileme yolundadır. Ancak gerekçesini

kullanma biçimiyle A.B.D. kaba kuvvet kullanmakta ve sosyal - devrimci hareketleri yıkmaya, yok etmeğe çalışmaktadır.

6 Nisan 1967'de A.B.D. Başkan Vekili Humphrey Batı Berlin'e gelmişti. İktidara karşı hareket eden ve ücretli sınıfın desteği ile güçlü hale gelen öğrencilerin Vietnam konusundaki gösterileri anarşist nümayişler olarak nitelendirilmiştir. Bizlere "azınlık" diyorlardı. Batı Berlin'de hangi parti politik bir konuda bu sayıda insanı harekete getirebilirdi. Humphrey aleyhinde gösteriler başlamadan bazı SDS'ye mensup öğrenciler Humphrey için pudra veya tebeşir tozundan bomba hazırlarlarken yakalanmışlardı. Pudra veya tebeşir tozundan yapılmış bombalarla Vietnam'da Amerikalıların bir gün içinde attıkları tonlarca Napalm bombası arasında bir ilişki yoktu. Eleştirici öğrencileri halkın gözünde alçaltmak için her türlü hareket mübah sayılıyordu: Yalan ile herşey perdelenmek isteniyordu. Hiçbir zaman gerçek ortaya konmuyordu. Nisan olaylarında gazeteler —Bu gazetelerin çoğu Springer monopolüne aitti— 2 Haziran olaylarında polisin öğrencilere karşı şiddet hareketlerinde onları haklı gösterecek havayı yaratmağa çalışmışlardı. Ky, Franco, Duvalier, Şah gibi diktatörlerden herkes nefret edebilir. Fertler diktatörlere karşı halkın amansız mücadelesinde başarılı yardımlar sağlayabilirler. Ancak gelişmiş kapitalist ülkelerin böyle bir karakteristiği yoktur. Bu ülkelerde —ki bu ülkelere A.B.D. de dahildir— iktidarda bulunan kişiler, her zaman için yeni bü-

rokratik karakterdeki çehrelerini değiştirebilecek niteliğe sahiptirler. Biz bu kişilerden nefret edemeyiz, onlar kapitalist otomatlaştırma sisteminin, vasıfsız hale getirme mekanizmasının esirleridir. Bu bakımdan Humphrey'e sabotaj yapmak saçmalık, devrime karşı hareket olurdu. Şunu da ekleyelim ki: 6 Nisanda ilk defa çok sayıda polis öğrencilere karşı harekete geçmişti. Tutuklama görevini yüklenmiş polisler nümayişçiler arasında yöneticileri yakalayarak, gösterileri cansız, hareketsiz hale getirmek istemişlerdi. Kuvvet kullanma ve sabotaj konusu 2 Haziranda İran Şahının yaptığı ziyaretle tekrar yüzeye çıkmıştı. Bizim İranlı arkadaşlarımız Şahın Batı Almanya'yı ziyaretinden birkaç gün evvel İran'daki olayları herşeyi ile ortaya koyan bir açıklama kampanyasına girişmişlerdi. "İran - Gelişen Bir Ülke Modeli" adlı kitabıyla bu kampanyanın aktif elemanlarından olan Bahman Nivumand sistemin bünyesinden ileri gelen zaaflara işaret etmiş ve İran'da devrimci hareketin gerekliliğini kanıtlamıştı. Şahın ziyareti sırasında Şahı korumak amacıyla kurulan mekanizma solcu azınlığa karşı Batı Almanya'daki avlama politikasının çıkış noktası olmuştu. Çeşitli protokol gösterileri ve masallara lâayık karşılamadan Batı Almanya ve Berlin polisinin kuvvet kullanma imkânı doğurtulmuştu. O günlerde üçüncü dünya ülkeleri ve bu ülkelerin problemleri bizim için önemli bir hale gelmişti. Şaha karşı İranlı yeraltı örgütü mensuplarıyla hazırlanmış bir suikast söz konusu olamazdı. Diktatörün öldü-

rülmesi gayriinsanî davranan zâlim yöneticilere karşı yüzyıllardır yapılan en etkili harekettir. İktidarda bulunanların yenilenen ve tekrar eden zorlamaları sol kanadın gösterilerini arttırmasına sebep olmuştu. Fakat bir defa daha bir gerçek ortaya çıkmıştı: İktidara karşı olan ve daha fazla öğrencilerden meydana gelen grup organize olma yeneneğine sahip değildi. Karşı koymanın şekillerini ortaya koyacak ve organize olmuş iktidarla mücadele edecek yapıda değildi. Fakat 2 Haziran 1967 de Polis Komiseri Kurras tarafından Benno Ohnesorg'un öldürülüşü öğrencilerin daha sıkı bir birlik haline gelmelerine ve reaksiyonlarını güçlendirmeğe yetmişti. Benno Ohnesorg'un öldürülüşü, polisin vahşice hareketi, Berlin Senatosu'nun olayları küçümsemesi ve diğer birçok olay öğrencileri öfkelenlendirmiş, nefretimizi ve üzüntülerimizi kuvvetlendirmiş, fakat organize edilmiş bir karşı hareket meydana gelememişti. 3 Haziran 1967 günü polisin güçlü durumunu âdeta kabul etmiş, kapalı olan üniversite içinde mücadelemiz için bir kamp kurmağa cesaret edememiştik. Rakibimize inisiyatif kaptırmış, üçüncü dünya ülkelerinden öğrendiğimiz prensipleri uygulayamamıştık. Haftalar, hattâ aylar süren pasiflik dikkati çekmeğe başlamıştı.

Ancak 2 Haziran 1967, savaş sonrası Almanyasının en önemli günlerinden biriydi. Uzun yıllardanberi ilk kez öğrenciler kitleler halinde harekete geçiyorlardı. İran Şahı'nın Batı Almanya'yı ziyareti memur, işçi ve diğer top-

lulukların harekete geçmesini sağlayan bir olay olmuştu. Öğrencilerin protestoları toplumsal görüşü yansıtmış, huzursuzlukları haklı bir hale getirmişti. Birçok üniversitede kendiliğinden SDS örgütleri meydana gelmiş, sol eğilimli öğrenci grupları örgütlenmeğe başlamıştı. Bu süreçte içinde Vietnam ve diğer üçüncü dünya ülkelerinde zor kullanma, şiddet taraftarı iktidarların çalışmalarıyla öğrencilerin görüşlerinin bu doğrultuya yönelmelerine sebep olmuştu. Ancak zaman zaman öğrencilerin bu konuya önem verdikleri görülüyordu. 21 Ekim 1967'de Batı Berlin'de Vietnam olaylarını protesto için toplanmışlardı. 10.000'den fazla Batı Berlin'li Vietnam'da barışın sağlanması için nümayiş yapıyorlardı. Bu hareket sırasında yeni seçilen şehir senatosu ile halkın görüşleri arasındaki politik - stratejik fikir ayrılığı yüzeye çıkmıştı.

Gösteriler yoluyla yeni Senatoya, her türlü baskı hareketinin karşısına büyük kitlelerin çıkacağı gösterilmek isteniyordu.

Ancak bu gösterilerde solcu aydınların bireysel görüşten sıyrılarak, sosyal devrimci organizasyonda yer almalarını sağlamanın da ne derece zor olduğu ortaya çıkmıştı.

Sistemin ücretli parazitleri sayılan iktidarda bulunanlar öğrencilerin aydın olma niteliklerinin onların bağımsızlıklarına bir delil olduğuna işaret ediyorlardı. Bizim sözde bağımsızlığımız —ki bu yanlış bireysel anlayıştan çıkartılmak istenmektedir— sınırlarını, fikir ayrılıklarının örgütlenmesinde bulmaktaydı. İktidarın toplumsal mekanizmasına bilimsel an-

layışla bakış —Vietnam'da veya ülkemizde— bizim düşüncelerimizin bireyci yapısını değiştirmeye yeterli olamamıştı. Sadece toplumsal görüşlerin pratik şekilde yansıtılması, bu görüşlerin sisteme karşı gösterilerde kullanılması, aydınların davranışlarında uzun süreli değişikliği sağlamış olur. Amerikan yöneticilerinin Vietnam'da savaşı hızlandırdıkları sırada, mevcut uluslararası stratejik unsurları, A.B.D.'nin emperyalist gücünü zayıflatmak için harekete getirmek gerektir. Örgütlenmemiş karşı koyma ile emperyalistlerin gücünü zayıflatmak mümkün değildir.

2 Haziran günü bizler Batı Berlin'de iç savaş ordusunun mensupları olarak görünüyorduk. 2 Haziran gününün bize öğrettikleri; gelecekte iktidara karşı en başarılı güç olan sokak gösterilerinin yönetimi ve düzenlenmesi konusunda neler yapılması gerektiği idi. Ortak öğreni ve kişisel dostluklarla birbirine bağlanmış mücadele komiteleri gösterinin yönetimini üzerine almalıdır, lider veya emredici kişiler değil. İnisiyatifin doğması, yönetme ve örgütlendirme yolundan giderek nümayişçilerin pratik çalışmalarıyla mümkün olur.

Nümayişlerin önceden plânlandığı şekilde yönetilmesi; nümayişçilerin eşya gibi kullanılmasına ve sömürülmesine yol açar. Gösteriye katılanların katkısı, nümayişçilerin eleştirici potansiyel faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve aktüelleştirilmesi, toplumsal bilinçlenme anlamına gelir.

Uluslararası eşitlik savaşının tarihsel şartları

Bireylerin barış içinde yaratıcı güçle, tok ve onur kırıcı bir muameleye uğramadan yaşaması için gösterdiğimiz çabalara elindeki olanakların tümüyle karşı koyan mevcut sisteme karşı her radikal (kökten, kökel) muhalefet bugün için global olmak zorundadır.

Bugün yaşadığımız ve eşitlik için çalışılan tarihî dönemin en önemli görevi, devrimci güçlerin globalleştirilmesidir.

Dünyanın her yerinde ezilen sınıflar kuruluş hareketinin başlangıç noktasını temsil etmektedir.

Dünya piyasa mekanizmasını meydana getiren büyük ülkelerin terörü altında ezilen halkların teşkil ettiği üçüncü dünya ülkeleri, —ki bu ülkelerin gelişmelerine emperyalizm engel olmaktadır— 1940 yıllarından itibaren, Sovyet Rusya'daki ilk “ihanet edilmiş” proleter devriminin öğrettikleriyle mücadeleye başlamışlardı. Aradaki önemli ayrım toplumsal yapıya

sahip olma ve devrimci olayın teorik yönden de devamlılığıydı.

1960 yıllarında Cezayir ve Küba'daki olaylar, bunun yanı sıra Diem Hükûmetine karşı Güney Vietnam Kurtuluş Cephesinin devamlı savaşı ile yeni bir dönem başlamıştı. Güney Vietnam'da olanlar direnme hareketinin uluslararası tarih yönünden değer kazanmasına sebep olmuştu. A.B.D.'nin davranışları gözden uzak tutulamaz haldeydi. Bu davranışların, bu işgalin, devrimci kurtuluş cephesinin başarılarını önliyecek biçimde bir etkinlik yaratmasının güç kazanamayacağı bir dönemde yapıldığı görülmüyordu. A.B.D.'nin iktidardaki kişilerinin, daha doğrusu Amerikan emperyalizminin tarihsel talihsizliği, anti-komünist bayrak altında mücadele eden sosyal - devrimci kurtuluş cephesini yenebilmek için, bu tip mücadelelerde dayanak noktası olarak aldığı anti-komünizm anlayışını bir yana bırakmış olmasıdır. Bu çelişik durum Sovyet Rusya'nın Batı ve Orta Avrupa'da ılımlı bir havayı yaratırken, diğer taraftan üçüncü dünya ülkelerinde devrimci olayları desteklemesinden ötürü, emperyalist anlayışla paralellik göstermektedir. Sovyet Rusya'nın tarihî yanlışı emperyalist stratejiyi felsefî yönden ele alıp, o biçimde değerlendirmesidir.

1960 yıllarında Vietnam olayları önem kazanmağa, tartışmalara, konferanslara konu olmağa başladığında bizler, yani devrimci sosyalistler, Berlin duvarı ve Doğu Almanya'daki stalincilik konusundaki suçluluk kompleksimi-

zi, ya kuvvet kullanarak iktidara gelmek, ya da devrimci görüşlerin kitlelere yansıtılarak harekete geçilmesi arasında tarafsız kalışımızla arttırdık. Artık Vietnam olayları a priori olarak solcu öğrencilerin aktifliği açısından bir ölçü olmuştur. Vietnam halkının savaşının dünya tarihindeki anlamı, emperyalizme karşı savaşta kullanılacak taktiğin dayanak noktası olmuştur.

Biz, öğrenciler —Fakülteden fakülteye farklı da olsa— bütün toplumsal yeniden üretmede sosyolojik olarak ortada kalmaktayız. Bir yandan da [düşünce ve eğitim yönünden ayrıcalı bir sınıf olarak ortaya çıkmaktayız. Bu ayrıcalı (imtiyazlı) sınıf oluşumuz, aktüel anlamda filizlenme devrindedir. Zira eğitim gören, özellikle politik konularla ilgilenen öğrenci günlük yaşantıları içinde; politika kliklerinin saçmalıklarıyla akılcı iktidarın davranışlarını eleştirme ve değerlendirme durumundadır. Otoriteye karşı olan bu öğrenciler toplum içinde maddî bakımdan güven altında değillerdir. Ayrıca iktidar merakları veya iktidara gelenlerle ilişkileri kuvvetlendirme arzuları da yoktur. Barış, adalet, eşitlik ihtiyacı ve ilgisi bu çeşit toplumsal durumda olan kişiler için önemli sorunlar haline daha kolaylıkla gelebilir.

Ancak gerçek etkenlik, üniversite örgütüne karşı, oradaki mevcut bürokrasiye karşı yapılan mücadelenin politik hale getirilmesiyle, politik çatışmalarda çıkarların ve ihtiyaçların yönüne göre mücadele etmekle gerçekleşir. Öğ-

renci durumundaki üreticinin öğrenim düzeni ile olan dolaysız ilişkisi gözden uzak tutulmamalıdır. Onun üniversitedeki öğrenim durumu, enflasyonist bir şekilde artan sınavlar ve ordinaryüsler diktatoryası tarafından kararlaştırılmaktadır. Toplumun bugünkü devletleştirilme olayı karşısında; devlete ve çeşitli kuruluşlara karşı mücadele eden parlamento dışı radikal bir muhalefet doğmuştur.

Bu yönden Vietnam olayları görünen soyutluğundan çok şey kaybetmektedir. Otoriteye karşı öğrencilerin dolaysız ve tarihî eşitlik ilgileri ancak politik mücadele ile korunabilir. Bizim muhalefetimiz sistemin ufak bir yanlısına karşı değil, bundan daha da geniş bir biçimde, şimdiye kadar otoriter devletin ortaya koymuş olduğu yaşama düzenine karşıdır.

Batı Almanya'da "iktisadî mucize" diye adlandırılan dönemin sonunda, mevcut işgücünün yitirilmesi ile prodüktif (üretimsel) kamu harcamalarının ve çeşitli yardım ödemelerinin ortaya çıktığı görüldü.

Bu prodüktif (üretimsel) sayılmayan harcamalar, ekonominin gerçek gelişmesini önleyen faktör olduğu gibi, kapitalist üretimin sınırlanmasına da yol açtı.

Eğitim için yapılan milyonlarca marklık "rantabl olmıyan yatırımlar", —ki bu yatırımlar yeni meslek kollarının doğmasında ve böylece teknolojik gelişmenin insan ihtiyacının karşılanmasında yararlı olmaktadır— enflasyonist kararlar almaksızın Batı Almanya kapitalizmi-

nin son safhasına girmesinde yeterli rol oynamışlardır.

Bu arada ortaya çıkan bir gerçek de; Oligopöllerden, devlet ve toplum bürokrasisinden, partiler ve çıkar gruplarından meydana gelmiş toplum yapısının; herhangi bir iktidar sahibi olma isteğiyle toplumsal şekilde yöneltilemediğidir.

Durgun ve hareketlenme gücüne sahip olmıyan üretim dallarındaki (Madencilik, ziraat gibi) çeşitli yatırımların zorunluluğu ve 1970 yıllarında ekonominin can damarını teşkil edecek yeni endüstri dallarının (Elektronik, feza araştırmaları, uçak inşaatı, atom enerjisi) gelişmemiş statüsü Batı Almanya kapitalizminde uzun devreli bir durgunlaşmaya işaret eder.

Bizim kültür devrimindeki geçiş dönemi-miz, devrim teorisinin klâsik anlayışı içinde, devrim öncesi olan dönemdir. Bu dönemde; kişilerde ve gruplarda birtakım tasarılar soyut düşünceler ve ütöpik projeler mevcuttur. Sözüünü ettiğimiz dönemde devrim ve karşı devrim arasındaki radikal çelişki, iktidardaki sınıf ile otoriteye karşı olanlar ve imtiyaz sahibi olmıyan kişiler arasındaki kavga yeni yeni somut hale gelmeğe başlamıştır. Bugün Amerika için gerçek olan, bizim için de küçük ayrımlarla geçerlidir: “Artık masa tartışmalarının zamanı değildir. Aydınların görevi, sokak organizatörleriyle, digger’lerle, asker olmak istemeyenlerle aynıdır. Halkla konuşmak, halkın üzerinden ko-

nuşmamak. Bugün için etkili edebiyat artık yeraltı edebiyatıdır, Malcom X'in konuşmaları, Rolling Stones'un, Aretha Franklin'in şarkılarıdır. Bunun dışında herşey **Moynihan - Raporu** veya **Time** makalesi gibi görünmektedir: Herşeyi açıklayan, hiçbir şeyi anlamıyan, hiç kimseyi değiştirmeyen.”(A. Kophind)

Wolfgang Lefèvre

ZENGİNLİK ve KİTLİK

Yüksek okullardaki bilimsel üretimin demokratlaştırılması isteği; büyük ideolojilerin ya da verimin arttırılmasının daha iyi plânlanması yolunda yapılmış bir teklif değildi. Yüksek okulların demokratlaştırılmasından ayrı olarak yapılacak, üretici güçlerin kurtuluşu, prodüktivitenin artışı sonunda sistemi sabitleştiren çalışma ahlâkının değişik anlamıyla çelişki halindedir.

Bu üretici güçlerin plânlarının kurtulma hareketi öz olarak boş verimin arttırılması değil, tersine yaşıyan üretici güç, bireyin hayatı içindeki tüm üretim sürecinin tesbiti ve özerkliği konusunda haklarına sahip olması demektir. (SDS'nin 22. Toplantısındaki yüksek okullar konusunda yayınlanan bildiriden.)

İsterik olarak nitelendirilen Berlin halkının ve basınının çoğunluğunun, Batı Berlin idare makamlarının ve önemli partilerin, öğrenci gösterilerine karşı reaksiyonları, Batı Almanya basını tarafından —bir zamanlar dünyanın

önemli politik merkezlerinden olan ve hâlen De Nang, Carracas gibi bir şehir havasına bürünen— Batı Berlin için bu olayların normal olduğu biçiminde yorumlanmıştır. Fakat Batı Almanyalı gözlemcilerin kendine özgü iki yönlülüğü vardır. Genellikle gazeteciler Batı Berlin Üniversitesindeki olayları baş sayfalarda, diğer olaylar arasında vermektedirler. Oysa bu gibi haberlerin gazetelerin üniversite sütununa veya “İç haberler” sayfasına ait olması gerekir.

Çoğunlukla, bu sayfalardaki anlatım biçimi, topluma hâkim görüş tarzını yansıtan bir şekilde olmaktadır ve bir krizin, bir tartışmanın sona erdiğini açıkça belli eden bir ifade kullanılmaktadır. Büyüme süresinde olan yaratıkların meydana getirdiği olayları anlatırken de bu deyimlere (tâbirler) başvurulur. Batı Almanya’lı gözlemciler de bu yüzden yanlışlanmaktadır.

Gözlemciler olayları yansıtırken, kendi huzurları uğruna şöyle bir huzursuzluk gerekçesi ortaya koymaktadırlar: Öğrenci hareketleri, reforma ihtiyaç duyan üniversite içinde sendikalist hareketlerdir.

Yukarıdaki açıklama, yalnızca devlet ve iktisadî bürokrasi, üretim araçlarındaki teknolojik gelişmeye uygun biçimde üniversitede bir reform olmalı, görüşünü savunduğu için değil, tersine öğrenci hareketleri sendika hareketlerine yakın olduğu için gerçeğe uygun düşmektedir.

Öğrenci hareketlerinde gözlemcilerin ve

hareketlere katılan kimi öğrencilerin de kabul ettiği karakteristik yargılar şunlardır: “Sınırlar aşılmış”, “amaçtan ileri gidilmek istenmiş” ve “fazla duygusal hareket edilmiştir.” v.s., v.s.

Bu açıklamaların ne kadar az yardımcı olduğunu, özellikle ortadan kaldırılması olanaksız unsurlar göstermektedir ve genellikle huzur bozuculuğun derecesini tâyin etmektedir.

Öğrenci hareketlerinde dış etkenleri ayırt edebilmek olanaksızdır. Demokratik bir üniversite için yapılan sendikalist mücadele, halkın her türlü karara katılmasını öngören demokrasi biçimi lehine temsili demokrasi sistemimizi çözümlmek, Vietnam olaylarındaki A.B.D.’nin kırımı karşısında pasifliği ortadan kaldıracak hareketi yapmak şeklinde ortaya çıkıp, öğrenci hareketlerini doğurmuş, fakat bu olayların içinde içsel ve dışsal faktörler ayrılamıyacak halde birleşmiştir.

Öğrenci hareketlerindeki bu unsurlar öğrencilerin uygulamalarında teker teker ortaya çıkmaktadır.

Teori açısından hemen yapılması gereken bir görev vardır: Bu olayları gözlemleyen ve onların yönünü kararlaştıran teorinin, üniversite reformu ile anlatılmak istenen şeyin belirsizliğini ortadan kaldırmak, üniversite politikasının uygulanmasında öğrenci hareketlerinin belirli bir anlam kazanmasını, genel bir politik angajman ile uygulama arasında ilişki kurarak üniversitenin nasıl olması gerektiği noktasını belirleyecek analize yönelmesi gerekir.

Sonuçta bu yazının asıl amacı olan öğren-

ci hareketlerinin özelliğine eğilmek gerekir. Batı Berlin Üniversitesinde olanlara üstten bir bakış, öğrenci olaylarının üniversite politikasından çok genel politika ile ilgili olduğunu ortaya koyar. Ayrıca bu tip genel politika ile ilgili görüşlerin az sayıda öğrenci tarafından ortaya konduğu dikkati çeker. Bu tip politik hareketlere öğrencilerin çoğunluğunun katılması, bu olayların üniversite örgütü ile olan çatışmalarıyla mümkün olmuştur. Başlangıçta rektörlük olmak üzere üniversite örgütlerinin bu politik hareketlere karşı tavır alması, o zamana kadar olaylara katılmayan öğrencileri de harekete getirmiştir. Öğrencilerin çoğu, ortaya konulan politik görüşlerle, ancak üniversite yöneticileri bu görüşlere karşı çıktıklarında ilgilenselerdi. Durum açıklığa kavuşmuş, bastırılmak istenen politik hareketler öğrencilerin büyük bir kısmına baskı altında tutulan öğrenci kuruluşlarını tanıtmış, baskı altında tutulan öğrenci kuruluşları ise, yine çok sayıda öğrencinin baskı altında tutulmak istenen politik hareketleri öğrenmesine sebep olmuştu. Pratik çatışmalar, üniversite ile politika arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarıp, dar anlamda üniversitedeki çatışmaların politik aktifleşmeye yönelmesi gerektiğine işaret eder.

Bu arada pratik çatışmalar; üniversite içi çelişme ve çatışmaları özel ve dış unsurlardan ayırıp soyutlayarak düzenlenmek istenen üniversite politikası tasarımını değiştirmiş görünmektedir.

Gerçekte politik olayların öğrencileri üni-

versite konusunda çatışmalara ve üniversite reformu konusunda belirli bir düzeye getirmesine rağmen, biz bu yazımızda tamamen tersine hareket edeceğiz. Üniversitenin krize yol açacak biçimde baş gösteren çelişkilerini, yalnızca üniversite politikası yönünden değil, genel politika yönünden ortaya koyacağız. Fakat sistematik bir şekilde hareket etmemize imkân yoktur. Politik çatışmaları doğuran üniversite olaylarını tarihî bir süreçte inceliyeceğiz. Zira eğer 1964 yılında bazı “akıllı” üniversite politikacılarının ortaya çıkmasından hareket edersek, yanlış görüşlerin doğmasına sebep oluruz. Bu tarihî koşullar toplumsal ilişkilerin gelişmesinde bilim açısından ele alınmıştır.

I — Anti-faşist üniversite reformundan, teknokratik üniversite reformuna.

a) Halkın kafasında son yıllarda bir üniversite reformu zorunluluğu düşüncesi yaşamaktadır. “Eğitim faciası” sloganı ile ortaya konan tüm eğitim sisteminin krizi Batı Almanya’da güzel havada birden ortaya çıkan gök gürültüleri gibi birşey olmuştu. 1963 e kadar onlar için böyle bir sorun yoktu.

Üniversite mensupları, özellikle öğrenciler, “eğitim reformu” sözünü uzun yıllardanberi bilmektedir. 2. Dünya Savaşı öncesi parlâmento tutanaklarına baktığımızda, 1945 yılındanberi üniversitede radikal bir reformun gerekli-

liđi düşüncesinin üniversite yöneticilerince yabancı olmadığı anlaşılır. Örneğın 1948 de “Freie Universität” kurulurken, ilerde yapılacak bir üniversite reformu dikkate alınarak, bu üniversitenin statüsü hazırlanmıştı. İstenilen ve yapılan FU’nun ilerdeki bir üniversite reformunda fazla değişikliğe uğramadan buna uyabilmesiydi. Bu örgütlenme ile ilgili görüş geniş bir reform söz konusu olduğunda, “Berlin modeli” olarak ilerde dolaşmağā başlamış ve reform olarak kabul edilmişti. Batı Almanya üniversitelerinin hiçbirisi bu “Berlin modeli”ne uymağā cesaret edememişlerdi.

Temelden bir değişiklik isteyen Alman üniversitelerinin ölüm krizi 1940 yıllarında Alman faşizmi sırasında üniversitenin sessiz kalışı ile ortaya çıkmıştı.

O zamanlar eleştirilen nokta, bugünün eleştirme konusu olan, çağdaş kapitalizmin üretim ihtiyaçlarına yeterli olmama eksikliği değildi. O zamanlar radikal bir reform isteniyordu. Zira üniversite barbarca amaçlar için kötüye kullanılıyordu. Yeni örgütlenme faşizmin yenilmesi demekti.

O günlerin eleştirisi, bugünkü resmî üniversite eleştirisinden çok uzakta olmasına rağmen ahlâkçı ve politik bir anlam taşımaktadır: Bu faşizmin vahşiliğı karşısındaki dehşet ve utanç duygusundan ileri gelen bir eleştiriydi. Yoksa faşizmin tarihî - politik bir eleştirisi değildi. Her şeyden önce bu eleştiri yalnızca “sarışın mate-

matik**” gibi konularda değil, bütün (bilim dallarında faşizme karşı yardımcı olmama, pasiflik ve hattâ faşizme yakınlık gösterilmek, karşı koyma yeteneğinden yoksun olma bunun içindeydi) konularda yapılmaktaydı. Fakat kitle içinde faşizm nasıl gizli bir havaya bürünmüşse, bu eleştirilerin karşılıkları da aynı durumdaydı.

“Kapitalizm konusunda konuşmak istemeyen kimse, faşizmden de söz etmemeli” şeklindeki Horkheimer’in sözleri ancak 1945’ten sonra tarihî pratik karakterini ortaya koyabildi. Faşizm söz konusu edilmeden, burjuva üretim biçimi ile faşizm arasındaki ilişki ortaya konmadan Alman üniversitelerindeki huzursuzluk, soyut isteklerden genel reforma dönüştürülmek istenmiştir.

Huzursuzluk derinlere kadar inmesine rağmen, 1945’deki mevcut politik şartlara göre böyle bir reformun gerçekleşmesi şüpheli görülüyor, ama gene de uygulanmak isteniyordu reform taslağı.

Batı Berlin üniversitesinde zararlı ilişkilerin yasaklanması ya da daha önemlisi öğrenci yönetim kuruluşlarının biçimsel demokrasiye göre kalıplaştırılması, A.B.D., Fransız ve İngiliz ilgililerinin “Reeducation Programm”ı tarafından ortaya konan kurallar yüzünden daha ileriye gidememişti. 1945 - 1949 arasında, öğren-

* Matematiğin ırkla ilgili konularda kullanılması, matematiğe ırkçı bir yön verilmesi.

ciler, toplumun çeşitli sınıflarından kurulan demokraside yerlerini tâyin bakımından yaptıkları mücadelede, bu olayları genel politik açıdan değerlendirdikleri ve üniversite içinde bu tip politikacıları hoş karşılamadıklarından tarafsız kalmışlardı. Fakat bu mücadelelerin çıkış noktasının, kendilerine ait reform şartlarını ortaya koyacağını anlıyamamışlardı. Aynı zamanda yeni üniversitenin, halk sınıfları ile politik mücadelede birleşerek, demokrasideki yerini alması ve bu esasları kurma gerekliliği de anlaşılamamıştı.

Böylece üniversite reformu aydınlar için bir zorunluk olmasına rağmen bu konuyla ilgili çalışmalar dolaplarda tozlanmağa terkedilmişti.

Hiçbir toplumsal güç, hiçbir parti veya çıkar grubu üniversitelerin radikal değişikliği tezini savunmuyordu. 1948 den sonraki sürede “İktisadî refah” arkasından soğuk savaşın başka problemleri ortaya çıkmıştı. Üniversite öğrencileri yalnız başlarına kalmışlardı ve yalnız başlarına toplumu etkileyici, ona yön verici politik güçte değillerdi.

1948 de Batı Berlin’de 3’lü bölge sisteminde (A.B.D., Fransa, İngiltere) biraz erken yapılan serbestleştirme, üniversitenin yeniden örgütlenmesi için getirtilen öğretim üyelerinin ve öğrencilerin sayısının artmasına sebep olmuştu. 40 Mark veren herkes üniversiteye devam şansını elde edebiliyordu, çok kimse bu şansı kullanmak istiyordu. Batı Berlin’e yığınlarla insan geliyordu. Keşke üniversiteye giriş

yerine, üniversiteyi eleştirme, Batı Berlin'deki sürekli oturma (ikamet) müsaadesine imkân vermiş olsaydı.

Geri kalan birkaç reformcu, çevrelerinden uzaklaşmış bir şekilde yaşantılarını sürdürüyorlardı. Faşizm ile olan yeni öğrenilerini ümitsiz bir durumda arttırdıkları sürece, başkaları onlara “ebedî 1945 likler” diyordu.

Geniş bir reformu yürütebilmek için her türlü görüşün değerini yitirdiği kitle içinde, üniversitelerdeki öğrenim konusunda yapılan açıklamalar yüzeyde kalmaktaydı.

“Eğitim generalleri”, “Sırça köşkteki üniversite” gibi deyimler üniversite öğrencilerinin yeni binalarının sınırları içinde kalarak üniversitedeki güçlükleri paylaşımlarından daha ileri gitmiyordu. Özellikle, 1950 yıllarına doğru üniversite öğrenci sayısının büyük artışı çalışma şartlarının zorlaşmasına yol açmıştı.

Şimdiye kadar öğrendiklerinden ders alan öğrenci temsilcileri 1950 yılı sonlarında taktiklerini değiştirmişlerdi. “Üniversite reformu” hedefini ortadan kaldırarak, daha geniş bir alanda çalışmaya başladılar: Eğitim reformu.

Bu hedef değişikliği, çok sayıda öğrencinin eğitim gördüğü dershaneler ve üniversite kütüphanelerindeki kitap azlığı, öğretim üyelerinin yetersizliği karşısında, öğrencilerin ihtiyaçlarına daha uygun düşmekteydi.

Bu hedeflerin değiştirilmesi beraberlik içersinde olamamıştır. Batı Almanya üniversitelerinde örgütü olan Verband Deutscher Studentenschaften (VDS) eğitim reformu strate-

jisi olarak daha çok üniversite açılmasını ileri sürerken, Sosyalist Alman Öğrenci Birliği üniversitelerin yeniden örgütlenmesini öngören bir reform taslağı üzerinde çalışıyordu. Taslağın dayanak noktası üniversite öğretim metodlarının değiştirilmesiydi.

Hedeflerin tesbit edilmiş olması öğrencilerin stratejisinde yeni kararlar anlamına gelmiyordu gerçekte. Bu daha çok birşey yapmış olmayı göstermek zorunluluğunun ifadesinden başka birşey değildi. Öğrenci politikacıların bu aşırı çabaları soğuk harbin etkilerinden ileri geliyordu.

VDS için birleşmiş Almanya sloganı FDJ (Hür Alman Gençlik Teşkilâtı) karşısında önemini yitiriyor, SDS ise anti-komünizm konusundaki uygulamada Sosyalist Partiden ayrılıyordu. Bu arada 1945'ten sonra üniversitede reform yapmak isteyenlerin yanlışlarını VDS ve SDS tekrarladılar. İsteklerinin önemini ve doğruluğunu demokratik bir toplum anlayışından uzakta görmüşlerdi. Halbuki onların anladığı biçimdeki bir demokrasiyle Batı Almanya'da uygulanan demokrasi arasında önemli ayrımlar vardı. Her iki öğrenci örgütü de bu ayrım üzerinden hareket ederek, gerçek demokrasinin Batı Almanya'da gerçekleşmesi için kiminle ve ne şekilde çalışacaklarını araştırma yoluna gittiklerinde, gerçek amaçlarından uzaklaşmış oluyorlardı.

Böylece eğitim reformu konusundaki yoğun çalışmalar eski deneylerden yararlanılama-

dığından değ erlendirilememi ti. Eskiden kazanılmış deneyler, yenilgiler bir ders olamamı tı  ğrencilere.

Eğitim reformu istekleri, on yıl önceki  niversite reformu istekleri gibi, yalnızca gerekenleri sağlam olarak kanıtlama ve bunları iyi bir biçimde kamuoyuna duyurma yoluyla, herşeyin hallolacağına inanan öğrencilerin çaresizliğini ortaya koyuyordu. Bu incelik fazla etkin değildi. Zira yeniden iddiaların yanlı ını ortaya koyma zorunluluğu vardı.

Toplumun soyut demokrasi kavramı ile soyut toplum kavramını karı tırmaması, burjuva toplumu ile bilim arasındaki gerçek çelişkiyi ortadan kaldırmak ister. Bu çelişkiyi ink ar, durumun teknik açıdan gerçekleşmesini ve onun sorunlarının çözümlenmesini zorlaştırır.

Böylece uzmanların ortaya koyduğu reform  nerileri idar i bürokrasinin içine yarar. Bu önerilerin bu yoldan gerçekleştirilmesine karşı durmak, daha da iyisi, bürokratik yönetimce kullanılmasını sağlamak olanaksız hale gelmektedir. Zira bu bürokrasi, malî ve idar i bir tekniğin varlığı uğruna, bu  nerileri gerçekleştirmek için gereklidir.

Bu bürokrasinin devam edi i her ne kadar öğrencilerin anlayışından bütünüyle uzaksa da, herhangi bir memur veya babanın karakterinin katıldığında, gerçek varolma nedenini bulur. Bunu protesto etmek imkân dahilindedir.

Özellikle ufak üniversitelerde öğrencilerin politik olmayan bu tarz şeyleri protesto için

gösteri yapmaları oldukça şaşırtıcı sayılmaktadır.

Zamanla öğrencilerin önerileri insanı çileden çıkaran umursamazlıkla karşılanmağa başladı. Eğitim reformu anlayışının uygulanmasına imkân kalmadığını farkedenden öğrenci temsilcileri pragmatik bir hareketle, herhangi bir temele dayanmıyan ufak çaptaki hareketlere başladılar.

Öğrenciler ve onların temsilcileri pragmatik dönem geçtikten sonra (Ara sınavları açılması isteği gibi) istediklerinde değişiklik yapma gereğini duydular. Bu revizyon, 1962 den itibaren, ekonomik bürokrasi tarafından desteklenen reformlar yığınının, öğrencilerin bu isteklerini izlemekte eğitim reformunun gerçekleşeceği inancını zihinlere yerleştirmişti.

Bu eleştiri konusunda unutulmaması gereken husus, VDS ve SDS tarafından başlangıçta yayınlanan bildirilerle eğitim reformu veya üniversite reformu konusundaki çalışmaları, sonradan üniversite öğrencilerinin gösterilerinde temel olmuştu.

Soyut demokrasi modelinin seçimi, üniversite reformunun pragmatik çözümü ile uğraşan devlet bürokrasinin çalışmalarıyla yok edilmek istenince, öğrenci temsilcilerinin pragmatik çalışmalara eğilmelerine yol açmıştı. Sonraları öğrenci temsilcilerinin bu pragmatik biçimi eleştirmelerinde; SDS'nin bildirileri, dayanak noktası olma bakımından büyük yardımlar sağlamıştır.

1962/63 döneminde yorgun reformculara

çok şeyler öğretecek şaşırtıcı olaylar olmuştu. Onların 15 yıldır başaramadıkları hedeflere Batı Almanya Parlâmentosunun üyeleri ve bürokrasinin en yüksek noktalarındaki birkaç kişi kısa bir zamanda varmışlardı: Kamuoyu Batı Almanya'da hiç beklemeden ivedilikle eğitim sisteminde reform yapılmasını istiyorlardı. Bu reformun özellikle yüksek öğrenimde gerçekleştirilmesi isteniyordu; 1965'deki Batı Almanya Parlâmentosu seçimlerinde bu konuyla ilgili tartışmaların seçim propagandalarında etkileyici rol oynadığı herkes tarafından bilinmektedir. Bundan sonraki paragrafta bu eğitim reformunu isteme eğilimini ve bu eğilim sonucu ortaya çıkan, burjuva toplumu ile bilim arasındaki çelişkiyi inceleyeceğiz.

Batı Almanya'daki eğitim ve bilim konusundaki krizi eleştiren makale, konuşma ve çeşitli yayınlara inanacak olursak, Batı Almanya'da bilimsel gelişme ile toplumsal gelişme arasındaki ilişkiyi kabul etmekten başka çare yoktur.

Bilim ve eğitim alanında yapı değişikliğinin yönetimce uygulanmasında çağdaş toplumsal koşullara uymadaki güçlüklerin bu arada dikkate alınmadığı bir gerçektir.

Ayrıca bu güçlükler dış faktörler olarak kabul edilmiş, ve bunların bilim ve toplum arasındaki açık ve belirli ilişkiyi değiştiremeyeceği kabul edilmiştir.

Herhangi bir gazete veya dergiyi ele aldığımızda şuna benzer cümlelerle karşılaşırız: "Avrupa gelişmeyi sağlayacak iki unsura sahip

olamadığı için gelecekteki gerekli hazırlığa sahip değildir: 1) Kitle eğitimi, 2) Sevk ve idare. Bu esasları ileri süren A.B.D. Savunma Bakanı Mc Namara..." veya "Göttingen'deki konuşmasında bir ilgili; bilimsel gelişmede ve örgütlenmede, özellikle yüksek öğretim kuruluşlarında önemli konuların üzerine eğilmekle uluslararası pazarda rekabet yapacak düzeye ulaşabiliriz."

Formül kısaca şöyle: "Bilimsel gelişme", "kitle eğitimi", "sevk ve idare", "ilerleme"yi sağlar. "İlerleme" ise "uluslararası rekabette ayakta kalmak demektir."

Bu çeşit gerekçelerin tarihî - ekonomik dayanağı herkesçe bilinmektedir. 1960 yıllarında A.B.D. ile Batı Almanya'daki üretim araçlarının teknolojik gelişimi arasındaki ayrılık, A.B.D. lehine çok artmış ve böylece Batı Almanya'nın uluslararası piyasadaki rekabet gücü çok zayıflamıştı. Teknolojik geriliğin çeşitli nedenleri vardı. 1950 yıllarında Batı Almanya'nın endüstrideki teknolojik geriliğinin ona sağladığı bazı yararlar vardı. 1948 yıllarında Doğu Almanya'dan Batı'ya sığınanlar belirli bir düzeyde işgücü, kalite ve sayı bakımından işgücü piyasasını doldurmuştu. Sanayiın yeniden kuruluşu sırasında kullanılan bu işgücü A.B.D. ve Sovyet Rusya çizgisinde teknolojik eğitime sahip değildi. Fakat piyasa şartları açısından işgücü arzının, —özellikle kurulan endüstri dallarının ihtiyacına uygun kalitede işgücü arzının— varlığı, ücretlerin belirli bir çizginin üstüne çıkmasını ve böylece maliyet bakımından

rekabet imkânlarını sağlamıştı.

Deutsche Gewerhschaft Bund (Alman Sendikalar Birliği) tarafından yürütülen ve şiddetle savunulan işsizliği yok etme politikası, sendikaların kapitalist devlet yönetimi ile aynı paralelde olduğunu gösterdi.

Böyle bir işgücü piyasasına uygun ve optimum noktada geleneksel üretim örgütlerinin ve A.B.D. tarafından finanse edilen alt - yapı faktörlerinin etkisiyle ortaya çıkan “**ekonomik mucize**” bu mucizeyi yarattıklarını sananlarca bile eleştirildi.

Başlangıçta kapasitelerinin üstünde çalışmaları yüzünden güçlüklerle karşılaşan temel ve yatırım malları endüstrileri, —ki bu duruma fazla merkezîleşmeden ötürü düşmüşlerdi— az miktardaki devlet yatırımlarıyla yeniden güçlü hale gelmişlerdi.

Teknolojik düzeyin durgunluğu esasına dayanan “mucize”, temeli başka olan koşulların sonucuydu.

Kapitalist ülkelerin lideri olan A.B.D. 1930 yıllarındaki “Dünya ekonomik krizi”ni savaş endüstrisi yatırımlarını hızlandırarak atlatmıştı. Bu nedenle 1945’ten sonra da A.B.D. N.A.T.O. ülkelerinin hızla silâhlanmalarını ve bu silâhların kendi ülkesinden sağlanmasını istemişti.

Böylece savaş endüstrisine yönelmiş yatırımlar kârlılıklarını korumuşlardı. Fakat bunun anlamı yapıya uygun olmıyan üretimin, tekno-

lojik gelişmenin kapitalist şartlar altında tüketici eğilimlere yönelmesi bakımından, önemli güçlüklerin yaratıcısı olmasıydı.

Amerikan endüstrisinin organizasyon derecesi, daha 1920 yıllarında Avrupa sermayesine göre gelişmiş durumda olan sermayesinin, soğuk harp sırasında global silâhlanmanın uygulaması sonucu, belirli bir noktadan sonra, Avrupa sermayesi için erişilmesi imkânsız olan, temelde materyalist, bir teknolojik gelişmeye ulaşmıştı.

Dolaysız olarak savaş endüstrisine bağlı yan endüstrilerin geliştirilmesi, diğer endüstri dalları açısından A.B.D.'deki ekonomik ve teknolojik gelişme için yararlı olmuştur.

Batı Almanya ekonomisinde 1955 yıllarından sonra gerçekleşen tam istihdam ve tam istihdam sonucu işgücü piyasasından arz lehine olan gelişme bu piyasanın dengesinde doğal olarak değişikliği gerekli kılmıştı.

Böylece yalnızca işsizler ordusunun sayısının azalmasıyla ve ücretlerin donmasıyla karşı karşıya kalınmamış, “mucize” yıllarında umulmadık şekilde ilerliyen “ekonomik büyüme katsayısı” da fazla işgücü talebine dayanma sonucu yavaşlamıştır.

13 Ağustos 1961 tarihine kadar Doğu Almanya'dan işçi ithali bu konuda önemli yardımlar sağlamıştır, fakat bu tarihten sonra işçi ithalinin olanaksız oluşu durumu zorlaştırmıştı. “Yabancı işçiler”in ise işgücü ihtiyacına göre kalifiye hale getirilmeleri bir problem olmuştu. Uzun sürede bu sakıncaları ortadan kaldıracak

tek çare vardı: İşgücünün verimliliğini sistematik bir şekilde artırmak. Bu ise teknolojik geriliğin yenilmesinden başka birşey değildi. Söz konusu gerilik, “mucize” döneminde yatırım oranı artmasına rağmen verimlilikteki artış oranının azalmasına sebep olmuştu.

Teknolojik geriliğin nedeni yalnızca A.B.D. nin savaş endüstrisi monopolünü elinde tutması değildi. (Fransa aynı güçlüklerden dolayı A.B.D. ile olan askerî, politik ve ekonomik ilişkilerini zayıflatmıştı.)

Kamu giderlerinin kısıntıya uğraması, özellikle geri kalan endüstri dallarına yapılan devlet yardımlarının da kısıtlanması, teknolojik geriliğin yenilmesindeki çalışmaları aksatmıştı.

Batı Almanya bu durumları göz önüne alarak çeşitli çalışmalar yapmıştı: Reeskont oranının düşürülerek işsizliğin asgari çizgiye indirilmesi, malî reformlar, Seçim Kanunu ve diğer kanunlar v.b.

Fakat esas soruna hiç dokunulmamıştı. Bu da verimliliğin arttırılmasıydı. Çeşitli endüstri sektörleri ve yan endüstri dallarındaki yapının değiştirilmesi genel bir esasa dayanıyordu: İşgücünün kalitesinde sürekli gelişme.

Yalnızca; yeni üretim yöntemleri, yeni üretim sektörlerinin bulunması ve geliştirilmesi söz konusu olamazdı. Bu şekildeki her gelişme, işgücünün kalitesinin yeni kurulan endüstrilerin talebine uygun düzeye getirilmesini gerektiriyordu. Bu işgücünün **mobilitesi** anlamına gelir. Böyle bir **mobilité** endüstri dallarının ihti-

yaçlarını sürtüşmeye meydan vermeden karşılar.

Eğitim örgütlerinin ve çeşitli endüstri eğitim merkezlerinin kamuoyunun dikkatini çekmesi sebepsiz değildi.

“Mucize” döneminde belirli bir eğitim politikası yoktu, sonradan eğitim konusuna eğilen toplumun yakınmaları, şaşılacak birşey değildir.

Üzücü olan sadece eğitimin kötülüğü değil, aynı zamanda bu kötü eğitim sistemini düzeltecek imkânların azlığıydı. Ekonomik büyümenin kriz dönemine girmesi dolayısıyla kamu harcamalarında konjonktür yardımlarının artışı eğitim reformu için gerekli malî kaynakların kısmen de olsa ortadan kalkmasına sebep olmuştu.

1962 yılındanberi eğitim sistemine yöneltilen eleştirilerin, eğitim sisteminin ekonomik ihtiyaçlara uygun biçimde ayarlanması isteğinde toplanması yukarıda sözü geçen nedenlerden ötürü normal görünmektedir.

Bu eleştiri, gelişme diye tıpkı gelişme sırasında karayollarının artırılması gibi doğal bir isteği ele alıyordu. Üniversite tarafından, üniversite çalışmalarının ekonomik ihtiyaçlara aydurlmasına karşı yapılacak her faaliyet, dar görüşlülük ve gelişme düşmanlığından başka birşey değildi.

Bu konuda akılcı çalışmalar endüstrideki çıkarıcı çevrelerden geliyordu: Batı Almanya zorlu bir büyüme krizinin içine girmişti. Bunun yok edilmesinde toplumun bütün bireyleri

görev almalıydı. Eğitim reformu sırasında demokratik bütün istekler gerçekleştirilmeliydi. Toplumun her tabakasının eğitilmesi ilk aşama olarak ele alınmalıydı.

Şimdi, kriz konusunda birkaç açıklama yapmanın yeridir.

1.— Mevcut büyüme krizinin nedeni işgücü bünyesindeki kalite düşüklüğüydü. Kalite düşüklüğü “mucize” döneminde iktisadî büyümenin önemli faktörüydü. Zira kalitesi düşük, hattâ vasıfsız diyebileceğimiz işgücünün varlığı, işgücünün sınırsız şekilde alınıp verilen bir eşya haline getirilmesine ve böylece bu ekonomik büyümenin dayanağı olan düşük ücret politikasına imkân vermişti. Şimdi ortaya çıkan işgücünün kalitesini arttırma zorunluluğu, başlangıçtaki kâr stratejisinin meydana getirdiği bir durumdur. Bu nedenle, bu stratejiye dayanarak meydana gelen servetlerin, işgücünün daha kaliteli hale gelmesinde kullanılmamak istenmesinden şaşkırtıcı birşey olamaz.

2.— Mevcut büyüme krizinin diğer bir sebebi tam istihdamdır. Tam istihdamla sermaye, işgücünün sömürülmesinin geçici ve tabii sınırına vardırmıştı. Ayrıca tam istihdam ile, düşük ücret ve disiplinli sayılan işsizler ordusunu yaratan bir kâr stratejisinin toplumsal sınırına varılmıştı.

Toplum bir tarafta düşük ücretlerde rekabet edenlerin, diğer tarafta işsizler ordusuna dahil olanların mücadelesine tanık oluyordu.

Bu rekabet her iki grup için de zararlı oluyor, fakat tam istihdamı sağlıyordu.

3.— Mevcut büyüme krizinin diğer bir sebebi ise: A.B.D.'nin savaş endüstrisi alanında gelişmiş olarak monopolleşmesiydi. Bu monopolleşme, kapitalist şartlar altında işleyen endüstri üretiminin, tüm üretim içindeki teknolojik gelişmesinde önemli bir faktördür.

Eğer biz savaş araçlarının üretimini toplum servetinin sistematik tahrip ve yok edilmesinde kullanıldığını kabul edersek, ülkemizdeki krizin efektif şekli ile, Amerikan monopollerinin sistematik şekilde toplumsal serveti yok etmesinin dışında kalamıyacağı ortaya çıkar.

Bizler burada, Reorganizasyon plânlarının resmî eleştirilerinde ortaya konulan çelişkileri dikkatle izlemeliyiz.

Bu arada en önemli eleştiri, 1966 yazında “Eğitimin yeniden düzenlenmesi konusunda bilim kurulunun öğütleri” adlı rapordur. Raporda; son yıllarda üniversitelerin ileri sürdükleri reform teklifleri sistemleştirilmiş ve değerlendirmeye değer görüşler ortaya atılmıştır.

Üniversitenin ileri endüstri toplumu içinde ortaçağ el sanatları işletmesi gibi bir durumu olduğu görüşünün —ki bu görüş halk dilinde yüksek öğrenimin eleştirisi için kullanılır olmuştur— arkasında yüksek okullara yöneltilen iki eleştiri yatmaktadır:

Birincisi şimdiki öğretim sisteminin özüne yapılmış gibi gözüken eleştiridir. Bu görüşe göre; son derece teorik bilimsel öğretim, üniver-

site öğrencilerinde güvensizlik ve pratikle ilişki kuramama kompleksi yaratmaktadır.

Diğer eleştiri ise üniversitenin organizasyonu ile ilgilidir. Üniversitenin eğitimlerinde öğrencileri bütünüyle serbest bırakması ve böylece güvensizliğe sebep olması konusundaki eleştiridir.

Her iki eleştiri de üniversite öğrencisinin düşünme ve tasarlama yetenekleri konusuna dayanmaktadır. İleri sürüldüğüne göre öğrencilerin güvensizliği uzun eğitim döneminden ve eğitime ara verilme güçlüklerinden doğmaktadır.

Bunu ortadan kaldırmak için öğrencilere “meslekî öğrenime esas olacak bilimlere yönelme” ve yapacakları öğrenim ile ilgili “çeşitli hazırlık çalışmaları” salık verilmiştir. Eğitim süresinin 8 sömestre indirilmesi ve çeşitli aşama, eleme imtihanları da öğütler arasındadır.

“Meslekî öğrenime esas olacak bilimlere yönelme” konusunda hiçbir görüşün mevcut olmayışı, öğrencilerden çok Maliye Bakanının ileriye hesaplaması bakımından önemlidir. Ancak Bakanlık ilgilileri üniversiteye yatırılan sermayeyi bilmektedirler ve eğitim sırasındaki firenin miktarını azaltma hesabını da onlar yapabilir.

Öğrenim süresi bugün ortalama olarak 11 sömestrdir. Hâlen % 40'ın üzerinde öğrencinin öğrenimi bıraktıklarını düşünecek olursak, eğitimin 8 sömestre indirilmesi ile bu oranın % 50'ye yükselmesi mümkün olacaktır.

Üniversiteden ayrılımların genel olarak 4.

sömestr sonuna rastladığı düşünülürse, kamu eğitim yatırımlarının rantabilite düşüklüğünün azalacağı muhakkaktır.

Devlet bütçesindeki açıklar sebebiyle yeni üniversite sayısının ihtiyaçtan daha az olmasına rağmen 8 sömestrlik eğitimle 1970 yılında bugüne oranla daha çok öğrenci alınabileceği bir gerçektir.

Bu reform önerisi, mevcut yüksek öğretim tesisleriyle out - put (hasıla)nın artırılmasını sağlayan rasyonelleştirme çalışmalarını kapsar.

Üniversitede nelerin çabuk ve çok sayıda öğrenci tarafından öğrenilmesi gerektiği konusunda bu reform görüşü önem vermez. Burada söz konusu olan eğitim süresinin kısaltılması ve üniversite mezunu birey başına düşen maliyetin azaltılmasıdır.

Gelecekteki ve bugünkü meslek gruplarının neler olduğu, neler olabileceği ve teknolojik gelişmenin yaratacağı yeni meslekler konusunda tam bilgi sahibi olunamadığı ve bunların bilimsel bir temele dayandırılmadığı bir devrede, üniversiteden teorik ve pratik öğretimi tam bir ayırımı bağımlı kılacak “meslekî öğrenime esas olan bilimlere yönelme” biçimindeki bir eğitime ilgisizliği ortaya koyar.

IBM gibi bazı firmalar yüksek okul mezunlarına işe başlamadan önce, üniversitede öğrenilen matematikle, konularıyla ilgili matematik arasındaki ayrımları açıklayıcı broşürler vermektedir. Yine Kimya, Fizik, Biyoloji, Tıp ve ekonomi dallarında bu tip durumlarla karşılaşilmektedir. “Üniversitede öğrendikleri-

niz iyi, fakat şimdi pratikte olanlara dikkatini-
zi verin.” Bu ve buna benzer biçimdeki sözler
üniversite mezunları çalışma hayatına başla-
dıkları zaman sık sık kullanılır. Genç uzman-
larla sınanmış yöneticiler arasındaki şu deyim
artık kalıplaşmış bir söz haline gelmiştir. “Uy-
gulama sizin üniversitede öğrendiğiniz esasla-
rın hiçbirine uymaz.”

Eskidenberi bilinen bu gibi durumlar-
da teori düşmanlığı yapılır, endüstri ve çeşitli
kamu örgütleri tarafından üniversite eğitimi-
nin gereksiz bulunduğu kanısı ortaya atılır.

Bu arada bugünkü ekonomik koşullar ko-
nusunda yaptığımız kaba bir çözümleme, bizi,
eğitim sisteminin kamuoyunca eleştirisine yö-
neltmişti. Yapılan çözümleme mevcut büyüme
krizinin ancak daha vasıflı işgücünün ortaya
çıkmasıyla ortadan kaldırılabilceğini bize gös-
termiştir.

Bu çelişkiyi, yalnızca kamu harcamaların-
da geçici reformlar yapmayı mümkün kılan kriz
konusundaki deliller değil, aynı zamanda dev-
let bütçesindeki güç durumlar açısından da de-
ğerlendirmek gerekir.

Yüksek okullardaki eğitimi eleştirenlerin
amacının herhangi bir öğrenim şekliyle ilgili ol-
madığı apaçıktır. Ayrıca bu kişilerde bu sorun-
ları bilimsel açıdan ele alıp, değerlendirecek ni-
telik de mevcut değildir.

Böyle bir eğitim teknolojik üretim şartla-
rına uygun olsa bile, devlet yönetiminde ve eko-
nomideki bürokratların yönettiği reform, üni-
versitenin bağımsızlığını tanımaları yüzünden
bu eğitim anlayışının karşısında bulunurdu.

Bu, bugün için mevcut üniversite öğrenimine karşı, erişilmesi istenilen hedefler, —ki bu konuda hiçbir gayret yoktur— araştırma ve eğitimde beraberliğin aşırı bağımsızlığa sebep olacağı konusundaki eleştiride fazla belirli değildir. Öğrencilerin kendi başlarına hazırladıkları eğitim reformu plânlarına karşı yapılan eleştiriler ve plânların yok sayılması, kamuya benimsenmemesi konusunda yapılan çabalarda daha belirliydi.

“Bilimsel Komite”nin eğitimde serbestliğin olmamasını, gerçek serbestliğin meslek hayatında mümkün olacağı gerekçesiyle istemesi soğuk bir şakadan ibaretti.

Geçmişte, yüksek öğrenim kurumlarında ve eğitimde reform yapılmasını ileri süren öğrenciler, eğitim süresinin azaltılmasından değil, eğitimin kalite olarak yükseltilmesi görüşünden hareket etmişlerdi.

Bu açıdan bakıldığında eleştirilerini, herşeyden önce yeni bilimsel çalışmanın ve bilimsel gelişmenin getirdiği şartların istediği elâstikiyeti tanımayan hiyerarşik üniversite sistemine yöneltmişlerdi.

Reform konusunda çalışmalar başladığında, öğrenciler reform konusunda kendileriyle beraber çalışanlardan bu reformun herşeyden önce mevcut hiyerarşik üniversite sistemini ortadan kaldırmasını istemişlerdi. Üniversitenin demokratlaştırılması ile ortaya çıkacak yararların ne olduğunu göstermeğe çalışmışlardı. Fakat öğrencilerin hiçbir önerisi dikkate alınmamıştı.

Hiyerarşik üniversite sisteminin yıkılması ile meydana gelecek başarı artışına, öğrencilerin bilimsel serbestlikleri istenmedikçe, üniversite öğretimine karşı ilgisizlikle eğitim sisteminin kalitesinin düşmesine sebep olacak gerçek güçlükler ele alındığında da mühimsenmezse, şaşırtıcı olmaktadır.

Mevcut ekonomik duruma uygun, hür araştırma ve karar vermeye yönelmiş öğrenime karşı akademik şekilde eğitim görmüş genç elemanların yetiştirilmesi ile ilgili plânlama, bizim şimdiye kadar fazla bilgi sahibi olmadığımız eğitim hedeflerine yönelmektedir.

Gelişme adına eğitim kuruluşlarına yöneltilen eleştirilerde —ki bu eleştiriler ilk bakışta mantikî görünmektedir— açık analiz (çözümleme) çalışmaları gerekmektedir. Öncelikle bizim burjuva toplumuyla ilim arasındaki (özellikle üniversitede) temel ilişkileri tarihi ve sistematik şekilde ele almamız gerekir.

II — Üniversite ve Sermaye

a) Sonraları Alman Birliği içinde toplanan Alman devletçiklerindeki feodal üniversiteler, 18. yüzyılın sonunda Fransa'da feodal toplum çökmek üzere iken, bir kriz dönemi geçirmişlerdi. 19. yüzyılın başında burjuva toplumu —Kutsal Birliğe rağmen— ağırlığını koymağa başlayınca, Prusya'da bugüne kadar yapısı temel olarak değişmeyen ve Alman üniversitelerine örnek olan yeni bir üniversite açılmıştı.

(Doğu Almanya'daki üniversite sistemi hariç.) Buna rağmen 1810 da Berlin'de temeli atılan yeni üniversite halk üniversitesi olamamıştı.

Napolyon I'in yenilmesinden sonra ortaya çıkan Alman devletçikleri önceden olduğu gibi feodal devlet tipindeydiler. Prusya gibi feodal devletler, Napolyon zamanında büyük devletlerin güçlerini zayıflattığı kabul edilen yeni burjuva devletlerinin karşısındaydılar. Bu büyük ülkelerin burjuva üretim sisteminin gelişmesine karşı koyma imkânları mevcut değildi.

Burjuvaziye karşı askerî çıkarlar, feodal devletlerde burjuva sınıfının belirli bir statüye tâbi tutulmasını zorunlu kılmıştı.

Şimdiye kadar devleti soylu sınıfın yönetmesinin yalnızca soylu sınıfın çıkarlarını ele almasına bir gerekçe olamayacağı, artık devletin, yönetilen toplumda burjuva ve soylular sınıfının bir arada varlığını kabul ederek bir gelişme tasarlaması gerekmişti.

Soylular politikalarını burjuva sınıfına ekonomik tolerans tanıyarak, fakat politik bir eşitliğe müsaade etmeden düzenlemeyi bir görev bilmişlerdi. Ancak bu durumda "otoriter devlet" deyimi anlamını bulmuştu.

Feodal devletin fonksiyonlarındaki bu değişiklik yalnızca soyluların hizmetinde olmayan ve onların çıkarına çalışmayan, ancak feodal sınıfa öncelik vererek iki sınıfın ilişkilerini düzenleyen devlet adamına ihtiyaç göstermişti.

Bu yeni tip devlet adamlarının yetişmesinde yeni kurulan üniversitelerin önemli rol oynaması gerektiği savunuluyordu. "Yalnızlık ve

özgürlük" içinde yapılan bilimsel çalışmalar, sınıfların üstünde, genel amaçları ele alan kişilikleri doğurmalıydı.

Humbold'un çevresindeki kimseler soyluların karşı koymalarına rağmen bu üniversiteyi kurarlarken, bu üniversitelerin geniş görüşlü ve kişilik sahibi idare adamı yetiştirerek ülkedeki burjuva güçlerin dengede tutulmasını öngören, toplumsal ihtiyaçlara yönelmiş bir feodal üniversite sistemi hazırlıklarına dair ortada hiçbir belirti yoktu.

Buna rağmen Humbold Üniversitesinin. 19 yüzyıl başındaki Prusya'da yapılan reformların bir başka bölümü olduğu, burjuva sınıfının politik eşitliğinde karşı unsur sayıldığı ortaya çıkmıştır.

Sınıfların çıkarlarını korumaktan çok, toplum yararına, genel çıkarların savunucusu olacak devlet memurunu yetiştirmede prensip, sınıfların mevcut olmadığı bir toplum meydana getirmeğe yönelmektir. Bu nedenle yeni üniversitede feodal toplumu teorik olarak yok eden Alman aydınlarının ülküsü uygulanma olanağı bulmuştu. Alman idealizmi içinde Marx Almanların bu idealizmin felsefî çağdaşları olduğunu, fakat tarihî yönden çağdaş olamayacaklarını ileri sürmüştü.

Avrupanın başka ülkelerinde politik güç olan burjuvazi, Almanya'da bir devletin hizmetkârı olmaktan çok, feodal devletin hizmetkârı olacak kişiliklerin eğitimlerine dayanan bir ülkü olmuştu. Yeni üniversitelerin feodal karakteri; örgütlerin biçimiyle üniversitedeki kürsü

sahiplerinin, mutlak otorite sahibi prenslerin karikatürü olmalarıyla ortaya çıkıyordu.

19. yüzyılın sonunda politik eşitliğine kavuşan Alman burjuvası, bu feodal üniversite yapısının burjuva anlayışına uygun bir biçimde değiştirilmesinde bir zorunluluk duymamıştı.

Burjuva tipi üretim tarzının gelişmesiyle, artık özel teşebbüsün sağlayamayacağı ölçüde teknik bilim ihtiyacı, burjuva sınıfının üniversitelere nazaran daha aşağı sayılan teknik okullarda eğitim görmeyi daha kârlı bulmasına sebep olmuştu.

Üniversite tarafından örgütlenmesine tesir edilmeyen teknik yüksek öğretim kurumları tüm burjuva sınıfının “eğitim politikası” nda anlamını bulmuştu.

Sermaye akımının pratik bilgileri ve işgücü kalitesine uygun üretimin sağlanması için yapılan teknik üretim, aynı sınıfın çocuklarının sömürme eylemini “insancıl” hale getirmek amacına uygun bir eğitim biçimindeydi. Bu biçime en uygun düşen Humbold Üniversitesiydi.

1848 yılından sonra çeşitli çevrelerde “halk üniversitesi” kurulması konusunda bazı tartışmalar olmuştu. 1848/1849 ders yılında ise öğretim üyeleri arasında feodal ve anti-demokratik üniversite konusunda da çeşitli tartışmalar yapılmıştı. Fakat 19. yüzyılın ikinci yarısında burjuva sınıfının soylularla olan yakınlaşması, o sınıfın toplumsal bağımsızlık için tanıdığı fonksiyonu yitirmesine sebep olmuştu. Bu yönden, Humbold Üniversitesinin o dönemin

gereklerine uyabilecek bir yapıda olduğu söy-
lenebilir.

Fransız burjuvasının tersine Alman bur-
juvası soylu sınıfla birlikte çalışarak politik gü-
cüne kavuşmuştur. Eğer 1848 devrimi bir ya-
na atılacak olursa, Alman burjuva sınıfının
soylu sınıfın yöneticilik vasfını yok etmek iste-
mediği görülür. Ayrıca Alman burjuvasının
devletin otoritesini zayıflatıp, fonksiyonlarını
aza indirmek amacıyla proleter ve köylü sını-
fı ile birlikte çalışmadığı görülür.

Almanya'da burjuva tipi üretim, soylu sı-
nıfın yönetimi altında gelişmesini gerçekleştir-
mişti.

Burjuva sınıfı politik yönetimi ele alacak
güce erişmişti. Bu güç bir yanda soylu sınıfla
yaptığı ortak çalışmadan, diğer yandan askerî
sınıf içersine girmesinden ileri geliyordu. Bu-
nun iki nedeni vardı.

Burjuva üretim tarzının çeşitli biçimlere
bürünmesi, feodal - burjuva toplumun sosyalist
devrimle değişmesini sağlayacak yapıda prole-
ter sınıfın doğmasına yol açtı. Burjuva sınıfı-
nın kendisi için ölüm sayılan soylu sınıfın yok
edilmesini amaç edinen bir hareket yapmasına
imkân yoktu.

Gerek soylu sınıf için, gerekse burjuva sı-
nıfı için güç kullanma imkânlarının sessizce ge-
liştirilmesi daha uygundu. Almanya'nın gele-
cekte dağılmasını önliyecek, burjuva tipi üre-
timin gelişmesini sağlayacak, uluslararası ka-
pitalist rekabette ülkeyi ayakta tutacak, sö-
mürgeleştirilmiş ülkelerle ilişkiler konusunda

en iyi durumda olmayı mümkün kılacak bir dış politikanın askerî güce dayanması şarttı. Üstelik böyle bir askerî güç sağlam ve sürekli olmalıydı.

Burjuva sınıfının, kendisine askerî ve idarî alanlarda yönetici mevkileri veren soylulara ihtiyacı vardı. Burjuvanın savaş araçlarının teknolojik gelişmesini sağladığı nedeniyle değil, kendi politik varlığını ona borçlu olduğu için soyluların da burjuvaya ihtiyacı vardı.

Burjuva sınıfıyla soylu sınıf arasındaki işbirliği kanun koyuculukta uygulanmıyordu. Burjuva sınıfının politik eşitliği parlâmento için bir rizikoydu, proleter sınıfın parlâmentoyu yok etmesi demekti. Emperyalizm döneminde ve güçlü sosyalist halk hareketleri sırasında bütün politik gücün parlâmentoda toplanması konusundaki görüşler burjuva sınıfı tarafından benimsenmemişti. Soylu sınıf ile burjuva arasındaki işbirliği özellikle devlet bürokrasisi konusunda ortaya çıkıyordu. Geniş anlamıyla burjuvanın üretimin gelişmesinde etkili olması ve böylece sermaye piyasasını tam anlamıyla organize etmesi, toprak rantının sermayeye nazaran güçsüz duruma düşmesi, onu soylu sınıfın sürekli ve gerekli yardımcısı yapmıştı.

Soylu sınıf tarafından yönetilen devlet bürokrasisi, burjuva sınıfının bir oyuncağı olmuştu. Buna rağmen burjuva politikası feodal bir biçimde yürütülüyordu. Feodal yönetim biçimi içinde Alman burjuvasının Birinci Dünya Savaşı içindeki yenilgisine sebep olan, kapita-

lizmin efektif hesaplarından uzak dengesizlik mevcuttu.

Devlet gücünün iç ve dış gelişmesi, devlet mekanizmasının bürokratik bir düzende ilerlemesine sebep olmuştu. Devlet mekanizmasının kantitatif artışı, onun fonksiyonunda biçimsel bir değişme meydana getirmişti.

Devlet; burjuva ve soylu sınıfın birleşmesiyle, işçi sınıfına karşı olan bir genel politika güdüyordu.

Devlet memurlarının üniversitede feodal bir eğitim görmeleri yukarda sözünü ettiğimiz politik güce kavuşmuş burjuva sınıfının zoruna gitmiyordu. Devletin yapısının değişmesiyle devlet memurunun fonksiyonunun değişmesi bile farketmiyordu.

19. yüzyılda kurulan üniversitelerin yapısında, soylu sınıfın sınırlı hâkimiyeti altında bir devlet esprisi mevcuttu. Fakat 19. yüzyılın sonunda devlet, reaksiyoner ve emperyalist köklü burjuva ve soylu sınıf beraberliğinin bir aracıydı.

19. yüzyılın başında feodal Almanya'da; gerçekleştiremeyen liberal burjuva akımının öncüsü olan Üniversite, bu yüzyılın sonunda her türlü serbestliğe, özgürlüğe karşı çıkmada devletin bir âleti haline gelmiştir. Böyle bir fonksiyon değişikliği için üniversite örgütünde bir değişiklik yapmaya lüzum görülmemiştir.

b) Kuşkusuz bilim ile burjuva toplumu arasında esaslı bir ilişkiyi üniversite içinde yapılan bilimsel çalışmalarda izah oldukça zordur.

Böyle bir açıklamayı teknik bilimler yönünden ele almak daha doğru olur. 19. yüzyılın ikinci yarısında üniversitede okutulacak bilimlerin hangileri olacağını tâyin eden çalışmaların teknik ölçüleri, serbestlikten zararlı çıkan burjuva toplumunun eseri idi. Burjuva toplumunun temelinde pozitivizm değil, aydınlık anlayışı (aydınlanma felsefesi) yatıyordu. Teknik bilimin gelişmesini sağlayan örgütler Almanya'da, liberal burjuva ve emperyalist burjuva arasındaki çatışmaların dışında bir ortamda meydana gelmişti. Teknik öğrenim yapan örgütlerde; emperyalist ihtiyaçlara uygun ve emperyalizme karşı çıkamıyacak tarzda şartlanmış bilgiler öğretiliyordu. Karşı koyma gücü olmıyan teknik bilimler zaman geçtikçe politik bir eylem içinde politik bilimler tarihinde yer almıştır. Bu aşamaları açıklamamız gerekiyor. Zira bilimdeki politik değişiklikleri işleyerek Humboldt Üniversitesindeki bilimlerin gelişmesini görmek mümkün olacaktır. Ancak bu politik değişikliğin aydınlanmasıyla, üniversite örgütünün emperyalist maksatlar için kullanılması-na karşı durma gücünü kendinde bulamamasının nedenlerini anlarız. Üniversiteler XIX uncu yüzyılın sonunda şövenizm ve antisemitizm görüşlerinin öncüleriydiler. Devletin bir görüntüsünden başka bir şey olmıyan üniversite, liberal ilkel burjuvanın toplum anlayışıyla ve devlet politikasıyla çelişki halindedir. Bu teori için, Almanya'daki gibi devlete bağlı üniversite, feodal bir unsur olarak burjuva ile soylu sınıf arasındaki ilişkilerin bir sonucu idi. Üniversite dev-

letin bir unsuru olmasına rağmen, bilimler, toplumun burjuva anlayışından da ileri bir sosyal görüşe yönelmişti. İlkel burjuva toplumu anlayışına göre toplumun beraberliği çıkar gruplarının isteklerinden kurulu karanlık bir oyun meydana getirmeliydi. Piyasa bu toplum anlayışının içindeydi. Herşeyden önce toplumsal beraberlikte devleti negatif olarak düşünmelidir. Yani kendi öz çıkarlarını savunan bireylerin toplum içersinde güçsüz kalmasını emniyete alacak merkezî ve genel bir güç olarak.

Burada açık ve belirli olan güçsüzlük konusunda açıklama yapmanın gereksiz olduğuna inanıyorum. Fakat bu konuyla ilgili Berthold Brecht'in Macheath adlı eserinden bir cümleyi aktarmayı uygun bulmaktayım. "Herhangi bir hareket karşısında Dietrich kimdir? Herhangi bir bankanın kurulması karşısında bir bankanın soyulması ne ifade eder? Sevgili arkadaşım Grooch bir adamın meydana getirilmesi karşısında bir adamın öldürülmesi ne anlam taşır?"

Devletin, bilim için birtakım olanaklar tanınması, bazı örgütler kurması, bireylerin yasal sınırlamalardan uzak diledikleri bilim dallarıyla uğraşmalarını sağlaması, bilimlerin toplumsal güçlerin oyuncağı olmamasını güven altına alır.

Üniversitelerde bilim ile toplum arasında, burjuva toplumunun gözü kapalı bir genellemeyle açıklamağa alıştığı bir ilişki tesis edilmişti. Bu devlete özgü örgüt içinde bilimin özel amaçlar için kullanılması imkânsızdı. Aynı dö-

nemde sermaye açısından büyük değer taşıyan teknik bilimler üniversite içi bilimlerden ayrı olarak devrimlerini kendilerine özgü ölçülerle geliştirmişlerdi.

Liberallerin görüşüne göre, üniversite içi bilimlerin, bütünüyle gerçekleştirilememiş burjuva toplumunun bir açıklaması olarak şu ifade ortaya çıkmıştı: Toplumsal çıkarların sonucu olan kötü oyunu, merkezî gücün güçsüz kılmağa zorlaması bakımından bozguncu olarak nitelendirilirse, karşı anlamda devletin bir unsuru olarak akılcılık, sözü geçen oyunun körlüğünü ortadan kaldırmayı ve yerine plânlama yeteneğine sahip bireyleri getirmeyi; yani eksiksizliği gerçekleştirilmiş bir toplumun kurulmasını sağlamaya çalışır.

1810 yıllarında akılcılık, devlet kavramı içinde yerini bulmuştu. Devlet kavramı içinde akılcılık unsurunun yer alışı, akılcılık görüşünün pratik ve politik eleştirisine yol açmıştı. Almanya'da feodal toplumun yok edilerek yerine burjuva toplumunun getirilmesinde, devlet kavramı olarak akılcılık bazı değişiklikler yapmıştı.

Humbold gibi önemli kişilerin, üniversite kurulurken daha düzenli bir feodal devlet hayâli peşinde koşmaları, devletin yalnızca feodal menfaatler uğruna kullanılması, akılcılığın çok ötesinde düşüncelerdi.

Buna karşı Schleirmacher gibi kimseler yeni üniversitelerin feodal devletin yönetimi altında olmamasını, bağımsız kalmasını istemişlerdi.

Fakat bu bağımsız olma isteği eleştiriden ve tarihî gelişmeden uzaktı: Zira bu istek yeniden düzenlenmiş feodal topluma karşı yönelen belirli bir eleştiriyi formüle etmiyor, tersine devlet ve politika ile bilim arasındaki ayrılığı formüle ediyordu. Bu bağımsızlık isteği sırasında politikadan uzak durmak isteyen üniversite, feodal devletin politik sınırlamalarından kurtulmayı unutmuştu.

Bilimin görünen eleştirici ayrıcalığı, gerçek farklılığı ele almaya engel olmak yönünde önemli bir unsur olmuştu.

Akılcılığın ayrıntılı bir teorisi diye adlandırılabilen bu görüş, akılcılığın pratik kullanımının toplumda mümkün kılınmasını ileri sürmüyordu. Toplumda akılcılığın bazı düşünürler tarafından sağlanmasını istiyor, toplumsal gerçeklerin bu konuda etkili olmasını arzulamıyordu.

Akılcılığın bu bağımsızlık isteği, devlet tarafından garanti altına alınmış serbest bir bölgeyi kapsıyor ve bu bölge toplumdaki amaçsız çatışmaların ötesinde kalıyordu.

Politik eşitliğe kavuşmuş burjuvazi teknik bilimler ve teknik eğitim için, devletin üniversite gibi bağımsız yapıda olmıyan örgütler meydana getirmesini istiyor ve devleti buna zorluyordu.

Fakat devlet için önemli olan üniversitelerin eğitim fonksiyonu, —her ne kadar bu fonksiyon yönetici sınıfın çıkarlarına uygun geliyorsa da— kamu çıkarı yönünden sınırlandırılmıştı.

Başlangıçta üniversitenin bağımsızlığı söz konusu değildi. Bu durum üniversitenin hür araştırma ve eğitim esaslarına aykırı düşüyordu, fakat bu konuda hiçbir hareket yapılmamıştı.

Böylesine görev yapma anlayışının tarihi, toplum çıkarlarının üniversitede nasıl yansıtıldığını göstermek konusunda en açık örneklerden biridir. Sözü geçen tarihi daha derinden kavrayabilmek için öğretim ve sınav sisteminin araştırılmasından hareket etmek gerekir.

Bu arada ortaya çıkan bir husus da, burjuva sınıfının politik eşitliği gerçekleştikçe üniversite öğrenim programının, araştırma ve bilgi edinme ile dolaysız ilgisi artmaksızın yüklü olmağa başladığı görülmüyordu.

Hessland Üniversitesindeki bir yönetmelik öğrencilere, sınavlar sırasında ders yılı içinde okutulmamış yerlerden soru sorulması halinde üniversiteyi ya da ilgili kürsüyü dâva hakkı tanımıştı. Bu durum üniversite örgütündeki gelişmenin sonuçlarından biriydi.

Bu sonuçlar bakımından; düzenin öğretim serbestliğinin dozunu belirlediğine açıkça inanan kişi için, bu düzenin öğrenim serbestliğini uzun zamandanberi ortadan kaldırdığına dolayısıyla de olsa inanmasını gerektirmişti.

Yukardaki ilişki açısından profesörler tarafından yazılmış üniversite tarihinin, bu şekildeki düzenlerle ortadan kaldırılan öğrenim serbestliği konusunu önemsememesi büyük bir yanlışır.

Buna karşı Kültür Bakanının her üniver-

site içi çalışma deneyine yine şiddetle karşı koyulurdu. Üniversite özerkliği gerçekte kürsü şeflerinin özerkliğinden başka birşey değildi. Zira öğretim üyeleri için üniversite özerkliği bundan başka bir anlam taşımıyordu. Feodal üniversite anlayışından farklı olarak kürsü sahibinin özerk oluşu, —özellikle araştırma ve bilgi konusunda— ileri doğru atılmış bir adım demekti.

Hallenser Üniversitesinden bazı felsefecilerin kovulması, 1810 da Prusya hanedanının Kant'ın görüşüne karşı olan tutumu, zaman zaman bilim adamlarına karşı yapılan ölüm tehditleri, kötü anılar olmuştu. Üniversitelerin özgürlüğünü yönetici profesörlerin isteğine uygun biçimde sınırlama, üniversite içinde feodal ve hiyerarşik bir iktidar ilişkisi kurmuştu. Bu iktidar ilişkisi akılcılık görüşünün politik eşitliğine karşı çıkan üniversite özerkliğinin karakterinde esasen mevcuttu. Profesörler teorik özgürlüklerinin ücretini gerçek bağımsızlığı sağlayacak akılcılığa engel olarak ödüyorlardı.

Gördüğümüz gibi üniversite özerkliği, üniversite bilimlerini politikadan uzak tutmalıydı. Gerçekten uzak bir bağımsızlık hayâli peşindeydiler.

Böylesine bağımsızlıkla bilim, pratikten uzak teorik bir hareket oluyordu. Bu davranıştan üniversite içi bilimler teorilerinin toplum tarafından nasıl kullanılacağını saptamadıkları sonucu çıkıyordu.

Özerklik yapısına uygun bir biçimde bilimsel kriterlere göre değerlendirilmeyen örgüt-

ler, bilimsel görüşlerin toplum tarafından nasıl kullanılacağına karar vermeliydiler.

Bilimsel üretim ile bu üretimin kullanılması konusundaki ikili ayırım öylesine kalıplaşmıştı ki, bilimsel üretimin devlet tarafından kullanılışını eleştiren profesörlerin görüşlerinin hiçbir pratik etkisi olmuyordu.

Çünkü devlet müsaade ettiği eleştirileri sırf bu eleştirileri yapanlar tatmin olsun diye hoş karşılamakta, bu eleştirilerden yararlanmayı düşünmemekteydi.

Durum bir profesörün iş olarak (bilfiil) politika ile uğraşmasını gerektirdiği zaman, onun bu çalışmasından ötürü toplumdan uzaklaştırılmağa çalışıldığı bilinmekteydi.

Üniversiteden olan bilim adamının politik bilim anlayışı ancak üniversite içi bilimlere toplumsal ilgiyi artırabilir. Üniversitenin politika ile ilgilenişi onu sokaktaki adam durumundan kurtarır ve üniversite içi bilimlere toplumsal bir karakter kazandırır.

Fakat bu politikadan uzak soyutlanmış bir üniversitede özerklik, doğaldır ki başarılı olamayacak, ancak üniversite öğretim üyelerinin özerkliğini sağlayacaktır.

Üniversite öğretim üyelerinin durumu gibi, ayrıcalı kılınma hali belirli bir bilim teorisine uygun düşen, astların ve üstlerin ilişkilerinde doğru olan bir durumu ortaya koymaz. Bu durum bilimsel gerçekleri bazı kişiliklerin yapısına bağlı kılmaktan başka bir şey değildir. Üstelik bu kişilik yapısına bağlı kalma durumu eleştiri kabul etmez haldeydi.

Gerçekler kişilere bağlı kılınıyordu. Üstelik bu kişiler somut bireyin üzerinde, ondan ayrı bir dünyada yaşıyorlardı. Bu kişilik, hiyerarşik korporatif üniversite meslekî düzeninin çekişmelerinden yetişmektedir.

Tarih ve politika ilimlerinin karşılıklı çatışmaları anlamında üniversite özerkliği, özerk üniversite üyesinin kişiliğinde mikroskopik bir şekilde tasvirini bulmaktadır. Bilimsel gerçeklerin tarihi ve politik kararlardan uzak bir biçimde ele alınması, üniversite öğretim üyesinin özerkliğinin bir unsurudur.

Üniversite öğretim üyelerinin ayrıcalık durumlarından yararlanarak üniversite içi bilimlerin politik bir biçimde kendilerini tamamlamaları birçok şeyi yıkabilirdi. Üniversite içi bilimlerin politika içinde kendilerini tanımları, üniversite öğretim üyelerinin özerkliği temeline dayanan bir üniversite bünyesini yıkmadan gerçekleşemezdi.

Teorinin pratikten sıyrılması, üniversite içersinde tutarlılığını, öğretim üyelerinin özerkliğine dayanarak bulmuştu. Gerçekte böyle bir tutarlılık kişilerden çok üniversitenin özerkliğine bağlı olmalıydı.

Teorik bilimin üretimi ile bilgilerin toplum tarafından kullanılışı konusundaki temel toplumsal işbölümü üniversiteden destek bulmuştu. Bu destek bulma işlemi üniversite içinde bilgi edinme üretimi ile serbest karar vermenin sürekli tekrarıyla gerçekleşiyordu.

Tarihten bağımsız gerçeklerin tek koruyucusu olarak nitelendirilen ve kendileri dışında

kalan toplulukların prensip olarak akılcılıktan uzak oluşunu, akılcılık yeteneklerine sahip olmayışını ileri süren üniversite öğretim üyelerinin, kendileri dışındaki toplulukların düşünce özgürlüğüne sahip olmadığı bir toplumda, zor duruma ve çelişkiye düşmelerine imkân yoktu. Üstelik böyle bir sınıf sisteminde üniversite öğretim üyelerinin ayrıcalığı durumu tartışılmazdı. Bunun için bir neden de yoktu: Zira üniversite öğretim üyeleri üniversite içi bilimlerde akılcılığın gelişeceğini garanti ediyorlardı: “Dünyayı başka bir yönden ele almak, dünyayı değiştirmek değil.”

Yeni Alman üniversitelerindeki idealist öğretim üyeleri için somut tarihî ve politik gerçeklerden uzak olma, kendini inkâr veya kendini tanımama sayılmıyordu.

Doğa ötesi ve öteki dünya ile ilgili gerçekler diye ileri sürülen görüşleri feodal iktidarın sınırlandırmaları olarak niteleyen ve eleştiren aydınlık devri felsefesi, öğrenileri peşinde giden bireyin gerçekçiliğini kabul etmişti. Bireyler arasındaki tartışmalar yönünden böyle bir görüşün kolaylıkla kabullenilmesi olanaksızdı. Bu konuda bir yığın sorun vardı.

Yapılan mücadeleyle arada mesafe bırakma aydınlık devri anlayışının prensiplerinden biriydi. Bilimsel bir biçimde ortaya konan toplumsal uygulama maddî ölçüler içinde gerçekleşme olanakları arıyordu.

Ancak bilimsel anlayış, el sanatlarından geliştirilmiş burjuva tipi üretimde gerçekleşebilmişti. Bilindiği gibi burjuva üretimi töresel

üretimden endüstri üretimine geçmede bir aşamaydı.

19. yüzyılın başında endüstri bakımından geri kalmış Almanya'da rasyonalist görüş, toplumsal yaşayıştaki üretim işleminde gerçek ve belirli bir ölçüye sahip olamamıştır. Rasyonalizm 'dar anlamda faaliyet göstermiş, devrimi etkileyememiştir.

Somut tarihten ötedeki bilimsel açıklamanın akılcı yönü, toplum hayatının bireyleri rasyonel plânlamaya itmesine imkân olamaması devrede, ancak akılcılık tarafından saptanmış kararların belirli bir topluma karşı tarihî ön hareketini ifade eder.

Genel anlamda, bilimsel üretim sürecinin kapitalist tarzın öngördüğü biçimde önemli bir üretim faktörü olarak işlenişi ve gelişmesinde olduğu gibi, somut ve tarihî üretim işleminde de akılcılık toplumsal hayattaki kararlarda etkili olmaktadır.

Yukarda da belirtildiği üzere üniversite içindeki bilimsel çalışmaların örgütlemekten doğan aksaklıkları toplum içinde akılcılığın yerine oturmasında, akılcılığın ilke olarak gözönünde tutulmasında en büyük engeldi. Akılcılığın politik kararlarda, toplum yönetiminde etkili olması böylece önlenmiş oluyordu. Bunu 1848/49 yıllarında üniversite içinde gerçekleşen devrimci hareketler kanıtlamaktadır.

19. yüzyıl içinde üniversite içi bilimlerin tarihsel ekonomik gelişmeye hiçbir temele dayanmadan karşı koymaları sırasında, üniversite dışı tabii bilimler üretim sürecinde bir zafer

elde ediyorlar, yalnızca teknik değil, beşerî üretim sürecinde de etkili oluyorlardı.

Bu konuda W. Dilthey şunları yazıyordu: “Kant tarafından kurulan bizim millî felsefemiz niye inatçı ve geveze yazarlarca geliştirilmiştir. Niye bizim görüşlerimizde, mevcut bilimde ampirizmin üstünlüğü yıkılmak, inkâr edilmek istenmiştir. Zira bu ampirizmin kuvvetinden yeni hareketleri başlatacak potansiyel güç keşfedilmişti?”

Bizim millî felsefemiz eleştirilmeyen pozitivizm ile hiçbir şeyin başlayamayacağını anlamağa müsaade etmediğinden, eleştiriden uzak pozitivizm somut sermaye akımını mümkün kılmıştı.

Eğer üniversite öğretim üyeleri; pozitivizmin gücü içinde sermayenin tarihî gücünü, felsefenin zayıflığı içinde sermayenin bilime karşı ilgisizliğini ve bu bilimin bütün toplumun dikkatini üzerinde topladığını bilselerdi, gerçek tarihsel güçleri araştırır, çelişkileri yok ederler ve bilimin güçlenmesini sağlarlardı.

c) 19. yüzyılın ikinci yarısında üniversite içi bilimler —ki bu bilimlerin 1810 yılının görüşlerine göre üniversitenin bilimsel ağırlığını oluşturmaları gerekiyordu— bilimsel gelişmede bir yana atılmışlardı.

Bireyler tarafından akla uygun olarak düzenlenen gerçeklerin anlamlarına karşı olan hakları, tarihsel bir uygulamaya sokulamamıştı. Kapitalizm içinde üretim faktörlerine uygun maddeci koşulların verilmiş olması, bu

bilimleri, ruhsuz bir toplumda kültürün perspektifi olmıyan bir bölümü haline indirgemişti.

Bu bölümün gelişmiş kapitalizmin barbarca ideolojilerini yansıtmaktan başka bir görevi yoktu. (Şövenizm, faşizm, antikomünizm gibi) Bu görevin yerine getirilmesinde tabiî bilimler; teknik karakter kazanıyor, kapitalizmin toplumun bütün katlarındaki hâkimiyetini sağlıyor ve ona bu alanda hizmet ediyorlardı.

Öğretici bilimlerin böylece küçümsenişi tabiî ve uygulama alanı bulan bilimlerin anlamsız gelişmesine ve buna dayandırılmış bilimlerin burjuva sanayi toplumunun maddeci yaşantısına uygun düşüyordu.

Kapitalist üretim ilk gelişme biçimiyle üretim güçlerinin görünen çeşitlenmesiyle sınırlandırılmıyacak şekilde bir sıyrılma hareketi olarak görünüyordu.

Fakat üretim güçlerinin bu kapitalist tarzdaki serbestliği, başlangıçta en önemli üretim faktörü olan; beşerî prodüktivite sağlayan unsurun; işgücünün veya politik anlamda hiçbir hakkı olmıyan işçi sınıfının katı bir biçimde bağımlı kılınmasını sağlamıştı.

Bu bağımlı teknik özgürlüğün bilimsel bir temeli olduğunu hatırlamak gereklidir.

Bilimsel üretimin isteğe göre sınırlamaya, değişikliğe bağlı oluşu, teknik bilimleri başlangıçtanberi kapitalizmin isteksiz elemanları haline getirmişti. Bilim artık üretim ve yaratma gücü olmıyan bir duruma gelmişti.

Bilim öylesine bir toplumsal üretim aracı haline konulmuştu ki, sanki kapitalizmin

herhangi bir üretim faktörünü alıp sattığı gibi kullanılan, kapitalistin kâr hesaplarına göre düzenlenen ve bu amaçlara doğru yönelen unsur haline gelmişti. Bilim adamları kapital tarafından satın alınmış vasıflı işçi durumundaydılar. Yalnızca kapitalist unsurların hizmetinde onların amaçlarının gerçekleştirilmesinde varlıklarını ortaya koyuyorlardı.

Bilimsel unsurların bu biçimde kullanılması, daha doğrusu sömürülmesi, onların gelişen maddeci amaçlara uygun kullanılmasını gösteriyordu sanki.

Sermayenin çıkarları organize edilmediği, piyasa modeli fonksiyonlarını yitirmediği, beşerî üretim faktörü olan işgücünün ücreti fiyat içersinde gerçeğe uygun pay alıyor görüldüğü, maximum prodüktivite ve onun içindeki kararlar bireylerin toplumsal ihtiyaçlarına göre ayarlandığı sürece, yukarda söz konusu edilen konu ilk bakışta önemsiz görülüyordu. Sermayenin çıkarları toplumsal ihtiyaçların ilişkilerine dokunmadığı sürece bu böyle kabullenilmişti. Sermayenin değerinin artması başlangıçtan beri toplumsal ihtiyaç ilişkilerinden uzaktı.

Kapitalist üretim ilişkilerinin tarihsel gelişimi, tam rekabet kapitalizm döneminin yapısını çözümlediğimiz zaman; üretim faktörlerinin gelişmesini sağlamasına rağmen bu faktörlerle, toplumsal ihtiyaçları karşılamada ve tüm olarak tatminde antagonist çelişkiye düştüğü görülür.

Yirminci yüzyılın başında büyük sermaye çıkarı açısından tekelleşme ve merkezleşme ge-

lişmiş sanayilerde piyasayı, toplumsal ihtiyaçların toplumsal üretim tarafından sağlanmasını mümkün kılan bir yer haline getirmiştir.

Monopollerin piyasayı paylaşması sonucunda fiyat rekabeti yerini maliyet rekabetine bırakmıştır.

Gerek üretim kuruluşlarına bağlanmış kapital, gerekse kârlı net yatırım imkânlarına bağlı olan likit sermaye, tekelleşmiş sermayeye göre, iç piyasalardaki etkililik yönünden —ki bu etkililik katı ücret politikasına bağlıydı— iyileşmez bir durumda bulunuyordu.

Sermaye piyasası tarafından kontrol edilen devlet bürokrasisi, uluslararası rekabette ülkesinin burjuva sınıfının piyasa ve imkânlar bulması, sermaye ihraç etmesini sağlayacak bir emperyalist dış siyaset takip ediyordu.

Bu politika Avrupada politik ve ekonomik gelişmeyi hızlandıran 1. Dünya Savaşına yol açtığı gibi sömürge siyasetinin, sermayenin değerini azaltmasına da set çekmişti.

İç sorunları yönünden kapitalin değerinin azalışı, maliyetler rekabeti nedeniyle cehennemî bir dinamizme girmişti.

Maliyet rekabeti stratejisi, herşeyden önce çok iyi organize edilmiş ağır ve yatırım malları sanayiinde, işgücü entansif sermayenin devir gücünü artırmak yönünden rasyonelleştirme yatırımlarını gerektiriyordu. Zira dar piyasa şartları içinde işgücü entansif kapitalin gelişmesi için yatırımı gereksiz görülüyordu. Rasyonelleştirme yatırımlarının bu koşullar altında iş-

gücünün azaltılması biçiminde etkisini göstermesi gerekiyordu.

Ağır ve yatırım malları sanayileri gibi pazara iştirak oranlarını süratli bir şekilde arttıramadıklarından tüketim malları sektöründe bir daralma meydana gelmişti. Bunun sonucu işçilerin işine son verilmiş, bu da krizi hızlandırmıştı. Bu hızlanma 1929 da dünya ekonomik krizine kadar sürmüştü.

Büyük kriz sırasında sermaye ihtiyacı büyümüş ve toplum ile çatışma haline girişmişti. Kapitalist üretim ilişkileri düzeninde gelişmiş üretim faktörleri sıkıntıya düşmüşlerdi. İş ortadan kalkmamış, fakat işgücü hayat imkânları ortadan kalkmış paria durumuna girmişti. (*)

Büyük dünya krizi, üretim faktörü durumundaki işgücünün eşitliğinin ancak özel mülkiyet konusunun halliyle mümkün olabileceğini göstermiştir.

Büyük Dünya krizinden sonra kapitalist üretim tarzı korunmak istendiğinde; toplumun sermayeyi değerlendirirken toplumsal ihtiyaçların yönelimini dikkate almaması salık verilmişti.

Tam anlamıyla toplumsal üretimdeki fonksiyon değişikliği —üretimin toplumsal ihtiyaçlara yönelmesi yerine toplumsal ihtiyaçların

(*) Bu benzetme sermayenin sistematik çelişkisi yönünde toplanmıştı, tarihçi görüşle ilişki halinde değildi. Bu nedenle emperyalizm problemi kenarda köşede kalmıştı.

kâr getiren üretimi ortaya koymaları biçimi— artık sistematik bir gerçekleşmeyi gerektiriyordu. Bu değişiklik bilinçli olarak toplumsal bir ölçü kazanmak istiyordu. Güçlü sermayenin bağlı olduğu ve sermayenin en iyi ölçüde değerlendirildiği sektörlerdeki tam kapasite üretim ile ihtiyaçların karşılanması iyi bir şekilde organize edilmesi gerekiyordu. Bunun anlamı, 1930 yıllarında somut olarak göze çarpan tüketim malları endüstrisi yerine ücretlere daha az bağlı ve bu nedenle stabil olan ağır ve yatırım malları sanayiine kayma, bu alanlarda yatırımı artırmıştır. Devlet bu sektörlerle bağımsız sömürmede etki alanı sağlamıştı. Almanya'daki faşist ekonomi ve devlet bürokrasisi ne istenildiğini ilk anlıyanlardan olmuştu: Amerika 2. Dünya Savaşına girdiği zaman, toplumsal servetlerin sistematik tüketimi ve tahribi kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden düzenlenmesinin pratikleştirilmiş esrarından başka birşey değildi.

Bu kapitalist üretim ilişkileri 1945 yılından sonraki kapitalist sistemin yeni güç dengesinde uluslararası işbölümü ile gerçekleştirilmişti.

Sermaye ilişkilerini ayakta tutmak için devlet tarafından korunmuş sermayenin özel teşebbüsçe organize edilişi yeterli olamıyordu. Devlete ait kuruluşlar vasıtasız olarak önemli bazı sermaye fonksiyonlarını üzerlerine almışlardı. Devlet bütçesi ve devletçe plânlanmış enflasyon, kapitalin değerlendirilmesinde mer-

kezî ekonomik kategoriler halinde geliştirilmişti. Sermaye ilişkisi gittikçe iktidar ilişkisi haline dönmüştü. Dolaysız olarak politik bir hale gelen sermaye ilişkisi bürokratik ve primer fonksiyonunu sürekli olarak toplumsal servetlerin emilmesi alanında göstermişti: Bürokrasi, polis ve askerin âlet edilmesiyle, toplumsal hayatı her yönden kapitalin değerlendirilmesinde kullanma, onların fonksiyonlarını bu yolda genelleştirmişti.

Kapitalist üretim sisteminde (şeklinde) üretim unsurlarının başlangıçtanberi öğrendiği aldatici davranışlar, büyük krizde gelişerek ortaya çıkmış; üretimin gerekleri konusundaki kararlardan ayrı tutulmuştu. Bunun sonucunda da işgücü kendi hedefsizliğinden varlığının gereksizliğine kadar her şeyi üretiyordu. İşçiler tarafından meydana getirilmiş fazlalıklar işçilerin fazlalığını ortaya çıkardı.

Tüm toplumsal üretim sürecinin yapısından uzaklaştırılarak bir araç haline getirilmiş bilim ve teknik, basit olan yeniden üretim ihtiyaçlarının karşılanamayacağı konusunda toplumun çoğunluğu için bir tehdit olmuştu. Büyük krizden sonra toplumsal üretimin fonksiyonlarındaki tüm değişiklik, bilimsel üretim güçlerinin fonksiyonuna başta bir yer vermişti. Daha doğrusu, kapitalist ayaklarda.

Bağımsız sermayenin değerlendirme olanaklarının organizasyonu ile gelişme sırasında sürekli olarak toplumsal ihtiyaçlara bağlı kalmaktan, sermaye tarafından sıkıştırılmaktan ve gelişme imkânları sınırlandırılmaktan kurtulan

bilimsel ve teknik üretim faktörleri, toplumsal servetlerin sömürülmesinde sonsuz sayıda motivasyon ilişkileri meydana getirdiler. Sistematik bir şekilde savaş araçlarında erişilmiş tekniklerin ihtiyarlatılması veya feza araştırmalarındaki gelişmeler bunun belirli şekilleridir.

Bozucu üretim sektörlerinin teknolojik dinamîği, bozgunculuğun başlamasını sağlayan bir araç olmuştur. Bu bozguncu sistem maddî zorunluluklar olarak görünebiliyordu. Zira teknolojinin gelişmesi ve kapitalin değerinin artması bozguncu düzende geliyordu. Teknolojinin gelişmesi, bütün amaçların kapitalin değerlendirilmesine yöneltildiği bir süreçte, son hedef haline gelmişti. Bütün hedeflerin ortadan kaldırılması bilimin bir araç haline gelmesine yol açmıştı.

d) Bilimsel üretim faktörleri, teknik bakımdan gelişmiş üretim araçlarında maddeleşmiş, Dünya krizi sırasında sermayenin değerlendirilmesi ile çelişkiye düşmüştü. Devlete bilimsel üretim faktörlerinin sermayenin amaçlarına göre gelişen otonom sermayeye gelişme olanaklarını sağlamak görevi yüklendi.

Devletin organizasyonu biçimindeki toplumsal organizasyon, bir hipotezdi. Bu hipotez a priori olarak sermayenin değerlendirilmesi sırasında; bilimsel üretim güçlerinin gelişmesini mümkün kılmak istiyordu.

Bugün çağdaş kapitalist devlet, eğitim sektörünü reorganize etmek istediğine göre, bizim sermayenin güçlenmesi ile bilimsel kalite

teleşme arasına hangi belirli çelişkilerin girdiğini ve bunu devletin hangi biçimde çözmeğe çalıştığını araştırmamız gerekir.

Özellikle üniversiteler yanında açılmış yüksek teknik okullarındaki teknik öğretim sistemi, üniversitenin klâsik serbest meslek eğitimi —doktor, avukat— yanında yönetici yetiştirmesini de sağlayan bütünleyici bir eğitim uygulamaları.

Sanayi gelişmesi teknik bilimlerde gelişmeyi mümkün kılarken, üniversitedeki fen bilimleri de teknik üretimin bilimsel üst kademe elemanlarını yetiştirir.

Üretimin teknolojik düzeyi kapitalizmde gelişmiş olan teknolojik yönetim gerek özel sektörde, gerekse devlet sektöründe orta kademedeki personelin niteliklerinin de yükseltilmesini gerektirmektedir.

Bu ise orta ve yüksek öğrenimin yeniden düzenlenmesini gerektirmişti. O arada üniversiteler bu değişiklik sırasında önemli bir görevi yüklenmişlerdi. Bu görev yeni eğitim sistemi için gerekli öğretmen sınıfını yetiştirmeği zorunlu kılmıştı. Klâsik anlamda serbest meslek sahipleri de kendi alanlarında serbestliğin ve kolayca yükselmenin yavaş yavaş ortadan kalktığını görmeğe başlamışlardı. Firmaların, maaşlı avukat tutmaları serbest avukat sayısını azaltıyor, sosyal sigortalar sistemi ise hekimleri aynı statükoya sokuyordu.

Yukarda belirtilen kapitalist üretim ilişkilerinin ortaya koyduğu çelişkiler ve bunların çözümü için gerekli sermayenin organizasyon

biçimleri üniversite içinde sosyal ve ekonomik bilimlerde gelişmeyi, bu mesleklerde çalışanların sayısını artırmayı gerektirmişti.

Üniversitenin başlıca fonksiyonlarından olan yönetici sınıf yetiştirme bir yana atılmıştı. Üretim ve yönetimde gittikçe artan sayıda yüksek eğitim görmüş birey ihtiyacı, başlangıçtan beri bilinen bir konuydu.

Bu gelişme sırasında; işçilerin ve yöneticilerin kalitelerini artırmada bir fonksiyon değişikliği ortaya çıkmıştı. Yüksek teknik okullara ve akademilere göre üniversite öğreniminin serbest olarak bilimsel çalışmayı mümkün kılacak yetenekleri sağlamaktan çok belirli bir meslekî alanda bilgi vermesi gerektiği halde bunu sağlamadığı görülür.

Üniversite öğretiminin bu niteliği yönetici yetiştirme konusundaki fonksiyonunu meydana getirir. Bu ise iktidarda bulunan sınıfın üniversiteyi kendi çıkarlarına göre kullanılmasını doğurur. Ayrıca bu durumda yönetici sınıfın yetiştirilmesi, yönetime hazırlanması için belirli bir kültür vermekten öteye gidilmediği görülür. Üretimin teknolojik düzeyi ve hattâ yönetimi —ki bunun sürekli ve seri gelişmesi devletin toplum servetini sömürmesini belirli bir şekilde garanti altına almıştı— belirli bir bilgiyi öğrenme biçimindeki eğitimi fonksiyonsuzlaştırıyordu.

Varılan teknik üretim çizgisinin ve bununla birlikte teknik yönetim düzeyinin gelişmesinin azalması, demode olması buna bağlı olarak eğitim sisteminin de gerilemesine yol açtı.

Bu şekil bir gelişme yöneticilerin yeni tekniklere, sevk ve idare prensiplerine uyabilecek, bunları anlayıp uygulayabilecek niteliklerde olmasını gerektirmektedir.

Otonom bozguncu dönemde(*); sisteme bağlı bilimsel üretim güçlerinin kapitalin gelişme çıkarları ile yıkıcı bir çelişkiye düşebileceği apaçıktır. Üretim güçleri, toplumsal ihtiyaçları tatmin yönü bir yana, relatif gelişme içindeki işgücünün kalitesinin işareti olarak —ki bu işgücü üretim güçleri ile birlikte artık değer meydana getiriyordu— katı bilgi formlarının ortadan kaldırılmasını istiyorlardı.

Artık belirli bir teknik metodun kabulünün eğitiminin temel konusu olmadığı, tersine

(*) Faşizmden sonra Batı Almanya kapitalizminde teknolojik gelişmeler bozguncu sektöre bağlıydı. Bu bakımdan burada yapısal zorunluluklara kısaca değinilecektir: Çağdaş teknolojik düzey için uzun vâdeli ve rizikolu teknik gelişmelerin gerektirdiği harcamalar plânlanmış kârlara ve bu kârların dalgalanmalarına bağlı kılınmıştır. —Teknolojik gelişmeyi kendiliğinden finanse edecek endüstri dallarına A.B.D.'de bile zor rastlanmaktadır. Kimya sanayii hariç— Bu dalda devlet yeni buluşları finanse ettiği gibi, bu yeni buluşlarla üretime geçecek endüstrilerde kâr hadlerini de garanti etmekteydi. Böyle ödemelerin devlet bütçesinde en kolay gösterildiği ve değerlendirildiği Millî Savunma harcamaları olmuştur. Böylece yatırım malları sanayii yatırımlarında silâhlanma yatırımları önemli yer almıştır.

teknik metodların üretime ve yapıya uydurulması gerektiği anlaşılmıştı. Buna göre tekniğin tüm yapısı ve bununla birlikte teknik üretimin toplumsal yapısının, sermayenin tüketim amaçlarına uygun düşecek bir teknik üretime dönüşmesi gerekiyordu.

Teknik gelişme çeşitli sektörlerle yayıldığı zaman, —ki bu endüstri sektörleri salt teknolojik gelişmenin ürünü olmayıp, tersine teknolojik gelişmenin somut çağdaş kapitalist biçiminin bir ifadesiydi— kapitalist üretim ilişkilerinin çelişkili şartları altında, toplumun teknik yapısı konusundaki problemlerin önünde, üretim ve yönetimin çeşitli basamaklarında teknik entellektüelliği ortaya koyuyordu. Bu durum, daha çok yönetici sınıf için söz konusuydu.

Toplam olarak nisbeten bağımsız sanayi sektörlerinde ve onların heterojen üretim programlarında teknik uygulamanın dağınık gelişmesinin örgütlenme ile ilgili bir garanti olduğu görülür. Bu garanti bilimsel olarak eğitilmiş işgücü sayısının artmasının belirli bir sistemde aksamadan artması içindi.

Böyle bir artışın gerçekleşmesi için teknik üretimin gelişme lehine bir artış yapması gerekiyordu.

Teknik uygulamanın kurucu bir biçimde süren sınırlandırılması —ki bu yine diğer teknik uygulama tarafından yapılmaktaydı— ve ayrıca yine teknik uygulamanın gerçek ve olabilir amaçlarının, ölçüleri verilmiş şartlar altında, salt fonksiyon yeteneğinde teknik entellektüel-

liğin ilişkisini mümkün kılar.

Büyük krizden sonra bilimsel üretim gücünün, toplumsal servetlerin yok edilmesi için sürekli bir doğal gelişme halinde olduğunu görürüz. Bu biçimlenme bilimsel şekilde vasıflı işgücü haline gelmiş kitlenin eğitim ile yalnızca kendi fonksiyon yeteneğini öğreneceğini, başka konularla ilgisiz kalıp sadece gelişmiş teknik metodları bu amaca uygun kullanacağını biliyordu.

Toplumsal maddî servetin sömürülmesi, ve bunun kapitalizm içinde hiçbir engelle karşılaşmadan gelişmesi, prodüktif, toplumsal hedeflere doğru yöneltilebilen bireyin bilimsel yetenekleri konusunda bazı esaslar ortaya koymuştu. (*)

(*) 1929 Büyük Dünya krizinden hemen sonra üretim aracı halinde maddeleştirilmiş bilimsel teknik üretim güçlerinin değişikliğe uğraması bekleniyordu. Politik olarak; işçi sınıfı, Faşizm ve onun liberal benzerleri (Meselâ A.B.D. de New Deal, Batı Almanya'da soğuk savaş sırasındaki politika) devlet aracılığıyla sermayenin güçlenmesini sağlayacak kapasitede değillerdi, organize yeteneği ise hiç yoktu. Bu sistemler işçi sınıfını —krizden yararlanarak— saçma bir duruma indirgenmiş sermaye ilişkileri içinde kötü bir yere yöneltmişti.

1932 den sonraki dönemdeki ilişkilerden, üretim araçları ve üretimin uğradığı güçlükleri, başarılarını, kendi kendini yitirmede kullanım değerini işçi sınıfı en iyi bir şekilde faşist toplum hareketlerinde öğrenebilmiştir. İşçi sınıfının politik gücü —özellikle kapitalist üretim ilişkilerini yıkmakta kullanılacak politik gücü— faşizmin işçi sınıfına karşı harekete geçmesine, 2. Dünya Savaşı içinde (işçi sınıfını üretim gücü ve üretime

Kapitalizmin bugünkü safhasında bireyin üretici servetinin sömürülmesi ve parçalanması, artık alışlagelmiş işgücü yerine vasıflı işgücü gibi kudretli bir varlığın üretim ilişkilerine —bu ilişkileri ortadan kaldırmak amacıyla— el atmasına sebep olmuştur.

Bugünkü durumda bu çelişkilerin tarihî gelişiminde çelişkiyi ortadan kaldırmak için sermayenin toplumsal mekanizmasının emre amâde olduğu görülür. Teknolojik gelişmeleri sırasında bu sorun tarafından zorlanan sanayi sektörleri, kurtuluş çaresini, bilimsel yöneticilerin gruplanmasında örgütleyici tarzda davranmada bulmuşlardır. Çalışmalarından kârlı yenilikler beklenen bilim adamlarına serbest çalışmaları için uygun iş şartları hazırlanmıştır.

Ancak bu serbest çalışma şartları altında, karmaşık bir hiyerarşik ast üst ilişkisi kurulmuştur.

Bu tarzda örgütlenmenin genel teorisi, öğ-

uydurmak maksadıyla) kurulmuş çeşitli organizasyonlara karşı olunmasına sebep olmuştu. Bu çalışmalar özellikle üstün ırka mensup kapitalistler için, üretim zenginliğine sahip yabancı ülkelerin askerî ve tahrip edici işgali şeklinde olmuştu. 1945 den sonra kitleleri kendine karşı harekete geçiren şekil daha kapalı olmaktaydı. Vietnam olayları, A.B.D.'deki zenci hareketlerinin bastırılması, Batı Almanya ve Berlin'deki öğrenci hareketlerine karşı olan reaksiyon, faşist kitle hareketlerinin iktidarda bulunanların demokratik bir baskı şekli olmadığını, tersine bu tip kitle hareketlerinin iktidarın çıkarına uygun ve iktidarın çalışmalarına güç verici unsurlar olduğunu göstermektedir.

renmenin öğrenilmesi biçiminde olan ve basamak basamak bir gelişmeyi gerektiren, bireyin kararlarına herşeyi terkeden bir düzendir.

Genel olarak, kapitalizm içinde teknolojik gelişme, —Sömürme ve tahribin meydana gelmesi anlamında— vasıflaşma yapısının güçlü bir gelişmesini gerektirir. Bu gelişmede belirli bilgilerin yeniden üretimi ya da sınırlandırılması söz konusu değildir. Burada söz konusu olan kapitalist sistemin ayakta kalması için stratejik bakımdan önemli sorunların cevabını arayan akılcı davranışlardan ibarettir.

e) Bugün idarî ve iktisadî bürokrasi tarafından yürütülen yüksek okullar eleştirisinin, üniversitenin öğrencilere serbestçe bilgi edinmeleri ve karar vermelerinde olanak tanınması konusuna yöneltilmiş olması şaşırtıcı değildir. Bu eleştirinin arkasında sinsice malî nedenler saklanmıştır, bu malî politikanın yapısının biçimi belli değildir.

Batı Almanya ekonomisinin bugünkü büyüme krizi, kamu harcamalarının azalmasına sebep olmuş ve yüksek okullarda para vasıtasıyla değil, baskıyla bir reforma yol açmıştır. Bu kriz geçmiş “Mucize” döneminin zenginliğinin gerçek durumunu belirtiyordu. Amaç ve hedef toplumsal ihtiyaçların uzun vâdede dengelenmesinden çok, sermayenin değerinin artırılmasına yönelmişti. Bu arada yok edici bir üretim sistemi teşkil etmek de ön amaçlardan biriydi. Savaş endüstrisi bu konuda önemli etkiler yapabilecek nitelikteydi.

Bugün idarî ve ekonomik bürokrasi toplumsal servetin yokedilmesi ve sömürülmesini sağlama bağlamak için dolaysız bir çalışma tepkisi göstermektedir.

Ne çeşit bir üniversite reformu yapılacağı, veya yapılması konusundaki ilk bakışta şaşırıcı fakat gerçek olan düşünceler şöyle özetlenebilir: Devlet bütçe zorlukları nedeniyle üniversitede reform konusuna el atmak istemekte, ekonomik talebe uygun, optimal seviyede yüksek öğrenim görmüşlerin sayısını artırmak için hiçbir çaba göstermemektedir. Oysaki böyle çaba, efektif kayıpları önleyici, yatırımları tam anlamıyla değerlendiren bir hareket olurdu.

Faşist anlayış içersinde, birtakım özel yasalar çıkartmak isteyen iktidar elbette faşist anlayışa uymayan üniversite öğrencisi kavramını destekleyemezdi, ona karşı çıkması gerekirdi.

Üniversite yöneticileriyle devlet ilgililerinin yaptıkları görüşmeler sonucu düzenlenen rapor şunu göstermektedir: Eğitim sistemi, öğretim üyelerinin hiyerarşik dokunulmazlıkları esasına dayanmakta, öğretim üyeleri bu dokunulmazlıklarını herşeyin üstünde tutmakta ve bu konu dışındaki eğitim sorunlarını ikinci plâna atmaktadırlar.

Eğitim reformu raporunun önerilerine göre dört yıllık bir eğitim sistemi genellikle bütün fakülteler için kabullenilmiş ve bu dört yıllık süre içinde ayıklanmanın gerçekleştirilmesi istenerek, öğrencilerin sıkıcı ve yorucu bir

çalışmaya itilmesi hemen hemen öğütlenmiştir. Bu tip öğretim, seçkin sınıf diyebileceğimiz, mutlu azınlığın olanaklarına sahip öğrenciler için olsa gerek. Bilimsel bir öğretimden sonra üniversitede akademik kariyer yapma amacı ile kalanlar ancak bu yorucu sisteme uyabilirler. Ayrıca bu tip öğretim, öğrencilerin ilgisinin ve çıkarının yöneldiği bilim dallarını seçmesinde etken olan faktörleri ortadan kaldırır, öğrencilerin eğilimleri bu tip eğitim sisteminde önemszenmiyecektir. Zira bu plâna göre üniversite öğrencilerinin eğitim sırasındaki başarıları birtakım sertifika ve diplomalarla üniversite yönetimi tarafından tasdik edilir. Böyle bir tasdik öğrenci için hiçbir şey ifade etmez, öğrencinin amaçlarını, hedeflerini tam anlamıyla ifade edemez. Üstelik bu sistem üniversite öğretim üyelerinin kişiliklerine bağlıdır ve sistemin geçerliği, mantıkî bir kontrole tâbi tutulmayan öğretim üyelerinin çalışmalarına bağlı olduğundan, belirli öğrenim dallarında bu öğrenim dallarının konuları içine giren bilgilerin üzerinde durulamaz. Bu davranış, öğrenimin rasyonel biçimi ile elde edilmiş bilgilerin ilişkisini eleştirmeden sadece diplomayı elde etmek için gerekli çalışmaları yapmaktan başka bir şey olmuyor.

Eğitim örgütleri, öğrenilenlerin ancak gerçek uygulama sonucu tamamlanabileceğini, bu bakımdan meslek edinmenin üniversite öğrenimini tamamladığını ve böylece eğitimin amacının meslek sahibi olmayı mümkün kılacak diplomayı vermekle yükümlü olduğunu söylüyor-

lardı. Bunu böyle kabul edecek olan öğrenciler eğitimlerini ona göre düzenliyeceklerdir.

Değerinin tartışılması imkânsız olan kürsü hâkimiyeti prensibi ve üniversitenin hiyerarşik yapısı içinde, öğrenimin ikili hiyerarşik ayırımına imkân verilmiş ve eğitim sırasında eski üniversite anlayışının yapıcı bir katkı ile bilginin çağdaş düzeyine erişmesi sağlanmıştı: Öğrencilerin öğrenim sırasında bilimlerin özü ile ilgilenmeleri yerine, meslekî hayatlarının düzenini sağlayacak, konusu ve hedefi önemsiz olan çalışmalarda bulunmaları daha uygun görülmüştü.

Seçkin sınıfa tanınmış olanaklarla öğrenimlerini tamamladıklarını hisseden ve son araştırmalara göre % 90'ının dehalarından kuşkulandıkları ortaya çıkan profesörlerin, üniversitenin bu son fonksiyon değişikliği için söyleyecek sözleri olmamak gerekir.

Dokunulmazlıkları, çalışmalarının kontrol edilemezliği ve kendilerinin seçkin kişi sayılmaları değer yargılarından uzak tutulmakta, tersine toplum tarafından onaylanmakta ve güven altına alınmaktadır.

Ancak çok az sayıda profesör bu rahat eğitim sistemine eğilmektedir. Bu öğretim üyeleri, çeşitli engellerle dolu olan meslek hayatlarından edindikleri deneylerle, üniversiteye giren öğrencilerin bilimsel çalışmalar için gerekli yeteneklere sahip olmadan eğitime başladıklarını ileri sürmüşlerdi. Az sayıdaki öğretim üyesi kendi kendini yetiştirmiş, kendi çabaları ile bu düzeye yükselmiş kimselerdir.

Reform teklifleri üniversite öğretim üyelerinin eğitim ile daha çok ilgilenmelerini gerektirdiği sürece, üyelerin öğretim ve yönetim ile ilgili görevlerinin çoğunu —karar verme yetkisi kendilerinde kalmak şartıyla— astlarına yıktıkları bilinen gerçeklerdendir. Zira bu yeni koşullar altında meslekî başarılarının dış görünüşü olan konferans gezileri, radyo ve gazete makaleleri engellenmektedir.

III → Bilimsel üretici gücün Bağımsızlık devrimi

Çağdaş kapitalizm devrindeki eğitim plânlamasının ortaya koyduğu çelişkilerin sistematik anlatımı bundan önceki paragrafta ortaya konmuştu. Bu çelişkilerle öğrencilerin yüksek öğrenimleri sırasında saptadıkları çelişkiler arasında birtakım ayrımlar mevcuttur.

Yukardaki sistematik analiz, bu eğitim plânlamasının somut tarihî gelişimini, üniversite öğrencilerinin ortaya koyduğu çelişkileri, Batı Berlin Üniversitesi örneği gözönünde tutularak kolayca izlenebilir.

a) 1964/65 kış sömestri sonunda Batı Berlin Üniversitesindeki öğrenci temsilcileri üniversite yöneticileri ile ortak çalışmaları sırasında bunları kamuoyuna yansıtma kararına varmışlardı. Batı Berlin Üniversitesi Senatosu mecburi kayıt işlemi kararını onaylamıştı. Öğrenci Federasyonu (Asta) Üniversite Senatosunun mecburi kayıt işlemini onaylayacağını

tahmin ettiğinden üniversite öğrencisinin bu karar karşısında olduğunu ifade eden ve Senatonun bu kararını protesto eden bir afiş hazırlamıştı. Bu afişin asılıp asılmıyacağı ASTA ilgililerince saatler boyu tartışılmıştı.

Bu tartışmalar öğrenci kuruluşlarının geleneksel çalışmalarının artık bir sona doğru yaklaşmakta olduğunu ifade etmekteydi. Zaten sonuçta afiş hiçbir yere asılmamıştı. Öğrenci temsilcilerinin pasif davranışları çeşitli örgütlerde öğrenci temsilcilikleri konusunda eleştirilere yol açtı. Öğrenci temsilcilerinin skandallara yol açan davranışları artık bilinen bir şey olmuştu.

Bürokrasinin gergin politik kararlar alma çalışmaları üniversitede mevcut kendi kendini yönetim mekanizmasını ve üniversitenin çeşitli bölümlerini de içine alıyordu. Bürokrasinin bu durumu öğrenci ve öğretim üyesi örgütlerinin başındakiler tarafından kanıksanıyordu. Üniversite yönetimine öğrencinin katılmasını engelleyecek her türlü davranışın karşısına çıkarılacak bütün gerekçeleri ortaya koymak öğrenci örgütlerinin en önemli göreviydi. Bu görev öğrenci örgütlerinin kuruluşunun çekirdeğini teşkil ediyordu. Bu savunma şeklindeki hareket liberal görüşlü öğretim üyelerinin açıklamaları ve protesto mektuplarıyla destekleniyordu. Baskı politikasıyla durumu korumak imkânını zaman zaman yitiren öğrenciler, işçileri de kendi saflarına çekemeyince başka çarelere başvurmak zorunda kaldılar, daha pasif hareket-

lere girişerek “bekle gör” politikasını izlemeğe başladılar.

Devlet ve ekonomik bürokrasinin üniversite yöneticileriyle birlikte öğrencilerin demokratlaştırma politikasına karşı artan olumsuz eleştiri ve baskıları öğrenci temsilcilerinin bu radikal tutumunu temelinden sarsmağa, gücünü azaltmağa başlamıştı.

1964 Temmuzunda Kültür Bakanlığının seminerinde üniversite öğreniminin kapasitesini artırıcı bir yığın teklif yapılmıştı. Bu arada mecburi kayıt işlemi de teklifler arasındaydı. “Belirli bir eğitim süresinin tesbiti sırasında birtakım kayıtlar koyarak —kayıt yenileme v.s. gibi— öğrenimin idare tarafından kontrolünü imkân dahiline sokmak.”

Bu seminerdeki kararlardan yararlanmayı amaç edinen üniversitelerarası kurul —bu kurul üyelerini üniversite rektör ve dekanları teşkil ediyordu— seminerden bir ay sonra mecburi kayıt işlemini teklif ediyordu. Fakat bu seminerde ortaya konan diğer teklifler —öğretim ve sınav yönetmeliklerinde değişiklik yapılması— öğretim üyelerinin daha fazla çalışmasını gerektirdiğinden dikkate alınmamıştı. Öğretim süresini artırmak konusundaki görüşler incelenmedi bile. Zira öğretim süresinin artırılması öğretim üyelerinin kendi çıkarlarına uygun düşmüyordu. Öğretim saatlerinin artırılması, öğretim üyelerince şu gerekçeyle reddediliyordu: Öğretim saatlerini artırmak, öğrenci çıkarlarına uygun düşmez, ayrıca öğrenciler ders

saatlerinde daha dikkatli olurlarsa buna ihtiyaç kalmaz.

Batı Berlin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yönetim Kurulu, Senatonun mecburi kayıt işlemi kararını derhal kabul ediyor ve 1964/65 kış sömestrinden itibaren bunu uygulayacağını ilân ediyordu. Esasen üniversite bu konuda genel olarak son derece bürokratik davranmıştı.

İlgililere, belli bir süre içinde mecburi kayıt işlemi yaptırımları bildirilmiş, yapılan itirazlar dikkate alınmadan bu işlem Rektörlüğün ve Senatonun onayıyla uygulanmaya konulmuştu.

Öğrencilerin öğrenimlerinde sarsıcı ve bozucu etkiler yaratacak, öğrencileri dayanılması zor bir duruma düşürecek kararın bu şekilde uygulanışı, öğrenci temsilcilerinin üniversite örgütü karşısında kendilerine olan güvenlerini kaybetmelerine sebep oldu.

1965 Martında rektörlüğün isteği ile senatonun aldığı karar, öğrencilere, bünyesi fakülte ve kürsü prensibine göre düzenlenen üniversitenin rasyonel bir karar alamıyacağını göstermişti: Öğrencilerin daha az süreler içinde yeterince vasıflı hale gelip gelmediklerinin tayini konusunda ancak öğrenci örgütlerinin bir karara varabileceği iddiasına karşı senato başka bir görüş ortaya koyamamıştı. Fakat senato, fakültelerin özerkliğine karşı harekete geçerek mecburi kayıt işleminde direnmişti. Son günlerini yaşayan öğrenci örgütü ASTA ise, protestolarla karşılanan senatoyu mecburi kayıt işlemini uygulatmamasından ötürü kutlamış

ve bundan memnun olduğunu belirtmişti. Üniversite içi örgütlerde öğrenci çıkarlarının ortak çalışmalarla korunacağı konusundaki güvenin sarsılması kaçınılması zor birtakım sonuçlar yaratmıştı.

Buna benzer aynı tip ve yapıdaki olaylar 1965 in ilk aylarında başka bir alanda ortaya çıkmıştı. Fakat bu olaylar öğrencilerin lehine sonuçlanmıştı. 1964 sonunda Batı Berlin parlâmentosu, üniversitenin çeşitli fakültelerinin eğitimin daha titiz ve dikkatle yürütülmesi, öğrenim süresinin kısaltılmasıyla ilgili tekliflerin 15 Mart 1965 e kadar yerine getirilmesini istemişti.

Kırka yakın ayrı ayrı dallarla fakültelerin en heterojeni olan Edebiyat fakültesi, yapısını çözümleyecek bir komisyon kurmuştu. Çeşitli bilim dallarına mensup veya meslekten kişilerden kurulu bu komisyon inceleme ve karar verme yetenekleri yokluğu yüzünden bir reform hareketini gerçekleştirme yerine reform konusunda bazı düşünceler ileriye sürmekten öteye gidememişti. Bu komisyon yalnızca eğitim sürelerini bir şema halinde ortaya koymuştu: Temel eğitim süresi için sömestr sayısının idarî sıralaması yapılmış, bir haftalık eğitim programlarının saatleri tesbit edilmiş, ara sınavlar konulmuştu.

Öğrenci temsilcilerinin çeşitli bilimsel unsurları bilimsel bir yöntemle bir araya getiren eğitimin amaçlarını geliştirme çabaları, bu komisyonca dikkate alınmamıştı.

Bazı bilim dallarında komisyon, yönetici-

lerin isteğine uyarak temel bilime ayrılacak öğretim saatlerini artırmış ve yardımcı bilim dallarına ayrılan saatleri, bu bilimlerin temel bilime ne ölçüde yararlı olduğuna bakmadan azaltmıştı: Böyle bir ayarlama biraz da öğretim üyelerinin baskılarından ileri geliyordu.

Yeni seçilen öğrenci temsilcileri üç ay süresince, yorulmak bilmeden meslek temsilcileri ve komisyon üyeleriyle bu saçmalığı ortadan kaldırmak için mücadele ettiler. Sonuçta öğrendikleri şuydu: Bu şematik ve uygulanması kolay olmayan, hiçbir düzeltilme yapmayan eğitim sisteminde öğrencilerin verimlerini artırmak yolunda baskı yapmaktan öteye gitmeyen reform, zorunlu olarak belirli bir üniversite düzeni anlayışından doğmuştu. Bu düzen anlayışında; biçimde kalan hukukî bağımsızlığa sahip kürsü ve enstitüler mevcuttu. Tabii ki bu durum, esaslı tartışmaları ve bu düzeni etkileyen kararlar alınmasını engelleyecek nitelikteydi. Böyle bir bağımsızlıktan nasibini alanlardan bundan vazgeçmelerini istemek hayâl olurdu.

Onun için Edebiyat Fakültesindeki öğrenci temsilcileriyle Rektör arasında Kubby olaylarının çıkmasına sebep olan tartışmaları olağan karşılamalıyız.

b) Çağdaş kapitalist toplumun eğitim örgütlerinde, özellikle üniversitede reform yapılmak istenmesi, öğrenci ve öğrenci temsilcilerinde üniversite yönetimi ile kendi aralarında kavgalar çıkacağı şüphesini uyandırmıştı. Batı

Berlin Üniversitesinin iç yönetmeliği buna elverişliydi. Öğrencilerce “Berlin Modeli” diye adlandırılan, öğrencilerin yönetime katılma sisteminde devlet ve ekonomide mevcut bürokrasi başka bir şekilde cevap vermişti. “Öğrenenlerle öğretenlerin birliği” görüşünün tam anlamıyla karşıtıydı, ve öğrencileri bir nesne olarak görüyordu. Öğrencilerin öğretim süresi içinde nesne haline getirilmesinin örgütlenmesinde, onların mevcut öğrenci ve öğretmen birliğinin gerçek karakterine eğilmeleri kaçınılmaz bir sonuçtur. Aslında böyle bir birlik anlayışı, ayrıcalı (imtiyazlı) ve dokunulmaz bir sınıf olan öğretim üyelerinin kendi örgütlenmelerini güçlendirmek amacıyla diğerini maskelemelerinden başka bir şey değildir. Bu örgütlenme, öğrencilerin üniversite içinde kararlara katılma veya bağımsız karar verme isteklerine set çekecekti.

Devlette ve ekonomide mevcut bürokrasinin üniversiteye yaptığı baskı, üniversite içinde öğrenciler lehine birtakım sonuçların doğmasına sebep olmuştu. Öğretim üyeleri üniversite öğrencisine yaptıkları baskının sonuçlarının kamuoyunun hoşuna gitmiyeceğini biliyorlardı. Kamuoyu üniversite yönetiminden böyle birşey beklemiyordu. Kendi dokunulmazlıkları uğruna devlete ve kamuoyuna çalışan, kendi halinde bir üniversiteyi sunmak zorunda idiler. Bu davranışta onlar için umulmadık çıkarları mevcuttu.

Kamuoyunun dikkatinin üniversiteye yöneltilmesi, istenilen birşey değildi. Kamuoyunun ilgisini çekecek her türlü üniversite içi tartış-

ma üniversite öğretim üyelerinin sinirlenmelerine, bunun sonucunda da hoşgörülerini yitirmelerine sebep oluyordu.

Böylece herhangi bir tartışma sonucunda öğrencilerin kazançlı çıkmasını sağlayacak optimum şartlar, üniversiteye yüklenmiş görevin fonksiyonları açısından değerlendiriliyordu. Bu durumda üniversite; çeşitli örgütlerdeki çatışmaların toplulukça çözümlenmesini organize edecek öğrenci temsilcisi tipi yaratmıştı. Öte yandan bu baskı, üniversite yönetiminin, karışıklıkları iktidar gücüyle bastırmasını mümkün kılacak hareketleri frenliyordu.

1965 yaz sömestrinde Edebiyat Fakültesinde patlayan KUBY - olayı sırasında öğrenci temsilcilerinin olayları bütün üniversiteye yayma çabaları, üniversite örgütleriyle uzlaşmaya yanaşmamaları, üniversite yönetiminin buna karşı koyması yepyeni bir durum yaratmıştı: O zamana kadar kendi temsilcilerine inanmıyan öğrenciler, Rektörlüğün herkesin gözü önünde cereyan eden davranışlarıyla herşeye inanır olmuşlardı.

İdarî bir beceriksizlik hiç şüphe yok çatışmaların artmasına yol açmıştı. Bu beceriksizlik bütünüyle bir rastlantı olmasına rağmen yapıyla ilgili bir yığın sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştu.

1965 yaz sömestrindeki çatışmalar ilk olarak, sermayenin çıkarları uğruna bilimsel üretim faktörlerinin —bireylerin— değerinin düşürülüp sömürülmesi olayını gözler önüne serdi. Kuby olayları sırasında Rektörün üniversi-

te özerkliğini koruma yetkisini kullanması üniversite örgütlerinin değerini düşürme çabasından başka birşey değildi.

Rektörün bu çeşit davranışı diğer öğretim üyeleri tarafından tartışmasız kabullenilmişti.

Kuby olayları üniversitenin bünyesinin diktatörce bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Öğrenciler akıl ve demokrasi düşmanı bu yapının üniversiteye özgü birşey olduğunu, toplumun diğer kurumlarından farklı olarak feodal bir anlayışın üniversitedeki varlığını sezmişlerdi. Bu yönden güttükleri stratejinin ilk aşaması olarak üniversitenin yapısını toplumda yürürlükte bulunan demokrasinin yapısına uydurmak istemişlerdi.

1965 yaz sömestrindeki çatışmalar sırasında öğrencilerin istekleri, şeklen organizasyonla ilgili görüşlerinin dışına çıkmamıştı. Çatışmaların çoğu, Batı Berlin Üniversitesi yönetmeliğinin yorumu konusunda yapılan tartışmalardan doğmuştur. Tartışmalar sırasında yönetmelikle ilgili bir çelişme ortaya çıkıyordu. Bu çelişki, bir yanda parlâmenter esasa dayanan üniversite öğrencisinin üniversite yönetimine katılması, diğer yandan üniversitenin diğer bölümlerinde feodal, korporatif bir bünyenin varlığından çıkıyordu. Toplum karşısında üniversite eleştirilince bu çelişki daha belirli hale geliyordu.

Üniversite yönetimine katılan öğrenci kuruluşları kararlarını kamuoyuna açıklamak ve kamuoyunun onayını alarak kararlarını daha da verimli kılma amaçlarını güderken, üniver-

site yöneticileri, korporatif bünyeleri içinde, öğrenci karşısında alınan kararların kamuoyuna açıklanmasına engel olmaktaydılar. Bunun anlamı açıktı, öğrencilerin bu konuda kamuoyunu uyarmasına imkân vermemek. Öğrencilerin akademik toplantılardaki yenilgilerinin açıklanması; öğretim üyeleri tarafından güvenin kötüye kullanılması, bu davranışın politik bir baskı aracı yapılması olarak nitelendiriliyordu. Öğrenci temsilcilerinden gelen tepkiler çatışmanın gerçek nedeni olarak gösterilmek isteniyordu. Böylece çatışmaların gerçek sebebinin ortaya çıkmasını engelleyeceklerini sanıyorlardı. Bu nedenle öğrenci temsilcileri, üniversite öğretim üyelerinin öğrenci sorunlarını küçümsediklerini kamuoyuna duyurmakta kendilerini yükümlü saymışlardı.

1965 yaz sömestrinde, biçimci örgütlenme ile ilgili kararlar açısından öğrencilerin yaptıkları mücadelenin ilkeleri kamuoyunca anlaşılamamıştı. Zira mücadele, öğrencilerin zihinlerinde örgütlenme ile ilgili kararlar safhasının, tamamlanması şeklinde ele alınıyordu.

c) Kamuoyuna duyurmak için yapılan çalışmalar, —duyurma ve eleştiri ile ilgili soyut hak olarak— öğretim üyelerinin iktidar güçlerini tam anlamıyla sınırlandırmıştı. Kendilerini kamuoyu karşısında savunma zorunluluğu yüzünden, etki alanlarının çoğunu kaybetmişlerdi. Bu etki alanları olmadan yalnızca yalın bir kişilikleri vardı. Üniversite örgütleri, kararlarının, varılan sonuçları kamuoyu önünde

tartışılması sırasında zayıflıklarını ve tartışma alerjilerini ortaya koydular. Sonraları “Vietnam Sömestri” diye adlandırılan 1965/66 kış sömestri sırasında bütün çalışmalar yapılanların kamuoyuna duyurulması çabalarına yönelmişti.

1965 yaz sömestrinde üniversite rektörlüğünün politik bilgi verme çabaları, eleştiriyi önlemek isteyen bir çeşit sansür olarak kabul edilirse. 1965/66 kış sömestrindeki hareketin belirli politik amaçlara yöneldiği ve böylece politik bir yön tanıdığı görülür. Rektörlük, öğrencilerin politik konularda bilimsel tarafsızlıklarını korumalarını isterken, diğer taraftan —onlara göre üniversite içinde bilimsel tarafsızlığa sadece profesörler sahiptir— rektörlük, üniversite içinde sansür koyacak politik açıklama yapmayı kısıtlamış ve hattâ tamamıyla yasak etmişti. Öğrencilerin savundukları politik eleştirme yetkisi, üniversiteyi politik olaylar içinde bir taraf olarak göstermeğe başlamıştı.

Öğrencilerin 1965 yaz sömestrinde olanlardan aldıkları ders, 1965/66 kış sömestrindeki davranışlarına temel teşkil etmişti.

Politik olaylar konusunda yapılan eleştiriler, bu eleştiriyi yapanları politik olaylarda taraf olmaya itiyor ve üniversiteyi klâsik objektiflik ilkesinden uzaklaştırıyordu.

1966 yılı başında patlayan bir olay ortalığı tekrar hareketlendirmişti. Batı Berlin Üniversitesi Rektörü, yeni yapılacak öğrenci yurdunun, üniversite dışında olmasını istemişti. Bunun için de şu gerekçeyi gösteriyordu: Üni-

versite öğrencilerinin politik gösterilerinin üniversite binaları dışında olmasını sağlayarak, üniversiteyi politikadan uzak tutmak. (Gerçekten öğrencilerin politik gösterileri üniversiteye mal edilmiştir. Zira Springer basınının desteklediği kamuoyu, öğrencilerin demokrasi düşmanlığı anlayışı içinde yönetilen politik gösterilerini önliyemediği için üniversite yönetimine çatmıştır.)

Öğrenci temsilcileri temel sorunlar ve ortaya çıkacak problemler tartışılmadan yeni bir öğrenci yurdunun yapılmaması konusunda oybirliğine varmışlardı: (*)

Öğrenciler açıkça karşı koymuyorlardı. Diğer taraftan üniversitenin politik konularda görüşlerini açıklamasının ve bu konuda taraf tutmasının olağan sayıldığını, bu bakımdan üniversite dersanelerinde politika üzerine tartışmaların, konuşmaların gerekli olduğunu belirtiyorlardı. Burada bütün bu görüşlerin “Berlin Modeli” esasına dayandığını belirtmek doğru olur. “Öğrenci örgütlerinin etkenliğini artırma” enstitüsü, faşizm dönemindeki üniversitenin rejim karşısında pasif kalmasının nelere yol aç-

(*) Öğrenci temsilcileri Rektörlüğün yeni bir öğrenci yurdu açmak için yaptığı çalışmaları açıkça kabul etmemelik durumu yaratmıyorlardı. Daha dikkatli bir taktikle önemli anlarda genel olarak öğrenci çıkarlarını bilimsel çıkarlar uğruna feda edecekmiş gibi davranıyorlardı. Öğrenci yurduna harcanacak para ile bir Sosyoloji Enstitüsünün kurulmasını salık veriyorlardı.

ıgını dikkate alarak kimi gruplara karşı harekete geçmişti. Bu yok edilmek istenilen grupların başında Burschenschaft denilen grup geliyordu. Batı Berlin'de "die freie Universität" in kurucuları bu konuyu oldukça önemsemişler ve ağırlık noktasını buraya yoğunlaştırmışlardı.

Bugün politik olmıyan bilimin faşizmin aracı olduğu ve bilimin politika ile uğraşmasının faşizmin ortadan kaldırılmasında yararlı katkılar getirdiği anlaşılmış bulunmaktadır. Rektör biçimci olmıyan politik anlayışı üniversiteden uzaklaştırmak isterken (Bu yüzden öğrencileri yumuşatmak amacıyla öğrenci yurdunun yapılmasını finanse ediyordu.)

Batı Berlin Üniversitesinin modelinde tarihî bir değişiklik yapmak istiyordu: Bilim ve politikayı iki ayrı bölüm halinde örgütlemek. Öğrenci temsilcileri için bile bilim ile politika soyut olarak birleşmekte, birbiriyle ilişkili duruma gelmekteydi. Bu noktada rektör yardımcı oluyor ve bu birleşmeyi somut hale getiriyordu.

Rektörün politikayı üniversiteden tam anlamıyla uzaklaştırmak istediği bir sırada, öğrenci yurdu arsa sorunu yüzünden çıkmaza girmişti. Onun üniversite içinde bilimsel, daha doğrusu kendi anlayışına göre politik olmayan gösterilere izin vermesi, gerçek anlamda bilimin, öğrencilerin aktif hareketleri karşısında faydacı bir görüşle gerilemesi demekti.

Tam bu günlerde Amerika Evi'ne atılan altı yumurta için rektörün Amerikan Komutanlığına özür mektubu yazması bu konuda ne ka-

dar alçaldıklarını göstermeğe yetiyordu.

Bu hareket aynı zamanda öğrencilere üniversitenin çıkarıcı ve faydacı davrandığı konusundaki kendi kanılarını da güçlendirdi.

Bilimin salt faydacı ve çıkarıcı görüşten ötürü politikadan uzaklaştığı açıkça belli olmuştu.

Bilimsel çatışmanın iç nedenleri yüzeye çıkmağa, bilimsel çalışmalarla politik olayların analizi üniversite içinde yerini bulmağa başlamıştı. Öğrencilerin politik olaylara katılmasını önlemek amacıyla herhangi bir sansüre başvuramıyan üniversite öğretim üyeleri politik olayların etkilerinden kurtulmak için salt bilimsel çalışmalara yönelmişlerdi. Onların görüşüne göre bilimsel çalışmalar kendi tarafsızlıklarını kanıtlayacaktı. Tarafsızlık olarak nitelendirilen, fakat aslında taraflı olan bu görüşle çevrilmek istenilen dolapları anlıyan öğrenciler salt bilimsel anlayış konusuna eğilmeyi kendilerine bir görev saymışlardı. Bilimsel anlayış deyimi üniversite öğretim üyelerinin bu zamana kadar güçlkle elde edebildikleri, korunması kolay elâstikî bir zırh oluyordu.

Salt bilim kavramı iktidar yeteneklerine kavuşmayı ve orada uzun süre kalmayı sağlayan en önemli unsur idi. Uzun süreden beri öğrenciler tarafından saptanmış olan üniversite-deki bilimsel çalışmaların eksiklikleri son olaylar dolayısıyla daha anlaşılır hale gelmişti. Üniversite öğretim üyelerinin iktidar hırslarının arkasında ne yattığı belli idi. Zira üniversite öğretim üyeleri politik konularda tartış-

malara girecek nitelikte değillerdi. Onlar dokunulmazlıklarını politik faydacılık zihniyeti ile koruyabileceklerini düşünüyorlardı.

Bilimin politik sorumluluk anlayışı ile üniversitenin politik olaylarda taraf olmasını öğrenciler şiddetle savunuyorlardı. Bu savunma kamuoyunda üniversitenin bilimsel çalışmaları için yeni bir kriteri ortaya koymasına yardım etmişti.

Başlangıçta şeklen mevcut olan prensip artık üzerinde işlenebilir hale gelmişti. Açık oturumlarda, çeşitli tartışmalarda sık sık bundan söz ediliyordu. Belki 1965/66 kış sömestrinde çokça açığa çıkmayan ve belirli hale gelmiyen bu bilimsel çalışmaların politik alana yönelmesi görüşü için en azından zemin hazırды. 1965/66 kış sömestrinin sonlarına doğru eğitim reformu ve yüksek okulların reorganizasyonu konusunda çıkan tartışmalar politik eleştirilerin başlangıcı olmuştu.

d) 1966 yaz sömestrinde mecburi kayıt işlemi yeni ve sert çatışmaları ortaya çıkarmıştı. Aslında bu sömestrin başında politik tartışmalar için kimi öğrenci grupları zemin hazırlıyorlardı. Hukuk Fakültesi en yüksek eğitim süresini ortalama eğitim süresine indirmişti. Tıp Fakültesi çift kademeli bir mecburi kayıt işlemi kabul etmişti. Her iki tertipde sömestr tatili sırasında olmuştu. Böylece öğrenci gruplarının buna karşı harekete geçmesi önlenmiş oluyordu. Öğrenci parlamentosunun bile toplanmasına imkân kalmamıştı.

Adı geçen iki fakültedeki öğrenci temsilcileri öğrencileri sömestre başında kendilerine uygulanmaya başlanacak mecburi kayıt yenileme işlemine karşı harekete getirmek istiyorlardı. Geleneksel olarak konservatif olan bu fakültelerde böyle bir hareketin başarı ile sona ereceğini öğrenci temsilcileri biliyorlardı. Öğrenci parlâmentosu mecburi kayıt yenileme konusunda öğrenciler arasında bir oylama yapmaya karar vermişti. Bu arada mecburi kayıt yenilemenin uygulanmadığı fakültelerde bu konuyu açıklayıcı ve bu konuda etkileyici çalışmalar başladı. Mecburi kayıt yenileme işlemini kendi çıkarlarına uygun bir biçimde savunan üniversite öğretim üyeleri öğrenciler tarafından yalnızca alaya alındı. Öğretim üyelerinin yaptıkları toplantılardan birinde profesörün biri şöyle diyordu:

“Söz konusu olan eğitim reformu değil, öğrenci reformudur.”

Bu arada rektör Berlin Senatosu Bilim Komitesi ve Üniversite Yönetim Kurulu aracılığıyla üniversite içinde mecburi kayıt yenileme konusunda yapılacak oylamayı yasaklıyordu.

Oylamanın yasaklanması mecburi kayıt yenileme konusuna öğrencilerin daha çok eğilmelerine sebep oldu. Artık konuşulan tek konu bu idi. Mecburi kayıt yenileme ile zararlı düşen öğrencilere kendi çıkarlarını savunmaları için herhangi bir imkân tanınmamıştı. Üniversite öğretim üyelerinin bir kısmı alay edercesine öğrencileri bu konuda güçsüz hale getirmeye yöneli-

yorlardı. Mecburi kayıt yenileme konusunda yapılan tartışmalarda öğrenci obje haline getiriliyordu ve bu konuda yüzeyde kalan görüşleri vardı üniversite öğretim üyelerinin. “Mecburi kayıt yenileme işlemi bir zorunluluğun eseri idi.” “Böylesine kitle eğitimi yapılan bir yerde birtakım değişiklikler gerekli!” “Herhangi bir tedbirden ötürü başlangıçta zararlı çıkanlar olabileceği gibi, bu tedbirlerin akılcı olup olmadığı kesin de olmayabilir.”

“Allah aşkına seçkin sınıfın nasıl meydana geleceğini bize bildirin. Seçkin sınıf hiçbir zaman kendiliğinden meydana gelmez.”

“% 30’u gerçekten kaliteli, iyi, hattâ çok iyi öğrenci, diğer % 30 ise elinden tutulduğu vakit topluma yararlı hale gelebilecek tipte kimseler. Geriye kalan % 40 ise düzeltilmesi, topluma yararlı hale getirilmesi imkânsız, zararlı bir grup.”

Bütün bu görüşlerine rağmen üniversite öğretim üyeleri son derecede dikkatli hareket ediyorlar, öğrenci hareketleri üniversite içinde kaldığı sürece hiçbir karşı hareketi öngörmüyorlardı.

Mecburi kayıt yenileme işleminin tartışılması sırasında, özellikle Tıp Fakültesinde eğitim reformunun ana çizgileri tesbit edilmiş oldu. Zira Tıp Fakültesindeki eğitim diğer fakültelerde eğitim reformu sonucunda erişilecek şekilde idi: Ara sınavlar üniversite yönetmeliğindeki esaslara göre yürütülen eğitim düzenini belirliyordu. Mecburi kayıt yenileme işlemine sebep olan da bu ara sınavlardı. Bu ara sınav-

ların ne kadar sürede başarı ile verilmesi gerektiği kayıtlanmıştı. Böylece eğitimi kendiliğinden değiştirmeğe gerek yoktu, sınavlar bu süreyi belirliyordu aslında. Mecburi kayıt yenileme işleminin uygulanmadığı fakültelerin öğrencileri bu uygulamanın ve ara sınavların yeni biçiminin kimlere daha fazla zarar vereceğini kestirebiliyorlardı.

Akıl dışı eğitim sistemine uymasını bilmeyen öğrenciler yüksek öğrenimlerine engel olunarak cezalandırılmak isteniyordu.

Mevcut eğitim düzeni yeterli derecede doyurucu olmaktan uzaktı, tek amacı vardı “Koş ısırs ve öl!”

Eğitim reformu ile ne düşünüldüğü artık açıkça ortada idi: Öğrenci hedefinin eğitimden başka birşey olmadığını bilmeliydi, kritik bir kontrol altında olduğunu ve verilmiş süre içinde eğitimini bitirmesi gerektiğini bilmeliydi.

Böylesine kayıtlanmanın toplumsal açıklanması da yapılıyordu: “Seçkin gruba dahil olmak için bazı niteliklere sahip olmak gerekiyor.” Böyle bir açıklama güç durumda olacakları daha da güç duruma düşürmekten ileri gidemezdi. % 30’u teşkil eden ve kaderleri mecburi kayıt yenileme işlemine bağlı olanlar için yapılacak oylamaya rektörlüğün müsaade etmemesi iyi olmamıştı. Bürokratların bir kalem oynatması ile geleceklerinin düzeni değiştirilebilecekti. Bu akılcı anlayıştan uzak, bozguncu davranış resmî makamlarca düzene uygun bulunduğundan kınanmamıştı.

Bu nedenle 22/23 Haziran 1966 günü

(sit-in) oturma grevine girişen öğrencilerin üniversite yönetimine karşı açtıkları savaşın sebepsiz olmadığını, oturma grevi ile işin büyü-tülmesinin yararlı olduğu anlaşılmıştır.

Üniversite içindeki çatışmalardan öğrenci-ler üniversiteye özgü olmıyan yapıda bazı çe-lishkilerin varlığını anlamışlardı. Öğrencilerin yalnızca üniversitenin demokratlaştırılmasını is-temeleri yeterli değildi. Öğrenciler çatışmaları-nın toplumsal karakterini yüksek öğrenim eleş-tirisinden ve yüksek öğrenimde yapılması ge-rekli olan değişikliklerden çıkarmalıydılar. Fa-kat bu tartışmalar sırasında öğrenciler üniver-site içi çatışmanın toplumsal yapıya göre geri kalmış üniversite bünyesinin varlığından ileri geldiğini kabul ediyorlardı. Onların görüşüne göre toplum akılcılığı ve demokrasiyi uygula-makta daima başarılı olacaktı.

Toplum içindeki çeşitli grupların ayırımı-na başlamışlardı. Batı Almanya halkını kendi mücadelelerine çekmek için “Anayasayı küçüm-seme - demokratik olma” gibi birtakım soyut kavramlar kullanıyorlardı. Toplumsal grupta-rın bu şekildeki soyut ayırımı öğrencilerin top-lumsal gelişme konusundaki hassas oldukları noktayı ifade ediyordu. Biçimci toplum veya ör-fî idare kanunu toplumdaki demokrasiye karşı davranışları ifade ediyordu. Oturma grevi sı-rasında “monopol sermaye”, “antagonistik çe-leşki” deyimiyle ortaya konan görüşler, toplum tarafından bir anda silinip atılmak istenmişti.

Öğrencilerin mücadelelerinin toplumsal açıdan değerlendirilmesinde soyut bulunuşunun en önemli gerekçesi problemlerin üniversite içi problemler şekliyle anlaşılması idi. Sonucun formüle edilmiş ifadesi şöyle idi:

“Öğrenciler toplumdaki bütün demokratik kuruluşlarla birlikte çalışmayı zorunlu bulmuşlardı.”

Pek tabii ki bu ifade bir deklârasyon anlamında değildi.

Oturma grevleri, oynanan dramın ne olduğunu ortaya koymak amacıyla yapıliyordu. Öğrencilerin istekleri kendilerini ilgilendiren karar işlemlerine katılmaktı:

Öğrenci temsilcileri Üniversite Senatosu toplantısına kendileriyle ilgili kararlara katılmak için gitmişlerdi. Fakat bu istek öğrencilerin oturma grevi yapmaları nedeniyle reddedilmişti. Senato öğrencilerin içeriye girip girmemesi konusunda tereddüt gösterirken, öğrenciler o zamana kadar üniversite içinde söz konusu edilmesine imkân olmıyan konulara değinmişlerdi.

Oturma grevinin bu şekle dönüşmesi kısa bir süre pratik bazı alternatiflerin varlığını ortaya koydu: Üniversite Senatosu üyeleri başlarında rektör olduğu halde öğrencilere gelip, birkaç gün içinde üniversite öğrencilerinin istekleri konusunda öğrencilerle toplantı yapacaklarını vadetmişlerdi. Rektöre göre bunları söylemekle iş bitmişti. Fakat rektörün sorunları örgütler içinde ele almak istemesi, yani üniversite öğrenci örgütleriyle konuşma ve tartış-

maya razı olması, karşısındaki nümayiş yapan kitleyi küçümsemesi anlamına geliyordu.

Üniversite öğretim üyelerinin iktidar hırsıyla büyüyen olaylar, öğrencilerin daha değişik politika gütmelerine sebep olmuştu. Üniversite öğrencisi artık öğrenci kuruluşlarını aktif olarak kullanmak istemekte, ilk olarak üniversite içinde yönetime katılmasını mümkün kılmak istiyordu.

Üniversite öğretim üyelerinin pasifliği, artık politik olayları eleştirmesi gerektiği öğrenciler tarafından savunulan üniversitenin durumu, eleştirici üniversitenin meydana getirilmesinde çıkış noktası olmuştu. Öğrenciler üniversitedeki eğitimin politik konuları tetkik ve analiz yeteneklerini kazandırmadığını gördüler. Artık yeni bilimsel çalışmalar için teorik esaslar değil, pratik söz konusu olmalıydı öğrencilere göre. Öğrenciler bu konuda öğretim üyelerinin silkinmesini bekliyecek durumda değillerdi. Bu nedenle derhal eleştirici görevi yapan üniversiteyi kurdular.

Üniversite içi bilimlerin rasyonelleştirilmesi konusu, realiteyle olan çelişkileri bakımından ele alınmak zorundaydı. Sermayenin kârını arttırmaktan öteye gitmiyen bilimleri, bilimsel üretici güçlerin tarihî gelişimi açısından değerlendirmek, öğrenci gösterileriyle kendini belli etmiştir. Bu mekanizma şöyle özetlenebilir: Bilim açısından bireyin toplum içinde ezilmesini ve sömürülmesini sağlayan bir kapasiteyi yaratmak esas amaçtır.

Yüksek okulların yönetim biçimi bugün iki çelişik ilkenin etkisindedir:

1— Karar organları hiyerarşik bir şekilde sıralanmıştı.

2— Çeşitli örgütlerde şeklen demokratik temsil esası hâkimdir (Öğrenciler bu sistemin dışındadır).

1— Yüksek okulların organizasyonunun hiyerarşik sıralaması hem iç bünyeyi ifade eder (Rektör / Konsey / Senato / Fakülte / Enstitüler), hem de teşkilâta katılma şartlarını.

Öğrencilerin burada herhangi bir katılma yetkisi yoktur. Onlar üniversite öğretim üyeleri için, toplum ve devlete ait örgütler tarafından neler öğrenecekleri tesbit edilmiş objelerdir sadece. Yüksek öğrenime başlayıştan bitirmeğe kadar hep aynı haklara —bunlara hak denirse tabii— sahiptirler. Ancak son zamanlarda demokratik koşullara uygun olarak söz sahibi kıldılar. Fakat oy hakları yine de yok. Karar vermeye yetkili olmıyanların üniversite içi görevleri daha yüklüdür. Asistanlar ve doçentler genel olarak eğitimin ağırlığını üzerlerinde taşırlar. Fakat buna rağmen üniversite içinde hak yönünden en yetkisiz durumda olanlar asistanlar ve doçentlerdir. Her ne kadar temsilcileri karar organlarında hakkına sahip ise de azınlık oyu ile hiçbir şeyin olamayacağı apaçıktı.

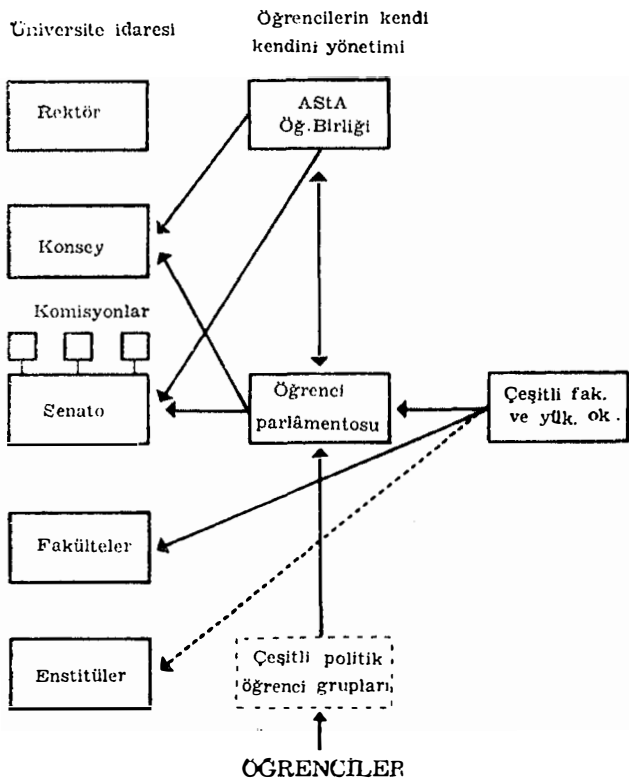
Karar verme konusunda en geniş yetki profesörlerindir. Görevleri gereği bütün komite ve komisyon toplantılarına katılırlar: Gelenek-

sel üniversite anlayışı da bundan doğmaktadır. Sorumluluğun fazlasını üzerine alan profesörlerin karar vermede etkenlikleri de o derece büyüktür.

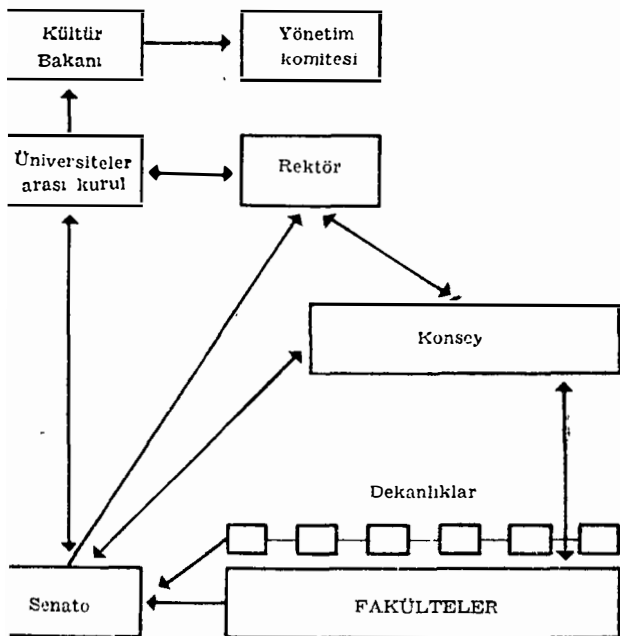
2— Üniversite ile ilgili olarak alınan kararlar demokratik oylamaya benzer şekilde yapılmakla beraber, rektörün bu oylamalarda etkisi yönetmelik yönünden büyüktür.

Üniversiteye ait örgütlerde alınan kararların dolaylı veya dolaysız olarak öğrencilerle ilgili olduğu bir gerçektir. Kendisi hakkında kararlar verilen örgütlere katılmak veya oy vermek hakkına sahip olmıyan öğrencinin birtakım çıkışlar yapması veya kararlara katılmasını mümkün kılacak maddeler hazırlaması zorunludur.

Yüksek okullar için idarî tablo projesi

Fakültelerin yönetim modeli

GENÇLİK SORUNLARI ÜZERİNE JEAN - PAUL SARTRE İLE KONUŞMALARIM

Fransız öğrenci hareketinin lideri **Daniel Cohn - Bendit**, Jean - Paul Sartre'la konuşuyor! Sartre bu hareketlerde öğrencileri tutmuş, onlardan yana yazılar yayınlamıştır :

J.P.S. : Fransa'da birkaç gün içinde, genel grev sözü ortaya atılmaksızın, işlerin durdurulması ve fabrikaların işgaliyle hayat felce uğradı. Bütün bunlar, öğrencilerin, "**Quartier Latin**" deki sokağa hâkim olmalarından doğuyor. Önayak olduğunuz bu hareketi nasıl açıklarsınız? Nereye kadar varabilir?

D.C.B. : Hareket, başlangıçta tahmin edemeyeceğimiz kadar bir yayılma gösterdi. Şimdi amaç rejimin devrilmesidir. Fakat amacın yerine gelip gelmemesi bize bağlı değil. Bu amaç

sol partilerin, CGT'nin ve diğer merkezî sendikaların gerçekten amacı olsaydı mesele kalmazdı: rejim 15 günde düşerdi; çünkü bütün işçilerin girişeceği kuvvet denemesine karşı konamazdı.

J.P.S. : Hâlen, rejimle doğrudan doğruya çatışmaya yol açacak grev hareketinin yoğun karakteriyle, sendikaların öne sürdükleri her şeye rağmen sınırlı sayılan istekler —ücret, iş organizasyonu, emeklilik, v.b.— arasında açık bir nisbetsizlik var.

D.C.B. : İşçi mücadelelerinde, eylemin şiddetiyle başlangıçtaki istekler arasında daima bir fark oldu. Fakat mümkündür ki, eylemin başarısı, hareketin dinamizmi, mücadele sırasında isteklerin mahiyetini değiştirebilir. Kısmî bir başarı için yapılan grev genişleyebilir.

Şunu da belirtelim ki, bugün işçiler tarafından öne sürülen bazı istekler çok ileri gidiyor: sözgelimi haftada 40 saatlik çalışma ve Renault'da ayda 1000 franklık asgarî ücret. Tamamen prestijini yitirmeden De Gaulle'cü iktidar bunları kabul edemez, dayatırsa sonuç çatışmadır. İşçilerin de direttiklerini ve rejimin düştüğünü varsayalım. Ne olur sonu? Sol iktidar gelir. O zaman her şey bu iktidarın ne yapacağına bağlıdır. Gerçekten sistemi değiştirirse —ki sanmıyorum— taraftar toplar ve çok iyi olur. Fakat, solla beraber veya onlarsız, sadece ufak çapta reformlar ve ayarlamalar yapan, Wilson'varî bir hükûmetimiz olursa, aş-

rı sol güçlenir. Fakat henüz o noktaya gelmedik ve rejimin düşeceği hiç de kesin değil.

J.P.S. : Devrimci bir ortam olduğu, sizinki gibi bir hareket durmadığı zaman, heyecanın zayıfladığı haller de vardır. O zaman hareket durmadan önce, mümkün olduğu kadar uzağa gitmeğe çalışmalı. Sizce, bu hareket yakında duracak olursa, geri dönüşü olmayan ne gibi sonuçlar doğabilir?

D.C.B. : İşçilerin bir çok maddî istekleri karşılanır, öğrenci hareketinin ılımlıları ve profesörlerce önemli görülen üniversite reformları yapılır. Bunlar bizim istediğimiz köklü reformlar değildir; fakat, yine de belli bir ağırlığımız olur: kesin tekliflerde bulunuruz ve bunların muhakkak bir kaçı —reddetmeye cesaret edemiyeceklerinden— kabul edilir. Şüphesiz bu da bir ileri adımdır, fakat esasında bir şey değişmez ve sistemin bütününe karşı koymaya devam ederiz.

Bununla beraber, devrimin, bugünden yarına, hemen mümkün olacağına inanmıyorum. Sadece, az çok önemli, birbirini izleyen reformlar da ancak ihtilâlcı eylemlerle kabul ettirilebilir. İşte bu bakımdan, öğrenci hareketi geçici olarak enerjisini yitirse bile, önemli bir üniversite reformuna ulaşılmış sayılır ve bir çok genç işçi için örnek alınacak bir değer kazanır. İşçi hareketinin geleneksel eylem araçlarını —grev, sokak ve işyeri işgali— kullanarak ilk engeli atladık: “bu rejime karşı bir şey

yapılamaz” efsanesinin doğru olmadığını gösterdik. Belki bu sefer işçiler sonuna kadar gidemiyecekler. Fakat ilerde başka patlamalar olacak. Önemli olan, gösterinin, devrimci yöntemlerin etkinliğiyle yapılmasıydı.

İşçi ve öğrenci arasında birleşme ancak eylemin dinamiği içinde olabilir; eğer işçi ve öğrenci hareketlerinin herbiri heyecanını korur ve aynı amaca yönelirse. Şimdilik işçilerin bir güvensizliği var. Bu da tabîi ve anlaşılabilir bir şey.

J.P.S. : Bu güvensizlik tabîi değil, sonradan kazanılmış. 19. yüzyıl başlarında yoktu. 1848 haziran kıyımından (katliâmından) sonra çıktı ortaya. Daha önce, cumhuriyetçiler — aydınlar ve küçük burjuvalar — ve işçiler birlikte yürüyorlardı. Daha sonra bu birliğin sözü edilmedi, hattâ daima işçileri büyük bir özenle aydınlardan ayıran sol partilerde bile.

D.C.B. : Her şeye rağmen bu kriz sırasında birşeyler değişti. Billancourt’da, işçiler, öğrencileri fabrikaya sokmadılar. Fakat, öğrencilerin Billancourt’a gitmesi bile yeni ve önemli bir şeydi. Üç aşama oldu. Önce açık bir güvensizlik. Yalnız işçi basınında değil, işçi çevrelerinde de “Canımızı sıkan bu hanım evlâtları da neyin nesidir?” diyorlardı. Fakat, sokak kavgalarından, öğrencilerin polisle çatışmalarından sonra, bu his kayboldu ve fiilî dayanışma başladı.

Şimdi üçüncü aşamadayız: işçi ve çiftçi-

ler de mücadeleye girdiler; fakat bize “bekle-
yin biraz, savaşımızı kendimiz yürütmek isti-
yoruz!” diyorlar. Bu normal. Birleşme, eğer
iki hareket de —işçi ve öğrencilerinki— heye-
canını korursa, daha sonra olur. 50 yıl güven-
sizlikten sonra “diyalog” denen şeyin müm-
kün olduğunu sanmıyorum. Mesele sadece ko-
nuşmak değil. İşçilerin kollarını açarak bizi
karşılarmaması normal. Temas ancak birlikte
savaşarsak olur. Sözgelimi, ortak devrimci ey-
lem grupları kurulur; burada işçi ve öğrenciler
sorunları birlikte ortaya koyarlar ve birlikte
hareket ederler. Bazı yerlerde bu yürür, bazı
yerlerde de yürümez.

J.P.S. : Sorun her zaman aynı kalıyor: re-
form mu, devrim mi? Sizin dediğiniz gibi, şiddet
zoruyla yaptığınız her şey, reformcular tara-
findan olumlu bir şekilde ele geçiriliyor. Eyle-
miniz sayesinde üniversite düzelecek; fakat bu
burjuva toplumu, çerçevesinde olacak.

D.C.B. : Şüphesiz. Fakat bunun, ilerlemek
için tek yol olduğuna inanıyorum. Sınav örne-
ğini alalım. Sınavlar olacak, bu mesele değil.
Ancak, şüphesiz eskisi gibi olmayacak. Yeni bir
formül bulunacak. Bir kere alışılmamış şekil-
de oldu mu, bir daha geri dönmeyen bir re-
form prosesüsü (yolu, geleneği) kurulmuş
olur. Bunun nereye kadar gideceğini bilmiyo-
rum. Yavaş yürüyeceğini biliyorum. Fakat
mümkün olan tek strateji budur.

Benim için mesele, metafizik yapmak ve

“devrim’in nasıl olacağını araştırmak değildir. Dediğim gibi, biz daha çok, toplumun her kademedede devrimci eylemler doğurduğu devamlı bir gelişmeye doğru yol aldığımızı sanıyoruz. Toplum yapısının köklü değişikliği, sözgelışı âniden ciddî bir ekonomik krize yöneliş, kuvvetli işçi hareketi ve kuvvetli öğrenci hareketi olsaydı, mümkündü. Bugün bu koşullar bir araya gelmiş değil. En fazla, hükûmeti düşürmek umulabilir. Burjuva toplumunu havaya uçurmayı düşünmemeli. Bu, yapılacak bir şey yok demek değildir: aksine global bir muhalefetten hareketle adım adım savaşmalı.

Gelişmiş kapitalist toplumlarda hâlâ devrimler olabilir mi ve bunları tahrik için ne yapılmalı sorusu beni gerçekten ilgilendirmiyor. Herkesin kendi teorisi var. Bazıları der ki: “ancak üçüncü dünyanın devrimleri kapitalist dünyanın yıkılmasını sağlayacak.” Diğerleri “kapitalist dünyadaki devrim sayesinde üçüncü dünya gelişebilecek” derler. Bütün bu analizlerin az çok temelleri var, fakat bence bunlar önemli değil.

Olup bitene bakalım. Uzun zamandanberi bir çok kimse öğrenci çevrelerini patlatacak en iyi yolu arıyordu. Sonunda kimse bunu bulamadı ve objektif bir durum patlamaya sebep oldu. İktidarın tahriki var şüphesiz —Polisin Sorbonne’u işgali—; fakat hareketin başında sadece bu büyük gaf yapılmadı. Polis, bir kaç ay önce, zaten Nanterre’e girmişti ve bu hiç bir zincirleme tepki yaratmadı. Bu sefer hiç kimse nin durduramayacağı bir olay oldu; bu da ha-

reket eden bir azınlığın rolünün ne olabileceğini incelemeye götürüyor bizi.

İki haftadır olanlar, bence bir halk hareketinin yönetici kuvvetleri olarak sayılan meşhur “devrimin öncüleri” teorisinin reddi anlamını taşır. Nanterre ve Paris’de bu objektif durum sadece, belli belirsiz “öğrenci rahatsızlığı” olarak adlandırılan şeyden ve iktidardaki sınıfların hareketsizliğinden umutsuzluğa düşen bir kısım gençliğin eylem idaresinden doğdu. Harekete geçen azınlık, teorik bakımdan daha bilinçli ve daha hazır olduğu için patlama işaretini verebildi ve ileri atıldı. Fakat hepsi bu. Ötekiler izleyebilir veya izleyemezlerdi. İzlediler. Ancak, daha sonra, hiç bir örgüt öncü hareketin yönetimini ele alamadı. Bunların militanları önemli rol oynadılarsa da hareketin içinde kayboldular. Onları, koordinasyon komitelerinde gördük. Rollerini önemliydi. Fakat hiç bir zaman, bu öncülerden hiç biri için, yönetici rol oynamak söz konusu olmadı.

Esaslı bir nokta. Bu da gösteriyor ki, “yönetici öncü” teorisi terkedilerek çok daha sade, çok daha namıslu, devamlı maya rolü oynayan, yönetim iddiasında olmadan eyleme iten, “hareket eden azınlık” teorisini kabul etmeli. Gerçekten, kimsenin kabul etmemesine rağmen, Rus ihtilâlini bolşevik partisi yönetmedi. Kütlerle tutulan bir partiydi. Doğmakta olan teoriyi kurabilirdi. Şu veya bu yönde hız verdi. Fakat büyük ölçüde spontane olan bir hareketi başlatamadı. Bazı objektif durumlarda —hareket eden azınlığın eylemlerinin yardımıyla—,

kendiliğinden doğuş, sosyal hareket içinde yerini bulur. İleri itişe meydan veren odur, yoksa yönetici bir grupun emirleri değil.

J.P.S. : Bir çok kimsenin anlamadığı, bir program yapmaya çalışmamanız, hareketinize bir strüktür vermeyişiniz kuşkuya yol açıyor. Sizi, yokettiğinizin yerine ne koyacağını bilmeden —hiç olmazsa söylemeden—, her şeyi kırmaya çalışmakla itham ediyorlar.

D.C.B. : Şüphesiz. Başta Pompidou olmak üzere herkes rahatlardı, eğer “bütün bu insanlar şimdi bizdendir. Amaçlarımız şunlardır ve işte şu yolla ona erişmek istiyoruz” diye tek bir parti kursaydık. Kiminle, karşı karşıya olduklarını bilirlerdi ve tedbirini alırlardı. Karşılarında artık anarşi, keşmekeşlik, kontrolü imkânsız kaynama, coşma olmazdı.

Hareketimizin gücü, işte bu kontrol edilemeyen, kendiliğinden oluşa dayanmasında. belli bir yola sokmadan heyecanı vermesinde, başlattığı eylemden kendi hesabına yararlanmasındadır. Şüphesiz, bugün bizim için iki çözüm var. İlk çözüm, sağlam siyasî formasyonu olan beş kişi toplamak, bunlardan bir program yapmalarını istemek, sağlam görünüşlü acele istekler formüle etmek ve “İşte öğrenci hareketinin durumu, bundan istediğinizi yapın” demek. Bu kötü çözüm yoludur. İkincisi, durumu öğrencilerin tamamına değil, hattâ göstericilerin bile tamamına değil, bunların içinden büyük bir kısmına anlatmaya çalışmak. Bunun için, hareke-

ti derhal felce uğratacak bir örgütü hemen kur-
maktan, bir program çizmekten kaçınmalı. Ha-
reketin tek şansı, özellikle insanlara serbestçe
konuşma imkânı veren ve bir çeşit kendi ken-
dine örgütlenmeye yol açan, işte bu keşme-
keştir. Şimdi artık gösterişli büyük mitingler-
den kaçınmalı, iş ve eylem grupları kurmaya
çalışmalı. Nanterre'de yapmağa çalıştığımız bu-
dur.

Fakat, Paris'de, söz birden serbest bira-
kıldığı için, her şeyden önce insanlar konuşma-
lı. Gerçi karışık, belirsiz, yüz kere söylendiği
için çokluk ilginç olmayan şeyler diyorlar. Fa-
kat bu, onlara, bütün bunları söyledikten son-
ra, “peki sonra?” sorusunu sormak fırsatını ve-
riyor. Önemli olan budur: mümkün olduğu ka-
dar çok sayıda “peki sonra?” demeleri. Ancak
bundan sonra program ve yapıdan söz edile-
bilir. Bugünden “sınavlar sırasında ne yapa-
caksınız?” sorusunu sormak, balığı boğmayı
istemek, hareketi sabote etmek, dinamiği dur-
durmaktır. Sınavlar olacak ve biz de teklifler
yapacağız. Fakat bize biraz zaman bıraksınlar.
Önce konuşmak, düşünmek, yeni formüller ara-
mak gerekli. Bunları bulacağız. Fakat bugün
değil.

J.P.S. : Öğrenci hareketinin şimdi zirvede
bulunduğunu söylediniz. Fakat tatil geliyor.
Bir yavaşlama, muhtemelen bir gerileme olacak.
Hükûmet bundan yararlanarak reformlar ya-

pacak. Öğrencileri bunlara katılmaya çağır-
cak ve bir çoğu, ya “biz reformdan başka bir
şey istememiştik”, veya “bu reformculukdan
başka bir şey değil, fakat hiç bir şey olmama-
sından iyi ve bunu kuvvet zoruyla elde ettik”
diyerek çağrıyı kabul edecekler. Demek ki de-
ğişen bir üniversiteniz olacak. Ancak bu de-
ğişiklikler yüzeyde kalabilir, daha çok donatımın
(teçhizatın), lokallerin, üniversite lokantaları-
nın geliştirilmesine yönelebilir. Bütün bunlar
sistemin temelini değiştirmez. Bunlar, rejimi
tehlikeye düşürmeden iktidarın yerine getire-
bileceği isteklerdir. Burjuva üniversiteye, ger-
çekten devrimci unsurlar sokacak değişiklikleri
elde edeceğinizi sanıyor musunuz? Söz gelişi
üniversitede yapılan eğitimi, bugünkü rejimde
üniversitenin başlıca fonksiyonu olan —siste-
me iyi entegre olmuş kadrolar yetiştirmek— ile
çelişmeye düşürmek gibi.

D.C.B. : Bir kere, tamamen maddî istekle-
rin devrimci içeriği (muhtevası) olabilir. Öğren-
ci lokantalarında bizim temele inen bir isteği-
miz var. Bunların öğrenci lokantaları olarak
kalmamalarını istiyoruz. Gençlik lokantaları ol-
malılar. Bütün gençler, öğrenci olsun veya ol-
masın, 1.40 franka yemek yemeliler. Kimse bu-
nu reddedemez: genç emekçiler gündüz çalışır-
larsa niye akşam ucuz yemek yemesinler? Üni-
versite siteleri için de aynı şeyi düşünüyoruz:
bunların gençlik siteleri olmalarını istiyoruz.
Büyüklerle oturmak istemeyen, fakat tek ba-
şına oda tutma imkânına da sahip olamayan

bir çok genç işçi, çırak var. Bunları kiranın 90 - 100 N.F. olduğu sitelere kabul etmeliler. Hukuk ve siyasi bilim yapan varlıklı aile çocukları da başka yere gitsinler.

Aslında, hükûmetin yapabileceği reformların öğrencileri hareketsizleştireceğini sanmıyorum. Tatil, şüphesiz bir gerileme kaydettirecek, fakat hareketi “kıramıyacak”. Bazıları, ne olduğunu açıklamaya çalışmadan “başaramadık”, diğerleri “Durum yeterince olgunlaşmadı” diyecekler. Fakat bir çok militan, olup bitenlerin muhasebesini yapmanın, teorik olarak incelemenin, açılıştaki hareketi yeniden başlatmaya hazırlanmanın gerekliliğini anlayacaklar. Çünkü, hükûmet reformları ne olursa olsun, açılıştaki büyük olaylar olacak. Yürütmekte olduğumuz ve iktidarın tahrik ettiği keşmekeş hareket, bizi, sonbaharda olabilecek hareketi daha etkin kılmaya iteleyecek. Tatil, öğrencilere, bu 15 günlük krizde beliren şaşkınlıklarını anlama, istedikleri ve yapacakları şey üstünde düşünme fırsatını verecek.

Üniversitede yapılan eğitimin entegre kadrolar değil de, devrimciler yetiştiren bir “karşı eğitim” olmasına gelince, bu bana biraz idealist bir umut gibi geliyor. Düzeltirse bile, burjuva eğitimi burjuva kadro yetiştirir. İnsanlar sistemin dışı çarkına girerler. Hiç olmazsa iyi düşünen bir solun üyeleri olurlar. Fakat, objektif olarak toplumun işlemini sağlayan çarklar halinde kalırlar.

Bizim amacımız, teknik ve ideolojik “paralel eğitim” i yürütebilmektir. Yalnız bir kaç

hafta bile sürse, tamamen yeni temellere oturmuş bir üniversiteyi ortaya atmamızdır mesele. “Profesörlük” mevkilerinden vazgeçerek bizimle seminerlerde çalışmaya ve yapacağımız araştırmada bilgileriyle bize yardıma hazır, solcu öğretim üyelerine çağrıda bulunacağız.

Bütün fakültelerde; işçi hareketinin sorunları, tekniğin insanın hizmetinde kullanılması, otomasyonun sağlayacağı imkânlar konusunda, seminerler —ders değil şüphesiz— açabiliriz. Ve bütün bunlar teorik açıdan değil (bugün hiç bir sosyoloji kitabı yok ki şu cümle ile başlamasın: “Tekniği insanın hizmetine koymalı”), somut meseleler ortaya koyarak yapılmalı. Şüphesiz bu eğitimin, sistemin yönüne karşıt bir yönü olur ve deney fazla süremez: sistem çabuk harekete geçer ve hareket baltalanır. Fakat önemli olan kapitalist sistemin düzeltilmesi değil, bu toplumdan tamamen kopuk bir deney —fazla sürmeyecek, fakat imkân hazırlayacak deney— yapmaktır. Ufukta belli belirsiz bir şey gözüktür ve kaybolur. Ama bu dahi o şeyin yaşayabileceğini ispata yeter.

İçinde bulunduğumuz toplumda, sosyalist tipte bir üniversite kuracağımızı ummuyoruz; çünkü, sistem bütünüyle değişmedikçe üniversitenin fonksiyonunun aynı kalacağını biliyoruz. Ancak, sistemin birliği içinde kopma anları olacağına ve bundan, gedik açmak için yararlanılabileceğine inanıyoruz.

J.P.S. : Bu, öğrenci kuvvetlerinin örgütlenmesini önleyen “müesseseye karşı” bir hareke-

tin devamlı varlığını gerektirir. Gerçekte UNEF'i suçlayabileceğimiz şey, sendika olması, yani donmuş bir kuruluş olmasıdır.

D.C.B. : UNEF'i, özellikle içinde bulunduğu şekliyle, isteklerde bulunmaya muktedir olmayışından suçluyoruz. Öğrenci çıkarlarının korunması zaten çok tartışmalara yol açan bir şeydir. Nedir onların çıkarları? Bir sınıf meydana getirmiyorlar. Emekçiler, işçiler sosyal bir sınıf teşkil ediyorlar ve objektif çıkarları var. İstekleri açık ve patronlara, burjuva temsilcilerine hitap ediyor. Ya öğrenciler? Onlara "baskı yapan" bütün sistem değil de nedir?

J.P.S. : Şüphesiz öğrenciler bir sınıf değil. Yaş ve bilgiyle olan ilişkileriyle tanımlanıyorlar. Tanıma göre, öğrenciler öyle birileridir ki, bir gün, hangi toplumda olursa olsun, hattâ hayâl ettiğimiz toplumda bile, öğrenciliği sona ermelidir.

D.C.B. : İşte asıl bunu değiştirmeli. Bugünkü sistemde "bir yanda çalışanlar, öte yanda öğrenenler var" deniyor. Ve toplumsal çalışmaya böyle bir dar açıdan bakılıyor. Fakat herkesin üretim işlerinde —teknik gelişme sayesinde en az ölçüde— çalıştığı ve herkesin bu çalışmaya paralel olarak devamlı öğrenim yapma imkânına sahip olduğu bir sistem düşünülebilir. Böylece iş ve eğitimin birlikte yürüdüğü görülür.

Şüphesiz özel durumlar olabilir: bir yanda ileri matematik ve tıp, öte yanda başka çalışma birlikte yürütülemez. Mesele tekdüze kural koymak değil. Temel ilke değişmeli. Daha başlangıçta öğrenci işçi ayrımını reddetmeli.

Şüphesiz bütün bunlar hemen yarın için değil. Mademki bir şey başladı, tabîî ki devam edecek.

(Bu konuşma Le Nouvel Observateur'ün 20 mayıs 1968 tarihli sayısında yayımlanmıştır.)

Fransa Millî Öğrenci Birliği İkinci Başkanı Jacques Sauvageot ile ünlü Fransız gazetecisi Hervé Bourges'nin yaptığı konuşma :

H.B. : Öğrenci hareketinin âni ve geniş çapta oluşu sizi şaşırttı mı?

J.S. : Öğrenci isyanı kaçınılmaz bir hareketti ve bekliyordu: bunu görmek için fransız üniversitesinin ve yabancı üniversitelerin durumunu, ayrıca İtalya ve Almanya'da patlak veren mücadeleleri incelemek yeterdi. Üniversite, toplum içinde ve özellikle ekonomik hayatta önemi gitgide artan bir rol oynamaktadır. Her türlü iktisadî gelişmeyi sıkı sıkıya şartlandıran araştırma ve entellektüel formasyonu tekelinde tutar. Bu demektir ki, bütün iktisadî sistemler gitgide daha fazla üniversiteyi hesaba katmalı ve onu doğrudan etkisine almalı. Demek ki kapitalist sistemde üniversite, o toplumun ölçütlerine gitgide daha tâbi olur.

Öğrencilerden bir çeşit eleştirici kafa beklenmektedir; oysa dersler o biçimdedir ki bu-

na imkân vermez. Öte yandan öğrenciler, ilerde, toplumda, formasyonlarına uygun bir rol oynayacaklarını farketmektedirler. Öyle sanıyorum ki isyanlarının asıl nedeni bu çifte olaydır. Yakın bir gelecekte, toplumların en önemli tekeli eğitim olacaktır, çünkü iktisadî gelişme ona bağlıdır. Üstelik, yalnız kapitalist değil bütün ülkelerin öğrencilerinde, her türlü ideolojik bağımlılığı reddetme eğilimi vardır.

Artan bu rahatsızlığın üstüne, önümüzdeki ders yılında iktidarın üniversiteye girişte çok sıkı bir eleme sistemi koyacağı inancı da eklenince, sert bir patlama olacağı düşüncesi doğuyordu. Bu nedenle, türlü grupların yetkilileri ve UNEF'de biz bile, açılıştaki hareketi örgütlemeye hazırlanıyorduk.

Niçin bu hareket mayıs ayında başladı? Öğrenci hareketlerinin başlamasında ve âni ortaya çıkışında, daima, Vietnam sorunu yüzünden Almanya'da olduğu gibi, üniversite dışında birtakım yabancı olaylar araya girer. İtalya'da hareket, bir sabah, Roma'da öğrenciler Vietnam için gösteri yapmak üzere bir bildiri dağıttıkları ve polis baskısıyla karşılaştıkları zaman başladı. Fakat hareketin patlayışı bir olgunlaşma devresinden sonra ortaya çıktı: öğrenci hareketleri bir kısım sorunları, özellikle eğitimin, çok zaman sınavlar dolayısıyla şüpheye düşülen içeriği ve amaçlarını incelemeye yöneltildi. Almanya'da Berlin Üniversitesi'nde, İtalya'da, Nanterre'de bu hep böyle oldu. Esasen hükûmetler de, öğrenci mücadelesine, bu sı-

rada karışmak ve sertçe bastırmak için bahane bulurlar.

Fransa'da, henüz çok açık bir bilinçlenme olmadığından, durum bir süredenberi kötüleşmeye başlamıştı. Örneğin **UNEF**, ulusal kampanyalar açarak —ki ufak çapta başarı sağlamıştı—, herşeye rağmen geçen yıllardan daha fazla öğrenci toplayan bir seri gösteriyle, geçen yıldan çok daha fazla müdahalede bulundu. De Gaulle'cü hükûmet, sert bastırmalara başvurmadan istediği yola sokmayı başaracak kadar kuvvetliydi. Üçüncü Dünya ülkelerinin bağımsızlık savaşlarını destekleme hareketlerine öğrencilerin sık sık katılması, bu hareketlerle doğrudan kendinin hedef tutulmadığını hissedenden fransız hükûmetince, hoşgörüyü karşılanıyordu. Bu bakımdan, öteki Avrupa hükûmetlerine oranla orijinal bir durum vardı ortada; sosyal-demokrat **yahut açıkça gerici**, amerikan emperyalizmine daha bağlı olan bu hükûmetler, daha az bir hoşgörüyü ve daha çabuk karşı koymak zorunda kalmışlardı. Ben sanıyorum ki, başımızda sosyal-demokrat bir hükûmet olsaydı, çok daha önce öğrencilere müdahale ederdi; çünkü halk, öğrenci ve işçi yığınlarını temsille kapitalist siyaset gütmeye zorunluğunda kalırdı. Bence, De Gaulle'cü hükûmet müdahale anını son dakikaya kadar geciktirdi.

Öğrencilerin tamamını ayaklandıran, Nanterre fakültesinin kapanması değil, fakat bu olayın doğrudan reperküsyonu, yani mücadeleyi yaymak için ertesi gün yaptığımız miting sırasında polisin Sorbonne'a müdahalesi oldu.

Esasen, öyle sanıyorum ki, belli bir andan sonra hükûmet işe karışmak zorundaydı. Çünkü, her türlü çatışmadan kaçma isteği ile, kendisine rağmen tanıdığı birtakım hürriyetlerin kendisini aşması endişesi arasında kalmıştı. Demek ki ya harekete geçecek veya olurluna bırakacaktı. Sorbonne'da harekete geçmeye karar verdi.

H.B. : Bütün bunlarda Vietnam ve Vietnam komitelerinin doğrudan rolleri oldu mu?

J.S. : Bütün öğrenci çevrelerinde sanmıyorum; özellikle lise çevrelerinde, daha başlangıçta, Vietnam komiteleri önemli rol oynadılar. Vietnam komitelerinin militanları çevresinde çeşitli gruplar meydana geldi. Türü etkilere açığa çıkarmak gerekirse, diyebiliriz ki, Dutschke'ye kurulan tuzak, Vietnam komitelerinin hareketine, İtalyan isyanına. Yunanistan'da olanlara, üniversite hareketlerini işgal ve öğrenciler tarafından iç yönetmeliğin tanımı olarak düşünen "campus"lerin hareketine eklendi.

Demek ki, dış olayların Fransa'da yankı yaptıklarına inanıyorum. Esasen öğrenci hareketleri enternasyonal niteliktedir. Fransız hareketi de bütün dünya üniversitelerinde onların etkisinde kaldı.

Fakat, Fransa'daki durumu diğer ülkelerdekilerle karşılaştırırsak, Fransız öğrenci hareketine bir başka orijinal unsur eklememiz gerekir: Üniversite içinde, önemli sayıda, siyasîleşmiş bir öğrenci grubunun, özellikle bir sendikanın varlığı, yahut son derece siyasîleşmiş

bir öğrenci örgütünün —UNEF— bulunuşu.

Birçok militanın çok çeşitli hareketlerden gelmesi, bu çeşitlilik ve rekabet fren rolü oynadığından, başlangıçta bizim hareketin donmasına sebep oldu. Aynı şekilde, birçok siyasî unsurlar tarafından yönetilen UNEF de, âdeta yığınlardan koptu; en azından, rahatça onları aştı. Başlangıçta bu da bir zaaf unsuru olabilir. Fakat bazı kimselerin, grupların veya UNEF gibi örgütlerin öncü durumu, hareket bir kere başladıktan sonra, onu çok daha hızlı sürüklemeye yaradı.

H.B. : Nanterre “pilot deney” rolü oynadı mı?

J.S. : Belki. Belki diyorum çünkü basın işin sadece pittoresk yanı üstünde durduğundan ve yanıltıcı yorum yaptığından, Nanterre olayı uzun zaman hoş karşılanmadı. Bizim seviyede bile, orada komisyonlarda, özellikle eğitimin içeriği yahut sınavlar konusunda yapılan önemli işlerin farkına varılmamıştı. O kadar yanlış haber almıştık ki, ancak birlikte tutuklandığımızda, Nanterre’de yapılan olumlu şeyler hakkında bilgi edinmek için Cohn-Bendit’le başbaşa görüşmem gerekti.

H.B. : Olaylardan önce UNEF bölünmüştü, zayıf kabul ediliyordu. Bugünkü durum nedir?

J.S. : UNEF, bu olaylardan, öğrenciler arasındaki taraftarlarını çoğaltarak çıktı. Örgüt-

lenme sorunları çözülmeyi; fakat UNEF'in otoritesi genişledi ve kuvvetlendi.

H.B. : O halde UNEF nedir? Bu olaylar sırasında neyi temsil etti?

J.S. : Birçokları için UNEF demek, bir kaç adam demektir. Bu hareket sırasında, UNEF, birtakım amaçları tanımlayan, gösterilerde olduğu gibi birtakım teklifler ileri süren bir ampifikatördü. Ayrıca birleştirici unsur rolü de oynadı. Hareketin taşrada gelişmesi UNEF sayesinde olmuştur.

H.B. : Gerçekten ekip halinde mi çalışıyorsunuz? Kişiselleşmeye yer verdiğiniz için endişe etmiyor musunuz?

J.S. : Basının, resmî sıfatı olan muhabata, bir "isim"e ihtiyacı vardır; fakat gerçekte ekip halinde çalışıyoruz ve gittikçe daha fazla kolektif demeçlerde bulunmaya gayret ediyoruz. Hiç olmazsa Paris'de bir ekibimiz var. Bu ekip taşra militanları ile devamlı temas halinde. Geçenlerde, alınacak kararları birlikte incelemek üzere, onlardan merkeze gelmelerini istedik. Taşranın rolü çok önemli. Kütle gösterileri gibi bazı eylem şekilleri bize Paris'de yasaklanırken, taşra buna imkân verir.

H.B. : Şimdi artık hareketin örgütlenmesine mi kuvvet vereceksiniz, ya da kendiliğinden gelişmesini mi tercih edeceksiniz?

J.S. : İki hareket birbiriyle uyuşabilir. Ay-

nı zamanda, tabana kendini ifade imkânı tanı-
nırken, hareketi örgütlemeye de girişilebilir.
Geçenlerde dağıtılan bir bildiride, ister sendi-
kaya, ister grev komitesine bağlı olsun, bir öğ-
renci iktidarının kurulmasını istiyorduk. Bugün
önemli olan, öğrencilerin saptayacakları öneri-
lerden hareketle mücadeleyi geliştirmektir. Her-
hangi bir yerde, UNEF'in bir bölümü mücade-
le istemez ve bir öğrenci komitesi savaşa hazır
olursa, biz ikinciye tanırız.

Örgütlenme sorunları bizce en önde gelen
sorunlar değildir. Çok çabuk ve sert bir şekil-
de merkezileştirmek ve koordine etmek tehli-
keli olabilir, hele bu hareketin asıl kudreti olan
“kendiliğinden gelişme” zararına olursa.

H.B. : Kendinizin aşıldığından endişe etme-
diniz mi ve hâlen endişe etmiyor musunuz?

J.S. : Bu yanlış bir soru. Biz daima öğren-
cilerin düşündükleri gibi hareket ettik. Şüphe-
siz hatalar yaptık ve bunları kamu önünde ka-
bul ettik: özellikle, sendika örgütleri ile temas
istediğimiz zaman öğrencileri Sorbonne'a çağır-
rıp, sonra onları dağıtmaya mecbur olduğumuz
o meşhur çarşamba günü. Mesele aşıp aşılmadı-
ğını bilmek değil, kim ve hangi esaslar üze-
rinden aşıldığını bilmekte.

H.B. : Bir çok kereler, hükûmeti, geçerli
bir muhatap kabul etmediğinizi söylediniz. Te-
masa geçmeye çalışmış mıydınız?

J.S. : Durum ortada. Hükûmetle tartışma-

nın bir işe yaramadığını çoktan beri biliyoruz. Önemli olan tek şey kuvvet ilişkileri: olaylar bunu ispat etti.

Olayların başında, bize ait istekler üstünde, göstericilerin serbest bırakılması ve affedilmesi, polisin çekilmesi, fakültelerin açılması gibi konularda tartışabilirdik. Fakat işi sonuçlandıran eylem oldu. Kuvvet zoruyla kazanmadık. politik yollarla kazandık: halk bizimle beraberdi. İşte bu, hükûmeti, gevşemeye zorladı. Tartışmalar bir işe yaramıyacaktı. Mesele değişmedi.

Hükûmetle hiç bir zaman, hiç bir temasımız olmadı: hattâ radyo aracılığı ile bizimle temasa geçtiği zaman bile.. Bu yolda devam edeceğiz. Hazırlayacağımız plâtfom öğrencilerin onayına sunulacak. Onlar kabul edince herkese tanıtacağız. Hükûmet bir kısmını kabul edecek, diğer bir kısmını reddedecek. Kabul etmediğini elde etmek için mücadeleyi sürdüreceğiz.

H.B. : Bu plâtformu hazırlamak için, kurultayı toplantıya çağırma düşüncenizde ısrar edecek misiniz?

J.S. : Kurultaya katılanların açıkça görevlendirilmeleri şartıyla ilginç bir fikir. Ancak plâtformumuzu hazırladıktan ve çeşitli üniversitelerde tartışması yapıldıktan sonra, bütün öğrenciler toplanabilir ve bilerek oylamaya katılırlar..

H.B. : Ortalıkta yaygın olan, hükûmetin UNEF'i genişletmeye, garanti altına almaya,

“aşırı uçtakiler”e karşı korumaya çalıştığı düşüncesini kabul ediyor musunuz? Gerçekten böyle bir teşebbüse girişildiğine inanıyor musunuz?

J.S. : Bunun, hükûmetin, öğrencileri sorumlu ve sorumsuzlar diye bölmeye çalışma plânına dahil olduğunu sanıyorum. Bir ara, gerçekten, “UNEF ciddî teşkilât, diğerlerine kıyasla sorumlu” diyerek UNEF’e oynadı. Fakat bu, öğrenciler arasına anlaşmazlık sokmak içindi, diyalog kurmak veya müzakereye girmek için değil. Bu tuzaktan kurtulmak için, daima, diğer öğrenci hareketlerini desteklediğimizi bildirdik ve hükûmetle diyalog kurmaktan kaçındık. O da zaten böyle bir istekte bulunacağımızı pek inanmıyordu.

H.B. : Hükûmet birtakım reformlar teklif ederse, öğrenci çevrelerinin müzakereye girmekte ısrar edeceklerine inanıyor musunuz?

J.S. : Şüphesiz hükûmetin manevralarına karşı bütünlüğü korumak için, öğrenci çevrelerinde birliği sağlamalı. Bizim tutumumuz ortadadır: hükûmetle müzakereye yer yok.

H.B. : Yarın solcu bir hükûmet kurulursa, üniversite reformundan bekledikleriniz gerçekleşebilir mi?

J.S. : Yanlış bir soru. Benim için “sol” hükûmet bir şey ifade etmez. Solcu denebilecek bir hükûmetin başındakilerin, duruma çare bu-

labileceklerine şimdiye dek inanmadım.

Hareket esnasında, Mitterrand da, Waldeck-Rochet de bir çözüm getiremediler. Bir süredenberi, meclis tartışmalarının bir işe yaramadığını düşünüyoruz. Esasen, gösteriler sırasında öğrenciler meclisin önünden geçerken en ufak bir ilgi dahi gösteremediler. Buna karşılık, emekçilerin ortaya attıkları sorunlar, Mecliste güvensizlik önergesinin verilmesine yol açtı: bu da Mitterrand ve Waldeck-Rochet için son fırsattı.

Eğer Mendès-France biraz taraftar topladıysa, bu komediye katılmadığı içindir: ona ve siyasî geleceğine ait ne düşünürsem düşüneyim, fazla siyasîleşmiş bazı öğrencilerin gözünde geçerli bir muhatap olmasa bile, bazı kimseler — özellikle önerge meselesine karışmadığı için— onu tuttular.

H.B. : Emekçilerle temas sizin inisiyatifi-nizle mi, yoksa tabandan gelen baskıyla mı oldu? Bu temasa ne anlam veriyorsunuz?

J.S. : Uzun zamandanberi, bu birliğin zorunlu olduğuna inanıyoruz. Öğrenciler mücadelede yalnız kaldıkları sürece, işçilerle temas çok güç oldu. Mücadele işçiler arasında yayıldıktan sonra, birleşme isteği, UNEF'de olduğu kadar öğrenciler arasında da, kendiliğinden doğdu. Sendika örgütleri arası ilişkiler, eylem şeklini ve amaçları saptamak üzere büyük bir tartış-

ma zemini hazırlamak için kuruldu. CFDT(1) ile ortak bir basın toplantısı yaptıysak, bu onun, işçilerin kendilerine düşen sorumluluğun bilincine —fakültelerde, öğrencilerin eğitimlerini ellerine almaya iten bilince paralel bir bilinç— varmalarını istediği içindi.

Bu ortak amaç altında ve tabandaki tartışmaları çoğaltma konusundaki karşılıklı istek sonucu, siyasî ve sendikal bir anlaşmayı gerektirmeyen görüş birliği gerçekleşti. CGT(2) ile güçlükler, tabandaki tartışmalardan kaçınmasından doğmuştur. Fakat, sanıyorum ki, başlangıçtaki anlaşma tamamen kendiliğinden olmuş ve iki taraf da fazla ilgi göstermişti: ispatı, çeşitli fırsatlarla öğrencilere desteklerini bildiren sendika temsilcilerine yapılan tezahürattır.

H.B. : “Liberasyon” devri öğrencilerinin eski hayâllerini gerçekleştirdiğinize inanıyor musunuz?

J.S. : Evet. Özellikle gençlerde. Renault işgalinin ertesi günü, Boulogne-Billancourt’da, Sorbonne’un gösterisini hazırlarken karşılaştığımız güçlükleri biliyorsunuz. Oraya gittiğimizde, bizi gençlerden başka kimsenin karşılamadığı-

(1) CFDT (Confédération française et Démocratique du travail) : Fransız, Demokratik İş Konfederasyonu.

(2) CGT (Confédération générale du travail) : Genel İş Konfederasyonu.

nı görünce çok şaşırmıştım. Herkes bilir ki, Bologne - Billancourt, CGT'nin "malikânesi", CFDT'nin ve biraz daha zayıf olarak FO(3)'nun kök saldıkları yerdir. Hâlen, gençlik ve kültür evlerinde gelişen hareketlere de işaret etmeli. "UNEF teklif ediyor" da. Zaten demiştik ki: "önemli olan mücadelemizi, haberleşme, kültür araçları yönünde geliştirmektir."

H.B. : Öğrenci istekleri sendikal olmaktan çok siyasîdir; oysa işçi istekleri daha çok sosyal ve meslekî niteliktedirler. Bu farkı neye bağlıyorsunuz?

J.S. : Örgütlerin etkisine, kütlelerin kendiliğinden doğan hareketine inanıyorum. Fakat, ona, ilk isteklerin birtakım başka istekler gerektirdiği ve rejim sorununa yol açtığı bilincini verebilecek örgütlerin gerekliliğine de inanıyorum. Demek ki, sendika örgütlerinin başlangıçtaki rolleri önemlidir. CFDT'nin, işçilerin iktidar sorununu nisbeten erken ortaya atması, işletmelerdeki tartışmaları ve halktan yana hükûmet isteyen işçilerin reaksiyonunu çok kolaylaştırdı. Komünist Partisi ve CGT bile kendi oyunlarına kurban oldular. Çünkü işçiler, iktidar problemini, maddî isteklerden hareketle ortaya koyuyorlar. İşçiler gittikçe farkına varıyorlar ki, başarılarını, işletmeleri içinde bir çeşit iktidara sahip oldukça koruyabilirler. Örneğin grev saati sorununu ele alalım: hükûmet

işsiz geçen saatlerin düzenlenmesini ancak kısmen ve tazminat ile kabul etti. İşçiler baskı gücüne sahip olmadıklarından, elde ettikleri, daha başlangıçta tehlikeye düştü.

Öte yandan, işçiler, isteklerini ifade etmek istiyorlar, fakat kendilerini duyuracak araçları yok. Politik plânda, onların isteklerini duyuracak temsilcileri de yok. Hükûmetin muhatap olmadığını, isteklerine cevap veremeyeceğini ve de milletvekillerinin kendilerini temsil etmediklerini anladılar. Zaten bunun içindir ki, fabrikalarda, insanların toplanıp örgütlendikleri, kararlar alıp uyguladıkları bazı yerlerde, son derece ilginç toplantılara tanık oluyoruz. Öğrenci hareketinin yararı, kuvvete dayanan bir tutum karşısında hükûmetin geri çekilebileceğini göstermesindedir. Böylece, işçiler, durumlarının değişebileceğini anladılar ve hareket fabrikalarda gelişti.

H.B. : Öğrenci koşullarıyla işçilerinki farklı olduğundan, öğrenci - işçi birliğinin devamlı olarak sakatlığa uğradığını düşünmüyor musunuz? Öğrencilerin büyük bir kısmı burjuva sınıfından gelmedir. Ayrıca durumları geçicidir.

J.S. : Nasılsa karşılaşacağı için, iktidar sorununu çok erken ortaya koyan öğrenci hareketi, kışkırtıcı (itici) rol oynadı; bu da, siyasîleşmemiş bir kısım öğrencinin, siyasî bir tutum almalarına yol açtı. İkinci kademedeki hareket bütün emekçilere yayıldı ve üniversite sorunu arka plâna geçti; daha doğrusu, ortak mücadele ile kaynaştı.

Şimdi, öğrenci hareketi, işçi hareketine sıkı sıkıya bağlı. Bu sonuncusu durursa, bizimki de mahkûm olur; çünkü, sert bir tepki karşısında yalnız kalır ve de siyasî bir hareketi öğrenciler tek başlarına yürütemezler.

H.B. : Hâlen işçi sınıfının çoğunluğunu temsil eden CGT'nin ve Sol Partinin denetiminde bir "halk hükûmeti" kurulursa durumunuz ne olur?

J.S. : Sorunu sizin gibi ele almıyorum. Durumun siyasî ve stratejik analizinin yapılması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle bu sonuncunun (stratejik) gerçekleşmesi güç; çünkü, spontane bir hareketin kazanacağı kuvveti tahmin imkânsız. CGT ve Sol Partisinin tutumları son derece değişkendi. Bugün, bu örgütler ve federasyon, çıkış yolu olmayan gereksiz tartışma içindeler. Hareket durursa, şüphesiz geleneksel sol güçler durumdan yararlanacak ve De Gaulle rejiminin alternatifi olabilecekler. Fakat, hareket gelişmeye devam ederse, 1789'a benzer bir durumda oyun kartları tamamen yenisinden dağılacak. Nasıl ki, o zaman da, eski temsilciler gözden düştüğünden tamamen yeni temsil şekilleri bulmak gerekmişti.

H.B. : Sözlerinizde asıl öğrenci sorunlarına pek az yer var. Öğrenciler tarafından isteklerini dile getirmek için seçildiniz. Fakat, siz, sorunları geniş bir siyasî strateji açısından ele alıyorsunuz. Bu kayış, sizi, sorumluluklarınızdan saptırmıyor mu?

J.S. : Hâlen, ortaya atılan sorunlar siyasîdirler ve rejim sorununu kapsamaktadırlar. Sendika sorumluları olarak birtakım tercihleri yapmak zorundayız. UNEF, öğrencilerin ve meslekî formasyonlarının korunması ile yükümlüdür. Demek ki bir öğrenci sendikasıdır. Fakat öğrenci çevresinin gerçekleri göz önünde tutulduğunda, sanıyorum ki, UNEF, özellikle ilerici gençliğin hareketidir.

H.B. : Siyasî teorilerinize dönecek olursak, sizce devrimci iktidar neyi ifade ediyor?

J.S. : Halk bir heyecanın kurbanıdır. Basit meseleleri açıkça düşünmek istiyor. Kendisine “isim” ler teklif ediliyor: Mitterrand, Mendès - France gibi. Hangisinin daha etkili olacağı soruluyor. Fakat önemli olan, halkın, işletme, üniversite seviyesinde örgütlenmesidir. Şimdiden, bazı fakülteler, öğrenci iktidarı ile çalışıyorlar. Bu bizim parolamızdır. Bir diğeri yerine, başka bir ad değil, yeni tip bir toplum anlayışı teklif etmeli.

H.B. : Kısaca otoriter olmayan sosyalizmi. Başka deneyler düşünüyor musunuz? Fransa’da bu kelime ilk defa ortaya atılıyor.

J.S. : Modası geçtiği için “Sovyet” lerden söz edilmiyor. Fakat, aslında, komitelerin kendi kendilerini yönetimi, “Sovyet” lerden başka bir şey değil.

H.B. : Hürriyetçi fransız sosyalizmi çizgisine oldukça uygun.

J.S. : Tamamen. Bu bize, 19. yüzyıl Fransız ihtilâllerinin mirasıdır.

H.B. : “Öğrenci iktidarı” ndan ne anladı-

ğınızı bize söyleyebilir misiniz? Bu iktidarın, sizi, “üniversite iktidarı” ndan, profesörlerden uzaklaştıracağını ve aralarında bazılarının durumlarını ve “unvan” larını sağlamlaştırmaya yol açacağını düşünüyor musunuz?

J.S. : “Öğrenci iktidarı” belirsiz bir formüldür. Bunu “işçi iktidarı” na göre tanımlamak gerekir. Bizce, öğrenci iktidarı, hiç bir suretle “birlikte yönetim” değildir; ya da “eşit haklarla yönetim” i ifade etmez —ki her ikisine de inanmıyoruz—. Öğrenci iktidarı, veto hakkı ile kendini gösterir. Yalnızca bu hak, kuvvet ilişkileri ne olursa olsun, öğrenci iktidarını somutlaştırır. Zaten, bu teklif, bir çok fakültelerce ele alındı ve veto hakkı formülü kabul edildi. Bize göre, başlıca sorun, üniversiteyi kapitalist bir sistemde yönetmek değil, fakat, öğrenci iktidarı kanalıyla devamlı tartışma zemini kurmaktır. Daima eleştirici bir ortamda bulunmalı ki, örgütlerin tuzağına düşülmesin.

H.B. : Tartışma düşüncesi bana ne kadar çekici gözüküyorsa. veto düşüncesi de o kadar çıkmazı, blokaşı, olumsuz iktidarı ifade ediyor.

J.S. : Biz bir formüle, bir kelimeye dayanmıyoruz. Bizim için muhteva (içerik) önemli: devamlı tartışmanın içeriği (muhtevası). Böylece, kuvvet ilişkilerinin elverişli olduğu yerde, yeni bir zihniyete götürmek üzere üniversite ele alınabilir. Kuvvet ilişkilerinin elverişsiz olduğu yerde, birlikte üretim şekline katılmayız. Aradığımız şey, böylece, diyalektik hareketi getiren birtakım paralel yapılarıdır. “Veto hakkı”

terimi çok olumsuz gözükiyorsa başka bir ifade aranabilir.

H.B. : Bu hiyerarşi ile siyasî iktidar arasında kaldığınızı —bir sandviçi andırır gibi düşünüyor musunuz? Kendine göre değeri olan ve işçi kütleleri ile birleşince güç kazanan üniversite mensuplarını bir araya getirmek daha verimli olmaz mı?

J.S. : Eğer bir üniversite iktidarı olmalı ve sorumluluklar bölünmeli denirse, kararların alınışı öğrencilerle öğretim üyelerini birleştirmeli. Tartışma da, birlikte yönetim gibi, şu üç kategori arasında ortaklaşa yapılmalı: öğrenci, öğretim üyesi, yönetici personel. Biz mi öğrenciyi öğretim üyesinin karşısına dikiyoruz? Yanlış. “Eğitimdeki krizin, öğrenci ve öğretim üyesi arasındaki pedagojik sorunlardan ileri geldiği” iddiası da doğru değildir.

Bu sorunlar daha çözülmedi ama o kadar önemli değil. Esasen şimdi, tercihlerini yapmış birtakım öğretim üyeleri var ve bu tercih bölünmeye yol açtı. Öğrenciler arasında olduğu gibi, öğretim kadrosu içinde de ayırım gerekli. İşaret ettiğimiz ezilmeyi önleyecek tek çare budur. Ayrıca, bizimle beraber mücadele edecek öğretim üyeleri sendikasının önemi de küçümsemez.

H.B. : Hareketi yürütenlerden, özellikle taşradakilerden bir kısmı, meselenin iyi konulmadığını, hattâ genç işçilerin kütle halinde üniversiteye girişlerinin bile ikinci derecede kal-

dığını söylüyorlar; bu noktadan, bütün problemler farklı bir şekilde ve demokratik bir açıdan ortaya çıkarlar ve gerçekten öğretim kadrosunda iktidarın daha geniş olarak üniversite içinde yeniden dağıtımı olayı en önemlisi değildir.

J.S. : Olaylar iktidar meselesinin önemli olduğunu gösterdi. İşçiler iktidar meselesinin konabileceğini duydukları içindir ki kendilerini de işletme içinde ortaya koydular. Yüksek öğrenime kabul ve eğitimin demokratlaştırılması (halka dönüklüğü) meseleleri de var. Fakat, işçi çocuğu bile olsa, diğer işçileri sömürmek için bir çeşit kadro hazırlamak, gerçekten sosyalist bir açıdan mı çalışmaktır? Çünkü, bugün üniversite, şu veya bu şekilde kapitalist sistemin ayakta durmasına katılan, özellikle toplumun koruyucu köpekleri olarak hâkim sınıfın ideolojisini yayan. kapitalist sisteme çalışan kadrolar yetiştirmektedir. Bu da, onları, bu toplumun kurbanı olmaktan kurtaramıyor.

Kadroların isyanı sorunu gerçek bir sorundur. fakat belirli değildir. Onlar, gittikçe merkezileşme sonucu iktidarın ellerinden kaçtığını farkediyorlar. Geriye, aynı kadroların, bu iktidarı işçi sınıfı ile nasıl paylaşacakları sorunu kalıyor.

Öncelikle, işçi çocuklarına öğrenim yolunu açma sorununu ortaya koymak, yanlış bir manevradır. Böyle bir sorun var; çünkü herkesin nitelik kazanmaya hakkı var; fakat bugünkü sistemde anlamı yok. UNEF'de biz, hal-

ka dönüklük problemini, yüksek öğrenimin ve bunun sosyo-ekonomik çevre yapılarının araştırmalarına ilişik olarak koymayı düşünüyoruz.

H.B. : Kapitalist bir sistemde nasıl yeni, sosyalist bir üniversite kurulur? Burada bir çelişme yok mu?

J.S. : Evet, şüphesiz. Bu, eğitimin amaçları ve içeriği sorununu ortaya çıkarıyor. Esasen, eğitimin halka dönüklüğü konusunda da fazla hayâle kapılmamalı. Üniversiteye giren çok az işçi ve köylü çocuğu var. Bu sadece yüksek öğrenime konan barajdan değil. Küçük yaştan başlayarak, bu çocuklar, kendilerini eğitim sisteminden ve diğerleri gibi meslek sahibi olmaktan alıkoyan belli bir düşünce sisteminde yetiştiriyorlar. Problem, demek ki, daha ana okulunda beliriyor. 6 ncı sınıftan itibaren işçi ve köylü çocuklarının büyük kısmı eleniyor. Öyleyse, önce toplum içinde savaşmalı, sonra eğitimin amacını yeniden tanımlamalı.

Sorunuza gelince: kapitalist toplumda sosyalist üniversite gelişemez. Üniversitenin yüklendiği bir sürü görev vardır ve bunlar da belli bir sisteme bağlıdır. Demek ki, kapitalist toplumda, işçilerin hizmetinde olan bir üniversite düşünülemez. Bu koşullar altında bize düşen, üniversite sistemi ve toplum içindeki ilişkileri mümkün olduğu kadar aydınlığa çıkarmak, böylece öğrencinin ve halkın tamamının bilinçlenmesini sağlayacak diyalektik hareketin gelişmesine yardım etmek.

H.B. : Yeni tip bir toplum yaratmanın aşamaları (merhalelerle) ve devamlı tartışma yo-

luyla yapılabileceğine inanıyor musunuz? Size yüklenen bu keşmekeşliğin siyasî bir yönü var mı? Politik, sosyal ve kültürel efsanelerin yıkılışı, öncelikle mi gerekli, yoksa bunu başlı başına bir amaç olarak mı görüyorsunuz? Hangi eylem yöntemlerini, hangi gruplaşma şekillerini düşünüyorsunuz?

J.S. : Yeni toplum tipinin bir kısım siyasî partilerin düşündüğü gibi, kademe kademe kurulması, hayâlden başka şey değil. Şüphesiz bir toplumdan ötekine âniden geçilmez. Biz henüz geçiş dönemindeyiz: belki siyasî plânda değil ama, olaylar içinde bulunup, devamlı tartışma yoluyla.

Mendès - France ya da herhangi bir kişilik sorununu ortaya koymak, bana hatalı geliyor. Mesele böyle bir kimsenin harekete katılıp katılmayacağıdır. Aynı şey ötekiler için de söylenebilir. Bir çeşit keşmekeş yarattığımız doğrudur, fakat bu olumlu yönlere dönüştü. Düşünmeye yöneltilen öğrenciler, bir kısım kararlar aldılar ve yeni bir çok düşünce ortaya çıktı; aynı şey, işçiler, Radyo ve Televizyon emekçileri ve sanatçılarda da oldu. Durumu serbestçe ifade edemeyen gazeteciler çıkış aramak için toplanıyorlar. “Meşin ceketliler” e gelince; şiddete başvurma konusunda herkesten hızlı iseler, toplumun onlara başka çıkış imkânı sağlamamasındandır.

Bu keşmekeşin olumlu yanı, bilinçlenme ve onun arkasından gelen eyleme geçiştir. Hâlen şiddetli rüzgâr var, belki karışık fakat yaratıcı ve bulaşıcı.

Siyasî, sosyal, kültürel efsanelere gelince: gerçeği bozduğu için, her türlü efsanenin yıkılması gerektiğine inanıyorum. Bunun içindir ki, hareketin gelişmesi sırasında olduğu kadar, sonra da, muhalefet iktidarında süreklilik aranıyor. Efsanelerin eleştiri ve yıkımı birlikte olur. Hareket ve gruplaşma yöntemleri tasarlanmadan önce, insanların, sendika seviyesinde olduğu gibi siyasî seviyede de, geleneksel temsil sistemini inandırıcı ve kandırıcı bulmadıklarını bilmek gerekir.

UNEF'e gelince; bütün farklılıklarına rağmen, gençliğin toplanma yeri olmayı istediği ölçüde bir rol oynayabilir. Bütün öğrenciler UNEF içinde toplanmalı ki, onu devrimci öğrencilerin örgütü yapsınlar. Türlü düşünce akımlarının rahatlıkla açıklanacağı bir örgüt olmalı: bu da, her zamandan daha fazla, UNEF'in işidir.

Hâlen, türlü eylem komiteleri var. Bir örgüte bağlı olsun ya da olmasınlar, hareketin gelişmesi için gerekliler. Ne olursa olsun, bu eylem komiteleri, eylemde bulunmak isteyen bir takım insanları topluyorlar. Kesin amaçları olmadığından bunlar daha ilginçler. Şüphesiz siyasî yönleri olmalı. Fakat, orijinal bir ifade biçimine sahip olmaları çok daha önemli. Yalnız, Paris'e özgü kalmayıp, bütün Fransa'da çoğalmaları gerekli. Yalnızca Paris'te yapılacak bir öğrenci hareketi başarılı olamaz.

Bu komitelerin koordinasyonu sorununu ne zaman düşünmeli? Önce, yeterince gelişmediklerini söyleyebiliriz. Kuvvetli yapılara sahip ol-

ma zamanını kestirmek pek önemli değil. Önemli olan, bu komitelerin kendiliğinden hareketi ve dinamizmidir. Onları boğacak bir örgüt tarafından ele geçirilmemeleridir. Hâlen her eylem komitesinin dinamizmini koruyacak bir koordinasyon taslağı düşünülmeli. Buradan, gittikçe daha sıkı bir örgütü tasarlamalı.

H.B. : Madem ki mücadeleniz fransız üniversitesinin çevresini aşarak toplum boyutlarına yayılıyor, anti-emperyalist mücadele ve “Dünyanın lânetlenmişleri” ile dayanışmaya kadar uzanıyor mu?

J.S. : Yaptığımız savaşın uluslararası karakteri var: kapitalist ülkeler birbirlerine bağlıdır ve onlara karşı yöneltilen her hareket karşılık bulur. Kendi başına öğrenci hareketi bile uluslararasıdır. Şu ya da bu ülkede yürütülen mücadele için dayanışma göstermekle yetinilmez. Her ülkede aynı savaş sürdürülür.

Mücadelemizin anti-emperyalist mücadeleye açıldığını değil, hâlen bu mücadelenin içinde olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler, kapitalizmin emperyalist karakterine karşı çok hassaslar ve çoğu, Güney Amerika ve Üçüncü Dünya'daki hareketleri destekliyor. Bazen, kendi ülkelerindeki kapitalizmle savaşı unutacak kadar, emperyalizmle —özellikle Amerikan— savaşa katılıyorlar. Fakat, emperyalizmle yapılan bu savaş, onları bilinçlendiriyor. Bugünkü hareket, anti-emperyalist mücadelenin sonucu olarak kabul edilebilir. Savaşımızın Üçüncü Dünya'da yapılanlarla olan dayanışması ise hiç bir zaman açıkça ortaya konamaz.

TÜRKİYE'DE GENÇLİK HAREKETLERİ

Doğan Hızlan

Boykot ve işgallerle başgösteren Türkiye'deki gençlik olaylarını dünyadaki bu tür hareketlerin etkisinde ve paralelinde saymak bizi yanlış sonuçlara sürükler. Her ülkenin olaylarının doğmasında ve gelişmesinde birtakım kendine özgülüklerin kaçınılmaz olduğu açıktır. Biz bu hareketlerin derlemesini yaparken özellikle ülkemiz koşullarının yüksek öğrenim üzerindeki yön verici etkilerini gözden kaçırmamağa çalıştık.

Amacımız bu olayları şu ya da bu örgütün, şu ya da bu siyasal akımın objektifinden yansıtmak değildir. Biz olaylarla okuyucular arasında bir köprü görevini yerine getiriyoruz. Yüksek öğrenim gençliğinin sesini daha büyük bir topluluğa iletmek dileğindeyiz. Bu dileğimizi yerine getirirken yan tutmamağa özellikle dikkat ettik. Amacımızı gerçekleştirmek için de kendi yorumlarımızdan çok meselelere belgelerin ışık tutmasını yeğledik. Gündelik gaze-

teleri, haftalık dergileri taradık, bildirileri, komisyon raporlarını, demeçleri, makaleleri teker teker okumağa çalıştık.

Daha çok çalışma yöntemimizi gösteren bu girişten sonra derlememize üniversitemizin tarihçesiyle girmegi uygun bulduk. Bu tarihçeyi okuduğumuzda; bugünkü olayların temellerinin çok eskilerde olduğunu göreceksiniz. Üniversitenin tarihçesi içinde gelişmelerini, bu gelişmelerin yanısıra çektiği sancıları ortaya koyduk. 1933 ten bu yana yapılan bütün reformlar özdeki dertleri giderememiş, çoğu zaman biçimsel kalmıştır.

Üniversitenin Kuruluşu

Profesör Hönig'e göre İstanbul Üniversitesinin kuruluş tarihini Hic. 1.3.1321 e kadar götürebiliriz. Bizde Üniversite kurma düşüncesinin 1844 yıllarında başladığını söyleyenler vardır. "1844 te ulema, asker, sivil kimselerden seçilen bir komite üç öğretim derecesini ve bunlar arasında yüksek öğretim işini de inceleyerek Darülfünun yapılmasına karar vermiştir." (1) Bu bina için Ayasofya ile Sultanahmet arasında bir yer seçilmiş, hattâ İtalyan Tosati adlı bir mimar da bu işle görevlendirilmiştir. Binanın bi-

(1) İstanbul Üniversitesi Tarihi, yazarı Ord. Prof. Cemil Bilsel, (Üniversite Rektörü), İstanbul Üniversitesi yayınları No. 182, Kenan Matbaası, İstanbul - 1943, s. 10

tirilmesi uzuyordu. Bu yüzden Sadrazam Keçecizade Fuat Paşa yapı tamamlanmadan öğretime başlanmasını buyurdu. Eksik yapı içinde 31 İlkânun 1863 pazartesi günü derslere başlandı. Bir incelemeci bu üniversitenin durumunu şöyle özetler: “İlk defa 1863 yılında açılan Osmanlı Darülfünunu ne bir özel yapıya, ne eğitim kadrosuna ne de belirli bir programa sahiptir.”(2) fakat açılışından bir kaç yıl sonra da kapatıldı. İkinci Darülfünun girişiminden “Darülfünunu Osmanî” doğar.

Darülfünunu Osmanî nizamnamesinin ahkâmı umumiye bölümündeki birinci maddesi Darülfünunun amacını ve hangi dallardan ibaret olduğunu ortaya koyar:

“Madde : 1 — Darülfünun Maarifi âlive-
nin inkişaf ve terakkisine hâdim Hukuk, Tıp,
Edebiyat ve Fünun medreselerinden müteşek-
kil bir müessesesi ilmiyedir.”(3)

1900 yılından itibaren üniversitemizde bazı canlılıklar kendini gösterir. Üniversite, İkinci Meşrutiyet devrinde Alman profesörlerinin ve Baltacıoğlu, Gökalp gibi “kendi kendilerini yetiştirmiş genç kabiliyetleri üniversite kadrosuna almakla onun niceliğinde ilk ciddi değişikli-

(2) Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk, Dr. İlhan Başgöz - Prof. Howard E. Wilson, Dost Yayınları, Ankara 1968, s. 176

(3) Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi, cilt I, derleyen Dr. E. Hırş (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Ord. Prof.) Ankara Üniversitesi yayınları No. 23, İstanbul 1950, s. 201

ği yapmıştır.”(4) Bugünkü üniversitenin çekirdeğini teşkil eden kuruluş, İkinci Abdülhamit’in son zamanlarında kurulan ikinci Darülfünundur. Biz buna “Darülfünunu Şahane” adını veriyoruz. 1919 da Darülfünun nizamnamesiyle ona ilmî muhtariyet verilmişti. Cumhuriyet hükûmeti 21 nisan 1924 (21 nisan 1340) tarihli ve 493 sayılı kanunla İstanbul Darülfünuna tüzel kişilik verdi. Bu durum birinci maddede belirtiliyordu :

“Madde 1 — İstanbul Darülfünun ve müteşekkil bulunduğu Tıp, Hukuk, Edebiyat ve İlâhiyat ve Fen medreselerinden her biri emvali menkule ve gayrimenkule tasarrufuna ve teberraat kabulüne ve devair ve mehakimde huzur ve mürafaaya ve istikraz ve mümasili ukut hariç olmak üzere her nevi, mukavelât akdine ve sarfiyat icrasına mezun, şahsiyeti hükmiyei haiz bir müessesedir.”(5) deyimden anlaşılacağı üzere üniversite “tüzel kişilik” kazanmıştır. Yönetmelik üniversitenin kaç dalda çalıştığını belirtmekte ve “bilimsel özerklik” e sahip olduğunu eklemektedir. Yönetmelikteki ilgili iki maddeyi aşağıya aldık :

İstanbul Darülfünunun Talimatnamesi Umumî Ahkâm

Madde 1 — İstanbul Darülfünunu Tıp, Hu-

(4) Başgöz - Wilson, adı geçen eser, s. 177

(5) Hırş, cilt I, adı geçen eser, s. 222 (İstanbul Darülfünunun şahsiyeti hükmiyesi hakkında kanun)

kuk, Edebiyat, Fen, İlâhiyat fakültelerinden müteşekkildir.

Madde 2 — Darülfünun ilmî muhtariyeti haizdir.(6)

Cumhuriyet hükûmetleri üniversiteye tanıdığı tüzel kişilik ve bilimsel özerkliğin onu geliştireceği kanısındaydılar. Özellikle Almanya'dan getirilen profesörlerle üniversitenin niteliği biraz yükseltilmeye çalışılıyordu. Hükûmetler üniversiteye çalışma olanakları sağlamakla kalmıyorlar, onları malî bakımdan da destekliyorlardı. Aydınların gözlerini diktiği bir kurum olan üniversite bu yıllarda kendine bağlanan umutları gerçekleştirmedi. “İstanbul Darülfünunu hakkında ileri sürülen eleştiriler iki nokta çevresinde toplanabilir: 1 — Üniversite, devrimin hazırlanmasına ve yürütülmesine yardımcı olmamıştır. 2 — Üniversitede ciddî bir ilmî çalışma yoktur.”(7) Anlaşıyordu ki devrimin dinamizmi henüz üniversiteye girememiştir. Üniversite devrimin getirdiklerinin gerisinde kalmıştır. Hükûmetin vardığı bu kararı o zamanın Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip'in 1.8.1933 tarihli “Hâkimiyeti Milliye” gazetesinde yayınlanan demecinden anlamak mümkündür. Reşit Galip üniversitenin kısa bir tarihçesini yaptıktan sonra şunları söylemektedir: “Hiç bir müessese onun kadar tenkide uğra-

(6) Hırş, cilt I, a.g.e., s. 223 (İstanbul Darülfünunun Talimatnamesi - Umumî Ahkâm)

(7) Başgöz - Wilson, a.g.e., s. 179

madı. Lâkin bütün alâkalara, bütün bu tenkitlere rağmen İstanbul Darülfünunu Türkiye münevverliğinin beklediği salâha, inkişafa ve terakkiye eremedi.

Memlekette siyasî, içtimaî, büyük inkılâplar oldu. Darülfünün bunlara karşı bîtaraf bir müşahit kaldı. İktisadî sahada esaslı hareketler oldu. Darülfünün bunlardan habersiz göründü. Hukukta radikal değişiklikler oldu. Darülfünün yalnız yeni kanunları tedrisat programına almakla iktifa etti. Harf inkılâbı oldu, öz-dil hareketi başladı, darülfünün hiç tınmadı. Yeni bir tarih telâkkisi, millî bir hareket halinde bütün ülkeyi sardı. Darülfünunda buna bir alâka uyandırabilmek için üç yıl kadar beklemek ve uğraşmak lâzım geldi. İstanbul Darülfünunu artık durmuştu, kendisine kapanmıştı, vüstaî bir tecerrüt içinde haricî âlemden elini ayağını çekmişti.”(8)

Gerçekten de Mustafa Kemal’in çok önem verdiği dil ve tarih çalışmalarına üniversite ilgisiz kalmıştı. Birinci Tarih Kongresinde ileri sürdükleri karşıt düşünceler olayların hızlanmasına yaramıştı. Artık üniversiteye hücumlar başlamıştır. Üniversite devrime ayak uyduramamıştır. Devrimin felsefesini yapmakla yükümlü “Kadro” dergisinde Şevket Süreyya bir çok kişinin düşündüklerini deyimlemeğe çalışmaktadır: “Bizim Darülfünunumuz kürsüleri

(8) Hırş, cilt I, a.g.e., s. 310 - 312, (Millî Eğitim Bakanı Sayın Reşit Galip’in demeci, 1.8.1933 tarihli Hâkimiyeti Milliye’den)

toplum ilimleri sahasında Türk devriminin kuruş ve yaratış dâvalarını işleyen orijinal tek bir broşür, hattâ tek bir satır vermemiştir. Devrimimizin onuncu yılında Darülfünunun ilim ilim diye sunacağı şey hâlâ kötü bir çeviri ve adaptasyondan ibaret kalmaktadır.”(9)

Yeni Üniversite Hazırlıkları

Üniversite reformunun gerekliliği Halk Partisi programına da alınınca Darülfünunun yeniden düzenlenmesi için İsviçre’den bir uzman çağırırlar. Cenevre Üniversitesi profesörlerinden Albert Malche yaptığı uzun incelemelerden sonra Maarif Vekilliğine bir rapor verir. Bu rapor “İstanbul Üniversitesi hakkında rapor”(10) adını taşımaktadır. İnceleyici bu raporunda ilginç konulara değinmekte, bir sürü aksaklığı ard arda sıralamaktadır. Dokunduğu aksaklıkların çoğu bugün de üniversitelerimizdeki tedirgin öğrenimi doğuran nedenlerdir. Daha o zaman Malche orta öğrenimin yetersiz olmasının kötü etkilerinin kendini yüksek öğrenimde belli ettiğini söylemektedir. Bugünkü öğrenci hareketlerinde de ortaya konulan Türkiye’nin çe-

(9) Şevket Süreyya Aydemir, Darülfünun ve İnkılâp Hassasiyeti, Kadro 1933, sayı 14, s. 5 (Başgöz - Wilson’dan alınma, a.g.e., s. 180)

(10) İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor, Albert Malche, T.C. Maarif Vekilliği, Ana Programa Hazırlıklar, Seri: B, No. 5, 1939, İstanbul Devlet Basımevi

şitli illerinden gelen lise öğrencilerinin arasındaki nitelik farkı o yıllarda da fazlasıyla göze batıyor: "... ve bazan nakıs bir orta tahsilin tesirleri altında (öğrencilerin) bulunduklarını profesörler söylüyorlar. Talebe seviyelerinin, okudukları lisenin veya vilâyetin mahiyetine göre de çok değiştiğini söylemektedirler." (11) Görüldüğü gibi bugün de Doğu illerimizden gelen bir liseyi bitiren öğrenci ile ülkemizin batısındaki illerden birinde liseyi bitiren öğrenci arasında bilgi bakımından büyük farklar vardır, nitekim boykot bildirilerinde bu ayrılığa da değinilmiştir.

Malche'in raporunu incelemeye devam edersek bugünkü aksaklıklarla dünküler arasında paralellikler buluruz. Kitap yokluğundan yakınan uzman, özellikle hastalığın fakültelere göre değiştiğini belirtmekte ve "Kürsü üzerinden yapılan tedrisatın haiz olabileceği ansiklopedik ve binaenaleyh sathî mahiyeti" üzerinde durmaktadır. Anlatılanların da yıldan yıla hiç değişmediğini ya da değişmemiş denecek kadar az değiştiğini öne sürmektedir. O zamanın öğretim üyelerinin gerek yöntem gerek üniversite öğretimi bakımında yetersiz olduğunu raporunda yazmakta, dersleri orta çağ geleneğine bağlı olarak veriyorlar demektedir. Raporun bu satırlarını birlikte okuyalım: "Bir ders kurunu vüsta an'anesi veçhile bir ilmin kül halinde ifadesi değildir ve olmamalıdır, tecessüsler

uyandırmak birtakım meseleler için alâka ve heyecanlar halk etmek, şahsî çalışmalar için vesileler ilham ve ihzar etmekle mükelleftir. Şifahî bir ders kitabı olmaktan çok başka bir şey olması icab eder.”(12) Malche öğrencilerin ders dışında bir bilgi edinme olanaklarının bulunmadığını da iyice anlamış, bunun “maddeten gayrimümkün” olduğuna kanaat getirmiş. Üniversitelerin görevlerinin “vazifei talimiye” kadar “vazifei terbiyeviye” de olduğuna inandığını söyleyen uzman, taşradaki yerlerinden ayrılıp büyük şehre gelince kendilerini yalnız, pek yoksul ve âdeta kaybolmuş durumda hisseden öğrencilerin acısını da dile getirmektedir. İlerki sayfalarda biz bu alışamamazlığın somut örneklerinin 1968 Türkiye’sinde de sürdüğünü göreceğiz.

Uzman, raporunda bugün de söz konusu olan öğrenci - öğretim üyesi ilişkilerinin düzenlenmesi gerektiği kanısındadır. Öğretim üyesinin üniversitedeki bürolardan birinde bir kabul saati olmasını zorunlu görmektedir:

“Haftada yahut her on beş günde bir, talebeleri ile konuşmak ve mesaileri hakkında kendilerine vesayada bulunmak üzere, hocanın darülfünun bürolarından birinde bir kabul saati olmalıdır.”(13) Rapor bilimle hayat arasında kurulması gereken bağın önemini belirtmekle son bulmaktadır.

(12) Malche, a.g.e., s. 13

(13) Malche, a.g.e., s. 36

Darülfünun lâğvedildi, Üniversite kuruldu

Şimdiye kadar verdiğimiz olayların kronolojisi Darülfünunun lâğvının gün meselesi olduğunu göstermektedir. Nitekim 31 mayıs 1933 tarihli ve 2252 No. lu kanunla Darülfünun lâğvedilmiş “İstanbul Üniversitesi” adlı yeni bir müessese kurulmuştur. Üniversiteye devrimi getiren bu kanunun ilk iki maddesini aşağıya alıyorum :

“Madde 1 — İstanbul Darülfünunu ve ona bağlı bütün müesseseler kadro ve teşkilâtları ile beraber 31 Temmuz 1933 tarihinden itibaren mülgadır.

Madde 2 — Maarif Vekilliği 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren İstanbul’da (İstanbul Üniversitesi) adı ile yeni bir müessese kurmağa memurdur.”(14)

“Üniversite” sözcüğü modern zamanlarda yerleşmiştir ve kullanılmağa başlamıştır. Orta çağda bu kelime başka anlamda kullanılırdı. “XIII ve XIV. yüzyıllarda üniversite denince, aynı ayrıcalıklardan faydalanan şahıslardan teşekkül eden bir topluluk anlaşıldı. O zamanki metinlerde meselâ “Tuluz Üniversitesi”, “Avignon Üniversitesi” gibi terimler, bu kentlerdeki burjuvaları ifade ederdi. Asıl üniversitelere orta çağda “Studium generale” denirdi.”(15)

Üniversite yeni kuruluşu ile 1933 yılının Kasımının 18 inde öğrenime açıldı.(16)

(14) Bilsel, a.g.e., s. 31

(15) Hırş, cilt: I, a.g.e., s. 114

(16) Bilsel, a.g.e., s. 39

Üniversite bir süre emirlerle idare edilmiş yönetmelikler ancak 1934 ders yılına yetiştirilebilmiştir.

Artık üniversiteye devrimin yapısına uygun bir yönseme verilmişti. Bu reform hareketinden sonra hükûmet programlarında yer alan sözler de Cumhuriyetin nasıl bir eğitim düzeni istediğini kimi zaman açıkça ortaya koyuyordu. 8 Kasım 1937'de okunan hükûmet programında okulla yaşayan şeylerin arasındaki bağlantıya işaret ediliyordu: "Kemalist rejimde okul yalnız - mahreci aklâm (dairelere kâtip yetiştiren okul) değildir." (17)

Bu sıralarda ve daha önceleri Millî Eğitim programımızın ve yüksek öğrenimin aksaklıklarının ne olduğu ve bunların nasıl giderileceği konusunda başka uzmanların da çalışmalarının sözünü etmek gerekir. Sözelimi verilen uzman raporları içinde önemli bir yeri olan "Dewey Raporu", nu da dikkate almak gerekir. (18) Bizden önce başka ülkelerde de danışmanlık yapmış olan Dewey ülkemizdeki incelemelerini 1924 yılında yapmış, düzenlediği rapor ancak 1939 yılında yayınlanabilmiştir. Faydacı okulun önde gelen filozoflarından olan bu kişi, eğitimin yalnız lider yetiştirmek demek olmadığını söylemekte, bu konudaki sözlerini şöyle özetlemektedir:

(17) Türkiyede Eğitim Sorunu ve Sosyalizm, Yusuf Ziya Bahadınlı, Hür Yayınevi, Ankara - 1968. s. 180

(18) Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, John Dewey, T.C. Maarif Vekilliği, Ana Programa Hazırlıklar, Seri: B, No. 1, 1939, İstanbul Devlet Basımevi

“Vatandaşların heyeti mecmuası, memleketin siyasî, iktisadî ve harsî inkişafına iştirak edecek bir terbiye almalıdır.”(19). Uzman bunun yanı sıra okullarla ulusların hayatı arasındaki vazgeçilmez bağa değinmekte, öğrencilere verilecek bilginin “nazarî ve lüzumsuz olmaktan” kurtarılmasını salık vermektedir. Ünlü filozof diğer uzmanların da dikkati çektiği orta öğretimin yetersizliğini ve bunun yüksek öğrenimdeki aksatıcı etkilerini ele almaktadır. Bir incelemeci, ilk yabancı uzman olan Dewey’in ülkemiz koşullarını bilmediğini, bu yüzden de tavsiyelerinin çoğunun yapılmasına rağmen iyi bir sonuç alınamadığını söylemektedir.(20) Tanınmış yazarımız Fakir Baykurt, bu raporlar içinde koşullarımıza ve olanaklarımıza en uygun olanının Prof. Kühne’nin raporu olduğu savındadır.(21) Bu rapor da(22) ancak 1939 yılında yayınlanabildi. Raporun dediklerine de pek aldırان çıkmadı. Rapor genellikle bir eğitim politikası önerdiğinden biz konumuzun darlığı için-

(19) Dewey, a.g.e., s. 8

(20) Türk Kültür ve Eğitiminde Emperyalist Etkiler, Fakir Baykurt, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası, Doküman No: 3, Ankara, 1968, s. 9 (Özellikle Dewey raporunun eleştirisi için bak.)

(21) Baykurt, a.g.e., s. 10 (Kühne raporu konusunda düşünceler)

(22) Meslekî Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor, Dr. Kühne. T.C. Maarif Vekilliği, Ana Programa Hazırlıklar, Seri: B, No. 2, 1939 İstanbul Devlet Basımevi

de K hne'nin salık verdiklerinden en önemlilerinin, zorunlu ilk  ğretim ve bölge özelliklerine göre kurulmuş okullar olduğu kanısındaız.

şimdiye kadar yaptığımız derleme göstermiştir ki üniversitede yapılan reformlar,  niversitenin içinden gelmemiştir.  nerileri yapanlar yabancı uzmanlar, uygulayanlar da hükümetlerdir. Üniversite çoğu zaman kendi kendini düzenlemeye hiç mi hiç yanaşmamıştır. Nitekim Maarif şûrası'na g t rd ğu raporda da (23), sorunların özü olarak liselerdeki yetersiz  ğretimi ele almış, liseden gelenlerin yabancı dil bilmediklerini ortaya koymuştur. Halbuki bu gerçeklerin çoğu raporun verildiği yıllarda bilinen şeylerdi. Bu sıralarda da  niversite kendine yanlış örnek almıştır. Ülkemizin  zelliklerine uygun yeni bir biçim düşünme yerine batı üniversitelerini örnek vermiştir. Bu yüzden de örneğe uyamama durumu kendini sık sık hissettirmiştir. Üniversite, şûra'ya sunduğu raporda gelişme çizgisini şöyle özetlemektedir: "Cumhuriyetin bir eseri olan İstanbul  niversitesi kendini bu sebeple istibdat ve meşrutiyet devirlerinin darülfünunun ve mekteplerile değil, daima ileri Garp  niversitelerile ölçmektedir." (24).

1933'teki reformun başarısında yabancı  ğ-

(23) **Maarif şûrası** için İstanbul Üniversitesince Hazırlanan Raporlar, T.C. Maarif Vekilliği, 1939 İstanbul Maarif Matbaası

(24) Adı geçen rapor ( niversitenin hazırladığı), s. 4

retim üyelerinin de büyük ölçüde payı olduğunu unutmamak gerekir. Almanya'daki Nazi düzeninden kaçan birçok ünlü uzmanlar burada kendilerine uygun bir çalışma atmosferi bulunca, Üniversitemizin gelişmesini hızlandırdılar. İnkâr edemiyeceğimiz bu hızlandırmanın yanı sıra birtakım yapıya uymamazlıkların ortaya çıktığını da kabul edelim. Ayrıca kurulan ve geliştirilen üniversite bugünün toplumcu akımları yardımıyla gelişmeyi bekleyen Türkiye'nin şimdiki durumundan çok uzaktır. Alman öğretim üyelerinin bu reformdan sonra görev almaları, düşünce akımlarında da kendi etkisini gösterdi.

Yeni Üniversite

Darülfünunun neden lâğvedildiğini yukardaki sayfalarda açıklamaya çalışmıştık. Yeni Üniversitenin kurulmasını zorunlu kılan koşulların başında, bu öğretim kurumunu devrimin dinamizmine paralel bir duruma getirme amacı vardı. “Yeni Üniversiteyi kurarken Eğitim Bakanlığının üç noktaya önem verdiği görülüyor. Biri Üniversite ile Türk Devrimi arasında daha sıkı bir işbirliği kurmaktır. Bunun için Üniversitede bir Devrim Tarihi Enstitüsü kurulmuş ve bütün öğrenci buraya devamla mecbur tutulmuştur. Hangi bilim dalında çalışırsa çalışsın, Devrim Tarihi'nden sertifika almayan öğrenciye, Üniversiteden mezun olmak hakkı verilmemiştir. Dikkat edilen ikinci husus, Üniversiteyi

memleket meseleleri üzerinde araştırmaya yöneltmek yoluyla, toplumla Üniversite arasında bir bağ kurulmak istenmesidir. Bu maksatla bir Ulusal Ekonomi ve Toplum Bilim Enstitüsü, bir Kimya Enstitüsü, bir Coğrafya Enstitüsü kurulmuştur.

Yapılan değişikliğin sonuncusunu İstanbul Üniversitesinin, hükûmet tarafından çok sıkı bir kontrol altına alınmış olması meydana getirir.”(25)

Hükûmet bütün bu amaçlarını gerçekleştirememiştir. Üniversitenin temel yapısındaki yanlış kuruluş bu üstten gelen değişikliği bünyesinde eritememiştir. Gerçekten 1939 da Maarif Şûrası'na Üniversitenin götürdüğü dilekler, düzenlediği raporlar bu kanımızı desteklemektedir.

Büyük lider Mustafa Kemal, ülkenin askerî durumunu sağlamlaştırdıktan sonra ele eğitim sorununu aldı ve “Ulusal eğitim” den neyi anladığını ortaya koydu. “Ulusal eğitim” deyiminden neyin anlaşılabileceğini belirttiği bir konuşmasını birlikte okuyalım. Mustafa Kemal bu konuşmayı Sivas Kongresi sırasında Amerika'lı gazeteci Mr. Brown'la yapmıştır. Atatürk bu konuşmasında diyor ki: “Bir ulusal eğitim programından bahsederken eski devrin hurafelerinden ve fitrî niteliklerimizle hiçbir ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelen bütün etkilerden uzak, ulusal ve ta-

rihî seciyemize uygun bir kültür kastediyor-
rum.” (26)

Gerçekten devrimin dinamizmine uymak zorunda olan Üniversiteler bugün de yakınma konusu olan iki noktayı görmezlikten geldiler: Biri üniversite öğrencileri dışındakilere de yararlı olabilme yeteneği, diğeri öğrenci-öğretim üyesi ilişkilerini düzenleyebilme. Birincisi gündüz çalışanlara gece eksik bilgilerini tamamlama olanağı kazandıracaktı. İkincisi bir gerçeği öğretecekti: “Bir üniversite, öğretmenlerle öğrencilerden kurulu değildir. Genç ve yaşlı öğrencilerden meydana gelir.”

Görülmektedir ki Cumhuriyetten sonra Üniversite halka yaklaşma çabalarını başaramamıştır.

Şimdiye kadar Üniversite tarihçesi derken İstanbul Üniversitesi’ni ele aldık. Ankarada kurulan Üniversitenin Cumhuriyetten sonra olması onda böyle bir gelişim sorununun izlenmesine elvermez. Ayrıca Cumhuriyet döneminde temeli atılan bu Üniversiteler zaten, rejimin dilediği doğrultuda faaliyet gösterdiklerinden onlarda reform zorunluluğu doğmamıştır. Sözgeçlimi dildeki devrime çekimser kalan İstanbul Üniversitesidir. Ata’nın dilediği devrime uygun fakülte niteliğinde Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi vardır, fakültenin adı bile neyi karşılamak istediğini açıkça ifade etmektedir.

(26) Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, Ankara, 1946, s. 4 (Başgöz - Wilson, a.g.e., s. 236’dan alınma)

Yeni bir bağımsızlığa doğru

1933'te yapılan reform o günün koşullarına göre olağan karşılanmıştı. Yıllar geçince bu kanunla gelenlerin hür bir üniversitenin gelişmesi için gerekli ve yeterli ortamı sağlayamadığı görüldü. Öğretim üyeleri ve üniversite çevreleri, yönetimdeki “tam bir merkeziyet” sisteminden yakınır olmuşlardı. İstanbul Üniversitesi, Üniversitenin içinde bulunduğu durumu ayrıntılarıyla ortaya koyan bir rapor hazırladı. Ragıp Sarıca, Ferit Hakkı Saymen, Hıfzı Timur ve Bülent Davran'ın yardımlarıyla yazılan raporun altında Sıddık Sami Onar'ın imzası vardı. Bu raporda Üniversitenin daha özerk ve çağdaş bir kimlik taşıması isteniyordu.(27) Muhtelit Komisyonun çalışmaları, Meclis'te yapılan olumlu görüşmeler sonucunda gerek bilimsel, gerek malî bakımdan ve özerklikteki sınırlar yönünden Üniversite öğretim üyelerine yeni haklar kazandıran kanun kabul edildi.

Bu kanunun konumuzu çok yakından ilgilendiren maddelerini aşağıya alıyoruz :

(27) İstanbul Üniversitesinin Raporu, 1/4/1945, İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku Ordinaryüs Profesörü ve Hukuk Fakültesi Dekanı Sıddık Sami Onar, (Dünya Üniversiteleri ve Türkiyede Üniversitelerin Gelişmesi, Cilt: II, Derleyen: Dr. E. Hırş, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Ord. Profesör, İstanbul 1950, s. 751'den)

Üniversiteler Kanunu

Kanun No. : 4936

Kabul tarihi : 13/6/1946

Yayın tarihi : 18/6/1946

Birinci Bölüm

GENEL HÜKÜMLER

Madde 1 — Üniversiteler, fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir.

Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde, o üniversiteyi oluşturan fakülteler de, bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğine sahiptirler.

Madde 3 — Üniversitelerin görevleri şunlardır :

a) Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar, ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.

b) Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili millî bilim ve araştırma kurumları

ile ve yabancı veya uluslararası benzer kurumlarla işbirliği etmek.

c) Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri Hükûmetle ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydalanmasına sunmak ve Hükûmetçe Millî Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.

d) Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilerine yaptırmak.

e) Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözle ve yazı ile halka yaymak.(28)

Yeni Üniversiteler kanununun maddelerini dikkatle okuyanlar, bu kanunla üniversiteye önemli görevler yüklendiğini ve Türk devriminin yayılma ve gelişmesinde önemli bir fonksiyon taşıdıklarını görecektir. Özellikle 3. maddenin a şıkkı yetiştirilecek elemanların niteliklerinin başında “Türk devriminin ülkülerine bağlı”lık aramaktadır.

Öğrenciler son olaylarda özellikle çağdaş Atatürkçülük’ün anlamı üzerinde dururken bu maddeye dayanmaktadırlar. e şıkkı da öğretim üyelerine bir görev yüklemektedir ki, bu görev,

çalışmaların yalnız Üniversite duvarları arasında kalmayıp, bütün vatan yüzeyine yayılmasıdır.

Gerçekleştirilemeyen reform

1933'te başlayan ama dilenen düzeyde gerçekleşemeyen Üniversite reformunun gerçekleşememe nedenleri üzerine yukarda da gördük ki daha çok yabancı uzmanlar eğilmişlerdir. 1933 reformu sırasında burada bulunan yabancı öğretim üyelerinden Ord. Prof. Schwartz da 1952 yılında yurdumuzdan ayrılırken Türk yetkililerine "İstanbul Üniversitesinin Bugünkü Durumu ve İstikbali" başlıklı 53 sayfayı bulan bir rapor vermiştir.(29) Reformun başarıya ulaşamamasını, yabancı profesörlerin daha beş

(29) Cumhuriyet, 5 ağustos 1968 (Ord. Prof. Philippe Schwartz bu raporu yurdumuzdan ayrılırken zamanın Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile bazı yetkililere vermiştir.)

Ord. Prof. Philippe Schwartz, zamanın Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip'le birlikte reformu yürütenlerden biridir. 1894 yılında Macaristan'ın Vrsac şehrinde doğmuş, 1919'da Budapeşte Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 1933 yılında Nazi rejimi yüzünden Almanya'yı terketmiş, bir süre İsveçre'de kaldıktan sonra Türkiye'ye davet edilmiştir. İstanbul Üniversitesinde reformdan sonra Tıp Fakültesi Patolojik Anatomi Enstitüsü Direktörlüğü'ne getirilmiştir. 1952 yılına kadar ülkemizde kalan Profesör, şimdi Amerika'da çalışmaktadır.

yıl dolmadan ülkemizi terketmelerine, öğrencilerin yıldan yıla çoğalmasına bağlamaktadır. Profesörce üniversite “çıplak hakikatleri aramak ve çekinmeden ifade etmek kabiliyetini” sağlar. Artık birleşilen ortak nokta diye nitelediğimiz bir aksaklığa o da değinmektedir: “Liseden gelen gençler kâfi derecede yetişmemiştir.” Ülkemizi, insanlarını ve üniversitemizi inceleyen Prof. ilginç bir sonuca varmaktadır: “Vatanları için ölmeği göze alanların çoğunda vatan için yaşamak arzusu çok gevşektir.” (30) Prof. Schwartz’ın kimi söylediklerinin bugün hiç bir geçerliği yoktur, ülkemizin toplumcu gelişme çizgisine karşıt saptadıkları (tesbit ettikleri) öğeler bugün bir değer yargısı olmak niteliğini çoktan kaybetmişlerdir. Şu sözlerinin Türk gençliğinin davranışlarını açıklayan bir yanı olamaz: “Halbuki üniversite gençliği, belki ilk zamanlarda radikal yollara sapabilirse de, üniversitede edindikleri ruhî zenginlik sayesinde insaniyetin hakikî kıymetlerini tanıyarak zamanla muhafazakâr olurlar.” (31) 1952 de yur-dumuzdan ayrılan öğretim üyesinin ileri sürdükleri arasında gerçekleştirilmesi gün geçirmeye tahammülü olmayan iki nokta vardır: Üniversitede bulunanların bütün çalışmalarını bu kurumda yoğunlaştırması, öğrenci - öğretmen ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi.

Üniversitenin ve üniversitelilerin dertlerini

(30) Schwartz Raporu, Cumhuriyet, 6 ağustos 1968

(31) Schwartz Raporu, Cumhuriyet, 7 ağustos 1968

dile getiren ve bunlara çözüm yolu arayan daha yakın zamanda yapılmış çalışmalar da vardır. Bu çalışma 1965 yılında üniversite sorunları konusunda yapılan Senato araştırması ile ilgili rapordur.(32) Rafa kaldırılan bu raporda boykot ve işgal sırasında dile getirilen isteklerin birçoğu yer almaktaydı. Rapor konusunda bilgi veren Orhan Duru (33) raporun hazırlanma nedeninin Elâzığ Senatörü Prof. Celâl Ertuğ'un 22 aralık 1964'te Cumhuriyet Senato-su'na verdiği bir önerge olduğunu söylemektedir. Kurulan 7 kişilik araştırma komisyonu, geniş bir çalışma programı hazırlamış, Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanları, Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, Üniversite profesörleri, öğrenci temsilcileri ile görüşmüş, isteklerini ve görüşlerini tesbit etmiştir. 151 sayfayı bulan ve 5 kasım 1965 tarihinde tamamlanan rapor şu başlığı taşıyordu: "Üniversitelerimizin verimini arttırmak sıkıntılara çare bulmak için neler yapılabileceğinin tâyin ve tesbiti maksadıyla kurulmuş bulunan Araştırma Komisyonu Raporu." Bu rapordan anlaşıldığına göre; eğitim ve öğretim sistemlerinin eskimekte olduğu,

(32) Cumhuriyet, 24 haziran 1968

(7 kişilik Araştırma Komisyonu'na şu Senatörler seçilmişlerdi: İbrahim Şevki Atasagun, Celâl Ertuğ, Akif Eyidoğan, Kadri Kaplan, Şükran Özka-ya, Cahit Okurer ve Tahsin Banguoğlu)

(33) Sorunların çözüm yolları 3 yıl önce gösterilmişti, Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu patlak veren meselelere değiniyordu, Orhan Duru, Cumhuriyet, 24 haziran 1968

ve üniversiteyle plân arasında bir bağlantı kalmadığı raporun hazırlanması sırasında görüşülen bir çok kişi tarafından kabul edilmiştir. Üniversiteyle ilgili reform konusunda raporda yazılanlar bugün de söz konusu olan bir çok derdi dile getirmektedir. Bir çok sorunların yetkili Üniversite organlarınca da çözülebileceği düşüncesi öne sürülmekte, sınıflar için “öğrenci deposu” deyiimi kullanılmaktadır. Üniversiteyle ilgili çeşitli kişilerle yapılan görüşmelerden sonra yazılan raporda, bugün dünyanın her yerinde kullanılmayan yöntemlerin bizde hâlâ kullanıldığı, şimdiki yapılan öğrenime üniversite eğitimi demeye imkân olmadığı belirtilmektedir. Rapor önce dertleri saptamakta, hastalığın nedenlerini ortaya koymakta, daha sonra da bunun için tek ve kaçınılmaz çare olarak “köklü ıslahat”ı görmektedir.

“Diplomalı işsizler” tehlikesini önlemeye çalışmak gerekir. Bunun için de öğrenci sayısını Plânlamanın direktiflerine göre ayarlamak zorunluğu apaçıktır.

Komisyon üyeleriyle görüşen öğrenciler de: “Üniversite bu durumu ile ne öğrenci ihtiyaçlarına ne de memleket sorunlarına cevap verecek durumda değildir.” demişlerdir.

Size bu bölümde, bizim üniversitelerin doğuşunu, gelişmelerini ve çeşitli dönemlerde yaptığı reformları kısaca özetlemeye çalıştık. Özetleme göstermiştir ki birtakım temel sorunlar ilk kuruluşundan bu yana Türk Üniversitelerinde bir hal yoluna koyulamamıştır. Bu uyumsuzluğu soyut olarak yalnız Üniversitenin du-

varları içinde değerlendirmek inceleyeni yanılgılara götürür. Ülkemizde genellikle gelişme döneminde olan çeşitli kurumlardan bir tanesi de Üniversitelerimizdir, bu yüzden onların da sağlam ilkelerle yönetilmemesine şaşmamak gerekir.

Üniversitenin tarihçesini, onda reform yapılmasını gerektiren nedenleri kısaca da olsa öğrenen okuyucu, öteki bölümde inceliyeceğimiz boykot ve işgal olaylarını daha iyi anlayabilecek, ve 1968'deki olayları okurken bunların birdenbire patlak vermediğini ta 1933'den bu yana sürüp giden bir hastalığın bir kere daha ortaya çıkmasından başka bir şey olmadığını görecektir. Ayrıca bugünün gençleri istediklerini çok daha bilinçli bir açıdan istemekte, isteklerinin nasıl köklendirileceğini bilmektedir. Onun için boykot ve işgallerde ileri sürülenleri birer gençlik patlamasından çok üniversite gençliğinin aksaklıklara kökel (radikal) bir çözüm yolu aramak ve bulmak çabasına bağlamalıdır.

Şimdi sayfayı çevirelim ve objektifi bugünün olaylarına turalım...

Boykot ve İşgal

12 haziran sabahı gazetelerini açanlar Türkiye'de de öğrenci hareketlerinin başladığını, bu hareketlerin boykot ve işgal biçiminde kendini gösterdiğini anladılar. Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde başlayan olaylar, Ankara'yı sardıktan sonra İstanbul'a sıçradı.

Hareketlerin niteliği üzerinde edinilen ilk bilgi bunların herhangi bir siyasal akımın buyruğunda olmadığı ve öğrenci örgütlerinin dışında geliştiği idi. Üniversitelerin bütün yönetimi kurulan boykot ve işgal konseylerince yapıliyordu. Çoğu fakültelerde öğrenci örgütleri ve buna bağlı diğer örgütler de bu konseyleri destekledi.

Boykot ve işgale başvuran öğrencilerin isteklerini dile getirmeden önce bu hareketin hukukî niteliği ve siyasal çevrelerde uyandırdığı yankılar üzerinde duralım.

İşgalin hukukî niteliği üzerinde konuşan Hukuk profesörleri “işgal hukuka uygun bir direniştir” dediler. Prof. Dr. İsmet Sungurbey ve Doç. Dr. Çetin Özek’le birlikte basına bir demeç vermişlerdir. Demeçten bir bölümü aktaralım: “Üniversite öğretim üyeleri ve öğrencilerden meydana gelen bir bütündür. İşgal diye nitelendirilen olaylar bir bütünün üyeleri arasındaki iç ihtilâftır...

Nitekim Rektör ve Senato da durumdan şikâyetçi olmamıştır. Tersine öğrenci temsilcileri ile görüşmelere oturmuşlardır... Gerçekten de öğrenciler, yöneticilerin görevine engel olmak için değil, onların Anayasa ve kanunlar gereğince görevlerini gereği gibi yapabilecekleri bir üniversite düzeni sağlamak için, bu fiilî hareketi yapmışlardır... protestoya temel teşkil eden istekler, bütün resmî organlarca kabul edilmiştir.” (34)

İsmet İnönü de gazetecilere verdiği bir demeçte şunları söyledi “Meclisteki konuşmalar boykot ile işgale ayrı gözlerle baktıklarını ifade ettiler. Ben ise işgal ile boykotun birbirinden farklı olmadığını söyledim. Ayrılmaması gerektiğini belirttim.” (35)

Öğrenci olaylarını siyasal liderler genellikle olumlu karşıladılar. Mecliste yapılan genel görüşme sırasında bu hareketler üzerinde ne düşündükleri ortaya çıktı. Prof. Bülent Nuri Esen de işgalin dış görünüş itibariyle kanun hükümlerini ihlâl ettiğini ama buradaki özel durumdan dolayı ve getirilmek istenen Anayasa düzeni olduğuna göre durumun bu açıdan değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. (36)

Boykot ve işgalin nedenleri

İlk boykot ve işgalin başladığı yer olan Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin Öğrenci Derneği Başkanı Celâl Kargılı, girişilen boykot hareketinin nedenini şöyle açıklamıştı: “Dünya Gençliği bizden çok daha iyi şartlar altında bulunurken, daha iyi imkânlarla kavuşmak için mücadele verirken, pek ilkel şartlarla ve en ilkel yönetmeliklerle tahsilimize devam etmemiz, Türk Gençliğinin devrimcilik görüşü ile bağdaşmamaktadır.” (37)

İşgal konseyi sözcüleri yaptıkları konuş-

(35) Cumhuriyet, 4 temmuz 1968

(36) Ant, 9 temmuz 1968, sayı: 80, s. 4

(37) Ant, 18 temmuz 1968, sayı: 77, s. 4

malarda ilginç bir cümle kullanmışlardır : “Gençlik hareketinin lideri yoktur, Konsey vardır.”(38) Gene İşgal Konseyi sözcüsü boykotun öğrenci örgütleri dışında geliştiğini belirtmektedir: “Öğrenci örgütleri artık fonksiyonlarını yitirmiştir. Öğrenci örgütlerine öğrenciler itibar etmemektedir.”(39) Gerçekten de dışarda olduğu gibi bizde de öğrenci örgütleri donmuş kuruluşlar olarak öğrenci ile üniversite arasında asıl fonksiyonları olan köprülük görevini yapamamaktadırlar. Boykotun ve işgalin ilk günlerden itibaren kamuoyunun desteğini sağlamasının başlıca nedeni hareketin ilerici ve Atatürkçülükten başka bir siyasal eğilim taşımamasıdır. İşgal Konseyi sözcüsü de bunu belirtmiştir: “Hareketimiz sağ ya da sol eğilimli değildir. Maksadımız üniversite reformunu gerçekleştirmektir.”(40) Kamuoyunda yanlış anlaşılma korkusunu gidermek için öğrenciler büyük bir çaba harcamışlardır. İktisat Fakültesi Boykot Komitesinin yayınladığı bildirideki düşünceler diğer Boykot Komitelerinin de katıldığı düşüncelerdir: “Amacımız yanlış anlaşılmasın, kolay sınıf geçip, kolay diploma peşinde değiliz. Sadece bozuk eğitim düzeninin düzeltilmesini istiyoruz.”(41) Boykot ve işgali doğuran nedenlerin ayrıntılarına inmeden önce bu nedenleri kalın çizgilerle, İktisat, Tıp, Hukuk Fakültelerinin yayınladıkları ortak bil-

(38) Akşam, 17 haziran 1968

(39) Akşam, 17 haziran 1968

(40) Akşam, 13 haziran 1968

(41) Milliyet, 14 haziran 1968

diriden çıkarabiliriz. İstekler sırasıyla öğrenimin halka dönük olması, bilmsel araştırmaların yurt gerçeklerini yansıtması, öğrencilerin yönetime katılması, konut sorunu ve beslenme yetersizliği olarak özetlenebilir.(42) Hareketlerin öğrenci örgütleri aracılığı ile yapılmamasını olağan karşılıyoruz. Çünkü bundan önce öğrenci örgütleri yapılan çalışmalardan bir sonuç almayı başaramadılar. Gerçekten de Hukuk Fakültesi İşgal Konseyi sözcüsünün dediği gibi: “Hareketimizi hiç bir zaman bir cemiyete, bir birliğe mal etmiyoruz. Çünkü birlikler ve cemiyetler önceki hareketlerimizde çıkarları uğruna taleplerimizi sekteye uğrattılar.”(43) Bu istekler arasında öğrencilerin daha iyi ekonomik koşullara sahip olmasını ve hayatlarının daha güvenli altında bulunmasını isteyen öneriler de yer almıştı. Bunların başında öğrenciler için istenen işsizlik sigortası gelir.(44) İstanbul Üniversitesi Boykot ve İşgal Komiteleri Başkanı Kemal Bingöllü bir incelemesinde ülkemiz insanlarının kültür yolu ile şartlandığını, bir yanda Arap kültür emperyalizmi, bir yanda Avrupa kültür emperyalizminin baskı yaptığını söylemekte ve şu sonuca varmaktadır: “Ülkemizin eğitim çıkmazının kökeni bu yabancı, zararlı ve birbirine karşıt iki akımın gölgesinde saklıdır. Eğitimde ulusal kişilik ve halka dönük yön bu yüzden kurulamamıştır.

(42) Milliyet, 15 haziran 1968

(43) Milliyet, 16 haziran 1968

(44) Milliyet, 17 haziran 1968

Bu akımların ikisi de, halktan uzak ve bir zümrenin sosyal siyasî garantisi olan bir imtiyaz şeklinde yürütülmüştür.”(45) Bu aksaklıkların Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana da düzelmediğini gene eğitim fırsatının belli bir zümrenin imtiyazında bulunduğunu, Cumhuriyetten sonraki eğitimin de belli bir hedefe yönelmediğini, öğrenim görenlerin de yurt ve toplum sorunlarına uzak bir bürokrat zümresi olarak yetiştirildiklerini ileri süren Bingöllü yazısını şöyle bitirmektedir: “Boykot ve işgal eylemi de, şartları elverişli olduğu için Yüksek Öğrenim Gençliğinin, halktan uzak, yurt ve toplum sorunlarına yabancı, temelsiz eğitim sistemine karşı çıkışıdır.”(46)

Öğrenciler, tek tek karşı çıkışların bir etki uyandırmadığını ve eriyip gittiğini bildiklerinden bu sefer hareketi toplu bir hareket olarak düzenlemişlerdir. Öğrenciler üniversitede okudukları ile yaşadıkları arasındaki ayrılığı gidermek istiyorlar. 1965 te yapılan ve ilk bölümde sözünü ettiğimiz raporda belirtildiği üzere öğrenciler bu ikilem yüzünden rahatsız olmaktadırlar. Ayrıca öğrendiklerinin ne işe yaradığını bilmek istiyorlar ve bunların halkın yararına işlemesi en büyük dilekleri. Gene Öğrenci Başkanlarından Toygun Eraslan bu hareketin nedenini şöyle açıklamaya çalışmakta-

(45) Eğitim Çıkmazı ..., Kemal Bingöllü, (İstanbul Üniversitesi Boykot ve İşgal Komiteleri İcra Konseyi Başkanı) Milliyet, 6 temmuz 1938

(46) Bingöllü, adı geçen yazı, Milliyet 6 temmuz 1968

dır: “Ayrıca tek tek hareketin de hiç bir şey getirmedğini anlayan üniversite öğrencisi, 12 haziranda başlayan spontane harekete tüm gücü ile, inanmışlığı ile katılarak bozuk eğitim düzeyine başkaldırdı... toplumun bütün kurumları gibi eğitim düzeni de toplumun temel yapısındaki değişmelerle birlikte değişmek zorundadır.

Bugün yapılan öğrenimden edinilen bilgiler, emekçi halkın yaşam düzenini yükseltmiyor ve az gelişmiş bir ülke olan yurdumuzun hızla kalkınmasına bir katkıda bulunmuyor.” (47) Eraslan’ın yazısında iki belirgin nokta var: Birincisi eğitim düzeninin de toplumdaki diğer kurumlara paralel olarak değişmesi, diğeri de edinilen bilgilerin neye yaradığıdır. Gerçekten Malche’in raporundan bu yana yabancı uzmanların bizim yüksek öğrenim yöntemimizde gördükleri en büyük eksiklik öğretilenlerin yaşama ve pratikle olan yok denecek kadar cılız bağlarıdır. Son harekette öğrenciler okuduklarını âdeta hayata uygulayarak bilgilerinin bir sağlamasını yapmışlardır. Yabancı uzmanlardan birinin yıllarca önce verdiği raporlardan birinde üniversite öğrencisi bir dinleyiciye benzetilmektedir. İşte süregelen bu aksaklığın giderilmesi için öğrenciler ‘eğitimde devrim’ istemektedirler. Gene bir öğrenci lideri bu hare-

(47) Halk için halka ulusal eğitim..., Toygun Eraslan, (İstanbul Üniversitesi Boykot Komiteleri İcra Konseyi Sekreter ve sözcüsü), Milliyet, 8 temmuz 1968

ketlerin temelinde yatan gerekçeyi şu biçimde ortaya koymaktadır: "... son öğrenci eylemlerinin tek amacı eğitimde devrimdir.

Niçin ve kimin için eğitim yaptığımızı düşünmeden rastgele öğrenim kurumlarında rastgele bilgiler genç kafalara yerleştirilmektedir. Üniversitelerimizde bilimsel araştırma yapılamamaktadır, çağı geçmiş ve bugünkü hayatta kullanılmayan gereksiz ve ülke koşullarıyla bağdaşmayan bilgiler okutulmaktadır.

Üniversitelerimiz gençleri devrimci ve ülke sorunlarını bilen ve çözüm arayan nitelikte yetiştirememektedir. Eğitim, toplum kalkınmasını sağlamak amacına yükselmek zorundadır. Ancak bu halde halkla çelişmeyecek ve bugünkü gibi buhranlarla karşılaşmıyacaklardır.(48)

İşte eskidenberi bizdeki yüksek öğrenimin soyutluğundan yakınan bir çok kişi bu derdin bugünün Türkiye'sinde de devam ettiğini görmektedirler. Toplumun kalkınmasını sağlama konusunda tek danışman üniversitedir. Ama bu danışmanlık görevine lâyık olabilmesi için de halkın dertlerini bilmesi ve o dertlerin çözümünün üstesinden gelecek eleman yetiştirmesi gerekmektedir. Üniversitenin bu görevleri yapmasını kanun zorunlu kılmıştır. Salt uygulanması imkânsız olan bilgiler bugünün öğrencisi için geçerliğini kaybetmiştir. İlk bakışta gençlerin genel eğitim politikası ile ilgili görüşlerini

(48) Eğitimde devrim, Harun Karadeniz, (İstanbul Teknik Üniversite Öğrenci Birliği Başkanı), Milliyet, 9 temmuz 1968

sunduğumuz için okuyucu bunların soyut ve havada kalmış karşı durmalar olduğunu sanabilir. Halbuki daha ileriki sayfalarda öğrencilerin ve öğretim üyelerinin her fakülteye özgü isteklerine değindikçe üniversite gençliğinin bu işte bilinçli ve plânlı olduğuna okuyucu inanacak ve güvenecektir.

Gençlik bir toplumda herhangi bir dengesizliği ilk sezen topluluktur. Bu açıdan düşünüldüğünde toplumdaki bozuklukların ortaya konulması onun görevidir. İşte Ekrem Şentürk boykot ve işgal hareketlerini bu nedene bağlamaktadır: “Toplumun bünyesinde var olan bozuklukları örtmeğe çalışmak veya, çözümü zamana bırakmak, toplumsal gelişimi durdurma- tır. Ülkenin mutluluğunu isteyen herkes toplum yapısına uygun devrimler yaratmakta kendisini görevli saymalıdır. Son gençlik hareketleri görev bilincine ulaşmış yüksek öğrenim gençliğinin eseridir.”(49) Öğrencilerin en büyük acıları az gelişmiş bir ülkede ekonomik gelişme açısından bir katkıda bulunamamalarıdır. Ayrıca yüksek öğrenimimizin yenilikleri ve bilimsel gelişmeleri geç benimsediğinden yakın- maktadırlar.

Şehmus Dağ'ın eğitim devriminden bekledikleri arasında, eğitimin ülkemizin ekonomik koşullarına ayarlanması, öğretim üyelerinin

(49) Gençliğin haklı direnişi, Ekrem Şentürk, (Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Boykot Komitesi Üyesi - Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Yönetim Kurulu Üyesi), Milliyet, 11 temmuz 1968

bütün çalışmalarını devlet okullarına teksif etmesi baş sıradadır. Ayrıca mezuniyet sonrasının problemlerine de değinilmektedir.(50)

Gördüğünüz gibi öğrenci isteklerinin ne olduğunu size doğrudan doğruya iletebilmek için onların öncülerıyla sizi baş başa bıraktık. Eğitim devriminin ötesinde öğrencilerin en ön sırayı kaplayan dileklerini üç bölümde toplayabiliriz: 1— Yönetmelikle ilgili sorunlar, 2— Öğrencilerin sosyal ve ekonomik sorunları, 3— Yüksek öğrenim politikasıyla ilgili sorunlar. (51)

Yalnız Üniversite Düzeni değil

Yapılan öğrenci hareketinin yalnız yönetmelik değişimi ile ilgili olduğunu söylemek meseleyi çok yüzeyde almaktır. Çünkü: “Eğitilmenin, özellikle yüksek eğitim yapabilmenin bir şans, bir imtiyaz durumunda olduğu ülkemizde, üniversite sorununun tüm eğitim sorunundan ayrılamıyacağını, eğitim sorunun ise temel düzen sorununa bağlı bulunduğunu bilmekteyiz... yapılmasını zorunlu gördüğümüz, gerçekleştirilmesi için çaba göstermeğe azimli olduğumuz işler, sadece öğrencilerin gündelik

(50) Düzen bozukluğunun eğitimdeki patlaması, Şehmus Dağ, (Eskişehir İktisadî ve Ticarî İlimler Akademileri Talebe Cemiyeti Başkanı), Milliyet, 13 temmuz 1968

(51) Ankaralı öğrencilerin istekleri, Yeni Gazete, 22 haziran 1968

sorunlarıyla ilgili değildir.(52) İşte İstanbul Üniversitesi'nin genel reform tasarısının bu girişi yukardaki kanımızı güçlendirmektedir. Çünkü 1933 ten bu yana yapılan öğrencilerin gündelik sorunlarıyla ilgili geçici çareler bir süre sonra gücünü kaybetmiş, belli bir devrim felsefesine dayanmadığından etkili olamamıştır.

Gençliğin hareketini çıkar yönünden değerlendiren öğrenci temsilcileri de vardır. Öğrenci hareketinin öğrenciden kopuk cemiyetlerden ötürü onların dışında geliştiğini söyleyen Enver Nalbantoğlu olayın başlangıcı ile gelişmesi arasındaki farka değinerek gerçekten gözden kaçmış bir noktayı belirtmiş oldu. Gerçekten de önceleri hareket yalnızca bir yönetim ve sınav yönetmeliği konusundaki şikâyetlerden doğdu ama temeldeki aksaklıklara indi. "İşte bu olay gösteriyor ki, başlangıçta üst yapı kurumları olan tüzük, yönetmelik ve kanunlara karşı başlayan hareket yavaş da olsa alt yapı kurumları olan gençliğin ekonomik bunalımlarına yönelmekte, ve alt yapı değişikliğinin gerekliliği savı öncelik kazanmaktadır."

(53) Öğrencilerin genel eğitim politikasının ötesinde isteklerini iki ana gruba ayırabiliriz: Bunlardan birincisi hemen yapılması gerekli ve mümkün olan hususlar, diğeri daha uzun bir

(52) İstanbul Üniversitesi Genel Reform Tasarısı ve Fakültelere özgü istekler, İstanbul Üniversitesi İşgal Komiteleri Konseyi yayını, s. 2 - 3

(53) Yönetimde gençliğe söz hakkı tanınmalı, Enver Nalbantoğlu, (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi), Cumhuriyet, 18 haziran 1968

dönemde gerçekleştirilebilecek olanlar. Hemen gerçekleştirilmesi istenenlerin başında öğrencilerin yönetime katılma dileği geliyor. Öğrenciler kendi haklarında ve kendilerini yönetmek için çıkarılan yönetmeliklerde kendilerinin de söz sahibi olmasını diliyorlar. Nitekim bu kitabın Alman öğrenci hareketleri bölümünde sözü edilen “Berlin Modeli” öğrencilerin yönetime katılmalarının mümkün olduğunu göstermektedir. Halka dönük eğitim sözü bazı çevrelerce anlaşılmadı. Bundan amaç, edinilen bilgilerin halkın yararına kullanılmasıdır. Ayrıca halka dönük eğitim deyiminin içinde herkese okuma fırsatı eşitliği verilmesini anlamak gerekir. Türk Üniversite öğrencisinin bir güçlüğü de öğrenim saatları dışında nerede ne yapacağı konusunda ekonomik ve toplumsal olanaklara sahip olamamasıdır. Bu durumda öğrenci hele ailesi üniversite kentinin dışında ise tam bir terk edilmişlik duygusuna kapılmaktadır. Öğrencinin topluma yararı olmayan teorik bilgilerle donatılması da onu devrim düşüncesine itelemektedir. Bilâl Moğol bu aksaklıklardan yakınmakta halka dönük eğitim açısından üniversitenin bugünkü durumunu eleştirmektedir: “Öğrenci, Türk toplumuna en yararlı ve pratik bilgilerle yetiştirilmek istenirken, en çabuk unutulacak teorik bilgilerle doldurulmakta fakülte disiplini imtihan baskılarıyla var etme çabaları öğrenimi güçleştirmektedir.(54) İstanbul

(54) Direnen üniversite gençliği, Bilâl Moğol (Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı), Cumhuriyet, 17 haziran 1968

Üniversitesi İşgal Komiteleri Konseyi raporunda üniversitenin bilimsel çalışma yanında toplumu aydınlatma görevini yerine getirmediğini söylemektedir. Üstelik öğrenci bir malî yoksulluk içindedir. Yoksul öğrenci yalnız çok az burs almakla ihtiyaçlarını gideremez. Bunun yanısıra imtihan ve kayıt harçlarından muaf tutulmalı, bu öğrencilere ders araçları ve kitaplar parasız verilmelidir. Reform tasarısında belirtildiği gibi kitapların satış fiyatları 5 kadar yüksektir ki orta halli bir öğrenci bile bunları alamamaktadır.(55) Bu reform tasarısındaki istekleri İstanbul Hukuk Fakültesi Genel Kurulunun 1 Temmuz 1968 tarihli oturumunda seçilen komisyon değerlendirmiştir. Reform tasarısından esinlenen komisyon, öğrencilerin ve asistanların yönetime katılmalarını kabul etmiş Anayasanın buna göre yorumlanması mümkün olduğunu söylemiştir. “Öğretim üyelerinin öğrencinin en çok dilediği bilimsel çalışmalara ve yurt gerçeklerine eğilme olanaklarının bilhassa tam çalışma sistemi ile gerçekleştirileceği görüşü üzerinde durulmuş ve komisyonumuz yeni bir öğretim sistemi içinde öğretim üyelerinin bütün çabalarını bilim alanında ve üniversitede harcamalarının üniversitemizin gelişimi için zorunlu bulunduğu görüşüne varılmıştır.”(56) Adı geçen komisyon, öğrencilerin

(55) İstanbul Üniversitesi Reform Tasarısı

(56) Bu rapor 2 No. ludur. Ve sözünü ettiğimiz Genel Kurulun seçtiği Komisyonun 3 - 4 - 8 temmuz 1968 tarihinde yaptığı toplantılarda hazırlanmıştır.

içinde bulundukları olumsuz koşullar yüzünden birtakım problemlerle karşı karşıya kaldığını raporunda belirtmekte ve bunun için de bir “okul psikoloğu” atanmasının zorunluğu üzerinde durmaktadır.

Yıllardanberi süregelen öğrenci ve öğretim üyesi ayrılığı son olaylarda daha da açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu yüzden komisyon öğrencilerin çağdaş üniversite sisteminin ayrılmaz bir ilkesi olan öğrenci - öğretim üyesi ilişkilerini ele almış, raporda bunun eksiklerini şöyle tamamlamıştır: “... öğrenci ve öğretim üyesinin konuşup anlaşabileceği, karşılıklı dertleşebileceği, bilimsel, çağdaş sorunlar üzerinde düşünce tartışmaları yapabileceği yerlerin ve sistemlerin tesbiti ve uygulanması gereklidir.” (57)

Üniversitedeki kitap sorununu da ikiye ayırmak gerekir. Birincisi kitapların bir ders kitabını aşan sayfa çokluğu, diğeri de bunların satış fiyatlarının yüksekliğidir. Gerçekten ders kitabı ile araştırma kitabının niteliği bugün birbirine karıştırılmıştır. Bir kitabın maliyetiyle satış fiyatı arasında o kadar şaşırtıcı bir fark vardır ki, “maliyeti 28.50 lira olan üç ciltlik kitap dizisi 150 liraya satılmaktadır.” (58)

(57) Adı geçen 2 No. lu rapor s. 8

(58) Ders kitabı sorunu, MTTB Genel Başkanı İsmail Kahraman'ın basın toplantısı, Akşam, 17 haziran 1968

Olaylar ve Gençlerin Eğilimleri

“Amerika Meydan Okuyor” kitabının ünlü yazarı Servan-Schreiber Avrupa’daki gençlik olaylarını anlatan kitabının giriş bölümünde şunu söylüyor: “Elimizi çabuk tutmalıyız. Bu ‘patlayışla’ problemler arasındaki bağı vakit geçirmeden kurmaya çalışmak lâzımdır.” (59) Yönetimde olsun insan ilişkilerinin her türünde olsun tepeden inmeliğin, yukarıdan inen buyruk şeklinde öğretilenin bugünkü insana uymadığını belirten Fransız incelemeci öğrenenle öğreten arasında bir DIALOG kurulmasını zorunlu görmektedir. Orda da anlaşılmıştır ki aksaklık yalnız eğitim sınırları içinde değil bir düzen içinde düşünülmelidir. Evet öğrenci hareketlerinin ülkenin koşullarına eğitim ve siyasal düzenine sıkı sıkıya bağlı olduğu bir gerçektir. Ama bütün bunların çeşitli ülkelerde aynı zamanda başgöstermesi bizi bu hareketlere iteliyen tarihsel akımı görmeğe zorlamaktadır. Hangi ülkede ve hangi siyasal rejimde olursa olsun toplum çoğu zaman değişiklik karşısında bir direnç göstermektedir. İşte yeniliğin temsilcisi ve değişikliğin savunucusu gençlik kurulu düzenle bu yüzden çatışmaktadır.

(59) Bir toplumun uyanışı (Mayıs/Haziran 1968 Gençlik Hareketleri) J-J. Servan - Schreiber, çeviren Necdet Sander, Sander Kitabevi - İstanbul 1968, s. 12

Öğrenci hareketleri sırasında Fransa'da gü-
venilen ve tutulan tek siyasî lider Pierre Men-
dés France olmuştur. Onun için bu liderin genç-
lik olaylarını yorumlayışı yalnız bir ülkenin
gençliğini değil hareketin başgösterdiği bütün
gençliğin dünya görüşünü dile getirmektedir.
“Bu, sadece müesseseleri ya da kişileri hedef
tutan bir çatışma değil. Milyonlarca Fransızın
bundan böyle katı, gayri insanî ve tutucu bir
toplum içinde birer emir kulu gibi sayılmaktan
kurtulmak ve benimseyecekleri bir toplumda
rollerini bütünlüğü ile oynamak konusundaki is-
teklerini dile getirmektedir.” (60)

Dünyadaki gençlik olaylarının belki tek or-
tak yönü bazı eskimiş değerlere başkaldırmak-
tır. Olaylar, gençliğin örgütler dışında da bir
değer olduğunu ortaya koydu. Buradaki ve dün-
yadaki gençlik hareketlerinin belli başlı bir gö-
rüşe, bir kurama dayandığı söylenemez. Önce
eylemi yapmışlar arkadan bu sağlam eylemin
kuramını çıkarmağa çalışmışlardır. Fransız öğ-
renci liderlerinden Cohn - Bendit yaptığı bir ko-
nuşmada: “Üniversitenin eleştirisi, aslında bir
çeşit öğrenci iktidarıdır. Toplumda değil üni-
versitede şimdilik.” (61) Ünlü bir bilgin de
gençlerin hareketini, “İnsan için başka bir ya-

(60) Servan - Schreiber, a.g.e. den alınma, s. 45

(61) Eylem içinde eylem, Daniel Cohn-Bendit'le konu-
şma, çeviren F. Edgü (Yeni Ufuklar, eylül 1968,
Dünyada ve Bizde Öğrenci Hareketleri özel sa-
yısı: s. 25)

şama biçimi istemek”, diye nitelemektedir. (62)

Gençlik eylemlerinin ortak niteliğinin devrimcilik olduğu sugötürmez bir gerçektir: “Öğrencilerin eylemlerinde kullandıkları sloganlar, izledikleri köklü değişimler, eylemin devrimci niteliğini kuşku bırakmaz bir biçimde kanıtladı... değişik etkenlerle de başlasa, değişik amaçları da izlese, dünyadaki gençlik eylemleri, bir çok ortak noktalarla birbirlerine düğümleniyor, bir bütün oluyor. Bu bütünlemeyi sağlayan en belirli ortak nokta, gençliğin düzene, düzenin tutuculuğuna karşı çıkışıdır.” (63) Gelişmiş toplumlardaki öğrenci hareketlerine oranla az gelişmiş toplumlardaki öğrenci hareketleri daha önemlidir. Birinde hareket bir üst yapıya yönelmektedir, az gelişmişte ise durum değişiktir. “Özellikle yüksek öğrenim gençliği, az gelişmiş ülkelerdeki bilinçlenme ve uyanışın en güçlü eylemcisi ve kesimi olmak sorumluluğunu taşımaktadır.” (64) Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin birleştiği noktalardan biri de; üniversitenin yurt sorunlarıyla ilgili görüşlerinde kendine özgü bir kanı sunamaması batının kalıplarını ve sistemlerini taklit etmeğe ve bunları Tür-

(62) XX. yüzyılın ilk devrim taslağını yaşıyoruz, Henri Lefebvre’le konuşma, derleyen: Azra Erhat (Yeni Ufuklar, adı geçen özel sayı s. 31)

(63) Dünyada ve bizde gençlik hareketlerine toplu bir bakış, Çetin Özek, (Yeni Ufuklar, adı geçen özel sayı, s. 40)

(64) Özek, adı geçen Yeni Ufuklar özel sayısındaki makale

kiye'nin kalıplarına uydurmağa çalışmasıdır. Batıdaki öğrenci hareketleri sırasında yakınmalardan biri de üniversite mezunlarının iş alanı bulamamalarıdır. Gerçekten bazı dalları dışta tutarsak yüksek öğrenim yapmış bir öğrenci topluluğunun alanları dışında işler yapmak zorunda kaldıkları görülmektedir. "Batıda ve Türkiye'de öğrenci hareketlerinin başlatıldığı fakültelerin bilim dallarını gözönüne getirirsek bu gerçek büsbütün ortaya çıkıyor. Örneğin İtalya'da ilk harekete başlayan felsefe öğrencileri idi. Fransa'da Nanterre'de gene edebiyat fakültesi öğrencileri fakültelerini işgal ettiler ilkin. Türkiye'de ise bildiğimiz gibi Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde başladı öğrenci boykot ve işgal hareketi." (65) Ferit Edgü'nün öğrencilerle yaptığı konuşmada (66) öğrenciler hareketin kamuoyuna bütün ayrıntılarıyla duyurulamadığını, harekete katılan öğrencilerin kimisinin yüksek öğrenim sorununun bir genel düzen sorunu olduğunun bilincine varamadıklarını ve bir çok gencin üniversitede edindiği bilgi-

(65) Gençler konuşuyor, N. Dalyancı (Yeni Ufuklar adı geçen özel sayı s. 57)

(66) Gençler konuşuyor, konuşmayı yöneten Ferit Edgü. Bu toplantıya herhangi bir öğrenci örgütünü temsil etmeyen öğrenciler katılmışlardır. Toplantıda bulunan öğrenciler İstanbul Teknik Üniversitesi Teknik Okulundan Şükrü Ezer, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden Sedat Tavşanoğlu, İktisat Fakültesinden Niyazi Dalyancı, Elektrik Fakültesinden Vedat Tavşanoğlu'dur.

ler yüzünden kendini yetiştiren çevreye karşı yabancılaştığını söylemektedirler. Ayrıca konuşmaya katılan öğrenciler yüksek öğrenim gençliği arasında en etken olan gençlik topluluğunun “İlerici ve toplumcu gençlik kategorisi” olduğunu sözlerine eklemektedirler. Konuşma sırasında öğrenciler kendi bulundukları dallarda halka dönük eğitimin nasıl yapılması gerektiğine dair de önerilerde bulunmuşlardır. İktisat Fakülteli bir genç, batının İktisat tarihi yerine az gelişmiş ülkelerin ve Türkiye’nin sorunlarına değgin bir İktisat tarihi istediklerini ısrarla ileri sürmektedir.

Destekleyen Bir Ses

Öğrenci hareketlerinin başladığından bir kaç gün sonra bir öğretim üyesi gençlerin içinde bulundukları koşulların kötülüğünü ortaya koymuş ve yayınladığı bir bildiri ile öğrencilerin çekilmez derecedeki zorlu hayatını kamuya duyurmuştur. 9 maddelik olan bu bildiri Profesör Dr. İsmet Sungurbey imzasını taşımaktaydı. Bu bildirinin gençliğin dertlerini güçlü ve özlü şekilde bildiren maddelerinden en önemlilerini aşağıya aktardık:

“1— Anayasanın 50. maddesi gereğince, Devlet, ekonomik ve toplumsal koşulların ağırlığı altında artık çekilmez bir derecede ezilmekte olan gençliğe, hayatının altın çağını insanca ve dopdolu yaşamasını ve öğrenim yapmasını sağlayacak her türlü yardımları yapmalıdır.

2— Gençlik, üniversite yönetimine etkin bir yoldan katılmalıdır. Gerçekten bugünkü mo-

dern anlayışa göre üniversiteler gerek öğretim üyelerinden, gerekse öğrenim üyelerinden meydana gelen kişiler topluluğuna dayanan bir tüzel kişiliktir.

5— Üniversiteler kanununa göre üniversitelerin ve üniversite öğretim üyelerinin öğretim yapmak en tabîî görevleri olduğundan, ders kitapları hiç bir ücret, kâr ya da karşılık almaksızın üniversite basımevinde bastırılarak öğrencilere parasız dağıtılmalıdır.

8— Ders kitapları, bugün her sınıfta 10.000 sayfa gibi astronomik bir sayıya dayanmak yolundadır. Bu kadar ağır bir yük gençliği ancak belleyici ve ezberci bir duruma düşmek tehlikesine sokmakta, zihinleri ve yaratıcı gücü tahrip etmekte, ayrıca serbestçe araştırma ve karşılaştırma yapmak, toplumsal olaylarla ilgilenmek ve genel kültürünü geliştirmek olanağını tamamen ortadan kaldırmaktadır.” (67)

Bir öğretim üyesinin gençliği destekleyen bildirisi basında yankı bulmakta gecikmedi. İlhan Selçuk bu bildiriye ele alarak üniversitedeki birikimin bu olaylara yol açtığını söylemektedir. Özellikle yazar bildirinin 8. maddesi üzerinde durmakta ve bu dertlere çare bulunmasını istemektedir. (68)

(67) Türkiye Devrimciler Güç Birliğinin Üniversite Olayları hakkında Görüşü, Devrimciler Güç Birliği - Başkan Prof. Dr. İsmet Sungurbey

(68) Her Sınıfta On. Bin Sayfa, İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 17 haziran 1968

Gençliğin sorunlarına eğilenler her yıl değişen potansiyel bir güç olan gençliğin yapısını ve eğilimlerini derinliğine araştırmak çabasına girişmemişlerdir. Tıp Fakültesinden Doç. Dr. Özcan Köknel'in yaptığı bir araştırmaya göre(69) Gençliğin siyasî ve dinî eğilimleri şöyledir: Gençliğin % 38'i dinî, % 48'i sosyal, % 22'si siyasî müesseselerin faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır. Üniversite gençliğinin % 64'ünün siyasî sosyal ve dinî konularda belirli bir fikri olduğu, % 76'sının da çevredeki ve memleketteki fikir hareketleri ile yakından ilgilendiği ortaya çıkmıştır. Gene yapılan bir araştırmaya göre fakültelerdeki başarı oranı dağılımı şu yüzdeleri göstermektedir: Tıp Fakültesi % 16, Hukuk % 43, Edebiyat % 41, Fen % 30, İktisat % 32, Orman % 16, Eczacılık % 14, Diş % 31.(70)

Boykottan da Önce

İstanbul Teknik Üniversitesi, bu boykot olaylarından çok önceleri kendi sorunlarına ve yurt sorunlarına ilişkin bir çok hareketlerde bulundu. İTÜ düzenledikleri İşgal Konseyi raporunda neden böyle bir fiilî durum yaratma yoluna gittiklerini açıklıyorlar, bir ölçüde hareketlerinin haklı ve kaçınılmaz olduğunun gerekçesini sunuyorlardı. İTÜ İşgal Konseyinin

(69) Üniversite Gençliği ve Sorunları, Erol Gönenç, Akşam, 14 haziran 1968

(70) Üniversite gençliği ve sorunları, Erol Gönenç, 16 haziran 1968

raporundaki bu gerekçe diğer üniversitelerdeki fiilî durumların da biraz olsun çıkış noktasını aydınlatmaktadır. Bu gerekçe ve kamuoyuna duyurma mahiyetindeki bölümü biz de okuyuculara iletelim: "... antidemokratik yasa ve yönetmeliklerle yönetilen halktan kopmuş ve halk çıkarlarına aykırı bir davranış içinde bulunan bir ortamda yaşıyorlardı.

Bu ortam öğrencileri devamlı edilgen durumda bırakıyor, kişiliklerini baskı altında tutuyordu. Demokratik yollar yöneticiler tarafından kapatılmıştı. Öğrenciler, ne alınan kararlara ve üniversiteye bir katkıda bulunabiliyorlar, ne de yöneticilerin aldığı kararlardan haberdar olabiliyorlardı. Vardıkları ileri noktada öğrenciler varlıklarını ve ağırlıklarını yöneticilere hissettirmek zorunda idiler. Bunu demokratik yollardan yapamazlardı, önlerinde bir tek yol vardı o da fiilî bir durum yaratmak"(71) işte 17/6/1968 akşamı yapılan forumdan sonra 18/6/1968 de İTÜ de fiilen boykot ve işgal başladı."

Bir üniversitenin niteliği bulunduğu toplumun koşulları ile sınırlıdır. Üniversite o toplumun geleceğinin hedefini araştırmak zorundadır. Bu zorunluluk yüzünden de yetiştirdiği elemanların toplumda bir işe yaraması gerekir. Üniversite Devlet organlarının ilk plânlayıcısı ve danışmanı olmalıdır. İşte İTÜ'lilere göre üni-

(71) İstanbul Teknik Üniversitesi İşgal Konseyi raporu - Eğitimde Devrim Öğrencinin Yönetime Katılması, 1968, s. 3

versitenin önemli fonksiyonlarından biri de budur. Ayrıca raporda toplumun kültürünü etkileme görevini de yerine getirmekle üniversite hükümlüdür. Üniversiteyi bitiren bir kişi öğrendiklerinin yaratıcı bir güçte kullanmasını ister, özellikle teknik bölümlerden mezun olanlar bu isteklerini gerçekleştirmek için yaratıcı ortamlar ararlar. Halbuki rapordan anladığımıza göre bugünkü teknik öğretim iki yönden öğrencinin yaratıcılığını kısıtlamaktadır. Birincisi eğitim programı yüzündendir, öğrenciyi âdeta bir robot gibi yetiştirmektedir, diğeri de bizdeki ekonomik düzenden gelen sakatlıktır. Öğrenciler, montaj sanayiinin gelişmesiyle bu yaratıcı güçlerini kullanamaz olmuşlardır. Bugünkü teknik bilgiler halk yararına bir nitelik taşımamaktadır. Ülke gerçeklerine yaklaşmamaktadır. Üniversitenin hangi öğelerden (unsurlardan) meydana geldiği ortadadır. Fakat bugünkü durumda öğrenciler üniversiteyi oluşturan bir öğe olarak görülmemektedir. “Nasıl, öğretim üyesiz bir üniversite düşünülemezse, öğrencisiz bir üniversite de düşünülemez.” (72) Çoğu öğrenci bildirilerinde yer alan konulardan biri de yüksek öğrenime katılanların sayısı ve bunların yöneleceği meslekler konusunda Devlet Plânlama Teşkilâtı ile işbirliği yapılmasıdır. Ayrıca üniversite öğretim üyelerinin kendilerini bütünü ile üniversitedeki görevlerine adamaları öğrencilerin birinci istekleridir. İTÜ’lü öğ-

(72) İstanbul Teknik Üniversitesi İşgal Konseyi raporu, s. 12

renciler yaptıkları hareketin yalnız üniversite sorunlarına değin değil, toplumun gelişimi doğrultusunda tarihsel bir zorunluk olarak görmektedirler.

Üniversite öğrencileri önceki denemeleri gözönünde bulundurarak buhranların teferruat üzerinde yapılan biçimsel değişikliklerle geçiştirilemeyeceğine inanmışlardır. Bu yüzden sloganları eğitimde devrimdir. İTÜ'nün diğer yüksek okullarla hazırladığı bir yazıdan(73) eğitimimizin genel politikası konusunda kökel (radikal) düşünceleri içerdiğinden buraya aktardık: Bugüne dek olan buhranlar birtakım teferruat üzerinde yapılan biçimsel değişikliklerle geçiştirilmiştir. Ancak çok kısa bir süre sonra yeni buhranlara düşülmüştür.

Bütün olaylar göstermektedir ki eğitim politikamız esaslı bir temele oturmadığı sürece önlendiği zannedilen buhranlar bir süre sonra daha büyük olarak ortaya çıkmaktadır. Yüksek öğrenim kurumlarının yönetmeliklerinde yapılacak bir kaç değişiklik belki bugünlerdeki olay-

(73) 67 - 68 İ.T.Ü. deki olaylar ve yayınlar, İTÜ İşgal Konseyi Araştırma Komitesi yayını. Bu bildiri 8. sayfadadır, 15/6/1968 tarihli, "Eğitimde Devrim Gereklidir" başlığını taşımaktadır.

İTÜ lü öğrencilerin eğitimde devrimden neyi anladıklarını belirttiğinden önemli ve ilgi çekici bir belgedir. Çeşitli öğrenci kuruluşları başkanlarının imzasını taşımaktadır. İmzası olan başkanlar şunlardır: İ.T.Ü.Ö.B. Başkanı Harun Karadeniz - İ.T.Ü.T.O.T.B. Başkanı Çetin Uygur - İ.Y.T.O.T.B. Başkanı Cengiz Gülderen - İ.A.Y.T.O.T.B. Başkanı Şevket Açıkkelli

ları durdurabilecektir. Fakat buhranı gidere-
miyecektir. Çünkü bugünkü eğitim düzenimizin
temel felsefesi yanlıştır.

Türkiye’de gerçekten yapılması gereken
bir üniversite reformu değil, eğitimde devrim-
dir. Bu eğitim devrimi, ilkokuldan üniversiteye
kadar bütün öğretim kurumlarında yapılmalı-
dır. Türkiye’de eğitim düzenini buhrandan kur-
tarabilmek için eğitim felsefemiz kökünden de-
ğiştirilmelidir.”

Öğrencilerin hareketlerinde kullandıkları
sloganlardan biri de “eğitimde fırsat eşitliği”
dir. Öğrenciler yüksek öğrenim yapabilmenin
birtakım kimselere özgü bir ayrıcalık olmaması-
nı herkesin bu fırsattan yararlanmasını dile-
mektedir. Bir öğrenci grubu da incelemeleri so-
nunda aksaklığı ikiye ayırmaktadır: Yönetim-
deki aksaklıklar ve eğitimdeki aksaklıklar(74)
öğrencinin yönetim sorunları kadar sosyal ve
ekonomik sorunları da onu buhrana sürükle-
mektedir. Yapılan bir ankette(75) öğrenci aile-
lerinin çoğunun orta halli kişiler olduğu anla-
şılmıştır.

Gençlik hareketlerinin nitelikleri ve özel-
likleri konusunda bu derlememizde çeşitli ör-
gütlerin ve kişilerin tanımlarını ve görüşlerini
iletmeğe çalıştık. Böylece okuyucu ya bu ta-
nımlardan kendince bir tanıma varabilir ya da
bu tanımlardan birini seçebilir. Yukarıdaki bö-

(74) İTÜ İşgal Konseyi Mimarlık Fakültesi İnceleme
Komisyonu raporu

(75) İTÜ Makina Fakültesi Araştırma Komisyonu ra-
poru

lümelerde gençlik hareketlerinin niteliği konusundaki tanımlara şimdi bir yenisini daha katalım: “Bunun yanında, bütün gençlik hareketlerinin ortak bir özelliği de vardır ki, hepsi de daha halktan yana, daha güzel bir toplum düzeninin özlemini dile getirmektedir. Bu ortak özellik, son derece açık olduğu gibi gençliğin ileri, statükoya karşı, sürükleyici bir tabaka oluşu ile açıklanabilir.”(76) İTÜ’lü öğrenciler, İstanbul Üniversitesi öğrencileri ve Ankara Üniversitesi öğrencileri buhranı doğuran nedenlerin başında kapitalist düzenin kendilerini yabancılaştırdığından yakınmaktadırlar. Bütün yüksek öğrenimde bulunanlar okuduklarının ve bildiklerinin halka yararlı olmasını dilemektedirler. Yararlılığı sağlamanın da öğrenciler ayrı ayrı kendi fakültelerinde yapılacak değişikliklerle mümkün olacağını ortaya koymaktadırlar. Söz gelimi İktisat Fakültesi öğrencileri okullarında bir az gelişmiş ülkeler ekonomisi kürsüsü kurulmasını, Tıp Fakültesi öğrencileri teorik derslerden çok pratik dersler okutulmasını, hastalık incelemeleri yapılırken bunların yurtdumuzda en çok rastlanan hastalıklardan seçilmesini öngörmektedirler. Bunun yanısıra devletin büyük para harcayarak yetiştirdiği uzmanlar yerine pratisyen hekimliğin ülkemizin gerçeklerine çok daha uygun olduğu kanısındadırlar.

Yukardan beri üniversitenin bilimsel araştırma yapmakla yükümlü olduğunu bunun hal-

(76) İTÜ Elektrik Fakültesi Boykot Komitesi Araştırma Komisyonu raporudur.

ka dönük yapılması gerektiğini bir çok yerde tekrar ettik. O zaman derlememizi okuyanlar dediğimiz özellikleri taşıyan bir bilimsel araştırma kavramının tanımını bekleyeceklerdir. Biz gene bunun cevabını bir öğrenci raporunda bulduk: “Bilimsel araştırmaların Türk halkının sorunlarına çözüm getirmek konusunda tutarlı sonuçlar sağlaması, başlıca gayedir. O bakımdan neyin bilimsel araştırma olabileceği ve neyin yararlı olduğu bir arada saptamalıdır. Örneğin, kızamık ve açlıktan binlerce çocuğun öldüğü ülkede, teknokratların kanarya barsaklarındaki zararlı parazitlerin etüdünün bilimsel araştırma konusu olması ve devlet imkânlarının bu yolda hasredilmesi, geri kalmış bir ülkede bir bilimsel araştırma niteliği taşıyacağını düşünmek çok abes olur.”(77)

İşte Teknik Üniversiteli öğrencilerin düşüncelerini ve boykot nedenlerini, diğer öğrencilerin hareketlerini de aydınlatıcı değerde bulduğumuzdan bunları okuyucuyailetmeğe çalıştık. Onların eğilimlerini şu iki cümle özetlemektedir. “Her şeyden önce bu sıralarda yoksul halkın alinteri ile okumak fırsatı bulmuş insanlarız. Elbette diyeceklerimiz onun çıkarlarına uygun olacaktır.”(78)

(77) İTÜ Maden Fakültesi raporu, Üniversitede Bilimsel Araştırma bölümü, s. 6

(78) İstanbul Teknik Üniversitesi İşgal Konseyi Açıklar, Bildiri: 2, İTÜ. li öğrencilere, Türk gençliğine ve Türk halkına, İstanbul Teknik Üniversitesi İşgal Konseyi, 18 haziran 1968, madde 5

Gene Boykot ve Amaçları üzerine

Derlememizi okuyanlar kimi zaman aynı konuların ayrı ayrı sayfalarda yenilendiğini (tekrar edildiğini) göreceklerdir. Bundan amacımız hem geniş bir konuyu parçalayıp anlatmayı yararlı gördüğümüzden, hem de aynı konuda ayrı ayrı örgütlerin ve bütün yurda yayılan boykot hareketlerinin çeşitli konulardaki dağınıklığının zorlamasındandır. Yukarda boykotun ilk başta yüzeydeki sorunlara yöneldiğini, sonradan derinlere ve ayrıntılara indiğini söylemiştik. Bir basın bildirisi Ankara'lı öğrencilerin boykotun baştaki amacını belirtmesi yönünden ilgi çekicidir: "Hiç bir ideolojik maksadı olmadan sadece Türk halkının ve öğrencinin aleyhine işleyen eğitim düzenindeki aksaklıkları gidermek amacıyla her okulun kendi sorunları hedef alınarak girişilen boykot hareketleri," (79) deyimini kullanmaktadır. Boykotun sonraki gelişiminde amaçların nasıl daha köklü sorunlara yöneldiğini görmekteyiz. Artık boykot yalnızca üniversite duvarları içinde ge-

(79) Basın bildirisi, bu bildiriye imzasını koyan gençlik liderlerinin adları şunlardır: T.M.G.T. İkinci Başkanı Taylan Benli - A.Ü.T.B. Başkanı Bilâl Moğol - Ege Ü.T.B.B. Başkanı Hüsnü Temiz - A.Y.O.T.B. Başkanı Zeki Saruhan, (bu bildiri "Dünyada ve Türkiye'de öğrenci hareketleri - Üniversite Sorunu adlı kitaptan alınmıştır. Milliyetçi Türk Kadınları Derneği yayınları: 2, 1968 - Ankara, s. 114

Bundan sonraki dip notlarında kitabın adı Üniversite Sorunu - kısaca ÜS - olarak anılacaktır.

lişmemektedir. Üniversitedeki aksaklıkların genel düzendeki aksaklıkların bir yansıması olduğu kanısı öğrencilerin değer verdiği bir düşünce yolu olmuştur: “Bütün bu istenilenlerin insanın insanı sömürmediği, halktan yana bir düzen kurulduğu zaman gerçekleşeceği inancındayız... Üniversiteyi bitiren herkes emeğinin halk yararına işlediğini görerek şevkle çalışacaktır.” (80) Öğrenciler şimdiye kadar süregelen aksaklıkların verimlilik derecelerini azalttığı inancındadırlar. “En verimli çağları heder edilmiştir.” (81) onlara göre. Boykotun ideolojik bir yöneliş taşınamamasını destekleyen bir örnek daha: “Savunduğumuz konularda inançlı bir bütünlük içinde olan bizler dâvamızı her türlü siyasî ya da ideolojik yönelişlerin dışında ve üstünde olarak sonuna kadar sürdüreceğiz.” (82)

Sorunlar ve Çözümü

Sorunlar ortaya atıldıktan sonra çözüm yolları aranmaya başlandı. Bir öğretim üyesi (83) hareketin nedenlerini sıraladıktan sonra çareleri şöyle özetlemektedir: Eğitimde genel reform, öğretimin maddî olanaklarını sağlama, öğrencinin hayat şartlarını düzeltme, öğretim

(80) İstediklerimiz, SBF Öğrenci Derneği Başkanı Murat Koğacioğlu (ÜS, s. 116)

(81) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin istekleri hakkında gerekçeli rapor: Hazırlayan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Boykot Komitesi, önsöz (ÜS, s. 126)

(82) Aynı rapordan (ÜS, s. 127)

(83) Sebeplër, çareler ve yönetime katılma, Prof. Dr. Öztekin Tosun, Cumhuriyet, 20 haziran 1968

üyesinin hayat şartlarını düzeltme. Prof. Dr. Tosun bu çareleri ancak devletin gerçekleştirebileceğini söylemektedir. Bir de Üniversitenin gerçekleştirebileceği çareler vardır. Bunlar da öğrencileri yetiştirmek, ders malzemesini en uygun şekilde sunmak ve özel yüksek okullarda ders vermenin denetimini sağlamaktır. Bazı bilim adamları da(84) Türk üniversite düzenine yararlı bir başvurma kaynağı olması amacıyla yabancı üniversitelerin işleyiş ve yönetim mekanizmasını ayrıntıları ile anlatmışlardır. Bu incelemede dikkatimizi çeken nokta yabancı üniversitelerin hiç bir zaman gelişmeden ve toplumdan kendini soyutlamamasıdır.

Prof. Kazgan(85) bunalımın nedenlerini sıraladıktan sonra şu sonuca varmakta ve böylesine bir çare salık vermektedir: “Şunu bilelim ki, bugünün genç üniversite öğrencisi kuşağı kendi haklarını bilmektedir ve bunu elde etmek için de ısrarlıdır. ‘Babalarla Oğullar’ ı ayıran uçurum derindir. Oğulların isteklerini, feza çağının koşulları içinde değerlendirmek gerekir.”

Prof. Meray somut çözümler ortaya konulmasını önermekte bu önerisinin de neleri içerdiğini belirtmektedir:(86) “Bunlar arasında en

(84) Üniversite Sorunu, Almanya’da üniversiteleri düzenleyen kurumlar, Prof. Dr. Hikmet Birand, Cumhuriyet, 11 temmuz 1968

(85) Üniversite Sorunu, Prof. Dr. Gülten Kazgan, Cumhuriyet, 10 temmuz 1968

(86) Üniversitenin ana sorunları, somut çözümlere doğru, Prof. Seha L. Meray, Cumhuriyet, 4 temmuz 1968

önemlileri asistanların ve öğrencilerin fakülte yönetimine katılması öğrencilerin günlük yaşayışlarının düzeltilmesi, sınıfların küçük sınıf sistemine doğru götürülmesidir.” Yazar diğer bir yazısında da (87) bu önerdiklerinin ayrıntılarına inmekte, anlattıklarını yabancı kaynaklar yardımıyla da temellendirmektedir. Gençlik olaylarını toplumcu bir açıdan değerlendiren öğrenci temsilcileri (88) üniversitenin ve üniversite öğrencilerinin bir görevinin de halkı bilinçlendirmek olduğunu söylemektedir. Hiç kuşku yok ki bilinçlendirmede önerilen yol da toplumcu yoldur.

Şimdiye kadar boykotu yapan ve boykotun neden yapıldığını anlatan ve anlatılan üniversite gençliği deyimini dar anlamda üniversitede kayıtlı öğrenci anlamına kullanmıştık. Halbuki üniversiteye yeni gireceklerin de bu boykot ve işgalin neden yapıldığını anlamaları, girmişler kadar haklarıdır. İşte FKF (89) yayınladığı bir bildiri ile ağabeylerinin ve ablalarının hareketini anlamağa çağırmaktadır onları. FKF çağırısının bir yerinde şöyle demektedir: “Üniversiteye girenleriniz anlayacaklar ki, üniversite gençliğini saran boykot ve işgal hareketleri sebep-

(87) Üniversitenin ana sorunları, üniversitelerin ve siyasî iktidarın sorumluluğu, Prof. Seha L. Meray, Cumhuriyet, 5 temmuz 1968

(88) Sosyalist eylem ve gençlik, Zülküf Şahin (Fikir Kulüpleri Federasyonu Genel Başkanı), Ant, 27 ağustos 1968

(89) Üniversite kapısındaki kardeşlere..., Fikir Kulüpleri Federasyonu, 5 temmuz 1968, Ant, 9 temmuz 1968

siz değilmiş. Yapılan araştırmalara göre, bu düzen üniversiteli gençlerin yarısında ruhî bozukluklar yaratmıştır. Üniversite öğrencilerinin çoğunluğu ayda 200 liranın altında para ile yaşama savaşı içinde. Bu şartlar altında fakülte ve yüksek okullara girenlerin yarısı, senelelerini, hayâl kırıklıklarıyla birlikte fakülte ders-hanelerine gömerek yüksek öğrenimlerini yarıda bırakmak zorunda kalacaklar.” Görüyorsunuz ki yüksek öğrenim yapabilme ayrıcalığını kazanmış olanlar gelen kardeşlerini uyarıyorlar ve onların da girecekleri kurumun aksaklıklarını öğrenmelerini istiyorlar.

Öğrenci hareketlerine yapılan itirazlardan biri de bir devrim hareketine giriştikleri ama buna karşılık bir öğretiye sahip olmadıklarıdır. Dünyadaki ve bizdeki olaylar bu örnekle belgelenmiştir ki kimi zaman yaşantılardan sonra gelen kuram da yaşantılardan önce gelen kuram kadar sağlamdır. Dünyadaki gençlik hareketlerinin değerlendirilmesini yapan Jean - Paul Sartre kuram konusunda şu sonuca varmaktadır: “Fransa’da bir devrim hareketine girişen insanların başarıya ulaşabilmek için, ille de önceden kesilip biçilmiş bir öğretiye sahip olması gerektiğini gösteren bir kanıt yok elimizde.” (90) Bir de şunu unutmamak lâzımdır ki verilen bir kültürün öğretilende uyandırdığı ilk duygu ve öğrettiği ilk bilgi düşünce özgürlüğü olmalıdır. Sartre’ın dediği gibi: “Ayrıca, kültür, insanlara, her an, bu kültürü yadsıma olanağı

(90) Sartre konuşuyor: 3, İşçi - Gençlik dayanışması, çeviren: Bertan Onaran, Ant, 30 temmuz 1968

bırakılırsa yayılabilir.”(91) Bu düşünce şunu göstermektedir ki öğrencilerin bulundukları kurumu eleştirmeleri kültürün özü gereğidir.

Gençler mücadelelerini yaparken amaçlarının belli bir hedefe yönelmesinde ısrarla durdular, bu çalışmalarını üç madde içinde gerçekleştirdiler. “Önce neye karşı çıkacaklarını saptadılar, bu saptamayı yaptıktan sonra kolektif mücadeleye geçtiler, mücadelenin neye karşı ve ne için yapıldığının bilincine vardılar.”(92) Bu mücadelenin kendileri için yapıldığını saklamıyorlar. Bir yazarın dediği gibi üniversite öğrencileri ilk defa kendi sorunları için mücadele ediyorlar. Bu amaçların da başında üniversitede demokrasiyi kurmak ve bu çatı altında halk çocuklarına da okuma imkânı sağlamak geliyor.(93) Boykot ve işgal, üniversite öğrencileri arasında birliği sağlayan bir hareket olmuştur. Gerçekten de hareketin özelliği ilerici ve toplumcu olmasına rağmen diğer siyasî inanç ve eğilim taşıyan öğrenciler de bunun içinde erimişlerdir.(94) Bu hareketler göstermiştir ki gençlik kendini ilgilendiren sorunlarda birleşmektedir: “Son hareket gençliği kolektif mücadele bilincine ulaştırmıştır. Bu önemli bir aşamadır.”(95) Gençlerin haklı isteklerini des-

(91) Sartre konuşuyor, Eğitim Zindanları, çeviren: Bertan Onaran, Ant, 16 temmuz 1968

(92) Türk Solu, 18 haziran 1968

(93) Türk Solu, 18 haziran 1968

(94) Türk Solu, 2 temmuz 1968

(95) Bu, devrimci bir eylemdir, Bora Gözen, 2 temmuz 1968, Türk Solu

tekleyen bir çok öğretim üyesi de çıkmıştır. Bunlardan biri de Kurdaş'tır. Verdiği demeçte: "Öğrenciye iyi gıda, sağlıklı yatacak yer ve ona yetecek para verilmedikçe buhran geçici tedbirle önlenemez. Üniversiteyi XX. asrın gerçeklerine dönük hale getirmek için başından tırnağına kadar yenilemek zorundayız. Eğer bunu böyle değerlendirmezsek bedelini çok ağır ödeyeceğiz." (96) Hacettepe Üniversitesinden Prof. Doğan Karan da üniversite "Öğretim üyeleri, yardımcıları ve öğrencilerden teşekkül eder, bunlardan biri olmayan bir üniversiteden bahsedilemez." demektedir. (97)

Boykotun getirdiklerini olumlu şekilde değerlendiren öğretim üyelerinin arasında bulunan Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya'nın bir makalesindeki ilgi çekici düşünceleri buraya aldık: "Okul kapısından çıkınca öğrendiklerinin somutlaşmadığını ve hiçe sayıldığını, genç insanlar hayretle seyrediyorlar. Hayatla ilim arasındaki boşluğu doldurmak görevini, ister istemez onların genç omuzları üstüne yüklüyoruz. Bu genç insanlara, bugün, yüksek öğretim kurumlarımızda gerekli ve yeterli eğitim ve öğretimi veremiyoruz. Onları dünyanın gidişinden habersiz bırakıyoruz." (98) Bu arada gençliğin sorunlarına

(96) Kemal Kurdaş'ın Demeci, Yeni Gazete, 16 haziran 1968

(97) Hacettepe Üniversitesi Rektör Vekili Prof. Doğan Karan'ın demeci, Yeni Gazete, 21 haziran 1968

(98) Genç insanların dünyası..., Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Milliyet, 7 temmuz 1968

çare bulunması amacıyla bir gençlik bakanlığı kurulması önerilmektedir.(99) Reform teklifleri arasında kimi yazarlar üniversitenin aslı görevi olan eğitim ve araştırmayı yapmadığı için bu olayların doğduğunu ve öğrencilere de bir teba'a muamelesi yapılmamasını istemektedirler.(100)

Dünya Görüşü Farklılığı

Yukarda gençliğin istediklerini ayrı ayrı maddeler halinde sıralamağa çalıştık. Ama bunun kuşaklar arasındaki sürtüşmeden ileri gelen öğeler taşıdığını söylemeği unutmadık. Bunu da bir başka yazara bıraktık. Değişen değer yargılarının ve bunu giderek bir dünya görüşüne dayandırmanın ne kadar kaçınılmaz olduğunu biliyoruz. Çetin Altan da bir yazısında (101) “Yaşı 40 - 50’yi bulmuş bir adam 20 yaşındaki genci anlayabilir mi? Bütün ölçüler, bütün değer yargıları değişiyor yer yüzünde” demektedir.

Boykottan Sonra

Boykottan sonra neler yapılması gerektiğini öğretim üyeleri ve öğrenciler tartışılar.

(99) Okuyucuların düşünceleri, Bir Gençlik Bakanlığı kurulmalı..., Nejat Çerman, Milliyet, 16 haziran 1968

(100) Üniversite ve reform, Osman Yiğit (Üniversite Asistanları Sendikası Başkanı), Akşam, 19 haziran 1968

(101) Söyleyin gençler mi haksız?, Çetin Altan, Akşam, 13 haziran 1968

Reform düşüncesi kabul edilirse bunun şu ana noktalara göre düzenlenmesi gerektiğini söyleyen Osman Kiper(102) tekliflerini şöyle özetlemektedir: “A) Demokratik ve yaratıcı düşünce özgürlüğünü amaçlayan bir üniversite reformu, B) Halka dayalı eğitim, C) Çağdaş uygarlık düzeyine uygun, topluma katkıda bulunacak kişileri yetiştiren bir eğitim.”

Reformun gerçekleşmesi o kadar zorunludur ki ilk bölümde sözünü ettiğimiz uzman raporlarından bu yana hep sözü edilen Anadolu’dan gelen bir gencin yalnızlığı, terkedilmişliği ancak o zaman ortadan kalkabilir. Bu durumda olan bir öğrenci terkedilmişliğini çok güzel dile getiriyor: “Bu durumlar düzelmedikçe, benim gibi Doğunun ta Silvan İlçesinden İstanbul’a okumaya gelen her çilekeş ve ezilmiş bir genç tabii ki feveran edecek, hakkını elde etmek için mücadele edecektir. Ta ki insan gibi yaşamayı elde edinceye kadar.”(103) Herhalde üniversitenin düzene konulması için yapılacak işlerin başında lâik ve müspet eğitimle, eğitim ve araştırma plânlaması yapılması gelmektedir.(104)

(102) Şimdi ne yapmalı?, Osman Kiper (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fikir Kulübü Üyesi), Yeni Gazete, 3 temmuz 1968

(103) Yeni düzene kadar mücadele edeceğiz, Hikmet Bozçalı (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi), Yeni Gazete, 7 temmuz 1968

(104) Şimdi ne yapmalı, Bahri Savcı, Yeni Gazete, 5 temmuz 1968

Devrimci Eğitim Şûrası

Biz derlememizde Devrimci Eğitim Şûrası'nın çeşitli eğitim sorunlarını kapsayan çalışmalarından, daha çok yüksek öğrenimi ilgilendirenleri buraya aldık, kuşku yok ki yüksek öğrenim politikasını da etkileyen genel eğitim politikasını da değerlendirmeye çalıştık.

Burada sunulan bildirilerden ilgili olduklarımıza burada da yer verdik. Şûra'ya sunduğu bildiride Çetin Özek, bir ülkenin toplum düzeniyle eğitim sistemi arasındaki paralelliklere değinmiş, ve o ülkede siyasal düzene karşıt bir eğitimin daima köstekleneceğini söylemiştir. Özek bildirisinde(105) bu ilişkiyi az gelişmişlik açısından incelemektedir: "Bu tür az gelişmiş ülkeler çoğunlukla, önce karşı çıkıp savaştıkları batının siyasî biçimlerini de aktarmaktadırlar. Az gelişmiş genç ulusların Anayasaları için kullanılan 'karbon kâğıdıyla kopya edilmiş anayasalar sistemi' deyiminde geniş ölçüde bir doğruluk payı vardır." Yazar kişiler ve bölgeler arasında okuma eşitliğinin farklı olduğunu arada uçurumlar bulunduğunu rakamlarla ortaya sermektedir. "Gerçekten, örneğin okuma - yazma oranında İstanbul % 73,4 ile başta gelirken Hakkâri % 11,5 ile sonda gelmektedir."(106) Bizi bu bildirinin daha çok yüksek öğrenimle olan bölümü ilgilendirmektedir. Çetin Özek'in

(105) Kapitalist düzende eğitim kurumları ve işleyiş biçimleri, Çetin Özek, Türkiye Öğretmenler Sendikası, Devrimci Eğitim Şûrası, Doküman No: 4, Ankara 1968

(106) Özek, adı geçen bildiri

burada verdiği sayılar, durumun geriliğini açık ortaya koymaktadır.

“Bugün Türkiye’de 15 - 64 yaş arasındaki aktif nüfusun ancak binde 8’i yüksek öğrenim yapmış durumdadır... Nüfusun % 80’i köylü ve tarımla uğraşan kişi oldukları halde 1964 - 65 yılında İstanbul Üniversitesinde okuyanların sadece % 31’i bu kesimden gelmektedir... Aynı şekilde 1964 - 65 yılında Ankara Üniversitesinde okuyan öğrencilerin % 85’inin memur, çiftçi ve tüccar olduğu, ancak % 5.7’sinin çeşitli nitelikte işçi ailelerden geldiği görülmüştür... Örneğin, Adıyaman, Çankırı, Gümüşhane, Erzurum gibi illerde yüksek tahsil görmüş nüfus oranı (25 ve daha yukarıki yaştakilere oranla) binde 1,2 arasında değişmektedir. Hakkâri ve Siirt’te ise bu oran sıfırdır.”(107)

Sanırım sayıların her şeyi açıkladığı bu bölüme katacak bir şey yoktur. Görüyorsunuz ekonomik bakımdan yoksul olan kişilerin çocukları okuma olanağını bulamıyorlar, ayrıca böyle illerde okumuş kişiler de yok denecek kadar az. Demek ki yüksek öğrenim yapabilme bazı zümrelere ve bazı illere vergi bir ayrıcalık. Uzman, bildirisinde üniversitedeki diğer aksaklıklara da değinmekte, özellikle özel yüksek okulları eleştirmektedir.

Yukarda açık bıraktığımız bir konuyu da burada tamamlayalım. Üniversite hareketleri sırasında öğrencilerin, bildirilerinde ve komisyon raporlarında gittikçe problem olan özel

okul sorununa değinilmekte, bunların devletleştirilmesi istenmektedir. İncelemeci, özel okulların Anayasaya aykırı olduğu inancındadır. Bir çok kişiler ve örgütler de bu inancı paylaşmaktadırlar.

Şûra'ya verilen bildirilerden birinde de Üniversite kavramının tanımını ve fonksiyonunu bulmaktayız: "Üniversite bir toplum içinde, bir üst yapı kuruluşu olarak en üst eğitimi yapıp, uzmanlaşmış, bilimsel düşünebilme yeteneğine sahip ve araştırmacı elemanlar yetiştirmekle, (toplum için - halk yararına) araştırmalar yapmakla görevlidir. Üniversitenin yetiştirdiği kişiler beyinleriyle, emek ve eylemleri (bilimsel düşünebilme ve uygulama yetenekleriyle) ile ülkenin üretim güçleri arasında ve ekonomik yaşamı içinde yer alırlar. Bir üniversite aynı zamanda ülkenin sosyal - politik yaşamına, yani ülkenin üst yapısına da ürettiği kültür, yarattığı değer, plân ve programları ile etkir." (108). Üniversitenin yapmakla yükümlü olduğu görevler, ve bir üniversite kavramından neyin anlaşılacak gerektiği bu tanımda açık seçik ortaya konmuştur. Bu tanıma, ülkemiz yüksek öğrenim kurumlarının yapılarını uygularsak sanırım üniversitelerimiz çok fire verirler. Em-

(108) Türk Toplumunun İhtiyaç Duyduğu Yeni Eğitim Kurumları: Üniversite ve Yüksek Okullar, Hazırlayanlar: 1. Üniversite Öğrenci Örgütleri Dayanışma Kurulu, 2. Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası Doküman No: 7/B, Ankara 1968, s. 6

peryalizmin baskısı üniversitede de kendini göstermekte, buraya kendi çıkarlarına uygun bir eğitim yönelimi vermeye çalışmaktadır. Hâkim ekonomik koşulların sürdürülmesi için Üniversitelerin yukarıdaki tanımda söylenen özellikleri kazanmasını istememekte, “Tersine, üniversitelerin bugünkü durağan, değer ve fikir üretmeyen konumunu korumaya çalışmaktadır.” (109)

Bu bildiri de üniversiteler için yeni bir düzenleme plânı sunmaktadır.

Önerilen plân şudur: “... ülkemizin bugünkü ekonomik ve teknolojik düzeyinde kalkınarak kalkınma plânı içinde uzun süreler sonunda varılması amaçlanan hedeflere göre öğrenim kurumunun gelişimini plânlayan ‘GELİŞİM VE EĞİTİM PROGRAMLARI’ hazırlamalıdır.” (110)

Bildiride ayrıca eğitim üniversitesinin kurulmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Eğitim üniversitesinin özelliği şundan ileri gelmektedir: “Kurulmasını istediğimiz eğitim üniversitesinin her öğrencisi dört yıllık öğrenim süresi içinde üç aydan az olmamak şartıyla köyde, köylünün içinde staj yapmalıdır. Ve her yıl her köyümüz mutlak surette bir grup üniversite öğrencisiyle karşılaşmış olmalıdır.” (111)

“Üniversite Asistanları Sendikası” da üniversite reformuyla ilgili düşüncelerini Şûra’ya

(109) 108 no. lu dip notundaki bildiri, s. 11

(110) 108 no. lu dip notundaki bildiri, s. 16

(111) 108 no. lu dip notundaki bildiri, s. 22

bir bildiri ile sunmuştur. Bildiride(112) üniversiteyi meydana getiren bütün öğelerin ıslahı konusu üzerinde durulmuş, asistan ve öğrencilerin yönetime katılmasının şart olduğu belirtilmiştir. Bildirinin sözü edilmeye değer yanı yabancı dilin zorunlu ders olarak fakülteye konması teklifidir.(113)

Doç. Dr. Osman N. Koçtürk de Şûra'ya verdiği bildiride öğretim çağındaki kişilerin ihtiyaçlarının ne olduğu ve ülkemizde bunun karşılanma oranı üzerinde durmuştur. Öğrencinin temel ihtiyaçlarını sıralayan uzman bu incelemede yalnız biyolojik ihtiyaçlardan(114) söz edeceğini belirtmektedir. İncelemeci bir yüksek öğrenim yapan kimsenin ne kadar kaloriye gereklilik duyduğunu listeler halinde sunmaktadır bize. Yaptığı hesaptan anlaşıldığına göre bir üniversite öğrencisinin yemek masrafı en azından 271.50 lira tutmaktadır. Bu duruma göre 250 lira burslu bir öğrencinin gıda yönünden ne kadar eksik beslendiği anlaşılmaktadır. İstatistiklere göre (1966 - 1967) yüksek öğrenim yapmakta olan öğrenci sayısı 100.000'i geçmektedir. Bu öğrencilerin % 32'si aileleri, % 7'si akrabaları yanında barınarak öğrenimlerini devam ettirmekte, geri kalanların % 12'si

(112) Üniversite Asistanları Sendikası'nın Üniversite Reformu Hakkında Görüşleri

(113) 112 no. lu dip notundaki broşür, s. 7

(114) Öğrencilerin Temel İhtiyaçları, (A). Biyolojik İhtiyaçlar, Doç. Dr. Osman N. Koçtürk, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası, Doküman No. 8 - A, Ankara 1968

resmî yurtlarda, % 11.3'ü pansiyonlarda, % 7,5'u özel yurtlarda, % 9.2'si vilâyet yurtlarında, % 2.6'sı otellerde, % 9'u kiralık odalarda, % 8.6'sı kiralık apartman dairelerinde barınmaktadırlar. İstatistikler altı büyük şehirdeki 20 resmî yurttan 10533 öğrencinin bulunduğunu göstermektedir.”(115)

Ayrıca öğrencilerin gelir durumlarını, İstanbul Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'nin 1966 Çalışma Raporu ve Çalışma Programından öğrenebiliriz.

“İstanbul Üniversitesinde öğrencilerin, % 32.78'i ayda 50 - 200 T.L., % 26.84'ü 200 - 300 T.L., % 25.18'i 300 - 400 T.L., % 13.20'si 400 T.L.'dan daha çok gelir sağlayabilmektedirler.” (116)

Yukardan beri devrimci eğitim sözünü birçok kereler kullandık. Şimdi yetkililerden bunun da nasıl gerçekleşebileceğini öğrenelim: “Diğer bir deyişle, eğitim okulda başlayıp okulda bitmeyecek, yalnız meslek bilgileri vermekle yetinmeyip yeni bir insanın yoğrulması için gerekli bütün etkileri yaratacaktır.”(117) Bildiride Devrimci eğitimin amaçları, ilkeleri, yöntemi maddeler halinde sıralanmış, böylece sorun açıklık kazanmıştır.

(115) Koçtürk, adı geçen bildiri, s. 17

(116) Koçtürk, adı geçen bildiri, s. 18

(117) Devrimci Eğitimin Amaçları, İlkeleri, Yöntemi ve Ulusal Tercihler, Gülten Kazgan, Haydar Kazgan, Vedat Günyol, Mehmet Başaran, Pakize Türkoğlu, Refet Özkan, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası, Doküman No. 6, 1968 Ankara, s. 3

Apaydın ve Akçam, birlikte hazırladıkları bildiride, eğitimimizi devrimci bir temele nasıl oturtabileceğimizi araştırmaktadırlar. Bunun için de çocuklarını okutma olanakları olmayanların acısını, onları okutma yollarını ne gibi bir yöntemle uygulamaya konulacağını düşünürler. Nüfusumuzun yüzde kırkı okur yazar sayılmaktadır ama bu oran içinde ancak % 1,6'sı yüksek öğrenim yapmıştır. Bozuk eğitim düzeyimizin üzerine eğilen Apaydın - Akçam temeldeki bozuklukları dile getirmekte, acı gerçekleri saptamaktadırlar: "Okullarımızda okutulan ders konuları, öğretilen bilgilerin, yaşananlardan uzak nitelikleri, uygulamadaki yetersizlikleri öğrenimi hem güçleştirmekte, hem de yararsız ve gereksiz hale getirmektedir.

...

Öbür yandan nice öğretilmesi gerekli şeyler öğretilmemekte, Türk çocukları, Türk gerçeklerine yabancı bırakılmaktadır. Devrimci bir eğitim yolu ararken, her şeyden önce Türkiye sorunlarının bütün açıklığı ile öğretilmesini, kurtuluş yolları bulunması için çocuklarımıza düşünmeyi amaç edinmesini istemek bir zorunluktur." (118)

Devrimci Eğitim Şûrası'nın ana düşüncesi ni Fakir Baykurt Şûra'ya sunduğu bildirisinin sonunda özetlemektedir: "Yazarlar, öğretmen-

(118) Geri Kalmış Ülkelerde, Özellikle Türkiye'de Eğitim Sorunları ve Devrim İhtiyaçları, Talip Apaydın - Dursun Akçam, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası, Doküman No. 2, s. 12

ler, ressamalar, mimarlar, işçiler, sinemacılar, tiyatro kuruluşları, eleştirmenler, anti emperyalist kültür ve eğitim savaşının öncüleri olmalıdır.” (119)

Bitirirken

Sayın okuyucu, bizdeki gençlik hareketleri konusunda seni belli bir amaca doğru sürüklemedik. Bir düşünceyi de kafana zorla yerleştirmedik. Yalnız sana başlangıcından bugüne kısa da olsa üniversitenin tarihçesini vererek bugünü daha iyi anlama amacını güttük. Sağlam bir sonuca varabilmen için de bugünün belgelerini önüne serdik. Ne düşünürsen düşün ama bu kadar bilgi ve belgeyi gözden geçirdikten sonra **“Neden boykot ve işgal?”** diye bir soru sormayacağını umarım.

(119) Türk Kültür ve Eğitiminde Emperyalist Etkiler, Fakir Baykurt, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şûrası, Doküman No: 3, Ankara 1968, s. 20

